లోకోద్ధారకము

శ్రీ మలయాళస్వామి విరచితము

సంపాదకుడు:

దిగవల్లి శేషగిరిరావు

ఆధ్యాత్మిక గ్రంధమండలి,

బెజవాడ

[వెల 4-0-0

మహారాజపోషకులు

శ్రీయుత కొండపల్లి రాఘవరెడ్డిగారు

శ్రీమతి ,, పున్నమ్మగారు

లింగవరం, గుడివాడ పోస్టు.

పోషకులు:

శ్రీమతి కొత్తపల్లి యామినీపూర్ణతిలకమ్మగారు

కూచిపూడి, తెనాలి తాలూకా.

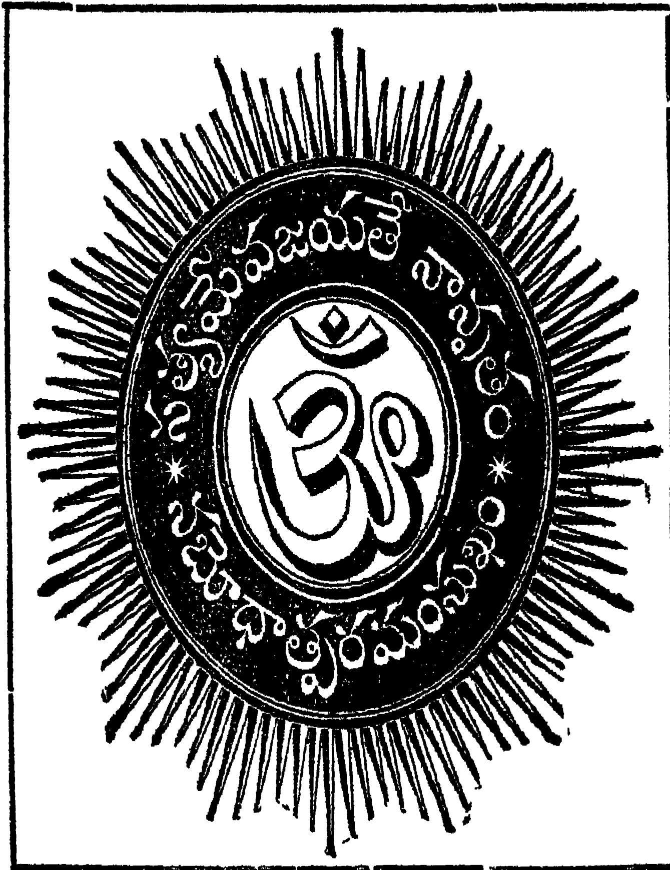
1945

ప్రతులకు:
శ్రీ వ్యాసాశ్రమము
ఏర్పేడు పోస్టు
చిత్తూరుజిల్లా

తొలిముద్రణ: 500
వాణీ ప్రెస్,
బెజవాడ.

ఏకవర్ణమిదం పూర్ణం

విశ్వమాసీ ద్యుధిష్ఠిర

కర్మక్రియా విశేషేణ

చాతుర్వర్ణ్యం ప్రతిష్ఠితం.

ఓమ్

విషయసూచిక

8. శ్రీకృష్ణ కరుణారసము. ఇది భక్తులపై విశేష కరుణ గలిగి చెప్పిన శ్లోకములు. దీనియొక్క అర్థమును బాగుగా తెలిసికొనినచో, శ్రీకృష్ణ భగవానునకు భక్తులపై నెంత కరుణారసము గలదో అది గోచరించును. ఓమ్.

ఓమ్

1. వేద విద్యాధ్యయనము, బ్రహ్మచర్యము. తపస్సును గలవారెవరైననను, వారు లోకోద్ధారకు లగుదురు.
2. బ్రహ్మ విచారము, ధ్యానయోగము, విషయవైరాగ్యము గలవారెవరైనను వారు లోకోద్ధారకు లగుదురు.
3. సోమరి తనమునకు తర్పణమిడి, సంసార సంబంధమగు సమస్త బంధములను విడిచి, యీ జన్మమంతయు జీవుల బంధ విముక్తి కొఱకు వినియోగపఱచు వారెవరైనను వారు లోకోద్ధారకు లగుదు.
4. అధ్యాత్మ శాస్త్రమును, దానికి సంబధించిన యితర శాస్త్రముల నెంతవఱకు చదువ వలయునో, అంతవఱకు సాంగముగ జదివెదను, బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము కొఱకు నిష్ఠ సలిపెదను. లోకములో గల జనులకాత్మ విముక్తి గలుగ జేసెదను. ఈ విజ్ఞానము గలిగి ప్రవర్తించు వారెవరైనను వారు లోకోద్ధారకు లగుదురు.
5. పై జెప్పిలాగున ప్రవర్తించువారికి, మనోవాక్కాయ కర్మలచేతను శక్తివంచన లేని ధనసహాయమును చేతను, యెవరు తోడ్పడెదరో వారున్ను లోకోద్ధారకులలో జేరిన వారగుదురు.

ఇట్లు

శ్రీ మలయాళస్వామి

ఓమ్.

పీఠిక

ద్వైవాత్మ స్వరూపులగు ఆత్మసోదరీసోద
ఈ గ్రంథస్థ బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతర సంవాదము
నామసంవత్సరములో మాఘశుద్ధ త్రయోదశి
కొన్ని కొద్ది రోజులు జరిగెను. అప్పటినుండియు దీ
రూపముగా జేయుటకు అనేకసార్లు సంకల్పములు
అనేకులు జాతియొక్క వినికిడిని గురించి, ఒక్క
వ్రాయవలయునని కోరుచుండినను, అనేకస్థలములలో
లీ విషయమై ప్రశ్నించుచుండినను, దానియందు ప్ర
బాగులేదని తలంచి వర్ణాశ్రమములను గురించియు,
గురించియు యేమియు చెప్పదలంపలేదని అందరికిని
ధానము యిచ్చుచూ, ఆ విషయములో తటస్థము
టయే, నా యాశయమని తెలుపుచునే వచ్చితిని.
సన్యాసులై యుండువారే నిజమును దెలుపక పో
బద్ధులై గృహస్థులై యుండువారా ధర్మమును
యని, కొందరు అప్రీతితో వచించుచుండిరి. జాతియొ
యము కులము ననుసరించియా లేక గుణము నను
అనియే పైజెప్పిన వారందరియొక్క యాశయమై
ఈ యుపాధికి, యీశ్వర కృపవల్ల మతవైషమ
జాతిద్వేషముగాని, జన్మనాగలిగి యుండలేదు.
శ్రీ వ్యాసాశ్రమమునకు సంబంధించిన భక్తులలో,
స్త్రీ పురుషులేగాక, హరిజనులలోగల పురుషులు,

గూడ గలిగియున్నారు. అంతేగాక మహమ్మదీయులలోను క్రైస్తవులలోను, ఆత్మ సదృశ సోదరులగు మిత్రులుగూడ చాలమంది యున్నారు. అట్టి యీ సర్వజన సోదరభావము గల సంఘమున ద్వేషము ఉత్పత్తి అగునేమో యని సందేహముతో నింతవరకును ఈ విషయము పుస్తకరూపముగా జేయకుండుటకు కారణమైనది. అయినను మరల మరల ఆత్మ మిత్రులు ప్రేరణ జేయుచుండినను మనస్సును సమాధాన పరచుచునే వచ్చితిని. ఏలన, జాతినిగురించి నిర్ణయించునపుడు అనేకులకు అభిప్రాయ భేదముగలుగుట సైజముగానే యుండును. అయితే ఆత్మలోగల సత్యమును చెప్పకపోయిన అదిన్ని ఒక దోషమేయగును. చెప్పినచో కొందరికి అనిష్టముగూడ గలుగవచ్చును. ఈ విషయమై సర్వేశ్వరుడిచ్చిన బుద్ధికి తగిన, శాస్త్ర పరిశోధన జేయుట బాగుయని తలంచి ఈ గ్రంథములో కనపరచిన పుస్తకములను చూడడమైనది. మరియు, యీ పుస్తకములో నిరూపించిన మతముల యొక్క ఆవిర్భావమున్ను తిలకించడమైనది. అప్పుడు శ్రీ యోగవాసిష్ఠమున, యీ శ్లోకము కనుపించెను, "యుక్తి యుక్త ముపాదేయం వచనం బాలకాదపి, అన్యత్తృణ మివత్యాజ్య మప్యుక్తంపద్మ జన్మనా!"

తా॥ యుక్తి యుక్తమై చెప్పెడు వాక్యము, బాలకుడు వచించినను అది గ్రహించ దగినది. అట్లు యుక్తి యుక్తముగాని వచనము బ్రహ్మదేవుడు చెప్పిన దైనను తృణీకరింప వలయునని యుండుటవల్ల, ఇది వ్రాయుటకు నిశ్చయించడమైనది. అట్లుండియు, మరల అనేకసార్లు యీ గ్రంథము రచించుటవల్ల కొందరిపై రాగమును, కొందరిపై ద్వేషమున్ను,

ఆత్మలో గలుగునా [illegible] మరికొందరి కప్రీతియు, యీ [illegible] యనియు పలుమార్లు [illegible] ఒకరోజున ఒక సమయమున [illegible] బసక, నిజాత్మ భావములో [illegible] నదానిని లోకము నకు తెలుపుట [illegible] హృదయమందావిర్భ వించెను [illegible] మైనది. దీని యొక్క [illegible] ఒక జాతియందు ద్వేష మున్న ఒక జాతి [illegible] గలుగనీయక స్వకల్పి తమునం చే [illegible] నంతటను శాస్త్ర మందుగూడా [illegible] ఇది గ్రంథరూపముగా వ్రాయ బడినది. సమష్టిబుద్ధి [illegible] సదా సమాధాన పరమగు శాంతియు, [illegible] సర్వాత్మైక బుద్ధియు, గలుగదు. ఈ కారణమే [illegible] సంవత్సరములనుండి దీనిని వ్రాయక పోవుటకు [illegible] దీనికి సంబంధించిన విషయ ములన్నియు. ప్రథమ [illegible] యున్నవి. సర్వమత సమన్వయము [illegible] భావము యీ వ్యక్తికి యెల్లప్పుడున్ని [illegible] యుండును. ఇక దీని యందు ప్రమాద [illegible] గలిగియుండినచో సత్య దృష్టియుతాత్మ [illegible] తెలిపిచో, వందనపూ ర్వకముగా [illegible] కృతజ్ఞత గలిగి, మరు ముద్రణమునందు యీ గ్రంథమున చేర్చులాగున యత్నము గలిగియున్నది కేవలం శాస్త్ర దృష్టితో మాత్రము చూడక ఆత్మదృష్టితోను చూడవలసి యుండును. ఏలన, శాస్త్రములు బహుముఖములైన సంగతి విజ్ఞులెరింగియేయున్నారు. దానికి

గల కారణమును ప్రథమ భాగమునందే నిరూపించడమైనది. శాస్త్రము అనేక విధములుగ వ్రాసినచో, యిన్ని మతములు లోకములో యేర్పడుటకు కారణమగును. ఒకే సనాతన మతములోనే యిన్ని మతములు లేర్పడినవి, ఒకే గ్రంథమునకే ఒక్కొక్క మతమువారు ఒక్కొక్క భావముతో అర్థము వ్రాయుటకున్ను, శాస్త్రదృష్టిలో అనేకత్వమును నిరూపించుచున్నది. ఈ విషయములన్ని ప్రథమ భాగమునందే శక్తి గొలది సత్యమునకును, ద్వైతమునకును, ఆత్మవిశ్వాసమునకున్ను దూరము పోకుండా యిది వ్రాయడమైనది. కావున విజ్ఞులైన వారి అభిప్రాయము తెలుపవలసియుండిన యీ గ్రంథము నా సమాలోచనముగా సత్యదృష్టితో చదివిన తరువాత తెలిపెదరని కోరుచున్నాను. శ్వేత, రక్త, కృష్ణ, పీతవర్ణములుగల అద్దముల ద్వారా చూచినచో ఆ దర్పణ రంగుల ననుసరించి దృశ్యము కనబడును గాని, వస్తువుయొక్క నిజ స్వరూపము గోచరించదు. స్వచ్ఛమైన దర్పణముద్వారా చూచువారికే వస్తువులయొక్క తెలుపు, ఎరుపు, పసుపు రంగులు స్పష్టముగా గోచరించునట్లు యే మతముతోగాని, యే కులముతోగాని సంబంధించక, శుద్ధమై, స్వప్రకాశమై వెలుగుచుండు సాక్షికి నిలుకడ గలిగి చూచువారికే నిజము గోచరించును. ఇక యీ విషయమై విస్తారముగా వ్రాయ బూనలేదు. విజ్ఞులగు బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరులగు సోదరుల సంభాషణములు గ్రంథరూపముగా జేయవలసి వచ్చినందుచే కొన్నిటిని తగ్గించుటయు, మరికొన్నిటిని గ్రహించుటయు గలిగియున్నవి. లేనిచో గ్రంథరూపముగా జేయుటకు అనుకూలపడునదిగాదు. ఒక్కొక్క సమయమున వారుభయు

లలో ఒక్కొక్కరికిన్ని కొన్ని కోపావేశ వాక్యములు గలిగి నవి. వానిని మాత్రమే త్యజించడమైనది. గ్రంథపూర్తికొరకు కొన్నిటిని చేర్చుటగూడ సంభవించెను. అంతేగాని యుభయుల లక్ష్యమునుండి యేమాత్రమైన చలింపకనే ఇది పూర్తి జేయడమైనది.

ఇట్లు తమ చరాచర సుఖాభిలాషి యగు,

శ్రీ మ ల యా ళ స్వా మి.

లోకాస్సమస్తా స్సుఖినోభవన్తు. ఓమ్ తత్ సత్.

ఈ పవిత్ర గ్రంథమును ముద్రించుటకు కైకరం గ్రామనివాసులు శ్రీయుతులు కఠారి వెంకట సుబ్బ రాజుగారు భక్తితో రు 100 0-0 లు సమర్పించిరి. వీరిని, వీరి వంశీయులను కరుణామూర్తియగు సర్వేశ్వరుడు ఇహ పర సౌఖ్యముల నిచ్చి కరుణించును గాక.

ఓమ్

శ్రీ

లోకోద్ధారకము

శ్రుతికాండము

ఉ. ఆనన్దో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్ । ఆనన్దాద్ధ్యేవఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే । ఆనన్దేన జాతాని జీవన్తి । ఆనందం ప్రయన్త్యభిసంవిశన్తీతి । సైషా భార్గవీ వారుణీ విద్యా । పరమే వ్యోమన్ ప్రతిష్ఠితా । య ఏవం వేద, ప్రతితిష్ఠతి । అన్నవానన్నాదో భవతి । మహాన్ భవతి ప్రజయా పశుభిర్బ్రహ్మవర్చసేన । మహాన్ కీర్త్యా ॥

టీ॥ ఆనందః = ఆనందము, బ్రహ్మేతి = బ్రహ్మస్వరూపమని, వ్యజానాత్ = తెలిసికొనెను, ఇమాని = ఈ, భూతాని = భూతములు, ఆనన్దాద్ధ్యేవ = ఆనందమునుండియే, జాయన్తేఖలు = పుట్టుచున్నవి గదా? జాతాని = పుట్టిన భూతములు, ఆనందేన = ఆనందముచేత, జీవన్తి = బ్రతుకుచున్నవి. ఆనందం = ఆనందమును గూర్చి, ప్రయన్తి = పోవుచున్నవి. అభిసంవిశన్తి=అంతట ఆనందస్వరూపమునే ప్రవేశించుచున్నవి. (ఆనంద స్వరూపమే యగుచున్నవి) ఇతి = సమాప్తము. వారుణీ =వరుణునిచేత జెప్పబడిన, భార్గవీ = భృగువుచేత దెలిసికొనబడిన, సా = అప్రసిద్ధమగు, ఏషా = ఈ, విద్యా=పరబ్రహ్మవిద్య. పరమే = శ్రేష్ఠమగు, వ్యోమన్ = ఆకాశమందు, (అనగా హృదయాకాశ గుహయందు పర

మాస-హృద్గుహా-మునందు) ప్రతిష్ఠితా = ఉంచబడి యున్నది ఆ పరబ్రహ్మ విద్య (బ్రహ్మము యొక్క స్వరూపము అధిష్ఠానము జేసికొని, ప్రవర్తించునది) యః=ఎవడు. ఏవం = యీ ప్రకారము, (ఈ పూర్వము జెప్పిన తపస్సాధనము చేత యీ త్రిమము చేతనె అనుసరించి ప్రవేశించి ఆనంద స్వరూపమగు పరబ్రహ్మమును) వేద = తెలిసికొనుచున్నాడో, సః = వాడు, (ఈప్రకారము పరబ్రహ్మ విద్యా ప్రతిష్ఠాపనము వలన, ఆనందమగు పరబ్రహ్మమునందు) ప్రతి తిష్ఠతి = ఉంచు చున్నాడు (స్థితిని పొంది బ్రహ్మస్వరూపమగుచున్నాడు) అన్నవాన్ = అన్నము గలవాడును, (అన్నముగలవాడును,) అన్నాదః = అన్నమును భక్షించువాడును, (అన్నము నిచ్చువాడును) భవతి = అగుచున్నాడు. ప్రజయా = సంతానముచేతను (శిష్యులచేతను) పశుభిః = గవాశ్వాది పశువులచేతను, బ్రహ్మవర్చసేన = బ్రహ్మతేజస్సు చేతను, (శమ, దమాది నిమిత్తకమగు తేజస్సుచేత) మహాన్ = గొప్పవాడును, కీర్త్యా = ఖ్యాతిచేతను, మహాన్ = అధికుడును, భవతి = అగు చున్నాడు

తా। ఆనందమునందియే సమస్త భూతములు బుట్టి, ఆ పుట్టిన భూతములు ఆనందముచేతనే జీవించును, అంతమునందు ఆనందమును గూర్చి పోయి, తామం తటను ఆనందస్వరూపమై ప్రవేశించి, ఆనందమే యగుచున్నవి. గనుక ఆనందమే పరబ్రహ్మస్వరూపముగా దెలిసికొనెను ఇట్లు భృగువు తపస్సుచేత పరి శుద్ధాంతరంగుడై ప్రాణాదులయందు సంపూర్ణముగా 'యతోవా ఇమాని' అను శ్రుతిచే జెప్పబడిన బ్రహ్మలక్షణమును చూచనివాడై, మెల్లమెల్లగా నంతరము నందు ప్రవేశించి, అంతర్గతమమగు, ఆనంద స్వరూపమైన పరబ్రహ్మమును, తపస్సనెడి సాధనము చేతనే దెలిసికొనెను. ఇట్లు భృగువుచేత దెలిసికొనబడిన, వరుణునిచేత జెప్పబడిన,ఆ ప్రసిద్ధమగు యీపరబ్రహ్మవిద్య శ్రేష్ఠమగు హృదయ గుహయందలి పరమాకాశము నందుంచబడియున్నది. ఈ పరబ్రహ్మవిద్యను యీ పూర్వము జెప్పిన తపస్సుచేత, నీ ప్రకారముగా దెలిసికొనినవాడు, శ్రేష్ఠమై ఆనంద స్వరూపమగు బ్రహ్మమునందు స్థితిని జెంది పరబ్రహ్మ యగుచున్నాడు. ఇట్టి బ్రహ్మవేత్తకు దృష్టఫలమేమి యనిన : ఆ బ్రహ్మవేత్త అన్నము గలవా డును, అన్నమును దానము జేయువాడును, తేజోవంతుడును, పుత్రాది సంతానము చేతను, శిష్యులచేతను, గవాశ్వాది పశుసంపత్తి చేతను, శమ దమాదులవలన

పుట్టిన తేజస్సుచేతను, లోకమునందలి ఖ్యాతిచేతను, మిక్కిలి శ్రేష్ఠుడు నగు చున్నాడు.

బ్రహ్మనిష్ఠులకు దృష్టాదృష్టములగు రెండు ఫలములుగలవు. దృష్టఫల మనగా ప్రస్తుతము గనుపించెడు అన్నదానము, ఉత్తమ శిష్యసమూహము, గవాది పశువులు గొప్ప యశస్సు మొదలగునవి యగును అదృష్టఫలము నిరతిశ యానందమగు ముక్తిపదము ప్రపంచ విద్యవలన, దృష్టఫలమగు సంపత్తులు మాత్రమే గలుగును. తైత్తరీయము భృగువల్లి దీనియందు "య ఏవం వేద" అని యుండుటచే, యెవరైనను ఎవస్సు మొదలగు సాధన లుండినచో, బ్రహ్మవిద్య కర్హుడని దెలియ దగినది. అట్టివా రెవరైనను అందరికిని పైజెప్పిన దృష్టాదృష్టఫలములు గలుగుచుండును బి. ఎ. ఎస్. పరీక్షలో యుత్తీర్ణులైనచో యుద్యోగమున్ను, దానివలన గలిగెడి అధికారమున్ను, వేతనమున్ను సమానము గనే యుండునుగదా! ఎవరైనను, యేవృక్షమును పెట్టిపోషించురో, పోషణ ననుస రించి, ఫలమున్ను అందరికిని సమానముగానే గలుగుచుండును. ఇదే సర్వేశ్వ రునియొక్క సత్యమైన న్యాయమని దెలియదగును.

అతిపుణ్యభూమియు, సిద్ధక్షేత్రమును నగు శ్రీ వేంకటాచల దివ్యభూమియు నగు, శ్రీ గోగర్భ పావన ప్రదేశమును, అశ్వత్థవృక్షమూలమున గట్టియున్నదు, అరు గుపై ప్రతిష్ఠించియుండు, శ్రీ విష్ణుపాద సమీపమున సత్కార్యమును బ్రకాశింపజేసెడు లోకోద్ధారకమైన యీ బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణ సంవాదము శ్రీ పింగళనామ సం॥ మాఘశుద్ధ త్రయోదశీ పుణ్యదినమునందు వ్రాయబడెను. ఇది రామకృష్ణశర్మ యను బ్రాహ్మణునకును, శివరామకృష్ణుడను అబ్రాహ్మణునకును, జరిగిన సంభాషణ విషయము. వీరుభయులును బ్రహ్మవాదులే సంస్కృతభాషయందు, బాగుగ విజ్ఞానముగలవారలే, ఇరువురును బాల్యమునుదాటి, యౌవనమునందుండు కాలము గలిగి యుండినవారలు. దేహము యొక్క వర్ఛస్సులోను, ఆకారమందును, యిద్దరున్ను యొకరికొకరు దీసిపోవువారుగారు. అప్పటినిబట్టి యిదియు బ్రాహ్మ ణుడు, యీయన బ్రాహ్మణేతరుడని వేరువరుసగ దెలుపడిన సాధ్యముగాని స్థితిలో నుండిరి. బ్రాహ్మణేతర ద్వేషము బ్రాహ్మణునియందుగాని, బ్రహ్మద్వేషము బ్రాహ్మణేతరునియందుగాని, లేశమాత్రమైనను గలిగియుండువారుగారు. వారిద్దరు

యొక్క క్షేమోద్దేశముగలవారై, యథార్థమైన సోదరవాక్యము జెప్పునట్లు క్రియలో గూడ నుండవలయునని యుభయులున్ను సంకల్పము గలవారలే. శాంతియు, కరుణయు, యుపశమనము, యుభయులును గలిగియుండువారు. ఇరువురును బ్రహ్మచర్య వ్రతనిష్ఠగలిగియుండువారే. ముఖ్యముగ భారతదేశోద్ధరణ గావలయునని పవిత్రోద్దేశము గలిగియుండువారలు అయితే, జాతి యనునది జన్మించిన కులము ననుసరించి యేర్పడినదా? లేక గుణముచే యేర్పడినదా? అను సందేహ మిరువురకును యుండెను. ఇద్దరును పాదచారులై లోకముయొక్క తత్త్వమునుదెలిసికొనవలెనని నిర్మలాశయముతో భారతఖండమంతయుతీర్థయాత్రజేయువారలు. చాలవరకు యింద్రియనిగ్రహమున్ను, మితభాషణమున్ను, నియమపాలనమున్ను, రెండుసంధ్యల లోను ధ్యానాద్యనుష్ఠానములున్ను గలవారలై యుండిరి. వీరిలో బ్రాహ్మణేతరుడగు శివరామకృష్ణయ్య పాండవక్షేత్ర, గోగర్భతీర్థమున స్నానమాచరించిపైజెప్పిన శ్రీవిష్ణు పాదసమీపమున గూర్చొని శ్రీమద్భగవద్గీతా పారాయణమొకర్తి సమాప్తి జేయుకాలమున వేదముయొక్క ప్రాణమగు ప్రణవమును షోడశావర్తి కాలది దీర్ఘముగధ్యానించి శ్రీభగవద్గీతా పుస్తకమునకు మంత్రపుష్పమును పఠించి పుష్పములసమర్పించి గూర్చొను సమయమునకు కొంచము ముందుగానే బ్రాహ్మణుడగు రామకృష్ణశర్మగారను వచ్చి గూర్చొనిరి బ్రాహ్మణేతరుడగుశివరామకృష్ణయ్యగారియొక్క గీతా పఠన శబ్దస్ఫుటత్వమునున్ను ప్రణవధ్యానము యొక్క పవిత్రభావమునున్ను మంత్రపుష్పోచ్చారణ యొక్క పరిస్ఫుటస్వరమునున్ను జూచియు, వినియు, మిక్కిలి సంతోషముగలవాడై శ్రీగీతాపారాయణము యింత నిర్మలభక్తితో జేయువాడు బ్రాహ్మణుడా? లేక బ్రాహ్మణేతరుడాయని సందేహము గలిగి మిక్కిలిప్రేమతో బ్రాహ్మణేతరునితో తన పూర్వాశ్రమమెద్దియని యడుగగా బ్రాహ్మణేతరుడు మిక్కిలి శాంతముతోను, ప్రసన్నతతోను, "తాను బ్రాహ్మణేతరుడనని" మిక్కిలిప్రేమతో జెప్పుచు సంస్కృతమును కొంతవరకు జదివి లోకజ్ఞానమున్ను, ఆత్మవిజ్ఞానమున్ను దెలిసికొను నిమిత్తమై పుణ్యతీర్థ పుణ్యక్షేత్రములస్నాన దర్శనాదుల జేసికొని, సిద్ధక్షేత్రమగు శ్రీ శేషాచలమందుగల మహాసీయుల దర్శనముజేసికొని, జీవితమునంతయు నైష్ఠిక బ్రహ్మచర్యము నందేకాలము గడుప నిశ్చయించుకొని, యిచ్చటకేతెంచితినని" ప్రసన్నభావముతో జెప్పెను. అంతట శాంతభావముతోను, ప్రసన్నహృదయముతోను ఆ బ్రాహ్మణు

డిట్లు వచించెను అయ్యా! మీరు పఠించినమంత్రపుష్పము వేదభాగము. దానిని బ్రాహ్మణేతరుడు పఠింపవచ్చునా? అను సందేహము గలిగి మీతో నడుగుచున్నాను గాని వేఱువిధముగ యేభావముతో నడుగుట లేదనిజెప్పగా దానిని విని-

అబ్రాహ్మణుడు - అయ్యా! శాస్త్రములలో జన్మముచే జాతియేర్పడునని కొన్నిటిలోను, కొన్నిటిలో గుణముచేతనే జాతినిర్ణయమగుననియు గలదు, కావున మీరు యీరెండింటిలో దేనిని యాధారము జేసికొని అడుగుచున్నారు?

బ్రాహ్మణుడు — అయ్యా! మీరిపుడు యేయాశయమును దెలిపితిరో అదే విధముగ కొన్ని శాస్త్రములందు జన్మచే జాతియేర్పడు చున్నదనియు, మఱికొన్ని శాస్త్రములందు యేజాతిలో జన్మించినను గుణమే ప్రధానమనియు, అందునే గుణముచేతనే జాతియొక్క నిర్ణయము జేయవలయుననియు గల భాగములో నాకున్న సందేహముగలదు.

ఈవిషయమై కొందఱిని పెద్దల నడుగగా, వారిలో కొందఱు జ్ఞానభాగావలంబులు గుణమే ప్రధానమనియు, కర్మభాగప్రవర్తకులగు కొందఱు కులమే ప్రధానమనియు జెప్పిరి ఉభయులును అనేకశాస్త్రప్రమాణములనుజూపిరి. అయితే యిదమిత్థమని నిర్ణయింపజాలరైరి. అప్పటినుండి నామనస్సునకు యీసంకల్పము గలిగియుండెను ఆసందేహము గజాంతర్భాగములో గొప్పవ్రణమువలె, సర్వదానన్ను బాధించుచునేయున్నది. అంతేగాక, కులమునకే జాతినిర్ణయము శాస్త్రసమ్మతమైనచో, శాస్త్రాతిక్రమణము దోషమని గొప్పభయము హృదయములో గలుగుచున్నది. లేక, గుణముచేతనే జాతియేర్పడుచున్నదను వాక్యము నిజమైనచో, యెన్నియో కోట్లజనులు బ్రాహ్మణేతరులు గలరు. వారికి వేదమును, వేదార్థమును, సకలదుఃఖములను రహితమొనర్చి నిరతిశయానంద మొసగు వేదస్వార్థమును దెలియక దుఃఖసాగరమును దాటజాలక సంసారసాగరములో మునిగి యపార దుఃఖమును బొందుచున్నారు ఇదియే నాయొక్క యథార్థమగు అభిప్రాయము. దానిని యేమాత్రమును మఱుగుపరచక జెప్పబడినది. దీనియందు నాకు హృదయమును దెలిపిజెప్పుట యేలాటి ద్వేషముగాని, అసహనముగాని, కలహముగాని లేదు. ఈవిషయమును నిష్కళంకముగా సరళహృదయముతో జెప్పబడినది. ఇదియే నావంతియొక్క నిజార్థము.

అ:— విశాలహృదయా! విశ్వప్రేమైక నిలయా! మీరు జెప్పులాగున నాకును యీవిషయములో గొప్పసందేహముగలిగి అనేకమంది పండితుల నడిగితిని. వారును తమరు జెప్పులాగున, గుణములచే యాధిక్యమని కొందఱును, కులమునచే అధిక్యతయని మఱికొందఱును దెలిపిరి. దీనికి సంబంధించిన శాస్త్రములను, ప్రామాణికవాక్యములను నిరూపించిరి. తమరు జెప్పులాగున శాస్త్రాతిపరిమాణమున నాకును భయముగలదు. అయితే శాస్త్రము యొక్క నిర్ణయమును జూడబూనిన, యెవరు విద్యాధిక్యతయు, ప్రజ్ఞయు గలిగియున్నారో! వారివాదము బలముగల న్యాయవాదుల విజయము వంటిదేగాని వీనియందు సత్యములేదని నిశ్చయించుకొనెను. ఆ వాదము క్రింది కోర్టులతీర్మానమును, పైకోర్టువారు విచారించి న్యాయమని దోచినచో నిలిపి స్థిరపరచెదరు. న్యాయముకాదని తోచిన కొట్టివేయుదురు ఈలాగున కోర్టులయొక్క అంతమువఱకు జరుగుచుండును, కాన దీని వలన నిజమేర్పడదు. దీనిలో అనవస్థాదోషము గలదు. మతములన్నియు, యీలాగున యేర్పడినవి.

ఈ మనుజులలోగల జాతి యెపుడేర్పడినది? ఎవరేర్పఱచిరి.? ఎందుకేర్పఱచిరి? ఎపుడు మనుష్యజాతి పుట్టినది? యీ నాలుగు ప్రశ్నలు నాయంతరాత్మలో గలిగినవి. వీటియొక్క నిజార్థము గనుగొనిన మాత్రమే యీ సమస్య పరిష్కరింప దగును, గాని వేఱేవిధమైన యుపాయమున్ను గనుపించుటలేదు విశాలహృదయులకును, నవీన విద్యాభ్యాసముచే లోకజ్ఞానము బాగుగ గలిగినవారికిని ప్రపంచజ్ఞానమున యాత్రజేసి నానాదేశములను, నానామతములను, నానా జాతులను జూచినవా రందఱికి నీ సందేహము గలదు. శాస్త్రము దైవనిర్మితమనియు, దైవాజ్ఞ నుల్లంఘించిన దైవకృప గలిగి మోక్షమెట్లు గలుగుననియు వారందరికి సందేహము గలిగియున్నది. అందరును దైవకృప గలిగి ముక్తిని బొందవలయునని ఆశయము గలవారలే, ముఖ్యముగా, వారందరును తత్వశాస్త్రమును అనగా విజ్ఞానశాస్త్రమును (సైన్సు) జదివినవారలు. వారు యెపుడో యెవరో జెప్పిన ప్రత్యక్షానుభవము లేనిదానిని యుక్తి యుక్తముగాని దానిని అనుభవము లేనిదానిని యెవరో కొన్నిశ్లోకములను వల్లించినంత మాత్రమున నమ్మువారుగారు మొదటనే "ఆ ప్రమాణముల నెవరు వ్రాసిరి! ఎందుకు వ్రాసిరి! ఎచట వ్రాసిరి! ఏ కాలమున వ్రాసిరి! మీరు వచించు ప్రమాణముల

యందు మీకేదేని యనుభవము గలదా ? గలిగినచో అదేది ?" అని సభామధ్యలో నిర్భయులై అడుగుదురు. వారు క్రూరులుగారు. నాస్తికులునుగారు. సత్యమును దెలిసికొనవలయునను భావముతో అడుగుచున్నారే గాని, వేఱొక దుర్భావముతో అడుగదలచువారుగారు. వారు సరళహృదయులు వీరిలో యెక్కువమంది యువకులు. మనస్సు చాంచల్యము గలదగుటచే అది గుమ్మడి, సొరతీగలవలె నుండును. దేనిని పట్టుకొనినను, విడువక దాని నాధారము జేసికొని యెక్కిపోవుచుండును. యౌవన కాలములో మనస్సు దేనిపై పోవుచుండునో దానిని పట్టుకొని ప్రాకులాడుచుండును. లతలకు, తాము పట్టుకొనెడి వృక్షము మంచిదా ? చెడ్డదా ? అను వివేక శక్తి యెటుల లేకుండునో, సామాన్యుల మనస్సునట్టి గుణాగుణముల వివేచన జేయలేదు. తోటమాలి, యే కంపలోనికిని, ముళ్లచెట్లలోనికిని తీగను బోనీయక పందిరి కెట్లు యెక్కించునో, లేక మంచిమార్గములోనికి త్రిప్పుచుండునో, అలాగున విజ్ఞానవంతులగు యువకుల మానసిక వల్లికలను, సన్మార్గ ధర్మహృదయ మనెడు పందిరిపైకిగాని, జ్ఞానమార్గమునకుగాని త్రిప్పినచో వారి జన్మమున్ను ధన్యము గాగలదు మఱియు దేశక్షేమమునకు నుపయోగపడును. ఇదివఱలో జెప్పిన దాని సారమేమన: జాతి యెపుడేర్పడెను ? యెవరిచే నేర్పఱచబడినది ? దేనికొఱకు? ఎచ్చట ? ఈసమస్య యేర్పడిన తక్కిన కార్యములన్నియు సులభముగ నిర్దుష్టముగ జేసికొనవచ్చును.

బ్రా :— సోదరా ! ధర్మమూర్తి ! దీనియొక్క నిర్ణయము వేదమే నిరూపించుచున్నది. జూడుడు "బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖ మాసీత్ । బాహూరాజన్యః కృతః ॥ ఊరూతదస్యయద్వైశ్యః । పద్భ్యాగ్ం శూద్రో అజాయత ।"

అ :— పరివిమల హృదయా ! విజ్ఞానమూర్తి ! ఈశ్రుతివాక్యమునకు యేమి అర్థమును జెప్పెదరు ?

బ్రా :— దీనియొక్క అర్థము సామాన్యముగ అందఱికిని దెలిసియేయున్నది. వేద పురుషుని, అనగా సర్వేశ్వరుని ముఖమునుండి బ్రాహ్మణుడున్ను, వక్షస్థలమునుండి క్షత్రియుడును, ఊరువులనుండి వైశ్యుడును, పాదములనుండి శూద్రుడును బుట్టెను

అ :— దయామయా ! ప్రశ్నయొక్క భావము ననుసరించియే యుత్తరముండును. "ముఖంకిమస్య, కౌ బాహూ, కావూరూ పాదావుచ్యేతే" ఈప్రశ్నయొక్క

అర్థమును బాగుగ ఆలోచించిన "ముఖం కిం అస్య" ఈ విరాట్ పురుషునకు ముఖ
మేద్ది? "కౌ బాహూ" కరములెవ్వి?" కా ఊరూ" తొడలెవ్వి? "పాదావుచ్యేతే"
పాదములెవ్వి? యనిజెప్పబడును. ప్రశ్న యీలాగునున్నది. ముఖమునుండి యెవడు
బుట్టెను? బాహువులనుండి యెవడుబుట్టెను? అని ప్రశ్నయుండినచో. తమరుజెప్పి
నట్లు ముఖ, బాహు, ఊరు, పాదములనుండి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య,
శూద్రులు బుట్టినట్లు గ్రహింపదగును. ఈ శ్రుతివాక్యమును ఆర్యసమాజస్థాపకు
లగు శ్రీ దయానంద సరస్వతీస్వామివారు సత్యార్థప్రకాశికయందు వ్రాసియుండు
అర్థమే సరియైనదని గోచరించుచున్నది. అదేమన? ఈశ్రుతి, విరాట్ పురుషుని
గురించి వర్ణనముజేసి నటులు యితర సూర్య, చంద్ర, స్వర్గ, భూలోకములగురించి
వర్ణనజేసియుండుటచే యిది విరాట్పురుషుని గూర్చి జెప్పినట్లుండెనని నిస్సందే
హముగ దెలిసికొనవచ్చును. ఈ విరాట్పురుషునకు ముఖము బ్రాహ్మణులనియు,
బాహువులు క్షత్రియులనియు, ఊరువులు వైశ్యులనియు, పాదములు శూద్రులనియు
దెలిపిరి. జ్ఞానేంద్రియములు శిరముపై, కర్ణము, స్పర్శము, రూపము, రసము
గంధములనెడు పంచభూతముల జ్ఞానాంశములగ్రహించుటకు ఆకాశతత్వముశబ్దము,
వాయుతత్వము స్పర్శము, అగ్నితత్వమురూపముజలతత్వమురసము, పృథివీతత్వము
గంధము వీటిని గ్రహించుటకు "కర్ణాది" ఇయిదింద్రియములు ముఖమునందుం
డుటచే వేదపురుషునకు ముఖము బ్రాహ్మణుడనిజెప్పడమైనది. వేదము నుచ్చరించు
టకు ముఖమే కారణమగుటచే వేదమునకు బ్రాహ్మణమనిపేరుగూడ గలిగినది.
జ్ఞానేంద్రియములలో స్పర్శేంద్రియ మొకటిమాత్రము దేహమంతట వ్యాపించియుం
డునుగాని. పాణి,పాద,పాయూ, పస్థలనెడు నాలుగు కర్మేంద్రియములున్న గళము
నకు క్రింది భాగమున నున్నవి. ముఖమునందు వాక్కను కర్మేంద్రియ మొకటి
గలదు. తక్కిన నాలుగున్న జ్ఞానేంద్రియములే సంరక్షణజేయుటకు కరములు
ముఖ్యములై యుండుటచే అవి క్షత్రియత్వముగ వర్ణించబడినవి. సుస్థిరముగ
గూర్చుండి కాంతిని బొందవలసియుండిన ఊరువులు దృఢముగా
నుండవలసి యుండుటచే, అవి వైశ్యత్వముగ నిశ్చయింపబడవలసి వచ్చినది
పై మూడు భాగములను, భరించునవి పాదములగుటచే వాటిని శూద్రత్వముగ
వర్ణించడమైనది. కావున పరమ పురుషునియొక్క వర్ణన యని జెప్పుటలో సంశ
యము గలుగదు. లేక ముఖాది పాదములనుండి నాలుగు వర్ణములు యేర్పడినవని

చెప్పినను జెప్పుదురు గాక. అట్లయినను భగవంతుని నుండి యుద్భవించినవారగు టచే భగవత్స్వరూపులని జెప్పుటలో సందేహించ నవసరము లేదు. వంటవారచే జేయబడిన బొమ్మయొక్క శిర, కర, ఊరు, పాదములనుండి తీసినను అది మధురము గానే యుండును. గాని, వేఱొక విధముగ నుండుట కవకాశమే లేదు. అట్లుగాక ముఖము తీపు, బాహువులు పులుపు, ఊరువు వగరు, పాదము చేదు ఈలాగుని యుండునని జెప్పినచో, వేదపురుషుడు గూడ త్రిగుణములతో గూడినవాడై యుండవలయును. అది వేదమునకు విరుద్ధము "ఆదిత్యవర్ణం తమసస్తుపారే" అని పరమాత్మను గుఱించి వేదముద్ఘోషించుచు నుండగా, మూడు గుణములచేతను, మిశ్రి గుణములతోను గూడినవాడు భగవంతుడని యే మతమున్ను అంగీకరింపజాలదు. సచ్చిదానందమయుడనియు, ప్రకృతి యను చీకటికి పరమై సూర్యునివలె ప్రకాశించుచుండువాడనియు, అమృత స్వరూపుడనియు జ్ఞాన ఘనీభూతుడనియు, వేదములే యుద్ఘోషించుచుండగా, ఆ పరమ పురుషునియందు ప్రాకృత గుణముల నారోపించుటకన్న మరి పాపమేమిగలదు? మఱియు పనస, అత్తి, నిమ్మచింత మొదలగు వృక్షములలో మొదలునుండి కొనవఱకును కాయలు గలవు. అవి యన్నియు ఒకే రకముగ, ఆకార వర్ణ రుచుల గలిగి యుండునేగాని పైన యుండునవి మధురముగాను, మధ్యనుండునవి పులుపుగాను, దానిక్రిందిభాగమున నుండునవి వగరుగాను, అడుగున నుండునవి చేదుగాను కనుపించుటలేదు. ఒకవేళ ముఖాది నాలుగు స్థానముల నుండి, నాలుగు వర్ణములు గలిగినవని అంగీకరించినను, వారందరును భగవత్స్వరూపులే. సంశయింప నవసరములేదు మఱియు ముఖ, బాహు, ఊరు పాదములను నిశ్చయించినపుడదియొక మూర్తివంతమై యుండవలయును అట్లైనచో నేకదేశత్వము సిద్ధించును. ఏకదేశమందుండుదానికి "వ్యాపకత" యుండదు. మూర్తివంతమునకు సర్వ చరాచర ప్రాణికోట్ల హృదయములో ప్రవేశము గలుగదు. ఎప్పుడు వ్యాపకత్వములేదో, దానికి సర్వజ్ఞత్వ ముండదు అంతేగాదు. అది కాలమునకు లోబడుటచే దేశమునకును, స్థలమునకును లోబడవలసియుండును. అప్పుడు కాలాతీతుడని వేదములే పరమాత్మను గుఱించి స్తోత్రము జేసెను వేదవాక్యములకే అనర్థకత సంభవించును. మఱియు పార్థివ పదార్థమునకు మాత్రమే మూర్తి వంతమేర్పడును. పరమాత్మవంతమగుటచేతనే "అణోరణీయాన్, మహతో మహీ

[illegible] మహీయామ్" అని యుపనిషత్తులే యుద్ఘోషించుచు
న్నవి. అమూర్తమగునో, అణువు కంటె అణువుగాను, మహత్తులో మహత్తుగాను
వ్యాపించియున్న పరమాత్మను పూజించుట యెట్లు సాధ్యమగును? కావున అమూర్తమై
జ్ఞానమయమైనట్టి సర్వేశ్వరునకు, మూర్తిమత్వము కల్పించగూడదనియే
వేద [illegible] సమ్మతి కలదు. మూడు గుణములతో గూడి యుండినచో
జీవులు [illegible] దనే శాస్త్రము [illegible] జీవుడైనను గాజాలడు. ఏలన:- మూడు
గుణములను [illegible] ముక్తిని బొందినప్పుడే జీవన్ముక్తుడగు బ్రహ్మాత్ముడగును. కావుననే
క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ, ఆర్యసమాజ బ్రహ్మసమాజస్థులు, సర్వేశ్వరునకు
మూర్తిమత్వము గల్పింపరాదనియు, యీశ్వరావతారమనియు జెప్పుటకు
గారణము, [illegible] కొందరు పైజెప్పిన అప్రాకృతమగు పరమాత్మను
సామాన్యజనులు తెలిసికొనజాలరని దలచి మూర్తిపూజలచే అందరి
కిని బొందుటకు సాధ్యమని జెప్పుదురు. మూర్తులు జడపదార్థములైనను సర్వే
శ్వరునియొక్క పవిత్రనామములనే యుచ్చరించుటవలన పావనత్వము గలుగుట
కవకాశము గలదని దెలుపుదురు. అయితే,వారును యిది యుత్తమ పక్షముగాద
నియు, సామాన్యజనుల కొఱకేర్పఱచబడినదనియు అంగీకరించెదరు. ఈవిష
యమంత గొప్పసమస్య గానందునే [illegible] గొప్పజ్ఞానవంతులకుగూడ జీవుల
యొక్క ఉత్పత్తినిగూర్చి సందేహముగలిగియున్నది. శాస్త్రములు బహుముఖము
లుగ జెప్పుటచే అనిశ్చయమై "ఇదమిత్థము"ని నేటివఱకు సర్వజన సమ్మతమగు
నొక నిర్ధారణ నెవరును జేసియుండలేదు. ఇది దురూహ్యమగుట చేతనే, కొందరి
మతి నాస్తికత్వమునకు ప్రవేశించుటకు గారణమైనది. ఈ గ్రంథప్రప్రథమమున
మంగళాచరణముగ ప్రారంభించిన, తైత్తిరీయశ్రుతి జెప్పినదే నిజముగ అంగీకరింప
వచ్చును. అదె బ్రహ్మ మానందమనియు, అట్టి ఆనందమునుండియే జీవులు
ఉద్భవించిరనియు, అంత్యమున యా యానందమునందే జేరుచున్నవనియు వచించెను.
ఆ భాగము నంగీకరించినచో దుర్ఘటమగు "బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీత్" అని
మొదలగు సామాన్యార్థముల వలన గలిగెడు సంకటములేమియుగలుగవు. శైవ
మతస్థులు శివునినుండియే యీజీవులు బుట్టిరనియు, వైష్ణవమతస్థులు విష్ణువు
నుండియే యీ జీవకోట్లుద్భవించెననియు, పలుపలు విధములుగా వివిధమతస్థులు
జెప్పుచున్నారు. పైజెప్పిన శైవ, వైష్ణవుల దైవములకు స్థలములు ఆకారములు,

ఆభరణములు, ఆయుధములు. మొదలైనవన్నియు [illegible] యుండే సామాన్య జనుల కొఱకట్లు నిరూపింపబడియెనని [illegible] చెప్పుచుండుటచే యీ విచారణ యిపుడవసరము లేదు.

ఇంకను పై పై ఆలోచించిన యీశ్వరాంశ స్వరూపులే జీవులనియు, అనేక పాత్రలలో జలమునుంచిన సూర్యునియొక్క ప్రతిబింబ [illegible] గానుపించునట్లు, అంతఃకరణమైన ప్రతిబింబముచే జీవులు [illegible], [illegible] నూతనము [illegible], చరాచరములలో నంతర్యామియై వెలుగుచుండు నా యీశ్వరుడనుటచే, [illegible] యీశ్వరుడే హృదయమునందుండు వాడనియు, సాక్షాత్ యీశ్వరుడే జీవరూపమై యుండు వాడనియు, అంతయు యీశ్వర [illegible]మే, [illegible] యీ [illegible] మున్నదనియు, బహువిధములు చెప్పుటవలన [illegible] తేలిపోవు [illegible] చే యనేక మతము లేర్పడుట [illegible] "[illegible] మాసీత్" అను వేదవాక్యమునకు [illegible] చెప్పుచు [illegible] యైనచో, జీవు [illegible] సనాతనులనియు చెప్పి [illegible] అంతేగాక యీశ్వరుడే [illegible] జీవులను సృష్టించి [illegible] చేయుచు [illegible] రుడే కారణకర్తగ అంగీకరింపవలెనని [illegible] ప్రత్యములగు [illegible] పుణ్య [illegible] ఫలములను, [illegible] స్వర్గ [illegible] వానిచే [illegible] పొందవలెని యుండును. [illegible] నేకములనియు సంసార [illegible] [illegible] సాక్షి [illegible] చెడు [illegible] మాత్రము గాదు దేని [illegible] [illegible] యున [illegible] [illegible] బ్రహ్మమనియు" దాని [illegible] [illegible] ఆనందమే స్వభావ [illegible] [illegible]

సమంజసముగానే యున్నది. "ముండక" శ్రుతియు దీనినే బలపరచుచున్నది. ఈ భావము చాల పవిత్రమైనది. సోదర భావమునకు యేలాటి బాధకములున్నవి? అట్లుగాక ముఖపాదాదులనుండి జీవులు బుట్టినవని జెప్పినపుడుగూడ, భేదబుద్ధి కవకాశము గలుగుచున్నది. ఎచ్చట భేదము గలుగునో, అచ్చట బాధయున్ను తప్పక గలుగును. ఈ శ్రుతులు రెండును జీవులయొక్క యేకత్వ స్వభావమును జెప్పుటవలన, పరమ ప్రేమైక రూపమగు సోదరత్వమునకు దోహదమొసంగుచున్నవి. ఇట్టి పవిత్రబోధలు మొదటినుండి జేయుచుండినచో యీ జాతిభేద ద్వేషాగ్ని యింతవఱకు జ్వలించుచుండదు.

ఉ. "తదేతత్సత్యం యథాసుదీప్తా త్పావకా ద్విస్ఫులింగా
స్సహస్రశః
ప్రభవన్తే సరూపాః తథాక్షరాద్వివిధా స్సోమ్య భావాః,
ప్రజాయన్తే తత్ర చైవాపియన్తి"

తా॥ ఆ యీ జెప్పబోవు అక్షరవిషయము సత్యమైనది. (సత్యమనగా భూత భవిష్యద్వర్తమానకాలములయం దేకరూపముగ నుండుట) బాగుగా మండుచున్న అగ్నినుండి. వేలకొలది సమానమయిన రూపములుగల అగ్నికణములు తేజోమయముగ బుట్టుచున్నవో, ఆ ప్రకారమే సాధుస్వభావము గల ఓ శౌనకుడా! నాశరహిత మగు పరబ్రహ్మమునుండి, నానావిధములగు జీవులు పుట్టుచున్నారు. ఆ యక్షర మగు పరబ్రహ్మమునందే లీనమగుచున్నారు.

ప్రా:— ప్రశాంతాత్మా! యీజాతియొక్క విషయమై మాలో కొందఱిని అంతరాశయము దెలుపవలయునని యేకాంతమున నడుగగా, వారిట్లుజెప్పిరి. అందు వలన నాకు జన్మనా జాతిగలదని దృఢవిశ్వాసము పూర్తిగ తొలగిపోలేదు. అదే మన ఈశ్వరుడు అందఱిలోను సమానముగా నుండునది సత్యము. లేక యీశ్వ రాంశులే జీవులు అయినను అగుగాక ఆకాశమునుండి వర్షించెడు జలము అతి పవి త్రమైనదని అందఱికిని దెలియును. అయితే శుభ్రప్రదేశములో గల జలము మాత్రము పానార్హము కాని, అశుభ్రమై దుర్వాసన గల్గియుండు మురికి నీటిని

యెవరైన పానము జేయగలరా! జాతియొక్కస్థితియు నాలాగుననే యుండునని జెప్పిరి. ఈవిషయముపై మీ యభిప్రాయమేమి?

ఆ:—విశ్వప్రేమైక నిలయా! ఈయుక్తి విశాలభావముతో గూడినదిగాదు. చాల సంకుచితమైనది. ఇదే దృష్టాంతము నాతోను అనేకమంది విప్రులు జెప్పిరి. వారిని యీలాగున అడిగితిని. "అయ్యలారా! మీరు జెప్పినది ఆత్మను గురించిన భాగముగాదు హృదయముయొక్క సత్వ, రజో, తమో మిశ్రముల గురించియే యుండును ఇది యందరును సంగీకరింప దగినదే. బ్రాహ్మణులకు, క్షత్రియులకు వైశ్యులకు, శూద్రులకు ఒక ప్రదేశమున భూమి గలదని అనుకొనెదము, అయితే బ్రాహ్మణుల భూమి శుభ్రముగ నుండవలయునని గాని, బ్రాహ్మణేతరుల భూమి అశుభ్రముగ నుండవలయుననిగాని నియమము గలదా! ఎవరి భూమి శుభ్రముగ నుండునో, యెవరి భూమి అశుభ్రముగా నుండునో, అని యిట్టి విచారణయే జేయవలసియుండునేగాని, జాతి ననుసరించి భూమిగూడ శుద్ధాశుద్ధములుగ నుండునని, యేదేశమునగాని యెచ్చటనైన గలదా! అదే ప్రకారము సత్త్వగుణము గల హృదయము శుద్ధముగాను, అశుద్ధముగల హృదయము అశుభ్రముగాను నుండుననియే యిచట గ్రహింపవలయును. అప్పుడు శుద్ధహృదయము గలవారు బ్రాహ్మణులనియు అపరిశుద్ధ హృదయము గలవారు అబ్రాహ్మణులనియు గ్రాహ్యమగుచున్నది. ఇదియే పరమార్థ సత్యము. ఇది జాతినిగురించి జెప్పుటలేదు. గుణమును గూర్చియే దెలుపుచున్నది అట్లుగాక బ్రాహ్మణుల భూమిలో త్రవ్విన ఉప్పునీరు బడినను దానినే త్రాగవలయుననియు, బ్రాహ్మణేతరుల భూమిలో నిర్మించిన కూపమునందలి జలము స్వచ్ఛమైనను, దానిని త్రాగకూడదని జెప్పుట మూర్ఖలక్షణమే యగును. ఇదియే మనదేశ మధఃపతిత మగుటకు కారణము

బ్రా:— పవిత్రాశయా! కఠోపనిషత్తునందు యీవాక్యమును జాతివిషయమై కొందరు వర్ణించిరి. అగ్ని శుద్ధమైనదైనను, హోమాగ్ని యెంత పవిత్రమైనదో పూజ్యమైనదో స్మశానాగ్ని యెంత అపవిత్రమైనదో యెట్లస్పర్శనీయమైనదో, జాతియొక్క స్థితియు నాలాగున నుండునని దెలిపిరి. ఇదియు నాలోచించిన సరిగా యున్నట్లే దోచుచున్నది.

ఉ. అగ్నిర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో, రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ। ఏకస్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ।

తా॥ ఒకటియగు యగ్ని యే ప్రకారము లోకములందు ప్రవేశించి యాయా రూపమునకు సమాన రూపముగలది యాయెనో, అప్రకారముగానే యొకటియగు నాత్మ, ఆయాభూతములయందు ప్రవేశించి బైట వాని వాని రూపములకు సమాన రూపములు గలది యగుచున్నది.

అ.— ప్రబుద్ధాత్మా! ఈశ్రుతి వాక్యముగూడ గుణమునే నిరూపించు చున్నదిగాని, జాతినిగుఱించికాదు. అగ్ని శుద్ధమైయున్నట్లు జీవుడుగూడ శుద్ధుడే కాని, అంతఃకరణ ధర్మాధర్మముల ననుసరించి శుద్ధుడుగాను, అశుద్ధుడుగాను అగుచుండునను అర్థమే దీనివలన గోచరమగుచున్నది. యజ్ఞమునకుపయోగించెడి అగ్నినే స్మశానములో నుపయోగించుచున్నారు. అయితే యజ్ఞశాలయందు వేదికలో ప్రతిష్ఠించిన అగ్నియందు పవిత్రహోమద్రవ్యమగు హవిస్సును ఘృతమును మంత్రపూతముగ హోమించుచున్నారు. దానివలన ఆ యగ్నికి పవిత్రత గలిగెను. స్మశానవాటికయందుంచబడిన అగ్నియందు సామాన్యములగు దేహములైన శవములను ప్రేతమంత్రముతో దహింపజేయుచున్నారు. అలాగున యెవరి హృదయవేదికయందు పవిత్రమగు దైవచింతన గలిగి సాత్వికమును ధర్మార్జితమును నగు అన్నమును, శుద్ధతీర్థమును, ఆహారపానీయములై యుండునో వారి హృదయములో గలిగెడు జ్ఞానము స్వచ్ఛమైయుండును. అట్లుగాక పాపబుద్ధిగల హృదయులై మద్యమాంసాద్యాహారము గలిగియుండు వారి మనసులో కలిగెడు నీచమైన అజ్ఞాన మేదిగలదో అది స్మశానాగ్నివంటిది. ఇదియు జాతిని గుఱించి చెప్పుటలేదు గుణమును గుఱించియే చెప్పబడుచున్నది. ఇచటగూడ పవిత్ర హృదయము, సాత్వికాహారము, దైవచింతన గలవారెవరైనను వారే బ్రాహ్మణులని గోచరించుచున్నది. అశుద్ధాహారము, అశుద్ధ సంకల్పము గలవారే నీచులని స్పష్టమగుచున్నది.

బ్రా:—పావన హృదయా! పైజెప్పిన శ్రుతివాక్యము ననుసరించి, యింకొక శ్రుతిని పండితులు బలికిరి దానినిగూడ వినునపుడు దీర్ఘాలోచన జేయకపోవుటచే, సరిగా నుండుననని దలంచితిని. దాని సారమేమన: స్వచ్ఛమగు వాయువు యెంత ఆరోగ్యదాయకమో, అశుద్ధమగు దుర్వాసనగల గాలి యెంత అనారోగ్యకరమో, బ్రాహ్మణుల యొక్కయు, బ్రాహ్మణేతరుల యొక్కయు స్థితి యీలాగున నుండునని యెంచింగించిరి,

కఠో. ఉ॥ వాయుర్యథైకో భువనం ప్రవిష్టో। రూపం రూపం ప్రతిరూపో బభూవ। ఏకస్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా రూపం రూపం ప్రతిరూపో బహిశ్చ".

తా॥ ఒకటియగు వాయువు లోకమందు ప్రవేశించి యే ప్రకార మాయా రూపములకు సమానరూపము గలది అయెనో, అప్రకారమే ఒకటియైన, సర్వ భూతములయందుండు నాత్మ, ఆయా భూతములకు సమానాకృతి గలది యగు చున్నది,

అ:— వివేకశీలా! ఈ శ్రుత్యర్థమున్ను పై నుదహరించిన దాని ననుసరించియేయున్నది. గాని అంతట నొకటియే యైనను, శుద్ధ ప్రదేశమునుండి వచ్చునది శుద్ధముగాను, అపరిశుద్ధప్రదేశమునుండి వెడలునది అపరిశుద్ధముగాను నుండును. ఇదియుజాతిని గుఱించి జెప్పుటలేదు, గుణమునుగూర్చియే యుపదేశించుచున్నది. శాంతము, కరుణ, విరక్తి, భక్తి, గల హృదయముగలవారి యాశయ మతి పవిత్రమై యుండుననియు, అదియే ఆనందదాయకమనియు దెలుపుచున్నది. ఆదేరీతిగ క్రౌర్యము, కార్పణ్యము, దయారాహిత్యము తామసిక స్వభావము గలవారి సంకల్పములు, అతినీచములై యుండుననియు, అట్టిదనారోగ్యము గలుగజేసి జీవులను నరక గాములుగా నొనర్చుననియు పై నుదహరించిన, యుపనిషత్తాత్పర్య మగును. పైజెప్పిన శుద్ధా శుద్ధ గుణముల ననుసరించియే, నిజమైన జాతి నిర్ణయము గావల యుననియే వివేకవంతుల ఆదర్శయొక్క ఆశయము. ఈయర్థమునే ఈకిరింది శ్రుతి వాక్యము దెలుపుచున్నది,

ఉ॥ సూర్యోయథా సర్వలోకస్య చక్షుర్న లిప్యతే చాక్షుషై ర్బాహ్యదోషైః। ఏకస్తథా సర్వభూతాన్తరాత్మా, నలిప్యతే లోక దుఃఖేన బాహ్యః.

తా॥ సూర్య దేవప్రకాశము సమస్త లోకమునకు నేత్రప్రకాశము సహాయము జేయువాడై ఆ నేత్ర సంబాధములగు వెలుపలి యపరిశుద్ధ వస్తువు యొక్క కూడికవల్లనైన దోషములను స్పృశింపడో ఆ ప్రకారము ఏక స్వరూపి యగు పరమాత్మ సర్వభూతములకు నంతరాత్మయైనను బాహ్యమందలి లోక సంబంధములైన. జరామరణాది ప్రాపంచిక దుఃఖములను స్పృశించడు. లోకదుఃఖము ఆత్మకు బైటనున్నది ఈవాక్యము ఆత్మయొక్క నిస్సంగత్వ మును, నిర్మలత్వమును, అమృతత్వము నుపదేశించుచున్నది. ఇట్టి ఆత్మదృష్టి గలిగియుండవలయునని యుపదేశించుచున్నది ఇచట అంతఃకరణ ధర్మములను గూడ దాటిపోయినది సూర్యుడాకాశమున ప్రకాశించుచుండియు ఎట్లు భూమిలో గల శుద్ధాశుద్ధముల నంటక యుంటున్నాడో, అలాగున చిదాకాశమున ప్రకాశ జ్ఞానస్వరూపమైయుండు ఆత్మలో నిలకడ గలిగి యుండవలయుననియు, అంతః కరణ శుభాశుభములను జూడగూడదనియు, యనీత వాక్యము నుపదేశించుచున్నది. విజ్ఞానదృష్టియనియు, జ్ఞానదృష్టి యనియు అజ్ఞానదృష్టి యనియు దృష్టి మూడు విధములు పాత్రము పాత్రలో గల జలము, జలములో గల సూర్యప్రతిబింబము. పాత్రదృష్టి అనగా పుట్టినజాతిని గుఱించి మాత్రము గల దృష్టి ఇది అజ్ఞానదృ ష్టియే యగును. జాతిలో నెవరైనను వారి గుణములను జూచి గ్రహించు దృష్టి, పాత్రలో గల జలమువంటిదగును. ఇది జ్ఞానదృష్టి యనబడును. ఈ యుప నిషత్తులో జెప్పబడినదృష్టివిజ్ఞానదృష్టి యగును. పాత్రమును గుణ్యము, జలము నకున్న విలక్షణమై యుండు సూర్యప్రతిబింబమువలె దుర్గుణములు. గుణములును, విలక్షణమై స్వప్రకాశమైయుండు ఆత్మదృష్టి, విజ్ఞానదృష్టి యనబడును. జ్ఞాన దృష్టి మనకు గలుగకపోయినను, అజ్ఞానదృష్టి గలిగియుండినాటుగదా? జ్ఞాన దృష్టినైన నవలంబింపవలసియున్నది గదా? ఇట్లలమును పాటింపక గుణములనైన గ్రహించులాగున జూడవలయునని యాదేశించుచున్నది ఇక ఆత్మయొక్కస్థాన యు నిరతిశయానందమున్ను గలుగవలసియుండిన, దానిని బోధించుచున్నది.

ఉ॥ ఏకోవశీ సర్వభూతాన్త రాత్మా, ఏకం రూపం బహుధా యః కరోతి, తమాత్మస్థం యేను పశ్యన్తి ధీరాస్తేషాం సుఖం శాశ్వతం నేతరేషామ్.

తా॥ ఏయాత్మ సమాధికములు లేనిదై, బీజభూతమైన యవ్యక్తమగు తనను, నామరూపభేదములచేత అనేకవిధముల జేయుచున్నదో, బుద్ధి గుహయందుంచబడిన యాపరమాత్మను ప్రత్యక్షము జేసికొనిన జ్ఞానులకు నిత్యమగు బ్రహ్మానంద సుఖము గలుగుచున్నది. జ్ఞానము లేనివారి కట్టి సుఖము గలుగదు. ఇదే యర్థమును దెలిపెడు మఱియొక శ్రుతివాక్యముగలదు.

ఉ॥ నిత్యోనిత్యానాం, చేతనశ్చేతనానాం, మేకోబహూనాం యోవిదధాతికామాన్, తమాత్మస్థం యేనుపశ్యన్తి ధీరాస్తేషాం శాన్తి శ్శాశ్వతీ నేతరేషామ్.

తా॥ ఏ పరమాత్మ సర్వజనులకు, వారి వారి కర్మ ఫలానుగుణ్యముగా ఫలమునిచ్చుచు, నశించువారిలో నశింపనివాడై, బ్రహ్మాది స్తంభ పర్యంత ముండు జీవులకు, చేతన స్వరూపుడై యుండునో, అట్టి యాబుద్ధి గుహయందుండు పరమాత్మను మరలింపబడిన సర్వేంద్రియ వృత్తులు గలవారై యే జ్ఞానులు జూచుచున్నారో, వారికి నిత్యమును, సర్వదుఃఖోపశమనము నగు శాన్తి (ఉపరతి) గలుగుచున్నది. ఇట్టిజ్ఞానము లేనివారికి గలుగదు.

బ్రా:— పరమపేర్మైక స్వరూపా! మీరు యెన్నివిధములుగను జెప్పినను చిరకాలమునుండి దేహాధ్యాసము అనగా జన్మనా జాతిగలదను భావము దొలగ కనేయున్నది. వస్త్రము స్వయముగా తెలుపువర్ణము గలదైనను నలుపు మొదలగు రంగులతో గూడియుండినందుచే వస్త్రముయొక్క శుభ్రత అంతర్ధానమై, నల్లని రూపమై మారునట్లు, ఆత్మయొక్క అమృతత్వము మరుగుబడి మృతరూపమగు దేహమే జాతియని రూఢిపడినది, ఆకాశ, వాయు, అగ్ని, జల, పృథివ్యాదులగు పంచభూతములు శుద్ధములైనను, యీపంచభూతముల వలననే సకల ఓష

ధము యేర్పడుచుండినను బీజముయొక్క స్వభావము ననుసరించి కొన్ని మధుర ఫల
ములుగాను, పులికొన్ని పులుపుపండ్లుగాను కొన్ని చేదైనఫలములుగాను యేలా
గున సృష్టిలో నైజముగ యేర్పడియున్నవో, అట్లుండగా మధురమగు మామిడిపండ్లను
భుజింపక చేదైన ముషిణి పండ్లను భుజించులాగున, నాకు మీ రుపదేశము జేయు
చున్నారా : సృష్టిలో ప్రత్యక్షముగ అనేక వృక్షములు వేరువేరు మంచిచెడ్డ
పండ్లు గలుగజేయుచుండగా, బ్రాహ్మణాది జాతు లెట్లు వేరువేరుగా లేవని వచిం
చెదరు ?

అ: —సూక్ష్మ విచారము జేసెదు మహాశయా! వినుడు సూక్ష్మసూక్ష్మ విచా
రణ జేయలేపోవుటచేతనే తమకు సందేహమింకను వదలకయున్నది. వస్త్రములో
గల యెటువంటి రంగైనను ద్రావకములో ముంచబెట్టి యుతికినచో శుభ్రమగును
అలాగున తత్వవిచార మాత్మదృష్టి గలవారివద్ద జేసినచో కల్పితములగు భ్రాంతు
లన్నియు వదలి, అకల్పితమగు ఆత్మ నెరుంగగలము. పృధివి, జల, సూర్య,
వాయు, ఆకాశాదులగు పంచభూతముల చేతనే సమస్త ఓషధులేగాక, చరాచర
ప్రాణికోట్లు ఉపాధు లేర్పడుచున్నవి, అయితే మధురామ్లకట్వాది ఫలభేదములు,
పంచభూతములచే యేర్పడినవి అయినను, బీజములు భిన్నములగుటచే, అట్టిమార్పు
గలుగుచుండును. ఈ విధానము వృక్షములకే గాక మనుష్యులకుగూడ గలదు.
కావునసే సాత్విక, రాజస, తామసిక ప్రకృతి గల మనుష్యు లేర్పడుటకు గారణము.
దీనికి పంచభూతములు నిమిత్తమాత్రములేగాని, జన్మాంతర సంస్కారములగు
బీజములే ముఖ్య కారణములు అలాగున బీజములు సత్వ, రజస్తమస్సులగు గుణ
ములతోనుండుటచేతనే, తీపి, పులుపు, చేదులైన ఫలములు గలుగుటకు కారణము.
ఇదియు సత్వాది గుణముల పరిణామమేగాని, సూర్యునివలెను, జలమువలెను, భూమి
వలెను, వాయువువలెను, ఆకాశమువలెను గలిగిన భేదముగాదు అవి అన్నిటిలోను
సమానములుగానే యుంటున్నవి. ఇవన్ని మనుజులకు యేర్పడిన అంతఃకరణ
సంస్కార బీజములవలె యేర్పడినవేగాని, ఆత్మయొక్క భేదముగాదు నాటు
మామిడివిత్తనమునకు మంచి తీపుమామిడిచెట్టు కొమ్మతో అంటుగట్టిన యేలాగున
శ్రేష్ఠమగు మధురఫలము గలుగుచుండునో అలాగున యిడవలిలో గలిగియుండు
దేహాధ్యాసమును వదలి ఆత్మాభ్యాస మలవరచివచ్చిన మనుజుల నిరతిశయానంద
ప్రదమగు దైవభావమే గలుగును. లేక వస్త్రములో గల నలుపురంగును తొలగించి

మఱియొక యెఱుపుగాని, పచ్చనిగానియైన రంగుతో మున్నున్న యేయాకైన పూర్వపు నలుపుబోయి, క్రొత్తగ యేర్పడిన వర్ణము గలదగునో, అభ్యాసముచే నీ- మార్పున్ను యీలాగున గలుగును.

బ్రా:- కారుణ్యాత్మ స్వరూపులగు మిత్రమా! ఈవిషయమై కొందఱు పండిత సూర్యవరుల నడుగగా వారిట్లు దెలిపిరి. జాతి జన్మనా యేర్పడు విష- యమై "బీజాంకుర న్యాయము"ను వారు నిరూపించిరి. ఎంత అభ్యాసము గలిగినను వారి వారి జాతియొక్క బీజము పోదని జెప్పిరి, మఱ్ఱి విత్తనమునుగాని, వేప విత్తనమునుగాని, మంచిశుద్ధమగు భూమిలో బెట్టి పాలతో గాని, పన్నీరుతోగాని పోషించినను, ఆ వృక్షములయొక్క నైజమగు చేదుబోవునా? ఈలాగున చింత చెట్టును, పనసచెట్టును జూపి ప్రత్యక్షముగ సృష్టిలో యింతభేదము గనబడు చుండగా జాతిలేదు, ఒకేజాతియని యెట్లు జెప్పెదవని నాతో తర్కించిరి. ఈ కార ణము వలన నాకు సందేహము గలిగియే యున్నది.

ఆ:- పావనహృదయా! ఓహో! ఎంత అపవిత్రమైన స్థూలదృష్టిని నిరూ పించితిరి. ఇది జడదృష్టి గదా! వృక్షములు జడములు. వాటి కేర్పడియుండు స్థూలాది మాత్రములకన్న అనగా బీజములకన్న ఆత్మ మరియొకటి గలదను వ్యవ హారము లేదు. మనుజులన్ననో అట్లుగాదు. వారిదేహము వేఱు దేహి యగు ఆత్మ వేఱుగనుండునదియే సిద్ధాన్తము. జడమైన వృక్షము తన యిష్టాను సారముగ, తనదేహమగు వృక్షమును నడుపజాలదు. మనుజుడో అట్లుగాదు. ఆత్మయొక్క యిష్టానుసారము, మనస్సును, యింద్రియములను, దేహమును నడుప గలుగుచున్నాడు. వృక్షములకు పాపపుణ్యములననుసరించి స్వర్గనరకములు గలుగునని యెవరును జెప్పియుండలేదు. మానవున కట్లు గాదు. పుణ్యపాపముల ననుసరించి స్వర్గనరకములు గలవు. కావున ఆత్మ దేహమునకు భిన్నము. అంతేగాదు, దుఃఖ ములనుండి తప్పించుకొనెడు భావము వృక్షములకు లేదు. ఒకవేళ సూక్ష్మాతి సూక్ష్మమై ఆత్మ అన్నిటిలోను గలదని అంగీకరించినను, మానవాత్మవలె అది యింకను వికాసమునకు రాలేదు. మానవుని ఆత్మగూడ యెంతకెంతకు వికాసము నొందునో, అపుడు సామాన్యమానవులకు గల బాహ్యదుఃఖ నివృత్తియు, బాహ్య సుఖప్రాప్తియు గలుగులాగున యుండు తలంపు మాత్రమేగాక, మానసిక దుఃఖ

మున్ను, మనసుచే గలిగెడు సుఖమును సంపాదించుటకు అట్టియాత్మ యత్నిం
చును. ఇపుడు విజ్ఞాన మెుదయించిన దానికి గుఱుతుగ నుండును. ఉత్తరి అట్టి ఆత్మ
సాధనపరుడై యుండులాగున యత్నించును ఇంకను ఉత్తమ ఆత్మ వికాసస్థితి
నొందుకొలది మనస్సు మొదలగు నింద్రియములకుగూడ సాధారణమైనది మూలా
విద్య యని గనుగొనును. వృక్షమునకు బీజ మెలాగున మూలకారణమో, అలాగున
అజ్ఞానమగు యీ సంసారవృక్షమునకు మూలము, అవిద్య, అజ్ఞానము, ప్రకృతి,
మాయ అని గనుగొనును. అత్తరి సంపూర్ణ వాసనాక్షయ, మనోనాశము గలుగ
యత్నించుచునదేగాక, యవిద్యయొక్క సమూలోన్మూలన మొనర్చుటకో యత్నించును.
అట్టిజీవి అవిద్యచే గలిగెడు దుఃఖము నేమియు పొందనొల్లక భోవుటయే గాక
నిరతిశయానందప్రదమగు ముక్తిపదమును పొందగలుగును. 'వృక్షముల నానాత్వము
నకు బీజములే కారణమైనట్లు జీవుల అనేకత్వమునకు గూడ ఆత్మయే కారణమని
జెప్పునపుడు నామనస్సు చాల సంకటపడుచున్నది. ఏలన: జడమగు వృక్షముతో
విజ్ఞానానంద ఘనీభూతుడగు మనుజుని పోల్చుట యెంతటి పాపము? ఎంతటి వివేక
శూన్యమగు జడదృష్టి? మానవుల అనేకత్వమునకు అంతఃకరణ సంస్కారములే
కారణములుగాని, ఆత్మగాదు. ఆ సంస్కారములన్నియు వర్షఋతువు, హేమంత
ఋతువు, వసంతఋతువు, గ్రీష్మఋతువులవలె ధ్యానాద్యనుష్ఠానములచే మారుచుం
డును. ఏఋతువుకూడను ఆకాశము మార్పలేక, యేఋతువుల ధర్మములతోను సంబం
ధింపక యెల్లపుడు యేమార్పును లేక యేకరూపమైయుండునో, అట్టిదే యాత్మ
యని దెలియదగినది. పైజెప్పిన సూర్య, అగ్ని, వాయువుల గుఱించి శ్రీకరోప
నిషత్తున్ను యీతత్వమునే బోధించుచున్నది. ఇచట దేహమునకు వృక్షమున్ను,
బీజములకు అంతఃకరణ సంస్కారములునని మాత్రమే గ్రహింపవలయును. గీతాది
శాస్త్రములలో, పరమాత్ముడే బీజరూపముగ నున్నాడని అనేక గ్రంథములలో
యుపదేశింపబడినది. ఆ విషయమంతయు స్మృతికాండలో వివరింపబడును. ఇయ్యది
శ్రుతికాండ మగుటచే నిచట నిరూపించబడుట లేదు. ఈ శ్రుతులలో గూడ పర
మాత్మయే బీజభూతుడగు జీవుడుగా విస్తారముగ దెలుపబడి యున్నది మఱియు
వృక్షదృష్టాంతము సరియైనదిగాదు. ఏలన: ఒక్కొక వృక్షమున్ను, ఒక్కొక ఆకా
రమును, ఒక్కొక పత్రమును, ఒక్కొక పుష్పమును, ఒక్కొక ఫలమును గలిగి
యున్నవి. అనగా మామిడి, పనస, చింత, ఉశిరి మొదలగు వృక్షములన్నియు

వేఱువేఱు పత్రములను, పుష్పములను, ఫలములను గలిగియున్నవి. అదేరీతిగ నిజముగ యీశ్వరసృష్టిలో బ్రాహ్మణాది వర్ణము లుండినచో, జననము చేతను, మరణము చేతను, ఆయుః పరిమితిచేతను, మానవుల రంగులచేతను, అవయవముల చేతను, విజ్ఞానము చేతను యేదైన కొంచమైనను మార్పుజేయుటకు సృష్టికర్తకు శక్తిలేకపోయెనదా? అనంతములగు సత్వములను వేఱువేఱుగ సృష్టించిన అనంతశక్తిగల సర్వేశ్వరునకు యీ మానవులలో వర్ణాశ్రమభేదము గలిగి యుండినచో యేల కొంచమైన మార్పుజేయగూడదు. అట్లు జానరామిచే మానవు లందఱు ఒకే జాతి యనియు, గుణముచే మాత్రము భేదము గలదనియు విజ్ఞానులు నిశ్చయించుటకు కారణమైనది. ఇక యీవిషయమై వజ్రసూచకోపనిషత్తున దెలిపిన దానిని జూడుడు. ఇది అష్టోత్తరశతోపనిషత్తులలో నొకటియగును.

ఓమ్. వజ్రసూచీం ప్రవక్ష్యామి, శస్త్రమజ్ఞాన భేదనం,
దూషణం జ్ఞానహీనానాం భూషణం జ్ఞాన చక్షుషామ్.

టీ. అజ్ఞానభేదనం = అజ్ఞానమును ఖండించెడి, శస్త్రం=ఆయుధమయినటువంటిన్ని, జ్ఞానహీనానాం = జ్ఞానహీనులకు, దూషణం = దూషణముగాను, జ్ఞానచక్షుషాం = జ్ఞానులకు, భూషణం = భూషణముగాను (ఉండునట్టి) వజ్రసూచీం = వజ్రసూచి (అనెడి యుపనిషత్తును) ప్రవక్ష్యామి = చెప్పుచున్నాను

ఉ. బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రా, ఇతి చత్వారో వర్ణాస్తేషాం వర్ణానాం బ్రాహ్మణ ఏవ ప్రధాన ఇతి వేద వచనానురూపం స్మృతిభిరప్యుక్తం, తత్ర చోద్యమస్తి, కోవా బ్రాహ్మణోనామ, కిం జీవః, కిం దేహః, కిం జాతిః, కిం జ్ఞానం, కిం కర్మ, కిం ధార్మిక ఇతి.

టీ. బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రా ఇతి = బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులనెడి, చత్వారః = నాలుగు, వర్ణాః=వర్ణములు (అనియు), తేషాం=ఆ, వర్ణానాం — వర్ణములలో, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు, ఏవ = మాత్రమే

ప్రధానః = ముఖ్యుడు, ఇతి= అని యు, వేద వచనానురూపం = వేదవాక్యములకు సరిగానే, స్మృతిభిరపి = స్మృతులచేతను గూడ, ఉక్తం = చెప్పబడినది. తత్ర = ఆ విషయములో, చోద్యం= విచారించదగినది, అస్తి = (ఒకటి) కలదు. (అది ఏమనగా) బ్రాహ్మణః= బ్రాహ్మణుడు (అనెడి)నామ = పేరు (గలవాడు). కోవా = ఎవడు? కిం జీవః=(అతడు) జీవుడా?, కిం దేహః= దేహమా? కింజాతిః= వర్ణమా? కిం జ్ఞానం = జ్ఞానమా? కిం కర్మ= కర్మా? కిం ధార్మికః = ధర్మము జేసెడివాడా?

ఉ. తత్ర ప్రథమో జీవో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న, అతీతానాగతానేక దేహానాం జీవ స్యైక రూపత్వాత్, ఏకస్యాపి కర్మ వశాదనేక దేహ సంభవాత్సర్వశరీరాణాం జీవస్యైక రూపత్వాచ్చ, తస్మాన్న జీవో బ్రాహ్మణ ఇతి.

టీ. తత్ర = పై జెప్పబడిన వానిలో, ప్రథమః = మొదట జెప్పబడిన, జీవః = జీవుడు, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు, ఇతి చేత్= ఇట్లు అంటివా, తత్= అది, న= కాదు (ఎందువల్ల ననిన) అతీతా నాగతానేక దేహానాం =(౧) ఇదివరకు వచ్చిపోయిన. ముందు రాబోయ్యెడి అనేక దేహములయొక్క, జీవస్య = జీవునికి, ఏకరూపత్వాత్ = ఒకటే రూపము గనుకను. ఏకస్యాపి = (౨) (జీవుడు) ఒక్కడైనప్పటికిని, కర్మవశాత్ = కర్మాధీనమువలన, అనేక దేహసంభవాత్ = అనేక శరీరములలో పుట్టుచున్నాడు గనుకను, (జీవుడు బ్రాహ్మణుడు గాడు). సర్వ శరీరాణాం = (౩) సమస్త దేహములయొక్క, జీవస్య=జీవునికి, ఏకరూపత్వాత్= ఒక్కటే రూపము గనుకను, తస్మాత్ = ఆ పైన జెప్పబడిన కారణము వలన, జీవః=జీవుడు, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు, న=కాదు.

ఉ॥ తర్హి దేహో బ్రాహ్మణ ఇతిచేత్తన్న, ఆ చండాలాది పర్యన్తానాం మనుష్యాణాం పాంచభౌతికత్వేన, దేహస్యైక రూపత్వాజ్జరామరణ, ధర్మాధర్మాది సామ్య దర్శనాత్ బ్రాహ్మ

ణో శ్వేతవర్ణః క్షత్రియో రక్తవర్ణః । వైశ్యో పీతవర్ణః, శూద్రః కృష్ణవర్ణః ఇతి నియమాభావాత్ । పిత్రాది శరీర దహనే పుత్రాదీనాం బ్రహ్మహత్యాది దోషసంభవాచ్చ । తస్మాన్న దేహో బ్రాహ్మణ ఇతి॥

టీ॥ తర్హి=అయితే, దేహః=దేహము, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు, ఇతి చేత్=అంటిరా, తత్=అది, న=కాదు, (ఎందువల్లననిన) పాంచభౌతికత్వేన=(ఆ) (దేహము) పంచభూతములతో మిశ్రమమగుట వలనను, ఆచండాలాది పర్యన్తానాం=చండాల ప్రభృతి అంతయువఱకు, మనుష్యాణాం=(సమస్త) మనుష్యుల యొక్క, దేహస్య=దేహము(లు), ఏకరూపత్వాత్=ఒకటేరూపము గలదౌటవలనను, జరామరణ ధర్మాధర్మాది సామ్యదర్శనాత్=(ఆ) వృద్ధాప్యము, చావు, ధర్మము అధర్మము మొదలయినవి (అందఱికిని) సామాన్యము అగుటవలనను, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు, శ్వేతవర్ణః=తెల్లనివాడు, క్షత్రియః=క్షత్రియుడు, రక్తవర్ణః=ఎఱ్ఱనివాడు, వైశ్యః=వైశ్యుడు, పీతవర్ణః=పచ్చనివాడు, శూద్రః=శూద్రుడు, కృష్ణవర్ణః=నల్లనివాడు, ఇతి=అనెడి, నియమాభావాత్=నియమములేదు గనుకను, పిత్రాది శరీరదహనే=తండ్రి మొదలయిన వారియొక్క శరీరమును (కొడుకులు) దహనముచేయునెడల, పుత్రాదీనాం=కొడుకులకు, బ్రహ్మహత్యాది దోషసంభవాత్=బ్రహ్మహత్య మొదలయిన దోషములు సంభవించుచున్నవి గనుకను, తస్మాత్=ఆ (పయిన చెప్పబడిన) కారణమువలనను, దేహః=దేహము, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు, న=కాదు.

ఉ॥ తర్హి జాతిర్బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న । తత్ర జాత్యన్తరేష్వనేకజాతి సంభవాత్ । మహర్షయో బహవస్సన్తి । ఋష్యశృంగో మృగ్యాః । కౌశికః కుశాత్ । జాంబూకో జంబుకాత్ । వాల్మీకో వల్మీకాత్ । వ్యాసః కైవర్తకన్యాయాం । శశపృష్ఠాద్గౌతమః । వసిష్ఠ ఊర్వశ్యాం । అగస్త్యః కలశే జాత ఇతి శ్రుతత్వాత్ ।

ఏతేషాం జాత్యా వినాప్యగ్రే జ్ఞాన ప్రతిపాదితా ఋషయో బహవస్సన్తి । తస్మాన్న జాతిర్బ్రాహ్మణ ఇతి॥

టీ॥ తర్హి=అయితే, జాతిః=వర్ణము, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు (అని) ఇతి చేత్=అంటిరా, తత్=అది, న=కాదు (ఎందువల్లననిన), జాత్యన్తరేషు=ఒక వర్ణములోనే, అనేక జాతి సంభవాత్=అనేకవర్ణములు వున్నవిగనుక, (వర్ణము బ్రాహ్మణత్వమునకు ముఖ్యకారణముగాదు), బహవః=అనేకమంది, మహర్షయః=గొప్ప ఋషులు, సంతి=ఉన్నారు. (వారిజనన మెట్టిదనిన) ఋష్యశృంగః = ఋష్యశృంగుడు, మృగ్యాః=ఆడుజింకకు బుట్టినవాడు, కౌశికః=కౌశికుడు, కుశాత్=దర్భవల్ల (పుట్టినవాడు), జాంబూకః=జాంబూకుడు, జంబుకాత్=నక్కవలన (పుట్టినవాడు), వాల్మీకః=వాల్మీకుడు, వల్మీకాత్=పుట్టలోనుండి (పుట్టినవాడు), వ్యాసః=వ్యాసుడు కైవర్త కన్యాయాం = చెంబడిస్త్రీయందు (పుట్టినవాడు), గౌతమః = గౌతముడు శశపృష్ఠాత్ = కుందేటి వెనుకటి భాగమువలన (పుట్టినవాడు), వసిష్ఠః =వసిష్ఠుడు ఊర్వస్యాం = ఊర్వసియందు (పుట్టినవాడు) అగస్త్యః = అగస్త్యుడు, కలశే ఘటమునందు, జాతః = పుట్టినవాడు, ఇతి = అని, శ్రుతత్వాత్ = మనము వినుచున్నాము గనుకను, ఏతేషాం = వీరలకు, జాత్యావినాపి = బ్రాహ్మణవర్ణము లేకపోయి నప్పటికిని, అగ్రే = ముందుకాలమునందు, జ్ఞాన ప్రతిపాదితాః జ్ఞానము గలుగజేసెడి (వారుగానుండిరి) ఋషయః=(ఈలాటి) ఋషులు, బహవః అనేకమంది, సంతి = కలరు (గనుకను), తస్మాత్ = అందువలన, జాతిః వర్ణము, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు, న = కాదు.

ఉ. తర్హి జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న । క్షత్రియాదయోఽపి పరమార్థ దర్శినో భిజ్ఞా బహవస్సన్తి । తస్మాన్న జ్ఞానం బ్రాహ్మణ ఇతి.

టీ. తర్హి = అయితే, జ్ఞానం = జ్ఞానము, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు ఇతి చేత్ = అని అంటిరా, తత్ న = అదికాదు (ఎందువల్లననిన), = క్షత్రియాదయః = రాజులు మొదలయిన (వారలలో), అపి=గూడ, పరమార్థ దర్శినః

యథార్థమును దెలిసికొన్నట్టి, అభిజ్ఞాః = జ్ఞానవంతులయిన, బహవః = అనేక మంది, సంతి = కలరు. తస్మాత్ = ఆకారణమువలన, జ్ఞానం = జ్ఞానము, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు, న = కాదు

ఉ. తర్హి కర్మ బ్రాహ్మణ ఇతిచేత్తన్న । సర్వేషాం ప్రాణినాం ప్రారబ్ధ సంచితా గామి కర్మ సాధర్మ్య దర్శనాత్ । కర్మాభిప్రేరితాస్సన్తో జనాః క్రియాః కుర్వన్తీతి । తస్మాన్న కర్మ బ్రాహ్మణ ఇతి.

టీ తర్హి = అయితే, కర్మ = కర్మము, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుగు, ఇతిచేత్ = అని అంటిరా, తత్ = అది, న = కాదు, సర్వేషాం = సమస్త, ప్రాణినాం = జీవులయొక్క, ప్రారబ్ధ సంచితా గామి కర్మసాధర్మ్య దర్శనాత్ = ప్రారబ్ధము, సంచితము, ఆగామి అనెడి పేళ్ళుగల కర్మములయొక్క సామ్యము లను జూచు చున్నాము గనుకను, అనగ యీ కర్మలు అందటియందును సామాన్యముగా నున్నవి గనుకను, (కర్మము బ్రాహ్మణుడుగాడు). కర్మాభిప్రేరితాస్సన్తః =కర్మచేత ప్రేరేపింపబడిన, జనాః=జనులు, క్రియాః=(ఆ కర్మకు తగ్గ)కార్యము లను, కుర్వన్తి = చేయుచున్నారు. తస్మాత్ = కనుక, కర్మ = కర్మము, బ్రాహ్మణః = బ్రాహ్మణుడు, న = కాదు.

ఉ. తర్హి ధార్మికో బ్రాహ్మణ ఇతి చేత్తన్న । క్షత్రియాదయో హిరణ్య దాతారో బహవస్సంతి। తస్మాన్న ధార్మికో బ్రాహ్మణ ఇతి.

టీ॥ తర్హి=అయితే, ధార్మికః=ధర్మముజేసెడివాడు, బ్రాహ్మణః= బ్రాహ్మణుడు, ఇతిచేత్=(అనిఅంటిరా)=తత్=ఆ మాట,న=(సరి)కాదు హిరణ్యదాతారః= ధబ్బును యిచ్చెడి, క్షత్రియాదయః=క్షత్రియులు మొదలుగా గలవారలు బహవః= అనేకమంది, సంతి=కలరు, తస్మాత్=అందువలన, ధార్మికః=ధర్మముజేసెడివాడు, బ్రాహ్మణః= బ్రాహ్మణుడు, న=కాదు,

ఉ॥ తర్హికోవా బ్రాహ్మణోనామ । యఃకశ్చిదాత్మా మద్వితీయం జాతి గుణక్రియాహీనం షడూర్మి షడ్భావేత్యాది సర్వదోషరహితం సత్యజ్ఞానానందానంత స్వరూపం స్వయం నిర్వికల్ప మశేషకల్పాధార మశేషభూతాంతర్యామి త్వేనవర్తమాన మంతర్బహిశ్చాకాశవదనుస్యూత మఖండానంద స్వభావ మప్రమేయ మనుభవైకవేద్య మపరోక్షతయా భాసమాన కరతలామలక వత్సాక్షాద పరోక్షీకృత్య కృతార్థతయా కామ రాగాది దోషరహిత శ్శమాది సంపన్నో భావమాత్సర్య తృష్ణా శా మోహాది రహితో, దంభాహంకారాదిభి రసంస్పృష్టచేతా వర్తతే, ఏవముక్తలక్షణోయస్స ఏవబ్రాహ్మణ ఇతి శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసానా మభిప్రాయః, అన్యథా బ్రాహ్మణత్వసిద్ధి ర్నా స్త్యేవ। సచ్చిదానందమాత్మాన మద్వితీయం బ్రహ్మభావ యేదాత్మా నం సచ్చిదానందం బ్రహ్మ భావయే దిత్యుపనిషత్ ॥

టీ॥ తర్హి=అయితే, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు, (అనెడి) నామ — పే (కలవాడు) కోవా=ఎవడు అంటివా, యః=ఎవడయితే, అద్వితీయం = ఒంటరి నట్టి, జాతిగుణక్రియా హీనం=జాతి, గుణము, క్రియలు లేనటువంటి, షడూ షడ్భావేత్యాది సర్వదోషరహితం=జరా, మరణ, శోక, మోహ, క్షుత్పిపాసల షడూర్ములను, పుట్టుట, ఉండుట, వృద్ధిపొందుట, మారుట, చిక్కుట, న చుట అను షడ్భావములను లేనటువంటి, సత్యజ్ఞానానందానన్తస్వరూపం=సత్యమ జ్ఞానము, ఆనందము, అనంతము, స్వరూపముగా గలిగినటువంటి, స్వయం ని కల్పం=సంకల్పమందు అన్యథావృత్తి లేనటువంటి, అశేషకల్పాధారం=అన్ని క ములకు ఆధారుడై నటువంటి, అశేషభూతాన్తర్యామిత్వేన వర్తమానం= సమస్తభూ ములకు అంతర్యామి అయి ఉండునట్టి, అంతః=లోపలను, బహిః=బయటను, ఆ

కవత్ =ఆకాశమువలె, అనుస్యూతం=వ్యాప్తముగా నుండునట్టి, అఖండానంద స్వరూపం=అవిచ్ఛిన్నమైన ఆనందము గలిగినటువంటి,అప్రమేయం=అసంఖ్యేయు డయినటువంటి, అనుభవైకవేద్యం=అనుభవముచేతనే దెలిసికొనబడదగినటువంటి, అపరోక్షతయా=ప్రత్యక్షముగా,భాసమానం=ప్రకాశించునట్టి,ఆత్మానం=భగవంతుని, కరతలామలకవత్ = అరచేతిలోనుండెడి ఉసిరికకాయవలె, సాక్షాత్ అపరోక్షీకృత్య = ప్రత్యక్షముజేసికొని, కృతార్థతయా = కృతకృత్యుడయి, కామ రాగాదిదోషరహితః = ఆశ మొదలయిన దోషములు లేనివాడయి, శమాది సంప న్నః=శాంతిమొదలయిన గుణములు గలవాడయి, భావమాత్సర్యతృష్ణాశా మోహాది రహితః = మోహము, మాత్సర్యము మొదలయిన దోషములు లేనివాడయి, దంభాహంకారాదిభిః = అహంకారము, దంభము, మొదలయినవాటిచేత, అసం స్పృష్టచేతాః = తాకబడని మనస్సు కలవాడై, వర్తతే = వుంటున్నాడో. ఏవం = ఈప్రకారము, ఉక్తలక్షణః = చెప్పబడ్డ లక్షణములు గలవాడు, యః = ఎవడో, సః = వాడు, ఏవ = మాత్రమే, బ్రాహ్మణః=బ్రాహ్మణుడు, ఇతి = అని, శ్రుతి, స్మృతి, పురాణే,తిహాసానాం = వేదముల, స్మృతుల, పురాణముల, ఇతిహాస ములయొక్క, అభిప్రాయః = అభిప్రాయము, అన్యథా = (పైన జెప్ప బడ్డదానికి) వేఱుగా, బ్రాహ్మణత్వ సిద్ధిః = బ్రాహ్మణత్వ సిద్ధి నాస్త్యేవ = లేనేలేదు, ఆత్మానం = భగవంతుని, సచ్చిదానందం = సత్తు, చిత్తు, ఆనందము స్వరూపముగా గలవాడుగాను, అద్వితీయం = ఒక్కడుగాను, బ్రహ్మ = పర బ్రహ్మముగాను, భావయేత్ = తలంపవలయును అత్మానం=భగవంతుని, సచ్చిదా నందం = సత్తు, చిత్తు, ఆనందము స్వరూపముగా గలవానును, బ్రహ్మ = పర బ్రహ్మముగాను, భావయేత్ = తలంపవలయును, ఉపనిషత్ = ఉపనిషత్తు, ఇతి = సమాప్తము.

పవిత్రాత్మా ! శ్రుతి శిరస్సగు ఉపనిషత్తున జాతియొక్క నిర్ణయమును వింటి రుగదా !

బ్రా:—నిర్మలాత్మా ! ఈ వేదసారమగు వజ్రసూచకోపనిషత్తు మొదలగు శ్రుతు లనేకముల జదివినవారు గూడ నాతో యిట్లువాదించిరి. అదేమన ! గో సూక రాది జంతువు లనేకములు గలవుగదా ! అవి యన్నియు ఒకేరకముగ యెటులుండు టలేదో, ఆలాగే మానవులలోను భేదము గలదు,

అ:—విజ్ఞానమయా! ఏల సామాన్యమనుజులవలె జెప్పుచున్నారు! అజ, అశ్వ, గజ, గో, మహిషాది జంతువులు సర్వేశ్వరుని సృష్టిలోనే వేఱువేఱు ఆకారములు, వర్ణములు, స్వరములు, జీవిత భేదములు (ఆయుఃపరిమితి)గలిగియున్నవి. అదేరీతిగా మానవులలో యేదైన భేదము నిజముగా గలిగియుండిన సృష్టికర్త ఒకభేదమును జేసి యుంచగూడదా! పశ్వాదులను ఇది యేజాతియని అడుగకనే దెలిసికొనుటకు తగిన సృష్టివైచిత్ర్యము గలదు, అట్లుండిన, ఒకరిని గుఱించి మీరెవరు! ఏవర్ణస్థులు! అని అడుగ బనిలేదుగదా! అనంతములగు భేదములతో అనంత జంతుజాలము ఉండగా మనుష్యులలో యథార్థముగ భేదముండినచో, రంగులలో గాని, ఆయుఃపరిమితిలో గాని, ప్రజ్ఞావిశేషములో గాని, శబ్దోచ్చారణములో గాని, గర్భములో నివసించెడు కాలమును బట్టిగాని, మరణించెడు అంతిమావస్థను గూర్చిగాని యేదేని నొక చిహ్నమును మాత్రము గలిగి యుండరాదా! ఇంత మాత్రమేని ప్రజ్ఞ, మానవులకు లేకపోవుట చాల విచారకరము.

బ్రా:- పుణ్యాధిక్యముచేత బ్రాహ్మణుడై పుట్టుననియు, పుణ్యముయొక్క హెచ్చుతగ్గుల ననుసరించియు, పాపముయొక్క మిశ్రమముతో క్షత్రియ వైశ్య శూద్రాదు లుద్భవించెదరని జెప్పుటకు మీరేమి సమాధాన మిచ్చెదరు?

అ:—ధీమంతుడా! పుణ్యము యొక్క స్వరూపము సుఖము, ఆరోగ్యము జ్ఞానము. పాపముయొక్క స్వరూపము దుఃఖము, రోగము, అజ్ఞానము. పుణ్యము చేతనే బ్రాహ్మణుడై పుట్టుట నిజమైనచో, పైజెప్పిన సుఖారోగ్య జ్ఞానములు జన్మనా గలిగి యుండవలయును. తక్కిన క్షత్రియవైశ్య శూద్రాదులు పుణ్యక్షయము ననుసరించి, దుఃఖరోగాజ్ఞానములు గలిగియుండవలయును. దీనిని మీరుసృష్టిలోయెచ్చటేని జూచియున్నారా? మనుష్యులందఱిలోనుకొందరు సుఖము,ఆరోగ్యము,జ్ఞానము గల వారున్నారు. అలాగున దుఃఖము, రోగము, అజ్ఞానము గలవారు గూడ గలరు. ఈ ధర్మము బ్రాహ్మణులలోను, అబ్రాహ్మణులలోను, యితర మతస్థులలోను, గనపడుచునే యున్నది. పుణ్యము చేతనే బ్రాహ్మణుడై పుట్టు ననుదానికి యీ బాహ్యార్థము గాదు. "బ్రహ్మజ్ఞానము గలవాడే బ్రాహ్మణుడు" అని శాస్త్రము యొక్క యథార్థతత్వమగును. అట్టి బ్రహ్మజ్ఞానము గలుగుటకు అనేక జన్మములలో ఫలాపేక్షరహితుడై జేసిన పుణ్యవిశేషము చేతను, చిరకాల మనన్య భక్తితో

పరమేశ్వరుని ఆరాధించుట చేతను మాత్రమే గలుగును. ఇదే బ్రాహ్మణ జన్మము యొక్క నిజమైన అర్థము. తక్కినవన్నియు స్వాభిమాన పూర్వక ఆత్మస్తుతులు మాత్రమే యగును. మఱియు ఆకాశములో సంచరించెడు విహంగములలో గూడ శుక, పిక, మయూరాది పక్షివర్గము లనంతములు గలవు, వీటికిని సృష్టిలోనే ఆకారము, స్వరము, ఆయుఃపరిమితి మొదలగునవి సర్వేశ్వరుఁడు యేర్పఱచి యున్నాడు. ఆదేవిధముగ మానవులలో చాతుర్వర్ణముల భేదము లేవైన యుండినచో, సృష్టిలోనే వ్యక్తమై యుండును. తక్కిన గొప్పతన మంతయు స్వాభిమాన కల్పితమనియే విజ్ఞులు దలఁతురు. ఇఁకను వినుడు. జలజంతువులలో గూడ కచ్ఛప, మత్స్య, తిమి, తిమింగలాది మీనవర్గము లసంఖ్యాకములు. వాటికిని సర్వేశ్వరుఁడు సృష్టిలోనే అవయవభేదములను, వర్ణభేదములను, జీవితభేదములను, ఉత్పత్తిభేదములను గల్పించెను. మనుష్యులలో అట్టిభేదము లేవైన యుండిన యేల యభివ్యక్తములు గాకుండును. ఇట్టి జగత్కర్త యొక్క సృష్టిని పరిశోధన జేయక పోవుటచేతనే, అంధకారబంధురమగు యిట్టిమూఢభావము జనులకుగలుగుటకు కారణము. ఇపుడు స్థావరములగు వృక్షాదులును, జంగమ మూలములగు పశ్వాదులును, ఖేచరములగు పక్షులును, జలచరములగు మత్స్యాదులును ప్రత్యక్షముగ నిరూపింప బడినవి. ఇవి యన్నియు సత్యదృష్టిలో లోకోద్ధరణ భావముతో ధర్మబుద్ధితో దెలుపదమైనది.

బ్రా:— అత్యన్త ఆత్మమిత్రుడవగు సోదరా! మీరు జెప్పిన యీ దృష్టాంతరములన్నియు నేను చిరకాలము చింతనజేసితిని. ఆయినను మావారు యిదివఱలో జెప్పిన దృష్టాంతములనే గాక యింకను గొన్నింటిని నిదర్శనముల దెలిపిరి. అవి యెవ్వియనఁ కాకిని కాశికి తీసికొనివెళ్ళి గంగాస్నానము జేయించినను, అది హంసమువలె శుభ్రమగునా? ఇలాగున శ్వానమును భాగీరథి స్నానమొనర్చిన అదియెప్పటికేని గోవు గాగలుగునా? ఆలాగున జన్మముతో యేర్పడినజాతి శ్మశానాగ్ని అగు అంతిమ స్థితివఱకు గలిగియేయుండును. ఒకవేళ యీజన్మలో పుణ్యకార్యముల విశేషముగ జేసినచో, మరు జన్మలో బ్రాహ్మణకులములో బుట్ట వచ్చునే గాని, యీజన్మలో యెటులమార్పుగలుగును?

ఆ:— మేధానిధీ! అహా! చిరకాలమునుండీ యేర్పడిన వాసనావిశేషము యొక్క మహిమ నేమని జెప్పవచ్చును? లేనిచో యిన్ని ధర్మవాక్యముల వినియు

మఱల నిట్టి వాక్యముల నుడువుచున్నారే. ఒక దృష్టాంతము జెప్పునపుడు కొంత వఱకేని సంబంధముండవలదా? అంధకారప్రకాశముల కెట్లు సమన్వయము జేయ గలము? దైవాసురులను యెట్లు సమన్వయపరుపగలము? విషమునకును, అమృతమునకు యెట్లు సామాన్య ధర్మము కుదురును? మీరు దెలిపిన యుక్తులన్నియు నీలాగుననే యున్నవి. పవిత్రాశయా! ఆకారము చేతను, స్వరముచేతను, గమనముచేతను, కాకికిన్ని హంసమునకును వ్యత్యాస మెట్టి మూఢమతికైన కనుపడుచుండును గదా! కాకి నలుపువర్ణముగలిగి హీన స్వరూపముతోగూడి చిన్న ఆకారము గలిగియుండును రాజహంసమో, శుభ్రమగు తెల్లని వర్ణముగలిగి సుందరమగు స్వరముగూడి, కాకికన్న పెద్ద ఆకారము గలిగియుంటున్నది. అలాగున చాతుర్వర్ణ్యములో యిట్టి భేదమును సృష్టిలో యే మనుజుడైన జూపగలుగునా? అలాగున కుక్కయొక్క శరీరాకృతియు, దీర్ఘశబ్దము ప్రత్యేకముగా కనబడుచున్నవి. గోవో అతిమనోహరమగు వర్ణముతోగూడి శునకమునకన్న యెన్నియోరెట్లు గొప్పగాను, శబ్దములో అంబా! అను ప్రేమోచ్చారముతోను గోచరమగుచున్నది?

శ్వానముయొక్క మూత్ర పురీషములు యేదైన దైవ కార్యమున కుపయోగించునా! కామధేనువుయొక్క గోమూత్ర గోమయాదులెంత పవిత్రములైనవి. పాప విమోచనముజేసి పావన మొనర్చెడు క్రియ లన్నిటికిని వీటిని వినియోగపఱచెదరు అలాగున మనుజులలో, యేజాతిలో జన్మించినవారైనను వారి మలమూత్రముల నెవరైన యజ్ఞాది దైవకార్యములలో పవిత్రార్థ ముపయోగపఱచెదరా! ఇంతమాత్రమేని ఆలోచింపక, ఆత్మజ్ఞాన గంధములేని పామరుల మాటల నాధారము జేసికొని మీబోటి మనీషావంతు లెట్లు జెప్పుటకు సాహసించు చున్నారు?

ప్రా:—శాస్త్రములో దెలుపువర్ణము గలవారు బ్రాహ్మణులనియు, ఎఱుపు వర్ణము గలవారు క్షత్రియులనియు, పసుపువర్ణము గలవారు వైశ్యులనియు, నలుపు వర్ణము గలవారు శూద్రులనియు జెప్పియుండలేదా?

ఆ:—ఇట్టి విధి ననుసరించిన మంచిది, ఎలాటి వివాదములకు నవకాశము లేదు. ఇటు లుండుట సత్యమైనచో, జాతిభేదము గలదని నిశ్చయించుటలో యే విధమైన సందేహమున్ను లేదు, అట్లయిన బ్రాహ్మణు లందఱు తెలుపురంగుగల

వారుగను, క్షత్రియు లందఱు యెఱుపు వర్ణము గలవారుగను, వైశ్యులందఱు పసుపు వర్ణము గలవారుగను, శూద్రులందరు నలుపు వర్ణము గలవారుగ నుండ వలయును. ఇదిసత్యమైన అర్థమైనచో బ్రాహ్మణులలో గల నల్లని రంగుగలవారిని, శూద్రులలో గల తెల్లని రంగుగలవారిని విభాగము చేయవలసి యుండును, అట్లయిన బ్రాహ్మణులలో గల తెలుపు వర్ణము గలవారిని మాత్రము బ్రాహ్మణులనుగా జేసి, తక్కిన క్షత్రియ వైశ్య శూద్రులలోగల తెలుపురంగు గలవారిని బ్రాహ్మణులలో జేర్చవలసియుండును. అలాగున క్షత్రియులలోగల, శుక్ల,పీత, కృష్ణవర్ణముల గలవారిని వేఱుపఱచి తెలుపువారిని బ్రాహ్మణులలోను, పసుపువర్ణము గలవారిని వైశ్యులలోను, నలుపురంగు గలవారిని శూద్రులలోను జేర్చి వర్ణాశ్రమ సనాతన ధర్మముయొక్క ప్రతిష్ఠాపనము జేయవలసి యుండును ఈలాగున వైశ్యులలోను, శూద్రులలోను, యేయే రంగులవారిని, ఆయా వర్ణములలో గలుపవలయును. అపుడు వర్ణాశ్రమములు సత్యములని ప్రతివారు నంగీకరింతురు. ఇట్లు జేయువారు సృష్టిలో నెవరైన గలరా? అట్లుగాని వాక్యములు బాల భాషితములనియే విజ్ఞులు దలంతురు. మఱియు యీ రంగులను గుఱించియే జాతియొక్క నిర్ణయము సత్యమైనచో యిపుడు పాశ్చాత్యులే తెలుపువర్ణము గలిగియున్నారు. వారిలో రష్యావారు మిక్కిలి తెల్లనివారు. దానికి కారణము యూరోపు ఖండమునకన్న రష్యాదేశము అత్యంత హిమముతో గూడిన దగుటచే, అట్టి రంగుమార్పు గలుగుటకు కారణమని శాస్త్రజ్ఞులు నిర్ణయించి యున్నారు. మఱియు అరబ్బీ దేశస్థులు మిక్కిలి యెఱుపురంగు గలవారై యున్నారు చైనా జపాన్ దేశనివాసులు పసుపు రంగు గలిగి యున్నారు. భారత ఖండములో అధిక జనులు నలుపురంగు గలవారలే. అట్లైన యిట్టివారిని యేజాతి తరగతిలో జేర్చవలయునో మీరే యోచించుకొనవలయును. అట్లుగాక 'మేము శ్రేష్ఠులము, మేమే శ్రేష్ఠులము' అను వాక్యమును శ్రేష్ఠగుణములు లేనివారై జెప్పుట కర్థమేలేదు జర్మనీయులు మానవసృష్టిలో వారేశ్రేష్ఠులనియు, వారిపాలనక్రిందనే భూలోకమంతయు నుండవలయుననియు, అదేరీతిగయింగ్లీషువారును, అట్లే ఇటలీవారును, అదేరీతిగ జపాన్‌వారును, జెప్పుచున్నారు. భారతీయులు మేమేఆర్యులమనియు, భారతభూమియే పుణ్యక్షేత్రమనియు వచించుచున్నారు. ఈవాక్యములన్నిటికి నేమియర్థము గలదో అలాటి అర్థమే మీరు జెప్పుదానిలో గూడ నిగూఢమై యున్నది. ఉత్తమశాస్త్ర మీలాగున, పుట్టిన కులము

ననుసరించి వారుశ్రేష్ఠులనిగాని, వీరు శ్రేష్ఠులనిగాని చెప్పక, శ్రేష్ఠగుణములగు సత్యము, శాంతము, కరుణ, దైవజ్ఞానము, పరోపకారబుద్ధి యెవరియందు గలిగి యుండునో వారే శ్రేష్ఠులని జెప్పుచున్నది. ఇదే సత్యము. దీనిని ప్రతివారు నంగీకరింపవలయును. దీనియం దెట్టి ప్రశ్నోత్తరములు గలుగవు. జాతి యొక్క శ్రేష్ఠత్వ మొకరి కుపకారము జేయుటలోనే వ్యక్తమగు చున్నది. అలాగున జాతియొక్క నికృష్టత్వ మితరుల కపకారము జేయుటలో సువ్యక్తమగుచుం డును. బాహ్యమైన శుభ్రవస్త్రధారణము, దేహశుచిత్వము మాత్రము గలిగియుం డిన శ్రేష్ఠత్వము గలుగదు. అంతఃకరణములోగల నిర్మలత, దైవజ్ఞానము మొద లగు గుణములే శ్రేష్ఠత్వమునకు కారణములగును. అలాగున ఒక జాతినిగాని ఒకదేశమును గాని, అన్యాయముగ జయించుటలో శ్రేష్ఠత్వము లేదు. గోవులు మొదలగు అతి పావన జంతువులను, క్రూరములగు వ్యాఘ్రాదులు వధించు చు న్నవి. దీనివల్ల ఆవులకన్న శ్రేష్ఠత్వము పెద్దపులులకు గలుగునా? ఈతత్వముల నన్నిటిని బోధించెడు మహాత్ములు వర్తమానయుగములో జన్మించి ధర్మోద్ధర ణము జేయకపోవుటచేతనే పై జెప్పిన స్వమతాభిమానులై, గర్వులై, తమ ఆత్మ కును, తాము జన్మించినదేశమునకును, భూలోకమునకు నేలాటి మేలును జేయ శక్తి లేనివారగుటకు కారణమైనది. ఒకడు అసత్యమునుండి సత్యము యొక్క సమీపమున కెంతకెంతకు జేరుచుండునో, ఆతడు అజ్ఞానమునుండి సత్యరూపుడై వెలుగుచుండు సర్వేశ్వరుని జేరుచుండును. ఇదేశ్రేష్ఠత్వము యొక్కయు నికృష్ట త్వము యొక్కయు సారము. ఒకడు విజ్ఞానబుద్ధితో తన యొక్క బాహ్యసౌఖ్యము లకు కారణమగు యింద్రియములను నిరోధించుచో, అతడు శాశ్వతమగు తన యొక్క ఆత్మసుఖమును బొందుటేగాక, సుఖమును గోరుచుండు అనేక జీవుల కిహ పరసౌఖ్యముల నిచ్చుటకు శక్తిమంతుడగును.

ఇతడు ప్రకృతి వికారములకు దూరుడగును. ఎవరు బాహ్యసౌఖ్యముల కొఱకు యింద్రియములను బహిర్ముఖములుగ త్రిప్పియుండునో, అతనికి అనేక జీవుల సౌఖ్యము నపహరించినను, అనగా జీవుల బాధించినను తనకు పూర్తి సౌఖ్యము గలుగకపోవుటయేగాక, దైవమునుండి దూరుడై, వికారమగు ప్రకృ తిలో పడిపోవును. ఈ యొక్క వాక్యములోనే ధర్మసారమంతయు నిమిడి

యున్నది. ఇపుడు నారద పరివ్రాజకోపనిషత్తునందు, యీవిషయమై గల రెండు వాక్యములను దెలిపెద.

శ్లో॥ ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన దోషమృచ్ఛత్యసంశయః।
సన్నియమ్యతు తాన్యేవ తతస్సిద్ధిం నిగచ్ఛతి॥

తా. ఇంద్రియములు యింద్రియార్థములలో ప్రవర్తించుటచేత, దోషమును బొందుట నిక్కము, అనగా దుఃఖము గలుగును, సంశయములేదు అట్టి యింద్రియములను నియమించుట వలన, మోక్షసిద్ధిని పొందగలుగును.

శ్లో॥ ఇంద్రియాణాం నిరోధేన రాగద్వేష క్షయేనచ।
అహింసాయాచ భూతానా మమృతత్వాయకల్పతే॥

తా॥ ఇంద్రియములయొక్క నిగ్రహము వలనను, రాగద్వేషముల నాశముచేతను, ప్రాణికోట్లపైన గల దయచేతను, అమృతత్వము గలుగుచున్నది, ఇక మైత్రేయ్యుపనిషత్తు నందుగల కొన్ని వాక్యములను దెలిపెద

శ్లో॥ శబ్దస్పర్శమయా యేఽర్థా అనర్థా ఇవమే స్థితాః
యేషాం సక్తస్తుభూతాత్మా నస్మరేచ్ఛ పరం పదమ్॥

తా॥ శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములు అర్థములుగ నగుపడినను' అనర్థములే, ఎందుకనగా ! ఆ యర్థముల యందాసక్తి గలిగిన మనుజుడు, పరమమైన పదమును స్మరించుటలేదు.

శ్లో॥ వర్ణాశ్రమాచార యుతా విమూఢాః కర్మానుసారేణ ఫలం లభన్తే। వర్ణాదిధర్మంహి పరిత్యజన్తః స్వానంద తృప్తాః పురుషా భవన్తి॥

తా॥ బ్రాహ్మణాది వర్ణభేదమును, గృహస్థాద్యాశ్రమ భేదమును, దేహాభిమానము గలవానికే గలుగును, వాడే కర్మఫలములగు సుఖదుఃఖముల ననుభవించును. ఆద్యంతములు గల యీ ధర్మములందాసక్తి లేనివారు, ఆత్మానంద పూర్ణులగుదురు.

శ్లో॥ వర్ణాశ్రమం సావయవం స్వరూపమాద్యన్తయుక్తం హ్యతి
కృచ్ఛ్రమాత్రం। పుత్రాదిదేహేష్వభిమానశూన్యం
భూత్వా వసేత్సౌఖ్యతమే హ్యనంతః॥

తా॥ మిక్కిలి కష్టములనిచ్చు సాంగములగు ఆద్యంతములు గల వర్ణాశ్రమాచారముల పుత్రాదిదేహాభిమానముతో గూడ పరిత్యజించి, పరమానందాత్మ నివసించి యుండవలయును.

శ్లో॥ అభేద దర్శనం జ్ఞానం ధ్యానం నిర్విషయం మనః।
స్నానం మనోమలత్యాగః శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః॥

[illegible] భేదదర్శనము లేకుండుటయే జ్ఞానము. ధ్యానమనగా మనస్సు నిర్విషయస్థితి గలిగియుండుటయే [illegible] మనోమాలిన్యమును [illegible] పోగొట్టుటయే నిజమైన స్నానమగును. ఇంద్రియములను [illegible] నిగ్రహించుటయే నిజమైన శౌచమనబడును.

శ్లో॥ శుద్ధ శౌచమితి ప్రోక్తం మృజ్జలాభ్యాంతు లౌకికం।
చిత్తశుద్ధికరం శౌచం వాసనాత్రయ నాశనమ్॥
జ్ఞానవైరాగ్యమృత్తోయైః క్షాలనాచ్ఛౌచ ముచ్యతే॥

తా॥ మృజ్జలములచేనైన శౌచము లౌకికము, అనగా బాహ్యశౌచమగును. దేహవాసన, శాస్త్రవాసన, లోకవాసనలను విడచుట యను శౌచము చిత్తశుద్ధికరము జ్ఞానవైరాగ్యములనెడి మృజ్జలములచేనైన శౌచము సర్వోత్తమ శౌచమగును. ఇదియే అంతరంగశౌచమగును ఇట్టి ఆత్మశుద్ధి లేక దేహశుద్ధిమాత్రము గలిగిన, వంటపాత్రయొక్క బాహ్యప్రదేశము శుభ్రముగా కడిగి, మాలిన్యము గల లోభాగమును గమనించక వదలినట్లయుండును.

శ్లో॥ ఏకమేవాద్వితీయం యద్గురోర్వాక్యేన నిశ్చితం।
ఏతదేకాన్తమిత్యుక్తం న మఠో న వనాన్తరమ్॥

తా॥ సజాతీయ, విజాతీయ [illegible] భేదరహితమైన [illegible] అదియే [illegible] (శ్రీ) [illegible] మనము [illegible].

శ్లో॥ కర్మత్యాగాన్న సన్న్యాసో నప్రైషోచ్చారణేన తు ।
సంధౌ జీవాత్మనోరైక్యం సన్న్యాసః పరికీర్తితః

తా॥ విహితకర్మ [illegible] ద్వారణ వలనగాని సన్న్యాస మేర్పడదు, [illegible] జ్ఞానమే సన్న్యాసమనబడును.

శ్లో॥ అనుభూతిం వినామూఢో వృథా బ్రహ్మణి మోదతే
ప్రతిబింబిత శాఖాగ్ర ఫలాస్వాదన మోదవత్

తా॥ అనుభవములేని మూఢుడు [illegible] నీటిలో ప్రతిఫలించిన [illegible] వ్యర్థమే.

కఠోప నిషత్తుఁ జూడుడు.

శ్లో॥ యదేవేహ తదముత్ర యదముత్ర తదన్విహ,
మృత్యోస్స మృత్యు మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి.

తా. ఇహలోక మందున్నపుడును, పరలోకమందున్నపుడును ఆత్మ ఒకటియే ఎవడు యీ పరమార్థ [illegible] భేదమును జూచుచున్నాడో వాడు మృత్యువువలన మరణము నొందుచున్నాడు. అనగా జీవుల [illegible] భేదకల్పనము జేయువా డెల్లప్పుడును, జనన మరణములతో గూడియుండు [illegible] [illegible] త్వము నొందజాలడు మఱియు, జీవుడు ఈ దేహమందున యేస్థితి గలిగియుండునో, పరమందును నదే స్థితిగలిగి యుండును. పరమందు [illegible] గలిగియుండునో మఱల జన్మము వచ్చినప్పుడును [illegible] స్థితిగలిగి యుండును. [illegible] యీదేహముతో గూడియున్నపుడె [illegible] [illegible] జన్మముల చెరిపినవా డగును.

శ్లో. మనసై వేదమాప్తవ్యం నేహ నానాఽస్తి కించన ।
మృత్యోస్స మృత్యుమాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి ॥

తా॥ ఈ యాత్మ శుద్ధమనస్సుచేతనే పొందదగినది. దీనియందు కొంచమైనను భేదములేదు. ఎవడాత్మయందు భేదము చూచుచున్నాడో, వాడు మరణము బొందుచున్నాడు అనగా ఆత్మప్రాప్తి మననముచేత పొందదగినదేగాని, వే ఱుపాయములేదు. అట్టి మననము గలవాడే ముని యనబడును.

శ్లో. పరాఞ్చిఖాని వ్యతృణత్స్వయంభూ స్తస్మాత్పరాఙ్ పశ్యతి నాన్తరాత్మన్, కశ్చిద్ధీరః ప్రత్యగాత్మాన మైక్షదావృత్త చక్షురమృతత్వ మిచ్ఛన్.

తా॥ బ్రహ్మ యింద్రియములను యితరముల గుఱించి ప్రకాశించు వాటినిగా (అనాత్మ భూతములగు శబ్దాది విషయముల గుఱించి) హింసించెను లేక సృష్టించెను. ఆ కారణమువలన యితరములగు శబ్దాది విషయములను జూచుచున్నవి. అంతరాత్మను జూచుటలేదు. ఒకానొక జ్ఞాని మరణము లేకపోవుటను గోరినవాడై, మరల్పబడిన చక్షురాదీంద్రియ సమూహము గలవాడై, ప్రత్యక్స్వరూపాత్మను చూచెను చూచుచున్నాడని భావము.

శ్లో॥ పరాచః కామా ననుయన్తిబాలాస్తే మృత్యోర్యన్తి వితతస్య పాశం । అథ ధీరా అమృతత్వం విదిత్వా ధ్రువ మధ్రువేష్విహన ప్రార్థయన్తే.

తా॥ అల్ప ప్రజ్ఞులు బహిర్గతములైన కామములను గోరి, జనన మరణాది రూపమైన యనర్థ సమూహమును బొందుచున్నారు. వారు వ్యాప్తమైన అడ్డులేని యాజ్ఞగల యమునియొక్క బన్ధనమును బొందుచున్నారు. తదితరులగు జ్ఞానులు ముక్తతను శాశ్వతమైన దానినిగా దెలిసికొని, యీ సంసారమండలి మందలి అనిత్య పదార్థములయందు దేనిని గోరరు. ఆత్మయందు భేదదృష్టి గలవారు యమపాశముచే బద్ధులగుచున్నారు. అభేదజ్ఞానము గలవారు విముక్తులగుచున్నారు.

శ్లో॥ ఏషసర్వేషు భూతేషు గూఢోఽఽత్మా న ప్రకాశతే।
దృశ్యతే త్వగ్రియా బుద్ధ్యా సూక్ష్మయా సూక్ష్మదర్శిభిః॥

తా॥ ఈ పురుషరూపమగు సమస్తమైన (బ్రహ్మ మొదలుకొని తృణపర్యంతమున్న) భూతములయందు ఆవరింపబడిన ఆత్మ (బాహ్యములైన దర్శన శ్రవణాదులచే మఱుగైనది) ప్రకాశించుటలేదు. సూక్ష్మవస్తువును జూచువారలచే (పూర్వమందు జెప్పబడిన యింద్రియాద్యాత్మ లన్నిటికంటె, అంతరమై సూక్ష్మమైన యాత్మవస్తువును జూచు స్వభావము గలవారిచేత) యేకాగ్రత గల సూక్ష్మవస్తు నిరూపణము నందాసక్తి గల బుద్ధిచేత, ప్రసిద్ధముగా జూడబడుచున్నది. ఆత్మ తానై యుండియు, లేక తనలో నుండియు, దేనిచే గోచరము కాలేదో, ఆ విషయము యీ శ్రుతివాక్యముచే దెలుపబడినది.

శ్లో॥ నావిరతో దుశ్చరితాన్నాశాన్తో నా సమాహితః।
నా శాన్తమనసో వాపి ప్రజ్ఞానేనైన మాప్నుయాత్॥

తా॥ చెడునడతవలన చాలించనివాడు యీ ఆత్మను పొందడు. విషయసుఖము వలన శాంతి పొందనివాడును పొందడు. ఏకాగ్రచిత్తము లేనివాడును పొందడు. వ్యాప్తమైన చిత్తము గలవాడును పొందడు. జ్ఞానముచేత నీయాత్మను పొందును

శ్లో॥ నాయమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యో న మేధయా న బహునా శ్రుతేన। యమేవైష వృణుతే తేన లభ్యస్తస్యైష ఆత్మా వివృణుతే తనూంస్వామ్।

తా॥ ఈ ఆత్మస్వరూపము, వేద స్వీకారము చేత పొందశక్యమైనదిగాదు, ధారణాశక్తిచేతను పొందదగినది గాదు. విశేషముగా శాస్త్ర శ్రవణము జేయుటచేతను పొందదగినది గాదు. ఈ సాధకుడే యాత్మను ప్రార్థించుచున్నాడో, ఆ సాధకుని చేత పొందదగినది. ఈ యాత్మ స్వకీయమైన పారమార్థిక స్వరూపమును ప్రకాశింప జేయుచున్నది.

శ్లో॥ అశరీరం శరీరేష్వనవస్థితే ష్వవస్థితం ।
మహాన్తం విభుమాత్మానాం మత్వాధీరో న శోచ

తా॥ జ్ఞాని అనిత్యములైన దేహములయందున్నట్టి గొప్పదిగా వ్యాపించియున్న ఆత్మను దెలిసికొని దుఃఖింపడు.

శ్లో॥ తందుర్దర్శం గూఢమను ప్రవిష్టం, గుహాహితం
పురాణం । అధ్యాత్మయోగాధిగమేన దేవం మత్వా
హర్షశోకౌ జహాతి॥

తా॥ చూడశక్యముగాని, కప్పబడియున్న, సర్వభూతములను ప్రవేశించియున్న, బుద్ధి గుహయందుంచబడిన, అనాదికాలమునుండి యున్న. ఆ ప్రసిద్ధమగు పరమాత్మను జ్ఞానయోగమార్గముచేత (విషయములనుండి మనస్సును మరలించి ఆత్మయందు జేర్చుట అధ్యాత్మయోగము. యొక్క పొందికచేత) తలచి, జ్ఞాని, సంతోష దుఃఖములను వి

శ్లో॥ శ్రవణాయాపి బహుభిర్యో న లభ్యః। శ
బహవోయం న విద్యుః । ఆశ్చర్యో వక్తా కుశల
ఆశ్చర్యోజ్ఞాతా కుశలానుశిష్టః ॥

తా॥ అనేకులకే యేయాత్మ వినుటకొఱకును దొరకనిదో, వినగలిగినవారైనను అనేకులు యే ఆత్మను దెలిసికొనజాలరో. అట్టి చెప్పువాడపుడు నిపుణుడగు పొందువాడును అరుదు [illegible] నిపుణుడగు శిక్షితుడగు దెలిసికొనువాడును అరుదు

ఇట్టి స్థితిగలిగియుండుటకే బ్రహ్మనిష్ఠగల సాధనాన్వజనము గలుగుటకు [illegible] హేతువున్నది [illegible] స గ్రహించవలసియుండిన అంతఃకరణము, చిత్తము, [illegible], విషయవి యునటి [illegible] బ్రహ్మ, విష్ణు, [illegible] విషయ వాంఛలు, బుద్ధి [illegible], బుద్ధి

కిని మాత్రమే ప్రవేశముండెను అందువల్లనే పండితులు, మహారాజులుగూడ పై
జెప్పిన లక్షణములుగల బ్రహ్మనిష్ఠుల పాదాక్రాంతులగుచున్నారు. ఇట్టి విషయ
స్థితి యీ అధ్యాత్మ విద్య కుండుటచేతనే యితర విద్యలవలె యిది వ్యాపక
మునకు రాకపోవుటయును, జనులు దీనియందు అపేక్షించకుండుటకును కారణ
మగుచున్నది. అంతేగాదు. ప్రారంభములో దీనివలన బాహ్యసంబంధ
ఫలమేమియు కనుపించకపోవుటచేతను. దీనియందు జనులకు ప్రవేశము లేక
పోవుచున్నది. అయితే కొంతకాలము జ్ఞానము గలిగి సాగినచో యితర
విద్యలకన్న యెన్నియో రెట్లు దృష్టఫలము గలుగునదియు అతి ఉత్కృష్ట
మగు ఫలమనంతము నిరతిశయ సుఖ మిచ్చును. మరియు జన్మాంతర సుకృత
విశేషముచేతను, ఈశ్వరభక్తి చేతను, తపస్సుచేతను, అంతఃకరణము శుద్ధము
గావలసియుండును అదియు దీనికొక ముఖ్యకారణము.

సోదరోత్తమా! సర్వజనులకు వారి గుణానుసారముగ అన్ని విద్యలలో ప్రవే
శము లేక పోవుటచేతనే కల్పవృక్షములచేతను, కామధేనువుల చేతను, చింతామ
ణులచేతను ప్రకాశవంతమై హిమాచల సేతు పర్యంతము విస్తరించియుండు
యీ మహాఖండము పరుల కధీనమై యీ దేశవాసులు బానిసలైపోవుటకు కారణ
మైనది. గజనీ మహమ్మదు దండెత్తి, ప్రప్రథమమున భరత ఖండమునకు వచ్చి
నపుడు విశేషసైన్యముతో రాలేదు ఆ సేనలకన్న భారత దేశవాసులు యెన్నో
కోట్ల రెట్లధికముగా నుండిరి, ధనుర్విద్యయందు క్షత్రియులకు మాత్రమే ప్రవేశ
ముండెను ఇపుడుండు జనసంఖ్యలో క్షత్రియులెంత తక్కువగ నున్నారో
అపుడు నాలాగుననే యుండిరి, యుద్ధనైపుణ్యము గలవారు కొలది క్షత్రియులు
మాత్ర ముండుటచేతనే మహమ్మదీయ సైన్యము వీరిని జయించుటకు కారణమై
నది. అలాగున బ్రహ్మవిద్య యందు బ్రాహ్మణులకు మాత్రమే అధికారము
కలదు. ఇపుడు గూడ బ్రాహ్మణ జనసంఖ్య యితర జనసంఖ్య కన్న యెంత
తక్కువగ నున్నదో, అపుడు నాలాగున నుండెను. పండితులకు మాత్రమే బ్రహ్మ
విద్యయందు ప్రీతి గలుగుటచే, యిపుడువలె అప్పటి బ్రాహ్మణులలోగూడ, చాల
కొద్దిమంది మాత్రమే యుండి యుండుదురు. ఈ కారణమువలననే బ్రహ్మవిద్యా
ప్రచారము లేకపోయెను. అలాగున వైశ్యులు వ్యాపారము జేయుచుండిరి బలిష్ఠు
లును, ప్రజ్ఞావంతులును నగు బ్రాహ్మణేతరులు అధికముగ నుండియు, అధికార

నిరోధ పాపం గిరిగియుండుచే వరికి ధనుర్విద్యయందును, బ్రహ్మ విద్య యందును ప్రవేశము లేకపోయెను. ఆ మహాదోషముచేత, భగతఖండ మడుగంటి పోయెను [illegible] నాయాత్రాం గూయెను. ఆ యొక విచారము, దీర్ఘకాల మాలో చించిన [illegible] కయిగనిమాటను. ఇవు దేశాగున దేహ బలము, [illegible] అట్టివారిని సైన్యములో చేర్చుకొనుటయందో, [illegible] నరికట్టుటకే గాక అట్టివారిని పారద్రోలుటకు [illegible] గలిగినది. అయితే పరమఋషుల పాద [illegible] దీనికి వినాశము గలుగదు. పనా [illegible] సర్వేశ్వరానుగ్రహము వలన, గాంధీగారు [illegible] సంతోషపెట్టు పస యిపుడు అన్ని [illegible] క్షింప గలిగిరి. ఇట్టి రహస్య [illegible] కొఱకు జనులు పరిప [illegible] గ్రహింపబడయును. [illegible] కారణమైనదని నిర్మల [illegible] లాగుని గుణమునకే ఆధిక్యత [illegible] అవిర్భావ సూచకమగు గ్రహించవలయును.

[illegible] పరిప్ప [illegible] యేర్పడించిన అ [illegible] తోడు పెరిగి [illegible] అని చెప్పు [illegible] ఇదియు ఒక దైవశక్తి యనియో [illegible] [illegible] గుణాను [illegible] గుగును. అదే విజమైన సత్యమగును.

[illegible] గుణాను [illegible] వాక్యకాలముకే నుండువారికి [illegible] గలిగియుండెనని చొట్ల [illegible] అప్పుడు సత్వగుణము [illegible]

బ్రాహ్మణులనుగా యెట్లుజేయగలుగును? ఒకవేళ అప్పటిస్థితిలో సత్వగుణము గలవారిని బ్రాహ్మణులనుగా జేసినను తరువాత రజస్తమో గుణములు గలుగు నపుడు వారిని క్షత్రియులలోగాని, శూద్రులలోగాని జేర్చవలసియుండును గదా? అపుడు ఒక జన్మలోనే కొంతకాలము బ్రాహ్మణుడుగాను మరికొంత కాలము క్షత్రియుడుగాను మఱికొంతకాలము శూద్రుడుగాను జేయవలసియుండునుగదా? ఈలాటి విభాగము నెవరుజేయగలరు? అపుడు యేదైన నొకజాతి నిర్ణయము పుట్టినకులము ననుసరించి యుండే తీరవలయును.

అ:—పవిత్రాత్మా! ఇది మంచిప్రశ్నగా నున్నది బ్రహ్మజ్ఞానమునకెప్పుడైనను బ్రాహ్మణలక్షణము గలిగి యుండవలెననియే, యిదివఱలో జెప్పినదానియొక్క సారము. అట్టి శమాదిగుణములు గలవారు, బ్రాహ్మణజన్మమున కొచ్చిన వారగు టచే, వారెవరైనను బ్రహ్మజ్ఞానమున కర్హులనియే యిదివఱలో జెప్పిన వాటి అన్నిటియొక్క ముఖ్యాంశము. అట్లు గాక బ్రాహ్మణ కులములో బుట్టినవారే అర్హులనియు, తక్కిన వర్ణములలో బుట్టినవా రనర్హులనియు గల భావము దొలగ వలయును. అంతే మా యాశయము! పూర్వము యీ సత్వ, రజస్తమోగుణ ముల ననుసరించియే, చాతుర్వర్ణ్య మేర్పడినట్లు భారతమందు, భృగు భారద్వాజ సంవాదమున స్పష్టపఱచియున్నారు ఆ భాగ మొచ్చినపుడు దానిం గనదగును. సత్వగుణములో గలవారిని బ్రాహ్మణులనుగా పరిగణించినను, ఆకాలములో గాక పోయినను మఱియొక కాలములో నైన రజస్తమోగుణములు గలవారు యేర్ప డుదురని మీరే తెలిపితిరి అట్లయిన రజస్తమోగుణములలో నుండువారిలో అకాలములోగాని మరియొకకాలములోగాని సత్వగుణము గలవారేల బుట్టగూడదు? ఇపుడు బ్రాహ్మణులలో అందఱు సత్వగుణోపేతులుగా నుంటున్నారా?

బ్రాహ్మణేతరులలో సత్వగుణాన్వితులు లేరని యెవరు జెప్పగలరు? జన్మనా బ్రాహ్మణులు శ్రేష్ఠులనియు, అదేరీతిగ జన్మముతోనే బ్రాహ్మణేతరులు నికృష్టు లనియు నుండుభావము పోవలయును. ఒకవేళ జాతియనునది నిమిత్తమాత్రముగ ఒకటుండినను వ్యవహారములో గుణముననుసరించి యేర్పాటుగావలయును. ఇందువలన బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతర మిశ్రవివాహ మిశ్రభోజనములు గావలయు నని మాతలంపుగాదు. గుణముననుసరించి అట్లుజేసినను అయ్యది పాపమని

దలంచను. ఇపుడు లోకములో అనేకములాగున జరుగుచున్నవి. ఆవిషయమై నాకు వివాదములేదు. గుణమును ననుసరించి ఆత్మోన్నత మార్గములో వృద్ధిదగుల కూడదని మాత్రమే నా యాశయము. మిక్కినవి వారి వారి యిష్టానుసారముగ వదలివేయదగినది. క్రైస్తవమతముగాని, మహమ్మదీయమతముగాని, ఆర్యమతముగాని, సిక్కుమతముగాని ప్రారంభించుటకు ముందు మత నియమము ననుసరించి వ్యక్తిశ్రేష్ఠులనే చేర్చుకొనియుందురు. కాలాంతరముచే మూడుగుణములు గలవారున్ను యేర్పడియుండుట ఆప్రకారము బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతరులలోను గనపడుచున్నది.

అయితే క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ, సిక్కు, ఆర్యమతములలో నుండువారలలో యీచాతుర్వర్ణ్యవిభాగము లేనందుచే వారు సత్వాదిగుణములలో యే గుణము గలవారైనను వారు క్రైస్తవులనియో, మహమ్మదీయులనియో, సిక్కులనియో, ఆర్యులనియో జెప్పుదురు గాని హిందూమతములోవలె నాలుగువర్ణములు గల వారిలో బుట్టినవారని జెప్పరు. మఱియు పై జెప్పిన మతములలో నన్నిటిలోను, జన్మించినవారి యోగ్యతల ననుసరించి సర్వకార్యములలోను సమానాధికారము గలదు. అలాగుననుండవలయుననియే వారలయందు అపుడే ఆమతము, ఆసంఘము శాశ్వతముగ నభివృద్ధిగలిగియుండును. వృత్తికాలి ననుసరించి యుచ్చనీచావస్థల కల్పించి నందుచే ఆ యుభయజాతులయొక్క పతనము గలుగుటకు కారణమైనది. శ్రేష్ఠజాతిలో బుట్టినంత మాత్రమునే యుత్కృష్టగుణములు లేకపోయినను, తాను శ్రేష్ఠుడనని దలంచుటచే, పతనమునకు గారణమగును. అలాగున తక్కువ కులములో జన్మించిన కారణముచే మాత్రము యుత్కృష్టగుణములు గలిగియుండినను యుచ్చస్థానమునకు బోవ, అర్హుడు కానందుచే యీజాతియు పతనమగుటకు కారణము. ఇట్టిభేదము గలుగనిది కావలయుననియే నా యాశయముగాని, తుచ్ఛములగు భోజన, వివాహాదులందు సమత్వము గావలయునని గాదు. ఇపుడు బ్రాహ్మణులలో గూడ కొన్ని తెగలవారుగలరు వారికి మిశ్రవివాహ, భోజనాదులు లేవు. అయినను బ్రాహ్మణత్వమునందన్నిటికిని సమానాధికారము గలిగి యున్నారు. అదేరీతిగనుండిన చాలును. అపుడే నేనున్న స్థితికి రాగలుగును.

బ్రా — విద్యార్థిహృదయము : ఉపనయనాది సంస్కారములచే వేదాధ్యయనమునకు అధికారమేర్పడును. మీరు పైన జెప్పిన బ్రాహ్మణుల వాక్యములలో

వారిలో గల భేదములు గొన్నింటిని గలిగియున్నను, అంతటికిని యుపనయనాది సంస్కారములు గలవు. బ్రాహ్మణేతరులకు ఉపనయనాది సంస్కారములు లేనందుచేతనే, వేదాధ్యయనాముల కధికారము లేదని జెప్పుటకు కారణమైనది,

అ:— మిత్రమా! ఉపనయనాది సంస్కారములు, జన్మనా యెవరును గలిగి యుండలేదు, తరువాత జరుగుచున్నవి అలాగున బ్రాహ్మణేతరులకు గూడ, ఉపనయనాది సంస్కారము లేల జేయగూడదు? ఆర్యసమాజస్థులు మొదలగు కొందఱు మతకర్తలు బ్రాహ్మణేతరులకు గూడ, ఉపనయనాది సంస్కారముల జేసి, వేదవిద్యల నభ్యసింపజేయుచున్నారు అలాగున యేల జేయకూడదు?

బ్రా:— బ్రహ్మజ్ఞానము జన్మాంతర పుణ్యవిశేషముచే గలుగవలసినదే గాని, దానికి బ్రాహ్మణుడై యుండవలయునని నియమము లేదు. అంతేగాదు, బ్రహ్మజ్ఞానము గలుగునపుడు, మాయాకల్పితమగు, యీ జాత్యభిమానము నశించునేగాని, మీరు జెప్పులాగున, జాతిలోగూడ ఆధిక్యము కావలయునని యేల వ్యర్థముగ వాదము బెట్టుకొని ద్వేషమును గలుగజేయవలయును? జనకుడు, గొప్ప బ్రహ్మవేత్త అయ్యు,స్థూల దేహసంబంధ బ్రాహ్మణుడు గావలయునని వాదించెనా? అట్లే విదురుడు మహాజ్ఞానియయ్యు, లోకమున గల బ్రాహ్మణుడను గావలయునని జెప్పెనా? జ్ఞానులందఱు అలాగుననే యుందురుగాని, నేను ఎక్కువ జాతివాడను గావలయునని వాదమునకు దిగరు,

అ:— ఆత్మమిత్రమా! జ్ఞానులలో కొందఱు, మీరు జెప్పులాగున జనకవిదురులవలెనిరభిమానులై యుందురు. విశ్వామిత్రులుమాత్ర మేల క్షత్రియుడై యుండియు బ్రాహ్మణత్వమును బొందెను? అట్లు బ్రాహ్మణుడైన యెక్కువ ఆధిక్యము గలుగునని తలపుతో విశ్వామిత్రుడు జేసి యుండలేదు జాతి యనునది కులము ననుసరించినది గాదనియు, గుణము ననుసరించినదేనని దెబ్బపుట కట్లు జేసెనేగాని మరొకవిధముగా గాదు, ఇపుడుగూడ గుణము ననుసరించి సర్వజనుల కున్నతమార్గమునకు అవకాశము గలుగవలయునని యాశయము మాత్రమే గలది గాని, వేఱువిధముగ యే యాధిక్యతయు గావలయునని తలంపులేదు. ఇపుడుగూడ బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య శూద్రులలోను, నిమ్నజాతులలోను గలవారనేకులు స్వాతంత్ర్యము నుద్దేశించియో, క్షేమము నుద్దేశించియో క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ,

బౌద్ధ, ఆర్య బ్రహ్మసమాజ మతములను జేరుచున్నారు. మరికొం[illegible] యేమతమైనను, మతిమాత్రము మంచిదిగ నుండిన చాలునని [illegible] విదురాదులవలె పుట్టిన జాతిలోనే యుంటున్నారు కాని [illegible] యుండిరని నిశ్చయింప వీలులేదు. కపిలుని యొక్క సాంఖ్యము[illegible] ములో గూడ అనేకులు చేరిరి. జినుడు పుట్టినప్పటికి వైదిక మత[illegible] దుండు లోకపరిస్థితిలో, సర్వజనములకు స్వాతంత్ర్యము [illegible] దగు జినముని కీర్తిగా యేర్పఱచిన మతములో చేరి[illegible] వారి తరువాత శ్రీ బుద్ధదేవుని కాలమున హింసాత్మక [illegible] యాగములు, లోకమందు నిండి యుండుటచే, [illegible] మతమును నిర్మించెను. దానియందు సర్వజనులను [illegible] చేరిన[illegible] స్థులని పిలువ నారంభించిరి. ఆలాగున క్రీస్తు జన్మించినప్పుడు, మతస్థుల క్రూరకృత్యములు మహోధృతముగా నుండెను [illegible] పుత్రుడగు యేసు, నవీన మతము నొకదానిని యేర్పఱచెను [illegible] దటిని క్రైస్తవులని పిలువసాగిరి.

ఆదేరీతిగ శ్రీ మహమ్మదు, శ్రీ జోరాష్ట్రి, శ్రీ గురునానక్, శ్రీ రాజారామమోహనరాయ మొదలగు పుణ్యాత్ములు [illegible] ధర్మములు బోధించినను, [illegible] టు గావించుకొని, మహమ్మదు ప్రవక్త మతమును నమ్మినవారు [illegible] లైరి. ఆలాగున జోరాష్ట్రి మతమును నమ్మినవారు, [illegible] గురునానక్ మతమును నమ్మినవారు సిక్కు[illegible]లైరి. [illegible] సత్తముని మతమును నమ్మినవారు [illegible]లైరి. [illegible] రాయి మతముల నాశ్రయించిన వారు బ్రహ్మసమాజికులైరి. శ్రీ[illegible] మతము నంగీకరించినవారద్వైతులైరి శ్రీరామానుజ [illegible] విశిష్టాద్వైతులైరి, అట్లే శ్రీ మధ్వాచార్యుల [illegible] మతములన్నియు యేలాగున యేర్పడి వచ్చినవో, బ్రాహ్మణ [illegible] శూద్రాదులున్నూ, యీలాగున యేర్పడినవారే. [illegible] గాదు, యిదివఱలో యిప్పటికి యెన్నమతము [illegible]

యెన్నియో మతము లేర్పడగలవు. మహాకల్పాంతమువఱకీలాగుననే జరుగు
చుండును.

ఇట్టిభావమును విశాలహృదయముతో నవలోకింపక యీశ్వరునియొక్క
ముఖ, బాహూరు పాదములనుండి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులు
జన్మించిరని జెప్పుచున్న అంధవిశ్వాసము నొకటి గలదా? ఒకవేళ యీ
నాలుగు జాతులు ముఖాది స్థానములనుండి బుట్టిన బుట్టుగాక. హిందువులవలె
పురాతన కాలమునుండి యేర్పడియుండు క్రైస్తవులు, మహమ్మదీయులు, చైనీయులు
జపానీయులు, బాబిలోనీయులు మొదలగు నితర దేశాంతరములలో నుండు
జనులు యెచ్చటనుండి బుట్టిరి? ఎవరైనజెప్పగలరా? ఈభారతదేశమున గల
చాతుర్వర్ణ్యుల మాత్రము యీశ్వరుడు సృష్టించినాడు గాబోలు. భూఖండములో
గల దేశదేశాంతరము లందుగల జనులను సృష్టించిన యీశ్వరుడు హిందువుల
సృష్టించిన యీశ్వరుడుగాక, మరొకరో, యిద్దరో, ముగ్గురో, అనేకులో యీశ్వ
రులు గావలసియుండునుగదా? కావున విశాలమైన దృష్టితో నవలోకనము జేయక
పోవుటచేతనే యీ సంకుచితభావము తొలగక యింకను అంటుకొని యుం
డుటకు కారణమగుచున్నది. భారతదేశము పుణ్యభూమియనియు, సృష్టిలో
భారతీయులే శ్రేష్ఠులనియు ఆత్మస్తుతిజేయుటనే నిసుమంతయు లాభము లేకపోవుటే
గాక దేశాభివృద్ధికి నష్టమేగలుగును, ఈదేశీయులు యితర దేశీయులను
తక్కువగ తలంచునట్లు, ఆదేశీయులు యీదేశీయులు అనాగరికులనియు అస్పృశ్యు
లనియు గూడ జెప్పుచున్నారు దక్షిణాఫ్రికా మొదలగు కొన్నిపాశ్చాత్య దేశ
ములలో ఆదేశీయులు ప్రయాణముజేయు రైళ్లలోగూడ వీరు ప్రయాణము జేయ
గూడదు ఆ శ్వేత జాతులుండు వీధులలో వీరు నడువగూడదు. ఆ తెల్లవారుండు
ప్రదేశములందు నివాసమునైనచేయరాదు. ఇంకను యెన్నోవిధములైన ప్రతిబంధ
ము లీ భారతీయులకు గలవు ఆదేశమునకు వెళ్లి సంచరించివచ్చిన వీరేశ్రేష్ఠ
లనెడి దుర్మత మడగి పోవును అంతేగాదు. ఒకరిపాలనక్రింద అణగి బానిసలై
యుండువారు శ్రేష్ఠులనియు, వీరిని పాలించువారు శ్రేష్ఠులుగారనియు యెట్లు జెప్ప
గలిగిరి? ఏ యితరదేశములన్నియు వదలిపోయి గుణమునకు నాధిక్యత యెప్పుడు
గలుగునో అప్పుడుమాత్రమే యీ భావములోపము సిద్ధించబడును. ఈ బ్రాహ్మణ
క్షత్రియ, వైశ్యశూద్రాది జాతుల నెవరేర్పఱచిరి? ఎప్పుడేర్పఱిచిరి? ఎందుకేర్పఱచ

వలనివచ్చినది। అనుమూడు ప్రశ్నలకెచ్చటను. యెవరును నిరూపించియుండ లేదు శ్రీమహాభారతమునందు జెప్పబడిన మార్గము. సత్యమైనదిగా దోచుచున్నది అట్లు గలుగుటకవకాశము గూడగలదు దాని ప్రమాణ శ్లోకములు భారతమును గురించి వ్రాయునపుడు నిరూపింపబడును దానియొక్క సంగ్రహామేమన: మానవసృష్టి యేర్పడిన కాలములో అందఱును బ్రాహ్మణులై అనగా ఆర్యులై యుండిరనియు, దయానందసరస్వతి మొదలగు వేదపారంగతు లీలాగుననే అంగీకరించియున్నారు- అట్టిప్రాధమిక మనుష్యసృష్టి "టిబెట్టు" నందేర్పడినదని చెప్పుచున్నారు. అపుడు, బ్రహ్మవర్మములగు తపస్స్వాధ్యాయములు వారిలో ముఖ్యలేర్పఱచిరి. దాని నవలంబించినవారు బ్రాహ్మణులైరి. బ్రహ్మ నవలంబించినవారు, లేక వేదము నాశ్రయించినవారు బ్రాహ్మణులని పిలువబడిరి. తపస్స్వాధ్యాయ యోగాద్యనుష్ఠానముల పూర్తిగ ననుష్ఠింపజాలక, చాలవఱకు విడచినవారై జనసమూహమును సంరక్షించుటకు, బలిష్ఠకాయము గలవారై. రజోగుణము గలిగి క్షత్రియులైరి తపస్స్వాధ్యాయ యోగాదులలో అధికభాగము ననుష్ఠింపజాలక దేహపటుత్వము కొంత తగ్గినవారై జనసమూహమునకు కావలసిన సామానుల సమకూర్చి క్రయవిక్రయములను ప్రారంభించువారు కొందఱు మిశ్రగుణములతో గూడిన వారగుటచే, వారిని వైశ్యులని పిలుచుచుండిరి. వేదమార్గములో జెప్పినట్లు లాచరణ జేయజాలక సత్య, శౌచ దయాదులు లేనివారై ఆర్యజనసమూహమునకు కావలసిన పనులు జేయువారలై, తమోగుణముతో గూడిన వారిని శూద్రులను నామధేయముతో పిలువసాగిరి. ఇదియు సత్యమైన చాతుర్వర్ణ్యముల విభాగమని దోచుచున్నది. ఇది వర్తమాన యుగమున బ్రాహ్మణులలోను గనుపించుచున్నది.

కొందఱు వైదిక నిష్ఠాపరులై యుండువారును, ఉద్యోగస్థులై యుండువారును, కొందఱు వ్యాపారస్థులై యుండువారును కొందరు శ్రీమంతులును ఉద్యోగస్థులునగు బ్రాహ్మణుల యిండ్లలో పనులు జేయువారును గలరుగదా. కావున యీ మహాభారతమున జెప్పిన విధానమే. సరియైనదని దోచుచున్నది। ఇదే గుణకర్మల ననుసరించి చాతుర్వర్ణ్యవిభాగము గలదనుగల వాక్యముయొక్క భావార్థమగును ఏలన! సత్త్వాది గుణములు జీవులయందనాదిగ నుండుటవలన,

యే యే గుణములు గలవారు దాని కనుగుణ్యమగు కార్యములో ప్రవర్తించుట సృష్టి యొక్క తత్వమై యున్నది. ఒక బ్రాహ్మణజాతిలోనె నాలుగు జాతులు పైజెప్పిన ప్రకార మెట్లేర్పడినవో అలాగున క్షత్రియులలో సత్వగుణాధిక్యము గలవారు, తపస్స్వాధ్యాయాధ్యనుష్ఠానము గలవారుగను, రజోగుణము గలవారు ఉద్యోగస్థులుగను, మిశ్రగుణము గలవారు కృషి వ్యాపారాదుల గలవారుగను, యీ మూడింటియందు శక్తిలేనివారు, యితరములగు పనుల జేయువారలునునై జీవించుచున్నారు. ఇదేవిధమున వైశ్యశూద్రులలోను పైన జెప్పిన నాలుగు మార్గములలోను ప్రవర్తింపువారు గలరు ఇదే సరియైన చాతుర్వర్ణ విభాగము యొక్క తత్వము అట్లుగాక ఒక కాలమున, ఒక జనసంఘములో, ఒక జాతిలో గలవారిని కొందఱిని బ్రాహ్మణులగాను, మఱికొందఱిని క్షత్రియులుగాను, యింక కొందఱిని వైశ్యులుగాను, కొందఱిని శూద్రులుగాను విభజించిన, యెవరును అంగీకరింప జాలరు అంతేగాక అది పొసగదు.

ఏలన: ఇపుడుగూడ బ్రాహ్మణులలో బ్రహ్మనిష్ఠాపరులను మాత్రము మీరు బ్రాహ్మణులనియు, ఉద్యోగము జేయువారిని మీరుక్షత్రియులలో జేరవలయుననియు, వ్యాపారము జేయువారిని మీరు వైశ్యులలో గలియవలయుననియు, వంట పని, నీళ్ళు మోయుట పనులుజేయువారిని మీరు శూద్రులలో జేరవలయుననియు జెప్పిన యెట్లంగీకరింప జాలరో, పూర్వమున్ను అలాగుననే యుండియుండును. కావున ఒక జాతిని నాలుగు జాతులుగా విభజించబడినదని జెప్పునది సరిగానుండదని దోచుచున్నది. మఱియు యింకొక విధముగా జాతి విభాగ ముండవచ్చును. ఆర్యులలో ఒకరు గొప్ప జ్ఞానవంతులై యుండి అన్యులందఱు యిట్లుండవలయునని ఒక నియమము యిదివఱకే జెప్పినట్లు జేసి యుండవచ్చును. దాని నంగీకరించినవా రార్యులైరి. తక్కిన వారందఱు ఒక సంఘముగా నుండునపుడు, గురు నానక్, సిక్కు మతమును స్థాపించినట్లు, ఆ ఆర్యసంఘములో కొంతకాలమున కొకరేర్పడి, క్షాత్రధర్మము నేర్పఱచి యుండవచ్చును. దానిలో జేరినవారు క్షత్రియులుగా యేర్పడియుందురు. మఱల మిగిలియుండు జనసమూహమున మఱియొకరేర్పడి వ్యాపార ధర్మమున కనుగుణ్యముగా ఒక ధర్మమునేర్పాటు జేసియుందురు. దానిలో జేరినవారు వైశ్యులుగా యేర్పడుట కవకాశము గలదు. ఈ సంఘములోను కొన్ని దైవ నియమము లేర్పడియుండుటచే దేనిలోను జేరక ధర్మదూరులై,

శౌచాచార రహితులయి యుండువారిని శూద్రులుగా పరిగణించి యుందురు. తక్కిన ముగ్గురికి, ఉపనయనాది సంస్కారములు గలవు. శూద్రుల కేలాటి సంస్కారములును లేనందుచే, వీరు పై జెప్పిన సంస్కారముగల మూడు వర్గములలోను జేరక మిగిలినవారుగ నుండుట కవకాశము గలిగినది.

పైన జెప్పిన భాగములో విరాట్పురుషుని ముఖ, బాహువు పాదములనుండి నాలుగు జాతు లేర్పడినవని, కాలాంతరముచే త్రిగుణముల పరిణామము గలిగి యుండునని జెప్పబడినది ఇదియు అంత నమ్మదగినది గాదు. సత్వగుణము ముఖముగాను, రజోగుణము బాహువులుగాను, మిశ్రగుణము ఊరువులుగాను, తమోగుణము పాదములుగానుండి ఆయా స్థలములను పుట్టినవారైనచో అయా గుణముల కెప్పుడును మార్పుగలుగ గూడదు. అట్లు గనుపింపనందుచే యీవాక్యము సత్యముతో గూడినదిగాదు. ఎలన! స్వభావాదినుండి యేర్పడిన మధురఫలములనిచ్చు మామిడియు, పులుపు పండ్లనిచ్చు చింతయు, వగరుకాయలనిచ్చు ఉసిరికయు, చేదు పండ్లనిచ్చు ముష్టిచెట్టున్ను యింకవరకు ఆదిలో యుండిన గుణములుగల ఫలములనే యిచ్చుచున్నవి. అదేరీతిగ సత్వగుణములో పుట్టినవారు బ్రాహ్మణులైనచో, వారెల్లప్పుడును సాత్విక గుణములు గలవారుగనే యుండవలయును. అలాగున క్షత్రియులు రజోగుణమున బుట్టిన వారైనచో యెల్లరును రాజసగుణము గలవారైయే యుండవలయును అలాగున వైశ్యులందరు మిశ్రగుణము గలవారుగను, శూద్రులందరు తామస గుణము గలవారుగా నుండవలయును అట్లు కనుపించనందు వలనను, అన్ని జాతులలోను, సత్వ, రజో, మిశ్ర తమోగుణములు గలవారుండుటచే, ముఖ, బాహ్వాదులనుండి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియాదులు పుట్టిరని జెప్పుటలో యేలాటి అర్థమున్ను లేదు.

మఱియు స్వభావమునను, బుట్టిన కులమును ననుసరించిన కర్మయే జేయవలయునని జెప్పుట వివక్ష ధర్మము. గుణమును కనుసరించిన కర్మయే యుండవలయుననుట సత్యమగును. అట్లుగానిచో, బ్రాహ్మణులందరు బ్రహ్మనిష్ఠాపరులును, క్షత్రియులందరు రణవీరులుగాను, వైశ్యులందరు వ్యాపారులుగను, శూద్రులందరు శుచ్యాచార రహితులై సేవకావృత్తి యందుండవలయును గదా! అలాగున యేజాతిలోనైన యెవరైన యుంటున్నారా! అన్నిజాతులలోను బ్రహ్మ

జ్ఞానులు, యోధులు, వ్యాపారస్థులు, సేవకావృత్తి గలవారు గలరు. కావున గుణమునకే జాతినిర్ణయ ముండుట యీశ్వర సృష్టి యగును. ఒక్కటనది మనుష్య కల్పితము. మఱియు సత్వాది గుణములు, ముఖాదిస్థానములలో గలవని జెప్పినది నిజమైనచో, ఆయాస్థానములలోనుండి బుట్టినవారు, యిప్పటికిని ఆదే గుణముగల్గి యుండవలయును సృష్ట్యాదినుండి గోవులు సత్వగుణములోను, వ్యాఘ్రాదులు రజోగుణముతోను, భల్లూకాదులు మిశ్రగుణముతోను, సూకరాదులు తమోగుణములతోను గూడియున్నవిగదా! వాటికేల మార్పుగలుగలేదు. ఆలాగున సత్వగుణముగల హంస పక్షులును, రజోగుణముగల గరుడపక్షులును, మిశ్రగుణముగల కౌంచపక్షులును, తమోగుణముగల కాకములును సృష్ట్యారంభము నుండి యిప్పటివఱ కదేప్రకారముగనే గనబడుటచే ముఖ బాహు, ఊరు, పాదములు సర్వేశ్వరునికి సత్వరజో మిశ్ర తమో గుణములు గలిగియున్నవని జెప్పుటలో యేలాటి సత్యమున్నలేదు. ఇది "బ్రాహ్మణోఽస్య ముఖమాసీత్" అను శ్రుతి విరాట్ పురుషుని వర్ణనయని గ్రహించక పోవుటచేతనే యిట్టి విపరీతస్థితి గలుగుటకు కారణమైనది. ఒకవేళ ముఖ, బాహూరు పాదములనుండి, చాతుర్వర్ణ్య మేర్పడినను యేర్పడుగాక. భగవచ్చరణారవింద మంత నికృష్టమా! పరమభక్తులందఱును, యోగీశ్వరులందఱును, జ్ఞానులందఱును, మహాత్ములందఱును పరమాత్మ చరణారవిందములనే ధ్యానించుచుందురు. భగవత్పాద కమలములతో నైక్యము గావలయునవియే గోరుచుందురు. అట్టి పావనమగు స్థలమునుండి బుట్టిన జీవులెంత పుణ్యజీవులో యెంతటి పరమపావనులో అని యేల గ్రహింపరాదు? బ్రహ్మాది దేవతలు, సనకాదిసిద్ధులు నారదాది పరమభక్తులు సదాధ్యానించెడు, పూజించెడు భగవచ్చరణారవింద మెంత పవిత్రమైనదో గదా! అట్టి పావన జేసినను, బ్రాహ్మణేతరుల నింత నికృష్టముగ యేల జూచుచున్నారో దెలియుటలేదు. ఇక ఉపన్యాసోక్త వేదాంత శాస్త్రములలో, జీవులు ఒకే కాలమున ఒకేస్థలమునుండి పుట్టలేదనియు, యీశ్వరుడేలాగున పుట్టుకలేక సనాతనుడై యున్నాడో, జీవులున్ను ఆలాగున అనాదులనియు, సనాతనులనియు దెలుపబడియున్నవి ఇదివఱకు జెప్పినవాటి యన్నిటిలోను యీభావమే చాలవఱకు విశ్వసనీయమైనది. యేలన: దేనికి పుట్టుక గలదో దానికి గిట్టుట ధర్మమైయున్నది జీవులు యెపుడు పుట్టిరని అంగీకరింతురో, అపుడు వాటికి వినాశమున్ను తప్పక అంగీకరించి తీరవలయును. ఈ బాధ

గుణగుణనని దలంచియే, సనాతన సంబంధ శైవ, వైష్ణవాది మతస్థు లందఱును, జీవు లనాదులని యంగీకరింపుటకు గారణమైనది. అట్లయిన యీశ్వరుడు సృష్టి కర్తయని యేల జెప్పుటకు కారణమని సందేహము కొందఱికి గలుగవచ్చును. జీవులయొక్క సత్వ రజ స్తమోగుణములను బట్టియు, పుణ్యపాప మిశ్రి కర్మముల బట్టియు, ఆయా కర్మఫలము ననుభవించుటకొఱకు, స్థూల, సూక్ష్మ కారణ శరీరముల మాత్రమే సర్వేశ్వరుడు సృష్టించెనని, ఆ శాస్త్రములలోనే సమాధానము జెప్పడమైనది. ఇది సరియైన యుక్తిగాయున్నది. కావున, గుణకర్మల స్వభావమును బట్టియే, చాతుర్వర్ణ్యసృష్టి యేర్పడినదని జెప్పుటలో యేలాటి సందేహమున్ను లేదు. ఈ భాగము శాస్త్రములలో, కొంత లోభాగమున గనందగును. ఇక మధ్వ మతమును గుఱించిన వింతయగు నొక సిద్ధాంతముగలదు. ముక్తియోగ్యజీవులు, పుణ్యయోగ్యజీవులు, పాపయోగ్యజీవులు అనాదిగ గలవనియు, వారిలో ముక్తియోగ్య జీవులకు మాత్రమే మోక్షము గలదనియు, పుణ్యకర్మయోగ్య జీవులు తత్ఫల మనుభవించుటకు స్వర్గాదిలోకముల బొంది, మఱల భూలోకమున జన్మించి పుణ్యకర్మముల జేయుచుందురనియు, పాపకర్మ యోగ్య జీవులు పాపములనే జేయుచుందురనియు, పాపఫలమగు నరకమునే బొంది మఱల భూలోకమున జన్మమెత్తి పాపకర్మములనే జేయుదురని వారి యభిప్రాయము. వారిది ద్వైతమతము, భేదమతము, "జీవ జీవ భేదః". అయిదు భేదములలో, జీవజీవ భేదమున్ను ఒకటియగును జీవులలో యిపుడు కనుపించెడు భేదమేలాగున యుంటున్నదో అది యెల్లపుడు నుంటున్నదనియు, దానికి మార్పు గలుగదనియు జెప్పుదురు అయితే జీవులు మాత్ర మనాదులని అంగీకరింతురే గాని, పరమపురుషుని ముఖ, బాహు, ఊరు, పాదములనుండి పుట్టినవారని జెప్పరు. ఒక్కొక మతమును పరిశోధించిన, వారి వారి యభిప్రాయమును స్థాపించుటకెన్నియో యుక్తులను యెన్నెన్నియో దృష్టాంతములను, దాని కనుగుణ్యములగు శాస్త్రములను నిరూపించు చుందురు.

కనుకనే యనేక మతములు యేర్పడుటకు కారణమైనది. మాధ్వమతస్థులు తప్ప శైవ, వైష్ణవాది మతస్థులందఱును జీవులందఱు నొకే యీశ్వరస్వరూపులనియు, ఒకే యీశ్వరాంశులనియు, ప్రస్తుతము కాన్పించెడు సత్వ రజ స్తమో

గుణభేదములు జీవులకు నైజములు గావనియు, అవి ఆగంతుకములనియు, సత్వాది గుణత్రియముల కార్యముల జేయుటచే గలిగినవనియు, పైవతక్తి చేతను, ధ్యాన యోగముచేతను, జ్ఞానముచేతను, ఆ మూడు గుణములు నశించునసియు, అపుడు జీవుడు ముక్తుడగుననియు, ముక్తజీవికి మరల జన్మము గలుగదనియు, ఆ జీవుడు నిరతిశయానంద సుఖస్వరూపులనియు వచించుదురు. ఎట్లన: వస్త్రము శ్వేతమై యుండినను, ఎఱుపు, పసుపు, నలుపు మొదలగు రంగుల సంయోగముచే గలిగిన, రక్త, పీత, కృష్ణ వర్ణములు ఆ శుద్ధవస్త్రమునకు మొదట యుండియుండ లేదనియు, అందువలననే దాత్రికాదులలో సబ్బు చౌడు మొదలగునవి వేసి పుడక బెట్టి యుతికినచో రంగులు వదలిపోయి శుభ్రవస్త్రమగును, జీవులయొక్కయు స్థితి అలాగున నుండునని వచించిరి. అట్లుదీపముయొక్క కాంతి స్వచ్ఛమైనను, శుక్ల, రక్తపీత నీలవర్ణములు గల చిమ్నీలవలన అనేకరంగులు గలదిగా గనుపించి నను, జ్యోతి యేలాగున స్వప్రకాశమై యుండునో, అలాగున ఆత్మయు గుణ పరిణామముచే అనేక విధములుగా గనుపించినను అవి ఆత్మకునైజ స్వభావముగావ నియు కర్మవిశేషముచే గలిగినదనియు జెప్పుదురు ఈభావములో చాలవఱకు సహో దరభావమున కవకాశము గలదు. మాధ్వులు జెప్పునట్లు సత్వ, రజ స్తమో గుణ ములు జీవులకు స్వభావమనియు, జీవులలోనే జీవులకు భేదము గలదనియు జెప్పు టచే ఆ మతము గలవారికి సోదరభావము, ప్రేమభావము, కరుణాభావము గలుగుట దుస్తరము. ఎపుడు భేదము శాశ్వతమని తలంపు గలుగునో అపుడు తనకు సమా నముగా యితరులను ప్రేమించుట కవకాశము గలుగదు, అద్వైతమతము పైజెప్పిన ద్వైత, విశిష్టాద్వైత, శైవ, వైష్ణవాది మతముల కన్న నతీతమైనది అది "అంతయు యొకే శుద్ధ బ్రహ్మమనియే" బోధించుచున్నది ఇదిసోదరభావమున కన్న మించినది, అంతయు ఒకేస్వాత్మభావనయే గలిగియుండవలయునని దెలుపు చున్నది, ఈకానుపించెడు నానాత్వభేదము లన్నియు, మాయచే కల్పితములనియు ఇవి యన్నియు మాయలోనే గలిగియున్నవనియు, ఈశ్వరాత్మ యొక్కటి యా మాయా కల్పితము లెవ్వియు లేవనియు, అవి "ఆనందమ్ము అమృతమ్ము శివమ్ము" యు బోధించుచున్నది. దీనిని యుపదేశించునదే వేదముయొక్క శిరస్సగు వేదాన్తము, అనగా యుపనిషద్భాగము. తక్కినవన్నియు కర్మమును ప్రతిపాదిం చెడు వేదములో గలవు. కావున అభేద ఏకైక దైవజ్ఞానము గలుగవలెనని యుండినచో

వేదాన్తమున ప్రవేశింపవలయునని దెలుపుచు అపుడే శాంతియు, సౌఖ్యము గలుగునని వచించెను.

బ్రా:— బ్రహ్మనిష్ఠవే ప్రకృతిదోషము నశించి, అంతయు నొకే దైవభావముగా తలంచవలసిన మీవోటి జ్ఞానులకు యేల యీజాతి భేదమును గుఱించిన వ్యవహారములు? ఇట్టివారెచ్చోటనో, యేకాంతముననుండి, నిర్విషయానందమనుభవించు చుండవలసినవారు గదా? అట్లుగాక మాయలోగల జాతినిగుఱించి, వాదమును ప్రారంభించి రాగద్వేషములను, కలహములను, యేల బొందవలయును?

అ:— ప్రసన్నాత్మా! ప్రేమతోను, ధర్మముతోను, సందేహమును నివృత్తి జేసికొనవలయునని ప్రారంభములోనే నిశ్చయించుకొనియున్నాము. మఱల యేల రాగద్వేషములను, కలహములనుగుఱించి తలంపుగలుగవలయును? అట్టివారుండిన యుండుపగాక, మనకు మాత్రము రాగద్వేషకలహముల భావము యేమాత్రమున్ను గలుగకూడదు. సత్యము నెఱింగినవారు, నిజమైన జ్ఞానముగలవారు, అన్యాయమును, అధర్మమును, అసత్యమును జూచి సహింపజాలరు. సాధ్యమైనంతవఱకు, అట్టి పాప నివృత్తికొఱకే ప్రయత్నింతురు. అట్టి జ్ఞానులుగాక, అజ్ఞానులైనవారు ప్రపంచములో యేమిజేయగలరు? జ్ఞానులైనవారు మౌనముధరించి, యేకాంతమున నుండుటయే ధర్మమైనచో, శ్రీరామ కృష్ణాది అవతార పురుషులు యేల అధర్మ నివృత్తికొఱకును, ధర్మస్థాపన కొఱకును అవతరించవలయును? ధర్మాధర్మముల నిరూపణ యందేల ప్రవర్తింపవలయును? రావణాది యుద్ధములనున్ను, కంసాది వినాశములనున్ను, యేల అట్టి భగవత్స్వరూపులు జేయవలయును? మఱియు శ్రీ బుద్ధదేవు డహింసాది ధర్మములతోను, వర్ణాదిజాతులతోను దుఃఖములో మునిగియుండు లోకము నుద్ధరించుటకు ప్రయత్నింపవలయును? అలాగున శ్రీ యేసు, శ్రీ మహమ్మదు ప్రవక్త మొదలగు దివ్యపురుషులెన్నియో బాధల సహించియు అధర్మజనులనుండి ధర్మజీవులను రక్షించుటకు, యేల యత్నించిరి? ఆదేరీతిగ శ్రీ గురునానక్, శ్రీ శంకరాచార్యులు, శ్రీ రామానుజాచార్యులు, శ్రీ మధ్వాచార్యులు, మొదలగు లోకోత్తర మహాపురుషులు, ధర్మమార్గస్థాపనము కొఱకును, అధర్మము నణచు కొఱకును, యెన్నియో ప్రయత్నములజేసిన

ఆలాగున, ఆర్యసమాజ స్థాపకులగు శ్రీ దయానందస్వామివారును, బ్రహ్మ సమాజస్థాపకులగు రాజా రామమోహన్‌రాయ్‌గారును యెన్నియోవిధములుగ ప్రయత్నించిరిగదా! కులముచే అస్వతంత్రులై బంధింపబడియుండు జీవులను అట్టి స్వకపోల కల్పితజాతిశృంఖలలనుండి విమోచనముజేయుటకు జీవితము నంతయు వినియోగపఱచిరి.

వీరందఱు జ్ఞానులుగారా! సత్యము నెఱింగినవారుగారా! నేత్రములు గలవారు చీకటిలోనుండు జనులను ప్రకాశములోనికి తీసికొనిరా బ్రయత్నింతురుగాని, గ్రుడ్డివారికి ప్రకాశమును, అంధకారములను నొకే విధముగ నుండగా, వారు తమస్సులో నుండు జనులను ప్రకాశమున కెట్లు దీసికొని రాగలరు? సామాన్యముగ తాముజెప్పులాగున జ్ఞానులకు, భక్తులకు, తపస్వులకు లోకముతో యేమి సంబంధము? లోక మెట్లయినను పోనీ- అని మౌనముగా యుండుటయే గొప్ప స్థితియని దలంతురు. అదిసత్యమైనచో, పైనపేర్కొనిన, శ్రీయేసు, బుద్ధ, శ్రీశంకరాచార్యాదులు జ్ఞానులు గాకపోవలసియుండును గదా! కావున యిదే సరియైన భావమని తలంపక, శంకరాచార్యాదులు జేసిన లోకోద్ధారక కార్యమే మహత్తరమైనదని మరువకూడదు అట్టి దైవశక్తి, జ్ఞానశక్తి, దివ్యశక్తి లేనివారు మాత్రము, తమరు చెప్పులాగున యేకాంతమున మౌనముతో నుండవచ్చును. కాని, అది గొప్ప స్థితియని మాత్రము దలంచుట పొరబాటు.

బ్రా:—విశ్వ ప్రేమైకస్వభావముగల సోదరోత్తమా! తాముజెప్పినది గొప్ప స్థితియైనను. అనేక ప్రశ్నలకు సమాధానమిచ్చుట, అనేకులు వాదములకు, వివాదములకు వచ్చినపుడు వారితో వాదములుచేయుట మొదలగు ప్రాపంచిక విషయములలోనికి దిగవలసియుండిన మనశ్శాంతి యెట్లు గలుగును! మనశ్శాంతి కొఱకు గదా సమస్తమును త్యజించి వేదాన్త విచారము జేయవలసియున్నది.

ఆ:— శుద్ధాత్మా! తమరుజెప్పినది కొంత నమ్మదగిన విషయమేగాని పూర్ణమైన ఆత్మజ్ఞానము గలిగినవారి యొక్కయు, సత్యజ్యోతిలో నిలుకడ గలిగినవారి యొక్కయు స్వభావముగాదు, ధర్మకార్యము లాచరించునపుడు,

గలిగిన దూషణ భూషణాది ద్వంద్వముల సహించి తన కర్తవ్యమును నిర్వహించుటయే సుస్థిరమైన జ్ఞానముగల దానికి గుఱుతని, గీతాచార్యులగు శ్రీకృష్ణ భగవాను ఉపదేశించియున్నారు. గాలి లేనపుడు శుష్కపత్రములున్ను, గొప్పశిలయున్ను ఒకేవిధముగ నిశ్చలముగానే యుండును. సుడిగాలి వచ్చినపుడు యెండిన ఆకులన్నియు యెగిరిపోవుచుండును. గుండురాయిమాత్రము చలింపకనే యుండును. అలాగున, ప్రకృతి యుద్ధమున కొచ్చినపుడు, ఆత్మజ్ఞానమున నిలకడలేని వారు నిలువజాలరు. ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠలో నిలకడ గలవారు చలింపరు ఇదే దానికి గుఱుతు.

ప్రపంచములో యెవరైనను, యేమంచికార్యమునేని జేయ ప్రారంభించిన, దానికెవరైన అసహనాత్ములు ఒకనిందయో యవమానమునో, ప్రశ్నలనో జేయుచునేయుందురు. శ్రీ యేసు, మహమ్మదు, బుద్ధుడు మొదలగు మహాపురుషులు, చేయు లోకోద్ధారక కార్యములలోగూడ యెన్నియో ఖండనమండనములు నేటికిని జరుగుచున్నవి. అలాగుననే, శ్రీ శంకరులు స్థాపించిన అద్వైతమతముపైనను, శ్రీరామానుజులు స్థాపించిన విశిష్టాద్వైతముపైనను, శ్రీమధ్వులు స్థాపించిన ద్వైతముపైనను, నేటికిని వాదప్రతివాదములు, ప్రశ్నోత్తరములు, ఖండనమండనములు జరుగుచునేయున్నవి. అంతమాత్రముగాదు. ఆర్యసమాజముపై, బ్రహ్మసమాజముపై, దివ్యజ్ఞాన సమాజముపైనను, యెన్నియో వాద ప్రతివాదములు ప్రశ్నోత్తరములు జరుగుచునేయున్నవి. మఱియు సృష్టిలో నేటివఱకుగల ప్రతిమతమునకును ఖండనగ్రంధముల వ్రాసినవారుగలరు. ఇదియొక వింతగాదు. శ్రీ కపిలమునియొక్క సాంఖ్యముపైన, శ్రీ పతంజలియొక్క యోగముపైన, శ్రీ జైమిని యొక్క పూర్వమీమాంసపైనను, శ్రీ వ్యాసులయొక్క ఉత్తరమీమాంసయగు వేదాంతముపైనను అనేకాక్షేపణలు, సమాధానములు, పరమ ఋషులకాలములోనే జరిగియున్నవి. ఆవిషయమై ఖండనమండన గ్రంధములు, ఆకాలపు ఋషులు వ్రాసినవి యిప్పటికినిగలవు. ఇది ప్రకృతి ధర్మము. అట్టికాలమునుండి నేటివఱకు అనేకజీవులు, ఆయామతములలోజేరి, ఆత్మశాంతిని, దైవప్రాప్తిని పొందినవారుగలరు. కావుననే "లోకము భిన్నరుచులతో గూడినదని" పూర్వీకులు వచించుటకు కారణమైనది. లోకములోగల సర్వజనులను సమ్మతపఱచెడు ఒక

కార్యమును, ప్రపంచములో యే నరుడును జేసియుండలేదు ఒకరు భుజించెడు యాహారమే మఱియొకరికి రుచింపదు. ఇంకొకరు భుజించెడు అన్నము, వేఱొకని కయిష్టముగిలుగదు. కూర్చుండినదానికొక తప్పు. నిలిచిన యింకొకతప్పు. మాట్లాడిన మఱొకతప్పు. మౌనముగనుండిన, యిదియొకతప్పు. అన్నము దినిన అది యొక లోపము. అపక్వాహారము భుజించిన దానికొక నింద ఏకాంతముననుండిన దానికొక దోషము. గ్రామములోనుండిన అదియొక పరిహాసము చదువుచుండిన దానికొక యపహాసము. చదువకయుండిన అదియొక మౌఢ్యము. ఈలాగున దిన రాత్రులవలె, కృష్ణశుక్ల పక్షములవలె, వర్ష గ్రీష్మ ఋతువులవలె, ఉత్తరాయణ దక్షిణాయనములవలె, చంద్రుని వృద్ధిక్షయములవలె, మాయామయమగు యీలోక మనాదినుండి దీర్ఘ ప్రయాణమును జేయుచునేయున్నది. ఈ గ్రహాది సంచార ములచే ఋతువుల మార్పుచే, ఆకాశమేలాగున మార్పుగలుగక, యొకేస్థితిలోనే యుంటున్నదో, ఆలాగున ద్వంద్వములచే చలింపక, ప్రకృతి వికృతులచే వికారము నొందక, సత్యమునుండి జారక, జ్ఞానమునుండి కదలక యుండువాడే నిజమైన యాత్మజ్ఞాని యగును.

ప్ర:— జంతువులు, పక్షులు అనాదిగనుండి అయా జాతులకు మార్పు లేనట్లు, బ్రాహ్మణాది నాలుగు జాతులున్ను మార్పు గలుగక, సృష్ట్యారంభము నుండి నేటివఱకు వచ్చుచుండుటచే జాతి కల్పితమని యెట్లు జెప్పగలరు?

ఆ:—ఇన్నిధర్మముల వినియు మఱల యేల యీలాగున జెప్పుచున్నారు. సృష్ట్యారంభమునుండి నేటివఱకు అశ్వములు అశ్వములుగాను. గజములు గజములు గాను, అజము లజములుగాను, మహిషములు మహిషములుగాను, గోవులు గోవులు గాను,యెట్లు మార్పు గలుగక యుంటున్నవో అట్లే. జాతి యీశ్వర సృష్టియైనచో యేకులములోను మార్పు గలుగకూడదు. మార్పుజేయుటకు సాధ్యమున్నుగాదు. అట్లయున బ్రాహ్మణాది నాలుగు వర్ణస్థులున్ను, క్రైస్తవులగుచున్నారు. క్రైస్తవులు హిందువులగుచున్నారు. వీరిలో కొందఱు మహమ్మదీయులగుచున్నారు. మహమ్మదీయులలో కొందఱు బౌద్ధులగుచున్నారు. బౌద్ధులలో కొందఱు హిందువులగు చున్నారు. హిందువులలో కొందఱు జైనులగుచున్నారు, జైనులలో కొందఱు ఆర్యసమాజికులగుచున్నారు. ఆర్యసమాజికులు కొందఱు బ్రహ్మసమాజస్థులగు

చున్నారు. వీరిలో కొందఱు శైవులగుచున్నారు. శైవులలో కొందఱు వైష్ణవులగు చున్నారు. పైజెప్పిన జంతువుల దృష్టాంతము సరియైనచో, యీ మనుష్యుల కెట్లు మార్పుగలుగును? అలాగున పక్షివర్గములో జూచిన, శుకములు పికములగుట గాని, పికములు మయూరములగుటగాని, మయూరములు పికములగుటగాని, పిక ములు హంసములగుటగాని, యేకాలమందును యెట్లు జరుగుట లేదో, అలాగున జాతి యనునది పుట్టుకతో యేర్పడియుండినచో, దానిని యెవరును మార్పుజేయ జాలరు. ఏలన? ఈశ్వరసృష్టిని మార్పుజేయుటకు, యీశ్వరునివంటి వెండివాడు మఱియొకడుండవలెను. అట్లులేనందుచే యీశ్వర సృష్టిని మరియొకవిధముగ మార్చుటకు శక్తిలేకపోయినది. మనుజులలోగల వర్ణభేదములు, మనుష్య సర్మి తములగుటచేతనే, ఒకవర్ణమును మఱియొకవర్ణముగా మార్చుటకు శక్తిగలుగు చున్నది. మఱియొక రహస్యముగూడ గలదు. ఇది చాల నిగూఢతత్త్వము. పక్షి వర్గములలో ఒకజాతిపక్షి మఱియొక జాతిపక్షితో మిధునక్రియలు జరుపవు. అనగా పికము శుకముతోగాని, పికము మయూరముతోగాని సంబంధముగలిగి సంతా నోత్పత్తిని జేయదు.

అలాగున అజము గజముతోగాని, గజ మశ్వముతోగాని గలిసి సంతా నము నుత్పత్తిచేయజాలదు. అంతేగాదు, ఒక్కొక్క జంతువు మఱియొక జంతువు యందు రతి క్రీడయు, ప్రీతియు, మోహమును గలిగియుండదు. అది సృష్టి యొక్క వైచిత్ర్యము. అలాగున సృష్టిలోనే అట్టి నియమము గలిగియుండిన, అబ్రాహ్మణస్త్రీలతో బ్రాహ్మణులకును, బ్రాహ్మణస్త్రీలలో అబ్రాహ్మణులకును రతి క్రీడా విషయమై ప్రీతియు, మోహమున్ను గలుగదు. అట్లు గనుపించుటలేదు. అన్ని వర్ణములలోను అన్నివర్ణములకును సంతానము గలుగుచునే యున్నవి. ఈ విధి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులకు మాత్రమేగాదు క్రైస్తవస్త్రీల యందు హిందువులకును, హిందూస్త్రీలలో క్రైస్తవులకును, అలాగున ముస్లిం లకును, బౌద్ధులకును, వేయేల? మనుష్యజాతు లందరికిని పరస్పరము స్నేహము ప్రీతియు, మాయామోహమున్ను, సంతానోత్పత్తియు గలుగుచునే యున్నవి. కావు ననే మనుష్యసృష్టి యంతయు యొకే జాతియనియు, గుణములచే మార్పును మార్పు గలిగినదనియు, రూఢియగుచున్నది. మఱల గలుగుచుండు రంగుభేదము

అన్నియు దేశకాలమార్పులచే యేర్పడినవేగాని, మఱియొక విధముగాగాదని విజ్ఞులు
గ్రహింపవలయును. ఒక కుటుంబములో గలవారిలో బలిష్ఠుడు తక్కినవారిని
అణచి, కుటుంబ సౌఖ్యానుభవములో సమత్వములేకుండ పరాధీనులనుగ జేసినచో,
ఆ కుటుంబములో ధర్మబుద్ధిగలవాడు జన్మించిన, అతడేలాగున యీ యధర్మమును
సహింపజాలక, యీ కుటుంబ సౌభాగ్యమును అందఱును సమానముగ ననుభవిం
చుటకు తగిన పనిని జేయునో, ఆలాగున విశ్వైక కుటుంబమున మానవ సోద
రులు, సర్వేశ్వరుడొసంగిన సౌఖ్యమును అందఱును సమానముగ అనుభవింప
వలసియుండగా, విద్యాధిక్యముచేతగాని అధికారాధిక్యముచేగాని మఱియేయొక
బలముచేగాని తక్కిన సోదరజీవులను అణగద్రొక్కి, తామే అర్హులమని నిర్ణయిం
చుట, సోదరద్రోహముగాక మఱియేమని జెప్పవచ్చును? జ్యేష్ఠపుత్రుడు కనిష్ఠ
సోదరాదులను సంరక్షించుటకు తండ్రి అతనికి అధికారమిచ్చిన, బాల్యావస్థలోను,
అవ్యక్తంత్రి స్థితిలో నుండువారిని అణచివేసి, విద్యాధికార బలములచే తానే యధి
కుడనని జెప్పుచు కుటుంబ సౌభాగ్యమును తానే యనుభవించుచుండిన యీ
దౌష్ట్యమునుజూచి తండ్రి యేలాగున జ్యేష్ఠపుత్రుని అధికారమునుండి తొలగించి,
అందఱిని సమానముగ జూచు మఱియొకని కధికారమిచ్చునో ఆలాగున సర్వే
శ్వరుండును, సర్వసంతానములకు సర్వజనులకును సమాన సౌభాగ్యము ననుభ
వించుట కవకాశము నీయనివానిని, స్వస్థానమునుండి పతితునిగా జేసి న్యాయ
బుద్ధితో అందఱిని బాలించెడు సుస్వభావము గలవాని కట్టి యధికారము నిచ్చును.
ఇది నిక్కము,

ఒక్కొక్కజాతి యున్నతస్థితికి వచ్చుటయును ఒక్కొక్క జాతి నిమ్న
స్థితికి బోవుటయును విధియే కారణము. ఈ సత్యమును, యీ దైవభావమును
ఎవరును మఱవకుందురుగాక "బ్రాహ్మణోస్య ముఖమాసీత్" అను శ్రుతికి
విరాట్ పురుషవర్ణన గాక ముఖబాహు వూరు, పాదాదులనుండి బ్రాహ్మణాది
నాల్గుజాతులు జన్మించిరని చెప్పినచో ఉత్పత్తిగలదానికి, లయము తప్పక సిద్ధిం
చునను భావమును బ్రహ్మసూత్రకర్తలగు శ్రీబాదరాయణ ఋషియు అంగీక
రించి జీవుడు నిత్యుడని నిరూపించుటకొఱకు, ద్వితీయాధ్యాయము తృతీయపాద
మున, సూత్రము. 16.

చరాచర వ్యపాశ్రయస్తు స్యాత్తద్వ్యపదేశో భాక్త స్తద్భావ భావిత్వాత్.

టీక. చరాచర వ్యపాశ్రయః = జంగమస్థావర రూపములగు శరీరముల నాశ్రయించినదై, తద్వ్యపదేశః = (జీవునియందు) జన్మ మరణములను చెప్పుట, జీవే = జీవుని విషయమునో, భాక్తం = అప్రధానమైనది, స్యాత్ = అగును; కుతః = ఎందువల్లననగా, తస్య = ఆజన్మమరణ వ్యపదేశము, తద్భావభావిత్వాత్ = ఆశరీరముండినప్పుడే ఉండును గావున.

తా. అవతారికలో చూపిన ప్రకారము శ్రుతి సందర్భములకు పరస్పర విరోధము కలుగునని సంశయింప నవసరములేదు. జీవునిగూర్చి జన్మమరణములను జెప్పుశ్రుతి, జీవుని విషయమునందు అప్రధానమైన దని తెలిసికొనవలెను. బాగుగా విమర్శించిన యెడల పుట్టుక చావు అనువ్యవహారములు, శరీరముండుట లేకపోవుట అను వానిని బట్టి వచ్చుచున్నవి యనుట స్పష్టమగును గదా. ఈకారణము వలన శ్రుతి చెప్పుచున్న జనన మరణములు, జంగమ స్థావరరూపములగు శరీరములను గూర్చియే చెప్పబడినవిగాని జీవునిగూర్చి చెప్పబడినవిగావు. శరీరమును విడచి కేవల జీవుడు, దేనికిని గోచరుడగువాడు కాడుగదా కావున అప్రధానము లగు జననమరణ ప్రతిపాదక వాక్యములవలన "జీవుడు నిత్యుడు" అని ముఖ్యార్థమును చెప్పు వేదాంత వాక్యమునకు విరోధమేమియునురాదు- అని తాత్పర్యము.

ఈ క్రింద బ్రహ్మాను సంధాన విషయమై, శ్రీవిద్యారణ్య మునివరుడు రచించిన "బ్రహ్మ విదాశీర్వాద పద్ధతి"లో గల కొన్ని ముఖ్యవాక్యములు నిరూపింపబడుచున్నవి. ఇది శ్రుతికాండమైనను ఈవాక్యములు శ్రుతివాక్యములగుటచే యిచ్చట చేర్చదమైనది. ఇట్టి బ్రహ్మాను సంధానము దేహభావన గలవారు యెట్లు చేయగలరు? ఇచట శరీరభావనమాత్రము విడిచిన చాలదు. వుపాధిగత మగు సహావిడచి బ్రహ్మభావన చేయవలసి యుండును. అది మాత్రమే అమృతత్వమును గలుగజేయును. తక్కిన భావనలన్నియు సంసారములో సంబంధించినవే,

హిరణ్యగర్భాదిస్థావరాన్తేషు శరీరేషు యదేకం చైతన్య మస్తి తదేవాహమస్మీతి దృఢజ్ఞాన సిద్ధిర్భూయాత్॥

తా॥ చతుర్ముఖ బ్రహ్మ మొదలు స్థావరము వఱకు గల శరీరములయందు యే ఒకే చైతన్యమున్నదో అదే నేను అనెడి దృఢజ్ఞాన సిద్ధికలుగును గాక.

లయవిక్షేప కషాయ రసాస్వాదేభ్యో రక్షితం,
మేచిత్త మవిఘ్నేన బ్రహ్మణ్యవస్థితం భూయాత్॥

తా॥ లయవిక్షేప కషాయ రసాస్వాదముల వలన నుండి రక్షింపబడిన నా చిత్తము విఘ్నములేనిదిగా, బ్రహ్మమునందు నెలకొనునట్లగు గాక.

నిత్యనిర్వికారా సఙ్గాద్వితీయ పరిపూర్ణ సచ్చిదానంద।
స్వప్రకాశచిదేక రసబ్రహ్మానుభవ సిద్ధిర్భూయాత్॥

తా॥ నిత్యమై, నిర్వికారమై, అసంగమై, అద్వితీయమై, పరిపూర్ణమై, సచ్చిదానందమై స్వప్రకాశమై చిదేకరసమై యొప్పు బ్రహ్మానుభవసిద్ధి కలుగును గాక.

సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేద రహితాఖణ్డ
సచ్చిదానందానుభవ సిద్ధిర్భూయాత్॥

తా॥ సజాతీయ విజాతీయ స్వగత భేదములేని, అఖండ సచ్చిదానందానుభవ సిద్ధి కలుగును గాక.

నిత్యశుద్ధ బుద్ధముక్త సత్యపరమా నన్దాఽద్వితీయ
బ్రహ్మానుభవ సిద్ధిర్భూయాత్॥

తా॥ నిత్యమై శుద్ధమై బుద్ధమై ముక్తమై సత్యమై పరమానందమై అద్వితీయమై యుండునట్టి బ్రహ్మానుభవ సిద్ధికలుగును గాక.

అసంభావనా విపరీతభావనా రహితత్వేన కరతలామలక వదహం బ్రహ్మాఽస్మీత్య ప్రతిబన్ధాఽపరోక్ష బ్రహ్మాత్మ సాక్షాత్కారో దృఢీభూయాత్.

తా॥ అసంభావనయు, విపరీత భావనయు లేని స్థితిగా కరతలామలకము వలె, నేను బ్రహ్మ మనెడి ప్రతిబంధములేని అపరోక్ష బ్రహ్మాత్మ సాక్షాత్కారము కలుగును గాక.

వాసనాక్షయ మనోనాశ తత్త్వజ్ఞానా భ్యాసవశాత్
జ్ఞానరక్షా తపస్సిద్ధిః సర్వసమత్వం దుఃఖనివృత్తిః
సుఖావిర్భావ ఇత్యేతత్పఞ్చ ప్రయోజన సిద్ధిర్భూయాత్॥

తా॥ వాసనానాశము వలనను, మనోనాశము వలనను, తత్వజ్ఞానాభ్యాసము వలనను, (క్రమముగ) జ్ఞానరక్ష, తపస్సిద్ధి, సర్వసమత్వము, దుఃఖనివృత్తి, సుఖావిర్భావము అనెడి అయిదుప్రయోజనములయొక్క సిద్ధి కలుగును గాక.

మైత్రీకరుణా ముదితో పేక్షేతి సద్వాసనాపాటవేన
రాగాది దుర్వాసనాక్షయః సమ్యగ్భూయాత్॥

తా॥ మైత్రీకరుణ, ముదిత, ఉపేక్ష అనెడి శుభవాసనల యొక్క దృఢాభ్యాసము వలన, రాగాదిమలిన వాసనానాశము చక్కగా కలుగును గాక.

యథైవ సర్వత్రావస్థితం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మేతో మయ్యవస్థితం ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మైవ ప్రజ్ఞానత్వా విశేషాదిత్యైతరేయ మహావాక్యోక్త జీవబ్రహ్మైక్య జ్ఞానసిద్ధిర్నిరన్తరం భూయాత్॥

తా॥ ఏవిధముగ సకల స్థలములందుండు ప్రజ్ఞానము బ్రహ్మమో, దానివలన నాయందున్నను, నాయందుండు ప్రజ్ఞానము బ్రహ్మమే, ప్రజ్ఞానత్వముయొక్క అభేదముకలదనెడి ఐతరేయ మహావాక్యమునందు చెప్పబడిన జీవ బ్రహ్మైక్య జ్ఞానసిద్ధి నిరన్తరము కలుగును గాక.

సాక్షాదపరోక్ష నిరపేక్షతయా స్వయమేవ భాసమాన త్వాదాత్మా స్వయం ప్రకాశ ఇతి స్వయం ప్రకాశాత్మానుభవః సిద్ధిర్భూయాత్.

తా॥ ఇతర సాధనమును గోరక తనంతటతానే ప్రకాశించు స్వరూపము కలది యగుటవలన ఆత్మస్వయంప్రకాశము అనెడి స్వయం ప్రకాశాత్మానుభవము చక్కగా గలుగుగాక.

ఇకనాల్గువేదముల ప్రాణములనెడు 4 మహావాక్యములును సంగ్రహముగా ఈక్రింద వ్రాయబడుచున్నది. దీనిని విస్తరముగా చూడదలంచువారు ప్రశ్నోత్తర మాణిక్యమాల యందుగనందగును. ఇది శుకరహస్యోపనిషత్తునందు గలదు. దానిని వేదాంత పంచదశి 5వ ప్రకరణమందు విద్యారణ్యస్వాములవారు విశదముగ వ్రాసియున్నారు.

1. ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ- ఋగ్వేదము. ఐతరేయోపనిషత్తు ॥ లక్షణవాక్యము. ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ-అనుపదములో ప్రజ్ఞానమనియు బ్రహ్మయనియు రెండుపదములుగలవు. ప్రజ్ఞానమనగా, త్వక్ చక్షు శ్రోత్ర, జిహ్వ ఘ్రాణములనెడు జ్ఞానేంద్రియములద్వారా శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములను, ఏ ఆత్మ ఈసర్వేంద్రియములకు సాక్షియై తెలుసుకొనుచున్నదో, అదే ప్రజ్ఞానము. రెండవది బ్రహ్మ శబ్దము, అనగా ప్రజ్ఞానమే బ్రహ్మస్వరూపము. ఏది చతుర్ముఖ బ్రహ్మ మొదలు పిపీలిక వరకుగల సర్వప్రాణికోట్లయందు చైతన్యముగా వెలుగుచుండునో అదే బ్రహ్మమనంబడును. తన యందుగూడ అచైతన్యము యుండుటవల్ల దానను చెప్పబడెడు చైతన్యముగూడ బ్రహ్మమే యగును తానెవడు, అని- పంచకోశముల విచారణచేసిన ఆ సాక్షిచైతన్యమేయగును. దానియందు నిలుకడ గలుగుటయే బ్రహ్మయందు నిలకడగల్గుటయగును,

2 అహం బ్రహ్మాస్మి. యజుర్వేదము. బృహదారణ్యకోపనిషత్తు. అనుభవవాక్యము, దీనియందు అహమ్, బ్రహ్మ, అస్మి, అనుమూడు పదములు గలవు. వానిలో అహమ్ అనునది దేహ మనోబుద్ధులకు సాక్షియై నేను నేను అనునది యేదో దానిని తెలిసికొన్నచో అది ఈదేహేంద్రియములకు అన్నిటికి సాక్షిగా యుంటూయున్నది. ఆ, అహమ్ అనునది సామాన్యముగా అనుకొనెడు దేహముగాని, జాతిగాని పేరుగానికాదు. అది సద్వస్తువగు ఆత్మయే, ఇక బ్రహ్మ,

అస్మి-అను రెండు పదములున్ను తెలిపెద. స్వయముగా స్వప్రకాశమై ప్రకృతికి పరమై చైతన్యముగల వానికి బ్రహ్మమనియు, దానియందుగల ఐక్యము నను అస్మియనియు తెలియందగును. ఇప్పటి ఐక్యశబ్దమునకు ఇదివరలో తెలుపబడియుండిన సద్వస్తువగు బ్రహ్మము అనుభవము గలిగెనని గ్రహించు కొనవలెను,

3. తత్త్వమసి సామవేదము,ఛాందోగ్యోపనిషత్తు, ఉపదేశవాక్యము. దీని యందు, తత్ త్వం, అసి అనుమూడు వాక్యములు గలవు. తత్, అనగా ఏదినామ రూపము లేనిదై సృష్టికి పూర్వముగాను, ఇప్పుడు బుద్ధికి సాక్షియై వెలుగు చున్నదో అదే తత్ అనుశబ్దమునకు అర్థము. అదియు ఆత్మయే. మరల, త్వమ్, అసి, అను రెండు పదములకు లక్షణావృత్తిచే త్వమ్ పద వాచ్యుడగు జీవుడే, తత్ పదవాచ్యుడగు బ్రహ్మము, ఈ ఉభయుల ఐక్యమును అసి శబ్దమును తెలుపు చున్నది.

4. అయమాత్మా బ్రహ్మ అధర్వణవేదము, మాండూక్యోపనిషత్తు. సాక్షాత్కారవాక్యము. దీనియందు, అయమ్, ఆత్మా, బ్రహ్మ, అనుమూడు పదములు గలవు. అయమ్ అనుశబ్దము ప్రత్యక్షముగా, ఇప్పుడు యే ఆత్మ ప్రకాశమైవుంటు న్నదో, ఆ ఆత్మయే. బ్రహ్మమని, లక్షణావృత్తులచే తెలియందగును. ఆ ఆత్మను బ్రహ్మభావనగా చేసుకొనవలెను. ఇదే, ఈనాల్గు మహావాక్యములు బోధించెడు పరమరహస్యము. ఇది శ్రుతియొక్క సారమగు వేదాంతమను ప్రసిద్ధిగల ఉప నిషత్తాత్పర్యము తెలుపుచుండును. ఓమ్

ఓమ్

శ్రీ

లోకోద్ధారకము

స్మృతి కాండము

శ్లో॥ సమం పశ్యన్ హి సర్వత్ర సమవస్థిత మీశ్వరం।
నహి నస్త్యాత్మనాఽఽత్మానం తతోయాతి పరాంగతిమ్॥

టీ॥ హి = ఏకారణమువలన, సర్వత్ర = సకలప్రాణులయందు, సమవస్థితం = ఉండినట్టి, ఈశ్వరం=పరమేశ్వరుని, సమమ్=సర్వసమునిగా, పశ్యన్ = చూచుచున్నవాడై, (తెలిసికొనుచున్నవాడై) ఆత్మనా = తనచేత, ఆత్మానం = తనను, నహినస్తి = హింసించుకొనడో, తతః = అందువలన, (తనను హింసించుకొనకపోవుటవలన) పరాం = ఉత్తమమగు, గతిం=గతిని, (మోక్షమును) యాతి= పొందుచున్నాడు.

శ్రీభగవద్గీతయు, స్మృతిలో జేరినదగుటచే మొదటనే వ్రాయుటకు కారణమైనది. ఈ శ్లోకముయొక్క అర్థము చాల యున్నతస్థితిని దెలుపుచున్నది. సర్వజీవరాసులలో నుండువాడు సర్వేశ్వరుడనియు, అందువలన తనయందును నుండువాడు ఆ సర్వేశ్వరుడే యనియు, అలాగున అన్నిటిలోను, జూడజాలనివాడు ఆత్మహంతకు డగుననియు శ్రీభగవంతు డుపదేశించెను. ఈ పదమూడవాధ్యాయమున నిది "జ్ఞేయ" భాగమునకు సంబంధించినదగుటచే, "జ్ఞేయము"ను బొందినవారును, పొందదలంచువారును, యిట్టి యాత్మానుభవము తమకు గలిగినవా? యని అంతరాత్మలో బాగుగా పరిశీలించుకొన గలుగవలెను, గలుగుట కే ప్రతిబంధము గలదో, నద్దానిని తొలగించుటకు ప్రయత్నింపవలయును. లేనిచో ఆత్మహత్య జేసినవారే యగుదురని భగవంతు డుపదేశించిన ధర్మవాక్యమును మరచినవారే యగుదురు.

బ్రాహ్మణ:— శుద్రాత్మా! నేనొకవిషయమును చెప్పెద. ఇది సత్యమను దృఢవిశ్వాసము గలిగినందుచే దెలుపుచున్నాను. మఱియొక భావముతో జెప్పితినని దలంపవలదు, అదేమన: బ్రాహ్మణులకు వేదాధ్యయనము, స్నానము, సంధ్య అగ్నిహోత్రము, గాయత్ర్యాది జపము మొదలగు నియమములనేకములు గలవు. అవి లేనిచో మోక్షము గలుగదని శాస్త్రము విధించుచున్నది. బ్రాహ్మణేతరులకో, యీలాటి నియమము లేవియు లేవు. ముక్తికి భక్తియొక్కటియే చాలును. ఇట్లు సులభమార్గముండగా ప్రయాసకరమగు బ్రాహ్మణత్వమును బొందుట కేల శ్రమజెందవలయును?

అబ్రాహ్మణ:—విశాల హృదయము గల సోదరోత్తమా! నిష్కళంక హృదయముతో జెప్పెగ, దీనియందు యేదేని పక్షపాతము గలదని తలంచవలదు. జాతియొక్క రహస్యము యిచటనే గలదు. మతముయొక్క కీలకమును, మర్మమున్ను యిచ్చటనేదాగియున్నది. ఈ నిగూఢతత్వము దెలిసికొనకపోయిన రైలు యింజనును నడుపుటదెలియక రైలుపెట్టెలనుపట్టి త్రోయుచుండునటులే, దేశమున్నత స్థితిలోనికి నడుపదలంచుటయగును. ఇంజనును నడుపుకీలకము దెలిసియుండిన బండియెంత శీఘ్రముగాను, ప్రయాసరహితముగాను, పురోమార్గమునకు వెళ్ళుచుండునో, మతముయొక్క మర్మమున్ను అటువంటిదే' అయితే యీతత్వము కొంతలోతులో దిగి యాలోచించిన మాత్రమే గోచరము గాగలదు. మానవుని యనుష్ఠానమే వానికి ధైర్యమును ఆత్మవిశ్వాసమును గలుగజేయును. ఎపుడు బ్రాహ్మణేతరులకు ఆత్మసంస్కారమగు అనుష్ఠానమున్ను అధ్యయనమున్ను, తపస్సున్ను, దివ్యమంత్రోపదేశమున్ను లేకపోయినవో అపుడే ఆత్మశక్తి క్షయించిపోయినది. అంతేగాక అధ్యయనసంస్కారాదులు గలవారితో, తామెట్లు సమానుడగుదుమని అధైర్యమపుడే గలుగును. బ్రాహ్మణేతరులకు అధ్యయన మంత్రసంస్కారములు మోక్షమున కవసరములు గావు. భక్తిమాత్రము చాలునని జెప్పినవాక్యము - మహాదయతోగూడి వచించినట్లు పైకిపొడచునే గాని, యిది లోపల విషమునుంచి పైకి తేనెబూసిన రీతిగానుంటున్నది. ఇట్లుజేసిన, బ్రాహ్మణేతరులు స్వయముగానే తమ సంస్కార విద్యావిహీనతచే తాము హీనులమనియు సంస్కారానుష్ఠానములు గల బ్రాహ్మణులతో

యెట్లు సమానులము గాగలుగుదుమని. బ్రాహ్మణులు జెప్పకనే వీరే దలంతురు. అపుడు యీ మహాపాపమునకు బ్రాహ్మణులు కారకులు గాకుండవచ్చును, ఇదియే దీనియందుగల రహస్యము. ఎట్లన: ఫలాని పరీక్షలో నుత్తీర్ణులైన వారికి, ఫలాని యుద్యోగము యీయబడునని గౌర్నమెంటువారు ప్రకటించియుండిన, అట్టి పరీక్షలో నుత్తీర్ణులుగాని వారికి ఆయుద్యోగముకావలయునని అడుగుటకైన, యెట్లు సమర్థత లేక పోవునో, దీనియొక్క తత్వమును అట్టిదే. కావున సంస్కారాద్యనుష్ఠానములుండిన మాత్రమే మానవులయొక్క దీనభావము దొలగిపోయి సామర్థ్యముగలుగును. ఇది పరమసత్యము. అట్లు గానందుచేతనే భారతదేశము సహస్ర సంవత్సరములనుండి, దాసిసత్వము నొందుటకు కారణమైనది. దేశమను భిత్తియందు, మతమను చిత్తరువును చిత్రింపవలసియుండును భిత్తిలేనిచో యెంత గొప్పచిత్రకారుడైనను, తన యాశయాను సారము చిత్తరువును చిత్రింపజాలడు. అట్టిస్థితి యిపుడు భరతఖండమునకు గలిగెను కావుననే యిపుడిపుడు తమ యజ్ఞాగ్రత్తయను గాఢ సుషుప్తినుండి కొందరు విజ్ఞులు నేత్రములు నలుపుకొని మేల్కాంచుచున్నారు. దీనికొక కథజెప్పెద.

ఒక అగ్రహారమునకు అధిపతియొకడుండెను. అది చాలా మంచి గ్రామము. మంచి జలాశయము, సారవంతమైనభూమి, ఫలవృక్షములతోగూడి మంచితోటలు గలిగియుండెను. కాని గ్రామాధిపతి తన పనులన్నియు జరుగు నుద్దేశ్యములో, అగ్రామమును విద్యావిహీన మొనర్చుట కొఱకెంత పని జేయవలయునో అంతయు జేయుచుండెను. క్రమముగ జనులందరు విద్యావిహీనులైనందుచే ప్రపంచజ్ఞానమైనను దెలిసికొనుశక్తియైన లేకపోయిరి. అగ్రహారీకుడు మాత్రము, వారిచే పనుల జేయించుకొని, గొప్పధనమును సేకరించియుండెను గ్రామస్థులు కొంత విద్యాభ్యాసము జేసికొనుటకు యత్నించినను గ్రామాధిపతి దానిని కొనసాగనీయక శక్తికొలది యత్నము జేయుచుండెను. ఇందువలన యుభయులకును, కొంత వైషమ్యము పెరుగుచుండెను. ఈ రహస్యము బందిపోటు దొంగలకు దెలసి ఒకరాత్రి దొంగలనేకులువచ్చి, అగ్రహారీకుని గృహములో బ్రవేశించి గృహము నందుండు వారినందఱిని కట్టివేసి బాధించి, యున్న ధనమునంతయు దోచుకొని పోయిరి గ్రామవాసులు, విద్యావిహీనులగుటచే మనోధైర్యము చాలకయు, ఉపాయము దోచకయు. యెవరును యీసహాయమునకేని వెళ్ళినవారుగారు. ఇట్టిగతియే

భారతదేశమునకు బట్టినది. లేనిచో, సౌభాగ్యసంపదలచే స్వర్గలోకసమానమైన యీ భారతదేశమున యనేకులు దండయాత్రలసలిపి. సర్వసౌభాగ్యమును నపహరించుకొని అప్పులగు యీమానవులను యింతదీనావస్థయగు దానిసత్వమునకు దెచ్చెదరా? కావున యీతత్వమును యిప్పుడైనను బాగుగదెలిసికొనగలిగి జనులయొక్క, కాయిక, మానసిక యోగ్యత ననుసరించిన కార్యములలో వారిని ప్రవేశపెట్టినమాత్రమే పతితమైన యీదేశము వరల యుద్ధరింపబడగలదు. అయితే యిక మీదట నిదివరలో జరిగినటుల జరుగదు. జ్ఞానసూర్యు డుదయించుచున్నాడు. అంధప్రాయమగు రాత్రి అంతమైనది. ఇంక జనులయొక్క యోగ్యత ననుసరించియే, అన్ని కార్యములున్ను జరుగగలవు. ఆ దేయథార్థమగు సత్యము అన్ని కాసిదించయు అసత్యము. మానవుల స్వకపోలకల్పితము, అర్థశూన్యము, ఇది యొకరిపై ద్వేషముతో జెప్పినదిగాదు. భారతదేశముయొక్క సౌభాగ్యము నుద్దేశించి దెలుపబడమైనది అపుడు భారతీయులందఱును ఆ సౌభాగ్యసుఖమును సమానముగా అనుభవింపగలరు.

మఱియు యీ వర్తమానమును గుఱించి జెప్పువారు, సత్యమైన ఆత్మనుగుఱించి యొకమాటైన జెప్పకపోవుటయే గాక, జడమైన దేహమును గుఱించిన భావమునే, నిరంతరము వహించుచుందురు. అందఱిలోను గల ఆత్మయొకటి యనిగాని, లేక అందఱిలోను యీశ్వరుడొకడే యుంటున్నాడనిగాని, యొకవాక్యమైన జెప్పకపోవుట వలన గదా, సోదరప్రేమ, ఆత్మవిశ్వాసము లేకపోయినది వేదము యిట్టి జనులను గుఱించియా బోధించుచున్నది? ఇదియా వేదవేదాంగముల తత్త్వమెఱిగినవారి స్వభావము? కావున సర్వాంతర్యామి యగు సర్వేశ్వరుడు, అందఱిలోను సమానముగా నుంటున్నాడనియు, ఆత్మ సంస్కారము లేనందుచే, ఆ పరమపురుషుని దెలిసికొనజాలక బోవుచున్నారనియు, కావున అందఱును, ఆత్మ సంస్కారము గలవారై యుండవలయుననియు బోధించిన, యీజనులెంతో బాగుపడగలరు ఇట్టి దయాదృష్టిని, ప్రేమ గల హృదయమును, విశాలమగు మనస్సును, నిర్మల బుద్ధిని, బోధకులందఱును గలిగియుందురు గాక. మఱియు, మోక్షవిషయమున ఒక వాక్యము జెప్పవలసియున్నది, అది చాల ముఖ్యమైనది, అదేమన వేదాంతశాస్త్రమగు ఉపనిషత్తులయొక్క శ్రవణము ద్వారా, మహావాక్య విచారణ వలన మాత్రమే మోక్షము గలుగునని వేదాంతము ఘంటాపథముగ జెప్ప

చున్నది. అపుడు వేదాన్తశ్రవణము ఉపనిషద్భాగమగుటచే వేదాధ్యయనాధికారము లేనివారి కెటుల మోక్షము గలుగును? ఈవిషయమై శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు వివేకచూడామణి యందు జెప్పినది వినుడు.

శ్లో॥ పఠన్తు శాస్త్రాణి యజన్తుదేవాన్, కుర్వన్తు కర్మాణి భజన్తు దేవతాః। ఆత్మైక్య బోధేన వినా విముక్తి ర్న సిధ్యతి బ్రహ్మశతా న్తరేఽపి.

తా. షట్ఛాస్త్రములను వ్యాఖ్యాన సహితముగ బఠింతురు గాక, యజ్ఞాదికర్మల వలన, నింద్రాది దేవతలను తృప్తినొందింతురుగాక. కామ్యకర్మల నెల్లను జేయుదురు గాక. శివకేశవాది దేవతల భజియింతురుగాక. ఇవియన్నియు భక్తిశ్రద్ధలతో జేయుటచే అంతః కరణశుద్ధి గలుగును. గాని, బ్రహ్మసాక్షాత్కారజ్ఞాన మొక దానిచే మాత్రము ముక్తి గలుగును. కావుననే "జ్ఞానాదేవతు కైవల్యం" అని శ్రుతి జెప్పుటకు కారణమైనది. "నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనాయ" ఈ జ్ఞానమొకటి తప్ప మోక్షమునకు వేఱుమార్గమే లేదనిగూడ వేదము నిరూపించుచున్నది.

అయితే భక్తిచేత, మోక్షముగలుగునని జెప్పిన వాక్యము వ్యర్థముగాదు. అంతఃకరణమున, మల, విక్షేప, ఆవరణ లనుమూడు దోషములుగలవు పుణ్య కర్మల నిష్కామబుద్ధితో జేయునపుడు కతక రేణువులచే పంకిలిత జలము, నిర్మలమగు నటుల హృదయములోగల పాపమను మాలిన్యము నశించును. దైవోపాసనచే విక్షేపమనెడు చిత్తముయొక్క చలనదోష ముడుగును. వేదాన్త శ్రవణ, మనన, నిధిధ్యాసనములచే, ఆవరణమనెడు అజ్ఞానమునశించును, ఇదివేదాన్తముయొక్క సిద్ధాన్తము, కావున భక్తివలనను, పుణ్యకర్మలవల్లను అంతఃకరణము శుద్ధమై, బ్రహ్మవిచారమున కర్హత గలుగునపుడు మోక్షము సిద్ధించునని యర్థమేగాని వేఱొకటిగాదు. నిష్కామకర్మవల్లను మోక్షముగలుగునని జెప్పిన దానియొక్క తాత్పర్యమున్ను యిదియే, వెయ్యేల; యోగ, ధ్యాన, వ్రత, భక్తి నిష్కామకర్మ మొదలగు అన్నిటికో మోక్షము గలుగునని జెప్పిన దానియొక్క అర్థమొక్కటియే. లేనిచో బ్రహ్మవిచారమొకదానిచే మాత్రమే ముక్తి గలుగునని జెప్పెడు శ్రుతికి, అర్థమే లేకపోవును. మఱియు భక్తిమార్గమందు జీవేశ్వరుల

యేకత్వ తత్త్వబోధము లేనందుచేతను. ఉపాస్య్లోపాస [illegible] [illegible] గలిగెను, జీవేశ్వరు లైక్యమగు బ్రహ్మసాక్షాత్కారజ్ఞానము గలుగుటకు [illegible]

బ్రా:— విశాలాశయా! మీరు జెప్పిన యీవిషయమై, నా [illegible] సం [illegible] గలుగుచున్నది. అదేమన! అందఱును ఆత్మసంస్కార [illegible] వేదాధ్యయన, తపో, ధ్యానపరులైనచో వీరికి భోజనాదులెటుల [illegible] జేయువారును పశుసంరక్షణగావర్చువారును లేక [illegible] [illegible] సంరక్షణకొరకు చాతుర్వర్ణ నిర్ణయమే సరియైనదని నా [illegible] [illegible] శ్రుతిస్మృతులు ఆ యా వర్ణోచిత కర్మలనే ఆయా వర్ణములవారు [illegible] జెప్పుచున్నవి.

ఆ:— ఓ! పరమమిత్రుడా! ఇదివఱలో నేను జెప్పుచుంటిని నాక్యము లను మౌనముగా నుండి, అతి పవిత్రభావముతో వినుచు, యిప్పుడు దారుణమగు నీ ప్రశ్న వేసితిరి! దీని కిదివఱలోనే కొంత సమాధానము చెప్పియుంటిని. ఇంకను వినుడు. జీవులందఱును ఒకే జ్ఞాన సంస్కారము గలవారు గారు. జ్ఞానాజ్ఞాన పుణ్యపాప సంస్కారములు గలవారలై, అన్నిజాతులలోనూ నుండుటచే, వేదాధ్యయన తపో, ధ్యానాదులు, బ్రాహ్మణులకు విధింపబడి యుండినను, దాని [illegible] లగు సంస్థ లెన్నియో యుండినను, బ్రాహ్మణులందఱును, అగ్నివేదాధ్యయనతపో ధ్యానపరులై యుంటున్నారా? లేదు వారిలోను అనేకసంస్కారములు గలవారుండుట చేతనే, వారును పలువిధములగు కార్యములలో బ్రవర్తించుచున్నారు. ఒకవేళ, బ్రాహ్మణులలో ఆత్మసంస్కారము గలవారు యెక్కువమంది యుండిన యుండి వచ్చును! తక్కినవారిలో తక్కువమంది యుండవచ్చును. అంతేగాని [illegible] లేరని జెప్పదగదు. అదేరీతిగ అందఱికిని, సంస్కారాను గుణ్యముగ, అవకాశము యుండిన చాలును, అపుడట్టి యేర్పాటును సత్యమగు వేదముగాని, లేక సత్యస్వరూపుడగు యీశ్వరుడు గాని యేర్పఱచి నటుల నమ్మవచ్చును. మఱియు ఇతర దేశములలో యిట్టి చాతుర్వర్ణనియమములు లేకపోవుటచే, అదేశ కార్యములన్నియు జరుగుట లేదా! బుద్ధిని విశాలపరచి, ప్రపంచముయొక్క స్థితిగతులను బాగు కొనుడు.

బ్రా: - [illegible] విను వాక్యముల వినునప్పుడు, నా [illegible] ప్రారంభములోనే, రాగద్వేష ములను [illegible] సంభాషణము జరుపవలయునని ప్రతిజ్ఞ గావించుకొని యున్న[illegible] [illegible] అనుమకొంటిని. అంతే గాక [illegible] నియమముం డుటచే [illegible] యున్నారు. వీరిలో నెవరైన, నేదేని [illegible] వాని [illegible] శ్రవణము [illegible] [illegible], వెళ్ళ [illegible] గాక, [illegible] చినందు చేతను [illegible] బ్రాహ్మ[illegible] విదుర, ఉద్దవ, సంజయ, సూతాదులు బ్రహ్మజ్ఞాన [illegible] యుండిరి. వారెవరైన తాము బ్రాహ్మణుల మని గాని, బ్రాహ్మ[illegible] గాని మనిగాని చెప్పిరా? బ్రాహ్మణులపై దండెత్తిరా?

అ — [illegible] బ్రాహ్మణులపై బ్రాహ్మ[illegible] దండెత్తి రని చెప్పుటవలన [illegible] మన్నది. నేను మీరును, యే ప్రతిజ్ఞను ముందుగ చేసికొని [illegible], దానికై [illegible] యున్నాను. లేనిచో మన యుభయుల సంభాషణము [illegible] తో గూడియుండును. [illegible] యోగ్యము గాకపోవునో. అప్పుడు [illegible] [illegible] సంవాదమును విని యుండరు. మరియు [illegible] [illegible] అన్నిటిగుణము [illegible] [illegible] [illegible] విదుర [illegible] బ్రాహ్మణుల [illegible] గానీ, బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్ను [illegible] [illegible] మాత్రము [illegible] [illegible] మున్నాను. విదురుడెంత [illegible] [illegible] విదితమగును. మరియు, విదురుని [illegible] [illegible] మంత్రిగా నుండెనో అని [illegible] శ్రీ [illegible] [illegible] నన్ని [illegible] శ్రీ మద్భాగవతమున యేకాదశ స్కంధమున శ్రీ [illegible] [illegible] [illegible] కాళ్ళమనునట్టు

వెళ్లి తపమొనర్చుటకెటు లుపదేశించెనో జూడుడు. మఱియు శ్రీమైత్రేయమహాముని-ఉద్ధవుల సంభాషణమెంత పావనమైనదో, దాని నుపదేశించిన గంగాతీర మెంత పవిత్రమైనదో యోచింపవలయును. కురుక్షేత్రములో జరుగుచుండు యుద్ధవిశేషముల నన్నిటిని యెంతోదూరముండియు దెలిసికొనెడు జ్ఞానము శ్రీవ్యాసుల సంజయుని కెటులొసంగెనో, అంతేగాక స్వర్గలోక నివాసులు, ఖేచరులు, సిద్ధులు, మొదలగువారు జెప్పువాక్యములను వారి సంకల్పములను దెలిసికొనెడు దివ్యశక్తి యేలాగు వ్యాసానుగ్రహముచే గలిగెనో యోచించుడు. మఱియు సూతుడు యేలాగున మహా మహర్షిగాను, సర్వజ్ఞుడుగాను లోకగురుడుగాను శ్రీకృష్ణద్వైపాయనుల యనుగ్రహమువలన ఆయెనో, నైమిశారణ్యమునందు బ్రహ్మర్షిమండలియందు అష్టాదశపురాణముల జెప్పగలిగెనో, ఇదియు శ్రీవ్యాసానుగ్రహము గదా! సూతసంహితయందు జూచిన సూతమునీంద్రునియొక్క వేదవేదాన్తజ్ఞానమున్ను, ఆతనికి గల పాండిత్యమున్ను మనము దెలిసికొనవచ్చును. ఆలాగున స్త్రీల విషయమై బృహదారణ్యకశ్రుతి యందు యాజ్ఞవల్క్యగార్గుల యొక్కవాద ప్రతివాదముల జూచిన, గార్గి యెంత పాండిత్యమును గలిగియుండెనో అర్థమగును. దీనికన్న యెక్కువ యీవిషయమై జెప్పదలచలేదు.

బ్రా:— సూతవిదురాదులకు గలిగిన జ్ఞానము, జన్మాంతర సుకృత విశేషముచే గలిగినదేగాని, యీజన్మలో గలిగినది గాదనియే విజ్ఞులు జెప్పుచుందురు.

ఆ:— ఏల అర్థములేని వ్యర్థపు మాటల బలుకుచున్నారు, అదేరీతిగ నిపుడు గూడ బ్రాహ్మణేతరులలో గాని, స్త్రీలలోగాని, యెవరికైన జ్ఞానము గలిగిన అదియు నేల జన్మాంతరపుణ్యవిశేషముచే గలిగినదని నమ్మగూడదు? ఈజన్మవిశేషముచే జ్ఞానము గలుగునని జెప్పినచో బ్రాహ్మణేతరులు కానివారందఱును, బ్రహ్మజ్ఞానులు గావలసియుందురు గదా! ఆలాగున నెచటను జరుగుచున్నదా! స్త్రీలననేల! బ్రాహ్మణేతరు లననేల! ఎవరికైనను, బ్రహ్మజిజ్ఞాస గలిగిన, వారందఱికిని జన్మాంతర పుణ్యవిశేషము గలదనియే దలంపవలయును. అట్లుగానిచో యేజాతిలో జన్మించినను జ్ఞానముగలుగదనియే శాస్త్రము జెప్పుచున్నది. అట్లుగాక జ్ఞానముగలజాతి యొకటని జెప్పునది సరియైనచో ఆజాతిలో జన్మించిన వారందఱును జ్ఞానము గలిగియుండవలసియుందురు, ఆలాగున, భూలోకములో గనపడుటలేదు. సర్వజాతులలోను, జ్ఞానము అజ్ఞానముగలవారిని జూచుచు

న్నాము. ఇది లోకప్రసిద్ధము. అయ్యా! ఒక రహస్యము జెప్పెద. ఇయ్యది బ్రాహ్మ ణులకును, బ్రాహ్మణేతరులకును, స్త్రీలకును ముఖ్యమైనది. మనస్సు ఊర్ధ్వా ధోభాగముగ, అతివేగముగ దిరుగుచుండు మహిమాతిశయము గల ఒక గొప్ప యంత్రము వంటిది. జీవుడు మధ్యస్థలమగు యీ భూలోకమునుండి, ఆత్మవిచా రముజేయుచు వచ్చినచో, భూ, ర్భువ, స్సువరాది, సత్యలోకముల వఱకుగల నేడు లోకములదాటి, కేవలము శివ స్వరూపుడగును. ఇది జీవునియొక్క పంచకోశ ముల విచారణజేసి త్యాగమొనర్చుటచేతను, ఆత్మయొక్క సత్యజ్ఞానానంద స్వభా వము దెలిసికొని ఆచరణజేయుట చేతను గలుగుచుండును. చతుర్దశలోకములకు నడుమనుండు యీ భూలోకమునుండి సప్తావరణములలోనికి దిగుటచేతను, యింద్రి యాది విషయములలోనికి జారుటచేతను, ఆత్మభావనను విడచి దేహాదులగు అనాత్మ పదార్థములలో ఆత్మభావన జేయుటచేతను, అతల, వితల, పాతాళాది దుఃఖకర లోకములలోనికి జారిపడి పశుత్వము నొందుచుండును. కావున దేహముల గుఱించి వర్ణముల నిర్ణయించువారు శివస్వరూపుడగు జీవుని పశుస్వరూపునిగా జేయుచుందురు. దేహాదులను లక్ష్యముజేయక యీశ్వర స్వరూపుడగు జీవునిపై లక్ష్యముంచి ఆత్మగుణముల నుపదేశించి, ఆజీవుడు భ్రాంతి వలన యిట్టి బంధావస్థలో నున్నాడనియు బంధవిమోచనము గలిగిన, శుద్ధజ్ఞాన స్వరూపుడగు శివుడే యగుచున్నాడనియు బోధించిన, యెందఱినో బ్రహ్మ జ్ఞానులను, మనము యీ నేత్రములచే జూడగలము. ఆత్మను గుఱించి జేసిన యుపదేశ మమృతప్రాయమనియు, ఆత్మను మరుపు జేసి, పుట్టిన జాతిని గుఱించి బోధించుట విషప్రాయమగుననియు మరువకుందురు గాక. ఈ పరమసత్యము ఒక జాతిని గుఱించి చెప్పినది గాదు. మనుష్యమాత్రులందఱిని గుఱించి జెప్పినదే యగును. ఈ పరమసత్యము చాలామందికి దెలిసియుండినను, జనులందఱిలోను బోధించుటకు తగిన శాస్త్రాభ్యాస శక్తిలేక సంశయపడుచున్నారు. కావున విద్యా బలము, దైవబలము, తపోబలము గలిగిన మాత్రమే నిరాటంకముగ లోకము నందంతటను పీ తత్వమును బోధించగలుగు శక్తి గలుగును. ఎట్లన: కొన్ని గ్రామములలో, బలిష్ఠులగు కొందఱు, కొన్ని దుష్కార్యముల నొనర్చెదరు. అది స్పష్టముగ గ్రామస్థులందఱికిని దెలిసినను గవర్నమెంటు అధికారులువచ్చి, గ్రామ వాసుల నడిగిన, సత్యము నెఱిగి యుండియు, దానిని జెప్పిన గ్రామాధికార్ల

బాధ గలుగునని దలచి, యేలాగున తమకు దెలియదని జెప్పుదురో, అలాగున జాతియొక్కయు, ఆత్మయొక్కయు సత్యము నెఱింగియు, విద్యాబలము, ఆత్మబలము వాలకపోవుటచే, నితరుల తీక్ష్ణప్రశ్న శరముల సహించి వారికి సరియైన సమాధానముఁ జెప్పకబోవుచున్నారు. కావున విద్యా, తపో, ధ్యానాదులలో మగ్నులైన ఆత్మశక్తి గలవారు మాత్రమే, అట్టి ప్రశ్న శరములను, నాగాస్త్రమును గారుడాస్త్రముచే భేదించినటుల భేదింప గలరు.

శ్లో॥ యద్దుష్కరం యద్దురాపం యద్దుర్గం యచ్చ దుస్తరం।
సర్వంతు తపసా సాధ్యం తపోహి దురతిక్రమమ్॥

తా॥ ఏది దుష్కరమైనదో, యేది యావలదాటరానిదో, ఏది విశ్వామిత్రుని బ్రాహ్మణ్యము వలె బొందనలవిగానిదో, మేరుశిఖరమువలె, నేది యెక్క నలవి గానిదో, అట్టిది యెల్ల, తపస్సుచే సాధింప వీలగును. ఇందుచే దుష్కరకార్యము లెల్ల నీ తపఃబుచే జేయవీలగును. అట్టి తపంబసాధ్యమైన దానిని గూడ సాధించు శక్తి గలది.

శ్లో॥ తపోవిద్యాచ విప్రస్య నిశ్శ్రేయసకరం పరం॥
తపసా కిల్బిషం హన్తి, విద్యయామృత మశ్నుతే॥

తా॥ తపస్సును, బ్రహ్మజ్ఞానమును విప్రునకు మిక్కిలి మేలొనగూర్చును. తపస్సుచే, జేసిన పాపముబోవును. బ్రహ్మజ్ఞానముచే మోక్షము నొందునమట శ్రుత్యర్థమే వివరించెను.

ఇక మనుస్మృతిలోగల భాగములను గ్రహించదగినది.

బ్రా॥ లోకానాం తు వివృద్ధ్యర్థం ముఖపాదోరుపాదతః
బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం, శూద్రంచ నిరవర్తయత్॥

తా॥ భూలోకాభివృద్ధిగోరినవాడై బ్రహ్మ తన ముఖము, బాహువు ఊరువులు, పాదములు వీనినుండి వరుసగా బ్రాహ్మణులను, క్షత్రియులను, వైశ్యులను, శూద్రులను సృజించెను.

అ:- దీనియొక్క నిజార్థము విరాట్పురుషునియొక్క వర్ణనయని యిదివరలో దృష్టాంత ద్రాష్టాంతములతో జెప్పబడినది. దానికిందగిన యుక్తియుక్తములను గూడ తెలుపడమైనది. అట్లుగాక బ్రహ్మ, తన ముఖాదులనుండి బ్రాహ్మణాదులను సృష్టించెనని చెప్పినచో నా యా స్థానములనుండి పుట్టినవా రందఱును అట్టి స్వభావమును గలిగియుండవలెను. అట్లు కనుపించుటలేదు. బ్రహ్మజ్ఞానము, తపస్సు యుద్ధమందు శూర శౌర్యములు, కృషి గోరక్షణ. సేవకావృత్తులు, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులలోగల వారందరిలోను, పైజెప్పిన నాలుగు గుణములు కనుపించుటచే. గుణముల ననుసరించియే జాతియొక్క నిజస్వరూపమని, యెట్టి వారికైన గోచరము కాగలుగును. అట్లుగాక మరియొక విధముగా విచారించిన, బ్రహ్మనిష్ఠులను ముఖమునుండియు, యోధులను బాహువులనుండియు, వ్యాపార గుణము గలవారిని పాదములనుండియు సృష్టించెనని యేల చెప్పరాదు. అట్లయిన యెవరైనను అంగీకరింతురు గదా? గుణమునననుసరించియే జాతియని మనువు చెప్పినది చూడుడు.

శ్లో॥ శూద్రో బ్రాహ్మణతా మేతి బ్రాహ్మణశ్చైతి శూద్రతాం
క్షత్రియాం జ్జాతమేవంతు విద్యా ద్వైశ్యా త్తథైవచ.

తా. సంస్కారముచే శూద్రుడు బ్రాహ్మణత్వము నొందును సంస్కార రాహిత్యముచే బ్రాహ్మణుడు శూద్రత్వమును బొందును. ఇట్లే క్షత్రియుడును, వైశ్యుడును గ్రహించ గలిగినది.

బ్రా:—— గుణముచేతనే జాతియను సిద్ధాంతమైనచో నాలుగుజాతులకు నాలుగుధర్మములు యేల యేర్పడవలయును? చూడుడి.

శ్లో॥ అధ్యాపనం చాధ్యయనం యజనం యాజనం తథా
దానం ప్రతిగ్రహం చైవ బ్రాహ్మణా నా మకల్పయత్.

తా. వేదశాస్త్రములను చదివించుటయు, తాము చదువుటయు, యజ్ఞముల చేయించుటయు, తాముచేయుటయు, దానమిచ్చుటయు, దానమును గ్రహించుటయు ననూ, యీ యారుకర్మలను బ్రాహ్మణులకై యేర్పరచెను.

శ్లో॥ ప్రజానాం రక్షణం దాన మిజ్యాఽధ్యయన మేవ చ
విషయే ష్వప్రసక్తి శ్చ క్షత్రియస్య సమాసతః ॥

తా॥ ప్రజాసంరక్షణము, దానము, యాగముచేయుట, వేదాధ్యయనము, విషయముల యందాసక్తిలేకుండుట, వీనిని క్షత్రియ ధర్మములుగా, నియమించెను. విషయాసక్తి గలిగెనేని యాత్మ శక్తియు, మనశ్శక్తియు దేహశక్తియు నశించును ఈమూడు శక్తులు లేనిచో, క్షత్రియుడు గొప్పకార్యములఁజేయజాలడు. అందువలన నియమితకాలమున నియమిత విషయమును మాత్రమే యనుభవించవలయునని తెలుపడమైనది.

శ్లో॥ పశూనాం రక్షణం దాన మిజ్యాఽధ్యయన మేవ చ
వణిక్పథం కుశీదం చ వైశ్యస్య కృషి మేవ చ॥

తా॥ గోసంరక్షణము, యాగంబులు చేయుట, వేదాధ్యయనము, నీటిమార్గమునను, భూమిమార్గమునను వ్యాపారముచేయుట, వడ్డీజీవనమును, వ్యవసాయము ఇవివైశ్యులకు ధర్మములుగా నియమింపబడినవి.

శ్లో॥ ఏక మేవ తు శూద్రస్య ప్రభుః కర్మ సమాదిశత్
ఏతేషా మేవ వర్ణానాం శుశ్రూషా మనసూయయా॥

తా॥ బ్రహ్మ, శూద్రులకొకటే ధర్మమును విధించెను. అదియేదనగా, పైవారికి అసూయలేక సేవజేయుటయే.

అ: — ఈనాలుగు విధులను నిరూపించుటచే గుణముచే జాతిగలదని చెప్పెదు దానికి ఆటంకమేమియులేదు. ఏలనన యెవరేయే, గుణములు గలిగియుందురో ఆయాకార్యములలో స్వభావమువలననే ప్రవర్తింతురు. సర్వజనులలోను పై జెప్పిన నాలుగు గుణములు గలవారుండుటయే దానికి తార్కాణము.

శ్లో॥ యథా కాష్ఠమయో హస్తీ యథాచర్మమయో మృగః
య శ్చవిప్రోఽనధీయాన స్త్రయస్తే నామ బిభ్రతి॥

తా॥ కొయ్య యేనుగును, తోలుతో జేసిన మృగమును, అధ్యయనము చేయని విప్రుడును, వీరుముగ్గురును నామమాత్రధారులేగాని, యా నామాను

సాతముగ కార్యములను చెయ్యరు అనఁగా నొకవేళ వర్తమానములో కనుపించెడు బ్రాహ్మణజాతిలో పుట్టినను వేదాధ్యయనము చేయక నామమాత్రమే యగును.

శ్లో॥ యస్య వాఙ్మనసీ శుద్ధే సమ్యగుప్తే చ సర్వదా
సవై సర్వమవాప్నోతి వేదాంతోపగతం ఫలమ్॥

తా॥ ఎవనివాక్కు అసత్యాలాపాదులచే దుష్టముకాకయు, ఎవని మనస్సు రాగద్వేషాదులచే చెడకయు నిర్మలమైయుండునో, అతడు వేదాంతమందు జెప్పబడిన సర్వజ్ఞత్వ, సర్వేశ్వరత్వ రూపమైన ఫలమును పొందును. ఇట్లు చెప్పుటచే జాతి ముఖ్యముకాదనియు, మనోవాక్కులు శుద్ధములై యుండుటయే ముఖ్యమనియు, అట్టివారికి మాత్రమే వేదసారమగు బ్రహ్మజ్ఞానము గలుగుననియు, స్పష్టముగా మనువే తెలిపెను.

శ్లో॥ యోఽనధీత్య ద్విజో వేద మన్యత్ర కురుతే శ్రమం,
స జీవన్నేవ శూద్రత్వ మాశు గచ్ఛతి సాన్వయః.

తా॥ ఏద్విజుడు వేదము నధ్యయనము చేయక, యితర శాస్త్రాదులందు పరిశ్రమచేయునో, అతడు బ్రతికియుండియు తన వంశులతో గూడ యీజన్మములోనే శూద్రత్వము నొందును. ఇట్లు చెప్పుటచే వర్తమానకాలమున వేదవిద్య నభ్యసింపక, యితరవిద్యల నభ్యసించువారు, వంశముతోగూడ శీఘ్రముగ శూద్రత్వము నొందుదురని చెప్పి యుండుటచేతను, కులమే కారణము గాదనియు గుణమే కారణమనియు స్పష్టమగుచున్నది.

శ్లో॥ ఉత్పత్తి రేవ విప్రస్య మూర్తి ర్ధర్మస్య శాశ్వతీ
స హి ధర్మార్థ ముత్పన్నో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే.

తా. బ్రాహ్మణుని పుట్టుకయే ధర్మమునకు నిత్యమైన శరీరము. అతడు ధర్మాచరణము నిమిత్తమే జన్మించినవాడు. అట్టి ధర్మాచరణంబు వలన బ్రహ్మత్వము నొందగలడు. ఇట్లు చెప్పుటచే బ్రహ్మధర్మమును బోధించువారే బ్రాహ్మణులగుదురనియు, అట్టివారి దేహమే ధర్మమయమనియు గోచరించుచున్నది.

శ్లో॥ ఆచారా ద్విచ్యుతో విప్రో న వేదఫల మశ్నుతే
ఆచారేణ తు సంయుక్త స్సంపూర్ణ ఫలభాగ్భవేత్.

తా॥ ఆచారమునుండి తప్పిన విప్రుడు, వేదాధ్యయనాదుల వలన ఫలము నొందడు. ఆచారవంతుడన్ననో సంపూర్ణఫలము నొందును.

శ్లో॥ ఏవ మాచారతో దృష్ట్వా ధర్మస్య మునయో గతిం,
సర్వస్య తపసో మూల మాచారం జగృహుః పరమ్.

తా॥ ఇట్టివిధముగ ఆచారములపై ధర్మముండుట నెఱింగి, సకల తపస్సులకు ఆచారమే ముఖ్యమని మునులు తెలిపిరి. ఇదన్నీ ఆచారమునే (గుణమునే) ముఖ్యముగా చెప్పుటచే ఇదియే ప్రధానమని గ్రహించదగినది.

శ్లో॥ స్వాధ్యాయేన వ్రతైర్హోమై స్త్రైవిద్యేనేజ్యయాసుతైః
మహాయజ్ఞైశ్చ యజ్ఞైశ్చ బ్రాహ్మీయం క్రియతే తనుః.

తా॥ వేదాధ్యయనముచేతను, పవిత్రవ్రతములచేతను, హోమములచేతను, త్రైవిద్యయను పుణ్యవ్రతముచేతను, యజ్ఞముచేతను, పుత్రోత్పత్తి చేతను, అతిథి పూజ మొదలగు పంచయజ్ఞములచేతను నిత్యాగ్ని హోత్రములనెడు యాగముల చేతను, యీశరీరము బ్రహ్మప్రాప్తి యోగ్యమయినదిగా జేయబడుచున్నది. అనఁగా పై జెప్పిన సంస్కారములచే బ్రాహ్మణత్వ మేర్పడుచున్నదని స్పష్టమగు చున్నది.

బ్రా॥ మంగళ్యం బ్రాహ్మణస్య స్యాత్క్షత్రియస్య బలాన్వితం,
వైశ్యస్య ధనసంయుక్తం శూద్రస్య తు జుగుప్సితమ్.

తా॥ బ్రాహ్మణునకు నామము శుభసూచకమై యుండవలయును. క్షత్రియునకు బలవాచకమై యుండవలయును. వైశ్యులకు ధనవాచకమై యుండవలయును, శూద్రులకు నిందితమైనదిగా నుండవలయును. అనఁగా బ్రాహ్మణునకు శర్మశబ్దయుక్తమై యుండవలయును, రాజునకు నామము రక్షణియుక్తమై యుండవలయును. వైశ్యునినామము ధనముతో (భూతితో) గూడియుండవలయును, శూద్ర

నామము దాస శబ్ద ముపపదగిమై యుండవలయును, విప్రునకు శుభశర్మ, క్షత్రియునకు, బలవర్మ, వైశ్యునకు వసుభూతి, శూద్రునకు, దీనదాసుడు, అను నిట్లు నామములనుంచవలయును. పేరులోగూడ నిట్లుండవలయునని మనువు చెప్పుటచే కులము ప్రధానమేగాని, గుణమెట్లు ప్రదానమగును?

అ:— కారుణ్యాత్మా! పేర్లలోగూడ నింత యవమానకరముగ విధించువాడు, సమబుద్ధియు, లోకక్షేమమును గోరువా డెట్లగును? శ్రేష్ఠమైన పేరు గలిగియుండిన శ్రేష్ఠులు అట్టి వాక్యము నుచ్చరించుటచే, వారి వాక్శుద్ధివల్ల నట్టి శ్రేష్ఠత్వమైన గలుగునని తలంచియా యిట్టియేర్పాటునుచేసిరి? వర్తమాన యుగమున యిట్టి వాక్యములు వినిన, శూద్రులని తలంచువారు సహింతురా? ఇదివరలో నాచారమువల్లను, ఆత్మ సంస్కారణమువల్లను జాతి యేర్పడునని తెలిపి, యిప్పుడేల యింత ప్రమాద కరమగు వాక్యము పలుకవలయును. అయ్యో! బ్రాహ్మణేతరులను యెంత హీనముగా చేసిరి. అయితే బ్రాహ్మణులు యిట్టి నీచకార్యము చేయవచ్చునా?

శ్లో॥ శూద్రాం శయన మారోప్య బ్రాహ్మణో యాత్యధోగతిం
జనయిత్వా సుతం తస్యాం బ్రాహ్మణ్యాదేవ హీయతే.

తా॥ శూద్రస్త్రీని బ్రాహ్మణుడు పాన్పునెక్కించుకొని యధోగతినిబొందును. ఆ శూద్రస్త్రీయందు సంతతిని బుట్టించి, బ్రాహ్మణత్వమునే గోల్పోవును. బ్రాహ్మణ్యమునుండి పతితుడగునని చెప్పుటచే శూద్రత్వము నొందును. ఇప్పుడు యిట్టి స్వభావముగల బ్రాహ్మణు లెందరో మీరే యోచించుకొనుడు. ఇదియును మనువు చెప్పినదే.

శ్లో॥ దైవ పిత్ర్యాతిథేయాని తత్ప్రధానాని యస్య తు
నాశ్నంతి పితృదేవా స్తన్న చ స్వర్గం స గచ్ఛతి॥

తా॥ శూద్రస్త్రీతో యే బ్రాహ్మణుడు సంబంధము గలిగియుండునో అతడుచేయు దైవీకములగు పూజ్యహోమాదులు పితృసంబంధములైన శ్రాద్ధాదులు

అతిథిపూజాదులు, దేవతలును, పితృదేవతలును గైకొనరు. అట్టి విప్రునకు స్వర్గలోక ప్రాప్తియులేదు. ఇదిసిన్నీ మనువు చెప్పినదే కావున దేవతార్చన శ్రాద్ధ తర్పణాదులు యెవరిచేత బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రాదులు చేయింతురో అట్టి వ్యక్తిని గురించి బాగుగా యోచించవలయును.

శ్లో॥ వృషలీ ఫేనపీతస్య నిశ్వాసోఽప హాతస్య చ
తస్యాం చైవ ప్రసూతస్య నిష్కృతి ర్న విధీయతే॥

తా॥ శూద్ర స్త్రీ యొక్క యధరపానము చేసిన వానికిని దాని నిట్టూర్పు సోకిన వానికిని, దానియందు సంతతిపుట్టించిన వానికి గల పాపమునకు శాస్త్రములలో ప్రాయశ్చిత్తమే లేదు. అనఁగా నదియట్టి మహాపాపమని యర్థము.

శ్లో॥ న శూద్రరాజ్యే నివసేత్ ॥

తా॥ శూద్రు డేలు రాజ్యమున, బ్రాహ్మణుడుండ రాదని మనువువిధించి యున్నాడు గదా. దానిని ప్రమాణముగ చేసుకొనినచో యిపుడు భూలోకములో బ్రాహ్మణులెట్లు నివసింపగలరు? ఇట్టివాటి కన్నింటికి ఆపద్ధర్మమని చెప్పుచు, బ్రాహ్మణేతరులకు మాత్రము వేదాధ్యయన తపస్సులకు అర్హతలేదని యేలచెప్పి సమానసోదరులగు మానవుల కోపమునకు గురిగావలయును.

శ్లో॥ యో హ్యస్య ధర్మమాచష్టే యశ్చైవాఽదిశతి వ్రతమ్
సో సంవృతం నామ తమఃసహా తేనైవ మజ్జతి॥

తా॥ ఎవడీ శూద్రునకు ధర్మోపదేశము చేయునో, ఎవడు వ్రతము నుప దేశించునో, వాడాతని తోడనే యసంవృతమను పేరుగల, చీకటియైన ఘోరరాని నరకమునొందుచున్నాడు. ఆత్మమిత్రమా! ఒక భగవంతుని యంగములనుండి పుట్టిన బ్రాహ్మణేతరులకు ధర్మోపదేశమైనను, పుణ్యవ్రతమైనను యుపదేశించిన బ్రాహ్మణుడు, కారుచీకటి గల నరకములో బ్రాహ్మణేతరునితోగూడ పడిపోవు నని చెప్పుట యెట్లు ధర్మశాస్త్రమగును? మీరే కొంచెము దయా దృష్టితో యాలో చించి చూడుడు.

శ్లో. అతపా స్త్వనధీయానః ప్రతిగ్రహరుచిర్ద్విజః
అంభస్యశ్మప్లవేనేవ సహతేనైవ మజ్జతి॥

తా॥ తపస్సు, వేదాధ్యయనము లేని విప్రుడు, ప్రతి గ్రహమునందాశ గలిగి యుండెనేని, రాతిబండనెక్కి నదిని తరింపగోరిన వాడా రాతితో, నీట మునిగినట్లు, ఆ దాత యనర్హ ప్రతి గ్రహముతో గూడిన పాపము వలన, యీ ప్రతి గ్రహీతతో గూడ నరకమునందు మునుఁగుచున్నాడు. ఈవాక్యము నాధారము చేసికొనియే, దాతలు గూడ దానమును చేయవలయును. వేదాధ్యయన తపస్సులు లేనివానికిచ్చినచో దానము వ్యర్థమై పోవుటయేగాక దాత నరకములో గూడ బడును.

శ్లో॥ తస్మాన్న విద్వాన్ బిభీయా ద్యస్మాత్తస్మాత్ప్రతిగ్రహాత్
స్వల్పకేనా ప్యవిద్వాన్ హి పంకే గౌరివసీదతి.

తా॥ కావున మూర్ఖుడైనవాడు, అల్పద్రవ్య ప్రతిగ్రహమువలని పాపమును పోగొట్టుకొను శక్తిలేనివాడు గాన, నడుమున గోవు గూలినట్లు నరకమునఁ బడును. కనుక నెట్టి ప్రతిగ్రహమును గైకొనకుండవలయును.

గ్రా:—నిష్కళంకాత్మా! మీరు విస్తారముగా చెప్పిన మనోవేదనకర మగువాక్యములు వింటిని. చిరకాలమునుండి అట్టిశాస్త్రములనే నమ్మి వచ్చినందుచే, యుప్పులో వేసిన యూరగాయలు, లవణమయమై పోయినట్లట్టి స్వభావము గలిగెను. మనువు చెప్పినది చూడుడు.

శ్లో॥ శక్తేనాఽపి హి శూద్రేణ న కార్యో ధనసంచయః
శూద్రో హి ధనమాసాద్య బ్రాహ్మణానేవ బాధతే.

తా॥ శూద్రుడు ధన సంపాదనకు సమర్థుడయ్యు, ధనమును సమకూర్చరాదు. అట్లు ధనమును సేకరించునేని బ్రాహ్మణులగు మాకు సేవ నొనర్చరు. ఈ రహస్యము మనువు మాకుపదేశించినందుచేతనే, మేము విద్యాజ్ఞానముల శూద్రులకు లేకుండ చేయుచున్నాము. విద్యచేత జ్ఞానము, ధనమును, ఆర్జింప శక్తిగలుగును. అప్పుడు బ్రాహ్మణులగు మాసేవ చేయరు.

అ: — తేజోవంతుడవగునో యాత్మ మిత్రమా! పైజెప్పిన శ్లోకము ననుసరించి ప్రవర్తించినందుచేతగదా! యిన్నికోట్ల భారతీయులగు బ్రాహ్మణేతరులు, పశుప్రాయులైరి. ఆత్మనాశనముకంటె పాపమేది గలదు? దీనికన్న యీ బ్రాహ్మణేతరులు, భూలోకములోనే యుండకూడదని వారి దేహముల నశింపజేసినను యింత పాతకములేదు ఏలననె! దేహము నశించినను పునర్జన్మ మొచ్చినపుడు మరల యుత్పత్తియగును ఆత్మ యన్ననో శుద్ధసంస్కారము బొందనిచో మరు జన్మముగా గూడ నట్టి స్వభావము గలిగియే పుట్టును. అట్లైనచో యెన్ని జన్మములకైనను, వీరియాత్మ శుద్ధమై, యెట్లున్నతస్థితికి రాగలుగును? వారి వంశము నే నశింపజేసిన, పునర్జన్మ మట్టి జాతిలో పుట్టుటకు లేనందుచే యితరజాతిలో పుట్టుట వలన యాత్మసంస్కారమునకు మార్గ మేర్పడును గదా. కావున యేమియో యిదివరలో చేసిన పాపము క్షమించుట కొరకు, పరమేశ్వరుని ప్రార్థన చేయ వలయునని మనువే యుపదేశించి యున్నాడు. ఇక యిదే శరణముగాని వేరు మార్గము లేదు.

శ్లో॥ యథా యథా మన స్తస్య దుష్కృతం కర్మ గర్హతి
తథా తథా శరీరం త త్తే నాఽధర్మేణ ముచ్యతే.

తా॥ పాపకారి మనస్సెంతగా దానొనర్చిన పాపమునుగూర్చి యుక్కటా! నేనేల, యీ పాపకృత్యము నొనర్చితినని పశ్చాత్తాపపడునో యంతయంతగా వాని జీవాత్మ పాపమునుండి విడుదల యగును. కోమలహృదయా! ఇట్టి రహస్యము భావికాలపు జనులు తెలుసుకొన గలరని తలంచి యుండవచ్చును ఈ మనుస్మృతి శాస్త్రము కృతయుగమునకు సంబంధించినదని చెప్పి, త్రేత, ద్వాపర, కలియుగము లకు గౌతమ,శంఖలిఖిత, పరాశరస్మృతు లేర్పడుటకు కారణముగా యుండవచ్చును. అయితే మానవుడు, తపస్స్వాధ్యాయ బ్రహ్మచర్య వ్రతములచే, బ్రహ్మత్వమును పొందుటకు బోధించిన విషయము లమోఘములు. ఇట్టి యున్నతాశయముల బోధించెడు గ్రంథము మరియొకటి లేదనియే చెప్పవచ్చును. కాని యది బ్రాహ్మణు లకు మాత్ర ముపయోగపడేలాగున భద్రపరచినదేగాక, బ్రాహ్మణేతరులు దానిని గురించి యాలోచించుట గూడ పాపమని చెప్పినదేగాక, మహా దండనలగూడ ఘోరముగ విధించెను. అందువలన యిది విషయుక్త క్షీరాన్నము వంటిదయ్యెను.

ఈ దోషము దీనియందు లేనిచో ప్రతియుగమందును ఎప్రతివారును పవిత్రమగు పాయసాన్నమువలె భుజించి యుందురు. అట్టి దూరాలోచనయు, హృదయ పవిత్రతయు లేకుండుట చేసినందుచే, తరువాత కొంత యాత్మశుద్ధి గలిగిన గౌతమాది ఋషు లావిర్భవించి, యీ మానవ శాస్త్రమునకు కృతయుగముతోనే ఆయుస్సమాప్తి చేయుటకు కారణమయినది. ఆయినను రాజహంసము క్షీరనీర ములను వివేచనచేసి, నీరమును త్యజించి, క్షీరమును గ్రహించునట్లు సర్వ సమత్వము లేని వాక్యముల త్యజించి, సర్వజనుల కుపయుక్తములగు ధర్మములను గ్రహించుకొన వచ్చును. వేదాధ్యయనము, తపస్సు, బ్రహ్మచర్యము ఈగ్రంథములో తెలిపినట్లు మరి యే గ్రంథమందును చూడలేము. అందువలన మను మహర్షి వంద్యులు. అనగా పూజ్యులు.

ఇప్పుడు గౌతమ ధర్మశాస్త్రము మొదలగు, కొన్ని ధర్మశాస్త్రములలో గల జాతిని గురించిన ముఖ్యవిషయములఁ దెలిపెద.

శ్లో॥ గృహేతాసజ్జపః ప్రోక్తః గోష్ఠే శతగుణా భవేత్
సహస్రం పుణ్యతీర్థేషు అనంతం దేవ సన్నిధౌ॥

తా॥ ఇంటియందు యెంత జపము చేసినదో అంత, ఆవుల కట్టెడి స్థలమునందు చేసిన జపఫలము నూరెంతలు, గంగమొదలైన పుణ్యతీర్థముల యందుచేసిన జపము వెయ్యింతలు ఫలమునుగలదు, దేవాలయమునందు చేసిన జప ఫలమనంతమగు చున్నది. అని గౌతముడు.

శ్లో॥ శ్రేయోభ్యుదయ సాధనో ధర్మః ॥

తా॥ మోక్షమునకును, ఐహికసుఖమునకును సాధకమైనది ధర్మమనఁబడును.

శ్లో॥ దయా సర్వభూతేషు క్షాంతి రనసూయా శౌచ, మనాయాసో మంగళ మకార్పణ్యా మస్పృహేంత్యాది కుర్యాత్॥

తా॥ సర్వప్రాణులయందు కనికరము, ఓర్పు, అసూయలేకపోవుట, ఆచారము, అనాయాసము, ప్రశస్తకార్యమును చేయుట, అకార్పణ్యము,) సంతోషముతో ప్రతిదినము కొంచెమైనదానముచేయుట) అస్పృహ (పరవస్తువులందు అభిలాషలేక పోవుట) ఇవి మొదలైన సామాన్య ధర్మములు, ప్రతివాడును చేయవలయును- అని బుధధర్మ శాస్త్రము.

శ్లో॥ ప్రతిగ్రహేణ శామ్యంతి పావక స్సలిలై రివ
అసమ్మానాత్తపోవృద్ధి స్సమ్మానా త్తపసః క్షయః॥

తా॥ సాధకుడు ప్రతిగ్రహముచేత అగ్నియుదకముచేత క్షయించునట్లు అణగిపోవుచున్నాడు. సమ్మానమును పొందకపోవుటవలన, తపస్సుయొక్క వృద్ధి గలుగుచున్నది, సమ్మానము నభిలషించుటవలన తపస్సుకు క్షయము గలుగుచున్నది, అని బృహస్పతి స్మృతి.

శ్లో॥ వైశ్వదేవేన యే హీనాః, ఆతిథ్యేన వివర్జితాః
సర్వేతే వృషలాజ్ఞేయాః ప్రాప్తవేదా అపిద్విజాః ॥

తా॥ ద్విజులు వేదవిదులైనప్పటికిని యెవరు వైశ్వ దేవము చేయనివారో, యెవరు అతిధిపూజచేయనివారో, వారందరును శూద్రులని- తెలుసుకొనదగినవారు-

శ్లో॥ పరాన్నేన తు భుక్తేన మైధునం యోధిగచ్ఛతి
యస్యాన్నం తస్యతే పుత్రఅన్నాచ్ఛుక్లం ప్రవర్తతే॥

తా॥ ఎవడు భుజింపబడిన పరులయన్నముచేత వృద్ధిబొంది మైధునమును పొందుచున్నాడో, వానికొమరులు యెవరో, వాడు యెవనియొక్క అన్నమో, వానియొక్క కొమరులగుదురు, అన్నము వలన శుక్లము గలుగుచున్నది.

శ్లో॥ అన్నాత్తేజో మనః ప్రాణ శ్చక్షు శ్శ్రోత్రం యశోబలం
ధృతి శ్స్మృతి స్తథాశుక్లం పరాన్నం వర్జయేద్బుధః॥

తా॥ అన్నమువలన తేజస్సు, మనస్సు, ప్రాణము, నేత్రము, కర్ణము, కీర్తి, బలము, ధైర్యము, వేదము, అటువలెనే రేతస్సు గలుగుచున్నవి. పరాన్నమును, తెలిసిన వాడు విడువవలయును. ఈస్మృతివల్ల పరాన్నము, పాపాన్నము దోషాన్నము. భుజించరాదని బాగుగా జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును - అని శంఖలిఖితస్మృతి.

శ్లో॥ ప్రాణాయామైర్దహేద్దోషాన్ ధారణాభిశ్చ కిల్బిషం
ప్రత్యాహారైరసత్సంగాన్ ధ్యానేనా నీశ్వరాన్గుణాన్.

తా॥ ప్రాణాయామయోగములచేత దేహమనంబుల దోషములను, ధారణాయోగములచేత పాపమును, ప్రత్యాహారయోగములచేత అసద్విషయ సంబంధములను, ధ్యానయోగముచేత యీశ్వరగుణంబుల కన్యమగు జీవగుణములను పోఁగొట్టవలయును.

శ్లో॥ సవ్యాహృతిం సప్రణవాం గాయత్రీం శిరసాసహ
త్రిః పఠేదాయత ప్రాణః ప్రాణాయామస్స ఉచ్యతే.

తా॥ సాధకుడు వ్యాహృతితోఁ గూడిన ప్రణవముతో జేరిన గాయత్రిని వేదశిరస్సగు ఉపనిషత్ప్రతిపాదక బ్రహ్మముతో కట్టబడిన శ్వాసముగలవాడై మూడుమారులు పఠింపవలయును. అది ప్రాణాయామ యోగమని చెప్పబడుచున్నది.

మనస్సంయమస్తజ్జ్ఞై ర్ధారణేతి నిగద్యతే
సంహార శ్చేంద్రియాణాం చ ప్రత్యాహారః ప్రకీర్తితః.

తా॥ మనస్సుయొక్క నిలపడము, ధారణాయోగమని యోగశాస్త్రము తెలిసిన వారిచేత చెప్పబడుచున్నది. మఱియు నింద్రియములయొక్క ఉపసంహారము ప్రత్యాహార యోగమగును.

శ్లో॥ హృదయస్థస్య యోగేన దేవదేవస్య దర్శనం,
ధ్యానం ప్రోక్తం ప్రవక్ష్యామి ధ్యానయోగమతః పరమ్,

తా॥ యోగముచేత హృదయమందుండెడు పరమాత్మని దర్శించుట ధ్యానయోగమని చెప్పబడినది. ఇందుమీదట ధ్యానయోగమును విశేషించి చెప్పు చున్నాను,

శ్లో॥ వాసుదేవ స్తమోంధానాం ప్రత్యక్షో నైవజాయతే
అజ్ఞాన పటసంవీతై రింద్రియై ర్విషయైషిభిః.

తా॥ విష్ణువు అజ్ఞానముచేత అంధులైనవారికి అజ్ఞానమనెడి వస్త్రముచేత కప్పబడిన, శబ్దాది విషయములయందును స్పృహగల మనస్సు మొదలైన యింద్రియములచేతను ప్రత్యక్షవిషయుడుగా కానేకాడు.

శ్లో॥ సర్వవేద పవిత్రాణి వక్ష్యా మ్యహ మతః పరం
యేషాం జప్యైశ్చహోమైశ్చ పూయంతే మానవాస్సదా,

తా॥ ఏ దివ్య మంత్రముల యొక్క జపములచేతను, హోమములచేతను మనుజులు యెల్లప్పుడు పరిశుద్ధులగుచున్నారో (అటువంటి) సర్వవేదములలో చెప్ప బడిన పావనమతములను ఇకమీదను నేను చెప్పుచున్నాను.

శ్లో॥ నిత్యం యోగరతో విద్వాన్సమలోష్టాశ్మకాంచనః
ధ్యానశీలోయతి ర్విద్వా న్బ్రాహ్మణః పంక్తిపావనః.

తా॥ (ఎవడు) ఎల్లపుడు యోగాభ్యాసపరుడో, విద్యావంతుడో, మట్టిగడ్డను రాతిని, బంగారమును, సమముగా చూచువాడో, ధ్యానశీలుడో, విద్వత్సన్యాసము గలవాడో అట్టివాడు పఙ్క్తిపావనుడు—పఙ్క్తిపావనుడనగా తాను భోజనమునకు కూర్చుండెడు పఙ్క్తిలోగల వారందరినిన్ని, పవిత్రులనుగా చేయువాడగునని శంక ధర్మశాస్త్రము.

ధర్మఇతి ధర్మేణ సర్వమిదం పరిగృహీతం, ధర్మాన్నాతి దుష్కరం తస్మాద్ధర్మే రమంతే.

తా॥ అన్ని ధర్మవిధులు న్యాయమను ఉద్దేశ్యముతో స్వీకరింపబడుచున్నవి. ధర్మమగు విధిని నిర్వహించుటకంటె కష్టమగు కార్యము మరిలేదు. అట్లయ్యును (ఋషులు) ధర్మములగు కార్యములనే యాచరించుచున్నారు. అది మొదట ఆచరించుటలో శ్రమగా యుండును. అది క్రమక్రమముగా ఆత్మ విశ్రాంతిని గలుగజేయును. ధర్మమార్గము ఊర్ధ్వగమనమువంటిది. అధర్మమార్గము అధోగమనమగును. స్వభావముగా జలము అధోముఖముగా, యేప్రయత్నము లేకనే ప్రవహించుచుండును. దానిని ఊర్ధ్వముఖముగా నడుపవలసి యుండిన యంత్రసహాయమెట్లవసరమో, ధర్మమార్గము అట్టి యంత్రము వంటిదని, ముముక్షువులు తెలిసికొనవలయును. దిగువభాగమునకు వెళ్ళెడు జలము, క్రమముగ సముద్రములో పోయి చేరును. అందువలన యే యుపయోగమును కలుగదు. యంత్రములద్వారా పైటాంకులోనికి పంపెడుజలము, యేలాగున జనుల స్నానములకు భోజనాదులకు సస్యములకు నుపయోగపడునో, అలాగున పరిశ్రమ గలవాని ఆత్మ పవిత్రమగుటయే గాక, పావనమగు మోక్షమును గూడ గలుగజేయును. ఈవిషయమై గీతాచార్యు లుపదేశించినది చూడుడు. గీత స్మృతితో సంబంధించిన దగుటచే నీస్మృతి కాండములో చేర్పడమైనది.

శ్లో॥ యత్తదగ్రే విషమివ పరిణామే మృతోపమం,
తత్సుఖం సాత్వికం ప్రోక్త మాత్మబుద్ధి ప్రసాదజమ్.

తా॥ ఏదైవకార్యమే ముందుగా (అనుష్ఠానకాలమున) విషమువలె దుఃఖరూపముగనగుచున్నదో, పరిపాకమందు అమృతముతో తుల్యమైనదిగా మారుచుండునో, పరమాత్మ విషయకమైన బుద్ధియొక్క నైర్మల్యమువలన గలిగిన, యాసుఖము సాత్వికసుఖమని చెప్పఁబడినది

శ్లో॥ విషయేంద్రియసంయోగా ద్యత్తదగ్రే௨మృతోపమం
పరిణామే విషమివ తత్సుఖం రాజసం స్మృతమ్.

తా॥ విషయములయొక్కయు, నింద్రియముల యొక్కయు చేరికవలన గలిగెడు సుఖము, అజ్ఞానమువల్ల మొదట అమృతతుల్యమైనదిగా తోఁచినను పరిణామమునందు (బల, వీర్య, రూప, ప్రజ్ఞా, మేధా, ధన, ఉత్సాహములయొక్క హానికి కారణమగుటవలన) గరళమువలె యేసుఖములు అగుచున్నవో, ఆసుఖములు రాజస తామస సుఖములని గ్రహించదగినవి. తమోగుణ స్వభావము గలవారు శారీరక, మానసిక పరిశ్రమ చేయనొల్లక యూరకుండుట సుఖమని తలంతురు. కాని క్రిమక్రిమముగా వారిజీవితము మిక్కిలి దుర్భరమగుచుండును. కట్టకడకు, జీవితమును గడపుటకు మహాప్రయాసమేగాక, పరలోకమందు గూడ నేసద్గతినైన పొందజాలరు. ఈజన్మలో సుకృతము చేయకపోవుటచే మరియొక జన్మమునందైన దుఃఖముతోనే జీవితము గడుపవలసియుండును. తామస స్వభావమగు సోమరితనము మూడు జన్మములను చెరచును. ఈవిషయమై పద్మపురాణము నందుగూడ చెప్పబడిన దానిని చూడుడు.

శ్లో॥ న సౌఖ్యా ల్లభతే పుణ్యాం కాయక్లేశా దవాప్యతే
మంధనేన యథాక్షీరా న్నవనీతం ప్రజాయతే॥

శ్లో॥ మర్దనా దిక్షుదండానాం రసో యద్వత్ప్రజాయతే
తద్వ చ్ఛరీరదండేన మహాధర్మః ప్రజాయతే॥

తా॥ శరీర సౌఖ్యమును కోరుచున్నవానికి పుణ్యము లభింపజాలదు, కాయక్లేశమును సహించిన సత్కర్మానుష్ఠాన పరునకు మాత్రమే సౌఖ్యము గలుగును. క్షీరమును మథింపనిచో నవనీత మెట్లులభింపఁజాలదో, చెరకు కర్రను గానుగలో ఆడనిచో రస మేలాగున లభించదో పైకార్యములుచేయుటవల్ల నవనీతమును శర్కరయు యెటుల లభించుచున్నవో, ఆలాగున దేహమును మంచి అనుష్ఠానమగు పరిశ్రమలోనుంచిన, ఆత్మధర్మమగు జ్ఞానము లభించును. ఇకను గీతలో చెప్పిన త్రివిధజ్ఞానమును చూడుడు.

శ్లో॥ సర్వభూతేషు యేనైకం భావ మవ్యయ మీక్షతే
అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి సాత్త్వికమ్॥

తా॥ వేర్వేరుగానున్న సకల భూతములయందు (బ్రహ్మాదిస్తంబ పర్యంత ములగు) యెడతెగక యుండునదియును, అద్వితీయమైనదియును, నిత్యమైనది యును అగు పరబ్రహ్మమును ఏ విజ్ఞానము చేతచూచుచున్నాదో, ఆజ్ఞానము సాత్త్విక జ్ఞానముగా తెలిసుకొనుము.

శ్లో॥ పృథక్త్వేన తు యజ్జ్ఞానం నానా భావాన్ పృథగ్విధాన్
వేత్తి సర్వేషు భూతేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి రాజసమ్।

తా॥ భిన్నభిన్న రూపముగా యున్నటువంటి సకలములైన భూతముల యందును అనేక జీవులను వేరు వేరు గుణములు గలవారినిగా యేజ్ఞానము తెలుసుకొనుచున్నదో, ఆజ్ఞానమును రాజసజ్ఞానముగా తెలుసుకొనుము.

శ్లో॥ యత్తు కృత్స్నవదేకస్మిన్కార్యే సక్త మహైతుకం
అతత్త్వార్థవదల్పంచ తత్తామస ముదాహృతమ్॥

తా॥ దేహమే ఆత్మయనియు, యుక్తిరహిత మైనదియు, తత్త్వార్థహీన మైనదియు, అల్పబుద్ధితో కూడినదియునగు యేజ్ఞానముగలదో అజ్ఞానము తామస జ్ఞానమని చెప్పబడినది. దీనిని గురించి ఆలోచించిన యిపుడు గుణము ప్రధానము కాదనియు, కులమే ప్రధానమని చెప్పువారి జ్ఞానము సాత్త్వికమా, రాజసమా, తామ సమా, యనివిజ్ఞులు యెఱుంగగలరు. ఇచట పాత్రము, పాత్రలోగల జలము జలములోగల ప్రతిబింబించు సూర్యుడు అను మూడు విధములుగ భాగించదగును. పాత్రలు అనేక లోహములతో ననేక విధములుగా యుండినను, వాటియందు గల జల మనేకవిధములుగ యుండినను, వానియందు ప్రతిబిం బించిన సూర్యుఁ డొకడేయని గ్రహింప శక్తిగల వివేక జ్ఞానము, సాత్త్వికజ్ఞాన మనఁబడినది. పాత్రలనేకాకృతులు గలిగి యుండినను వాటిలోగల జలము యొక్క శుద్ధా శుద్ధములఁజూచి గ్రహించుకొను జ్ఞానము రాజసజ్ఞానమని చెప్పబ డినది. సూర్య ప్రతిబింబమునూ జలమును విడిచిపెట్టి, పాత్రయొక్క ఆకారమును చూచి గ్రహించెడు జ్ఞానము తామస జ్ఞానమని యుపదేశించడమైనది అలాగున సర్వాంతర్యామియగు నాత్మను పరికింపకయు, శుద్ధాశుద్ధ గుణంబులఁ నైనను

బరిశీలింపకయు కేవలము పుట్టిన కులమునకు మాత్రము అధారమై యుండు దేహా
మును గ్రహించెడు జ్ఞానము తమోగుణమని శ్రీకృష్ణుడు తెలిపిన విషయమున్నైనను
తెలియకుండుట కడుంగడు శోచనీయమైనది గదా. ఉత్తమజ్ఞానము లేకపోయినను,
మధ్యమజ్ఞానమునయినను సంపాదింపక, అధమ జ్ఞానములో పడియుండువారి కెట్లు
త్తమస్థితి గలుగును. జీవన్ముక్తదశగలుగవలని యుండిన, సత్త్వగుణ జ్ఞానమును
గూడ దాటి విశుద్ధసత్త్వగుణ మగు జ్ఞానము గలుగవలయునని శ్రుతు లుద్ఘోషిం
చుచుండగా మనమెపుడట్టి స్థితిపొందగలమాయని ముముక్షువులు విచారింప
దగినది గదా.

శ్లో॥ సర్వయోనిషు కౌంతేయ మూర్తయ స్సంభవంతి యాః
తాసాం బ్రహ్మ మహద్యోని రహం బీజప్రదః పితా.

తా॥ అర్జునా! దేవ, పితృ, మనుష్య, పశు, మృగాది సకలయోనులయందు
పుట్టు పలువిధములయిన శరీరములకు మూల ప్రకృతి తల్లియనియును, పరమేశ్వ
రుడనగు నేను బీజప్రదాతయగు తండ్రిననియు తెలుసుకొనుము. దీనివల్ల సర్వ
ప్రాణులలోగల ఆత్మ సాదృశ్యగతుండని తెలుపబడమయినది. బీజాంకుర న్యాయ
ముల ననన్వయించువారీ భగవద్వాక్యమును తెలియకుండుటయే లోకపతనమునకు
కారణమైనది.

శ్లో॥ క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత
క్షేత్ర క్షేత్రజ్ఞయో ర్జ్ఞానం యత్తద్జ్ఞానం మతం మమ.

తా॥ ఫల్గునా! బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతములగు నట్టి, సకలోపాధులయం
దును, పరమార్థజ్ఞానముచేత, నొక్కటియగు పరమాత్మను నేనని తెలుసుకొనుము,
పంచ భూతాత్మకమగు క్షేత్రమును, దాని యందధిష్ఠించెడు క్షేత్రజ్ఞుని, నన్నుగా
తెలుసుకొనెడు యే జ్ఞానము గలదో అదియే నిజమగు జ్ఞానమని నామతము.
"మతం మమ" అని ప్రయోగించుటచే క్షేత్రజ్ఞుని భగవంతునిగా తెలుసుకొనెడు
జ్ఞానము భగవత్సమ్మతమగును. దీనికన్యముగ జీవుని గురించి వ్యాఖ్యానము చేయు
వారి జ్ఞానము భగవత్సమ్మతము కాదని గ్రహించు కొనవలయును.

శ్లో॥ ఇదం శరీరం కౌంతేయ క్షేత్రమిత్యభిధీయతే,
ఏతద్యో వేత్తి తం ప్రాహుః క్షేత్రజ్ఞ ఇతి తద్విదః.

తా॥ ఈశ్లోకమున క్షేత్రజ్ఞు డనఁగా నెవడో దానిని గురించి చెప్పడమైనది. ఓ కౌంతేయా! ఈశరీరము క్షేత్రమని చెప్పఁబడుచున్నది. ఎవఁడు ఈక్షేత్రమును తెలుసుకొనుచున్నాడో, వానిని క్షేత్రజ్ఞుడని, క్షేత్రజ్ఞులయొక్క యాథార్థ్యమును తెలిసినవారు చెప్పుచున్నారు. స్థూల, సూక్ష్మ, కారణ శరీరములను, వాటియొక్క ధర్మములను, ఏ ఆత్మ తెలుసుకొనుచుండునో, అట్టి తెలివిరూపమగు యేజ్ఞానము గలదో అది దైవరూపముగ యెఱుంగవలయును భూమియందు పైరు మొదలగు బీజములు పూర్ణఫలముల నిచ్చుటకు యెట్లు వృక్షరూపములగుచున్నవో, అందుచే వల్ల దేహమును క్షేత్రముగ వర్ణింపడమైనది దీనియందు, బీజరూపముగ నుండు జీవుడు శివరూపముగ వృద్ధినిపొందవలసి యుండును. కావున శరీరమును భూమిగాను ఆత్మను పరమాత్మనుగాను యెఱుంగవలయును, బీజము వృక్షమగు నట్లు, జీవుడు యీదేహమందుండియే బ్రహ్మనిష్ఠచేతను, బ్రహ్మవిచారణ చేతను శివుడు కావలసియుండును పూర్ణజ్ఞానము గలుగువరకు జీవుడనియు, పూర్ణజ్ఞానము గలిగిన పిదప శివుడును అగుచున్నాడని శ్రుతు లనవరతము ఉపదేశించుచున్నవి. కరుణామయుడగు శ్రీకృష్ణుడు దేహదేహుల గురించి యెంత సుందరముగా వర్ణించెను. ప్రకృతియొక్క స్వభావము కారణరూపమునుండి యేర్పడిన కార్యము, మరల కారణరూపముగ మారుచుండును. గొప్ప మఱ్ఱిచెట్టగు కారణరూపము నుండి కార్యరూపముగ యేర్పడిన మఱ్ఱివిత్తనము మహాకారణరూపమగు వృక్షముగా నెట్లు పరిణమించునో, ఆవిధమున కారణరూపుడగు యీశ్వరునుండి యేర్పడిన, కార్యరూపుడగు జీవుడు బ్రహ్మవిచారణ, ధ్యానయోగాదులచే యీశ్వరత్వము నొందును, అయితే బీజము వృక్షముగా కావలసియుండిన, పృథివ్యప్తేజోవాయ్వాకాశాది పంచభూతములయొక్క సానుకూల్యము గలుగవలయును. ప్రతికూలములుగ పంచభూతము లుండిన వృక్షముగా మారజాలదు. శుద్ధమైన భూమి, నిర్మలజలము, శుద్ధమగు యెండ, శుద్ధమగు వాయువు, ఆకాశమును యెట్లుండవలయునో, అలాగున శుద్ధమైన హృదయము, శుద్ధమైన ఆహారము, నిర్మలమగు ధ్యానము·

శుద్ధసంకల్పము, శుద్ధమైన దైవభావమును కలుగవలయును, ఈవిషయమైయుండి కోపనిషత్తునందు జెప్పినదానిగాంచుడు.

శ్లో॥ యథా సుదీప్తా త్పావకా ద్విస్ఫులింగాః
సహస్రశః ప్రభవంతే సరూపాః
తథాఽక్షరా ద్వివిధా స్సోమ్య భావాః
ప్రజాయంతే తత్ర చైవాపి యంతి.

తా॥ బాగుగా మండుచున్న అగ్నినుండి వేలకొలది సమానమయిన రూపములుగల అగ్ని కణములు, యే విధముగ పుట్టుచున్నవో, అప్రకారమే సాధుస్వభావముగల యో శౌనకుడా! నాశరహితమగు పరబ్రహ్మమునుండి, నానారూపులుగా సమానమయిన జీవులు పుట్టుచున్నారు. ఆయక్షరమగు పర బ్రహ్మమునందే లీనమగుచున్నారు. ఇచటగూడ కారణరూపమగు అగ్నికుండమునుండి యేర్పడిన కార్యరూపములగు మిణుగురులలో నొకదానిని దూదిలో గ్రహించి చిన్న చిన్న పుల్లలచే వెలిగించి తరువాత పెద్ద పెద్ద కట్టెలను వేసినచో యేలాగున పూర్వమేర్పడిన మహాగ్నిగా గలుగునో, అలాగున విభుస్వరూపుడగు సర్వేశ్వరునినుండి అణుస్వరూపులుగా యేర్పడిన జీవులు తపోధ్యానాఽధ్యయన జ్ఞానములచే సర్వకారణుడగు సర్వేశ్వర స్థితిని బొందగలరు. శ్రుతి స్మృతులిట్లుఘోషించెడు ధర్మమును జనులకు బోధించువారు లేకపోయిరి గదా! యని విచారము గల్గుచున్నది. ఇకను గీతలో చెప్పినది చూడుము.

శ్లో॥ యద్యద్విభూతి మత్సత్త్వం శ్రీమదూర్జిత మేవవా
తత్తదేవావగచ్ఛత్వం మమ తేజోంశ సంభవమ్.

తా. ఈశ్వర గుణయుక్తమైనదియును, జ్ఞానయుక్తమైనదియును, ఉత్సాహముతోఁ గూడినదియును అయిన యే యే స్థలముగలదో, లేక అంతఃకరణము గలదో ఆయా అంతఃకరణము లేక ఆత్మ, అది నాయొక్క తేజోంశమువలనఁ బుట్టినదానిగానేఁ నీవు తెలుసుకొనుము. అనఁగా యెవరియందు యీశ్వరగుణము

లగు, సత్యము, జ్ఞానము, కరుణ, భక్తి గలిగియుండునో, వారిని నాయొక్క స్వరూపులనుగా తెలియుము అనఁగా యీశ్వరునిగా తలంపుము

శ్లో॥ యచ్చాపి సర్వభూతానాం బీజం తదహ మర్జున

తా॥ సకల భూతములకును బీజకారణమును, మాయోపాధికమునైన చైతన్యమును, నేనే యగుచున్నాను. అనఁగా సర్వప్రాణులలో చైతన్యరూపముగ వెలుగుచున్నది దైవరూపమని తెలియ వలయును.

శ్లో॥ బీజం మాం సర్వభూతానాం విద్ధి పార్థ! సనాతనమ్.

తా॥ ఓ ఫల్గునా! నన్ను సకల భూతములకును శాశ్వతమైన బీజరూపముగ తెలుసుకొనుము. జీవులయందు భేదములను వ్యాఖ్యానము చేయువారు యిట్టి యీశ్వరవాక్యమును యేల చూడకపోయిరో విస్మయ మావిర్భవించుచున్నది.

శ్లో॥ సమోఽహం సర్వభూతేషు న మే ద్వేష్యోఽస్తి న ప్రియః,
యే భజంతి తు మాం భక్త్యా మయి తే తేషు చాప్యహమ్.

తా॥ ఓ యర్జునా! నేను సకలప్రాణులయందును సమానముగా యుంటున్నాను. నాకు శత్రువుగాని, మిత్రుడుగాని లేరు. (శ్రేష్ఠుడుగాని నికృష్టుడుగాని లేడు) ఎవరు నన్ను భక్తితో భజింతురో, అట్టివారు నాయందున్నవారగుదురు. నేనును వారి యందున్నవాడను. ఓహో! ఎంత ప్రేమమయమై, సత్యమయుమగు వాక్యమును భగవానుడు పలికెను.

శ్లో॥ అచ్ఛేద్యోఽయ మదాహ్యోఽయ మక్లేద్యోఽశోష్య ఏవచ
నిత్యః సర్వగతః స్థాణు రచలోఽయం సనాతనః.

తా॥ ఈయాత్మ, ఖడ్గముచే భేదింపఁదగినవాడు కాఁడు. ఈయాత్మ అగ్నిచే దహింపదగినవాడు కాఁడు. ఈయాత్మ జలముచే తడుపదగినవాడు కాఁడు. ఈయాత్మ వాయువుచే నెండింపదగినవాడు కాఁడు. ఈ యాత్మ త్రికాలములయందు నుండువాఁడు, సర్వవ్యాపకుఁడు, అచలుడు, సనాతనుఁడు.

ఇక వివేక చూడామణియందు, శ్రీశంకరభగవత్పాదులు బోధించిన, ఆత్మ ధర్మము చూడఁదగినది. ఇట్టి యమృతమగు ఆత్మతత్త్వము నుపదేశింపకపోవు

టయు, విషయములతోఁగూడిన విషధర్మమగు దేహమును గురించిన వర్ణధర్మము చిరకాలమునుండి బోధించుచువచ్చుటవలనను, ఆర్యసంతానములగు భారతీయులు, ఇంత దీనావస్థకు వచ్చిరి. దీనివలన స్వదేశము నిలబెట్టుటకైనను సామర్థ్యము లేకపోయెను. అందువల్లనే దేశపతనముగూడ గలిగెను. ఈవిషయమై అభిప్రాయ విభేదము కొందరికి కలిగి యుండవచ్చును. అట్లు గలుగుట నూతనము గాదు. ఒక్కొక్క రొకొక్క సూక్ష్మధర్మములను చెప్పఁబూనినపుడు, దానిపై నాక్షేపము లనాదినుండి వచ్చుచునేయున్నవి. మతములే దానికి తార్కాణము.

శ్లో॥ లబ్ధ్వా కథంచిన్నరజన్మ దుర్లభం తత్రాపి పుంస్త్వం
శ్రుతిపారదర్శనం, యః స్వాత్మముక్త్యై న యతేతమూఢధీః
స ఆత్మహా స్వం వినిహన్త్యసద్గ్రహాత్.

తా॥ పూర్వజన్మార్జిత పుణ్యవశమునను, దైవానుగ్రహము వలనను దుర్లభ మగు మనుష్యజన్మము ప్రాప్తించియు దానిలో పురుష శరీరమును దాల్చియు శాస్త్ర జ్ఞానము గలిగియు, ఏమూఢుడు తన ముక్తికొఱకు ప్రయత్నింపక, ననిత్యమగు ప్రాపంచికవిషయములలోనే కాలము గడపునో అట్టివాడు దేహాభిమానముచే తన యాత్మను తానే చంపుకొనునట్టి ఆత్మఘాతకు డగును.

శ్లో॥ మస్తకన్యస్తభారాదే ర్దుఃఖ మన్యై ర్నివార్యతే
క్షుదాదికృత దుఃఖంతు వినా స్వేన న కేనచిత్॥

తా॥ తన శిరముపైనుండు భారము వలనగలుగు దుఃఖమును యితరులు నివారింపగలరు. కాని క్షుత్పిపాసాదుల వలన గలిగెడు దుఃఖము స్వయముగ భుజించినగాని నివృత్తిగాదు. అలాగున యొకరికి ప్రపంచ ఋణబాధగలిగియుండి నచో నాప్తులెవరైనను దానినుండి నివారణచేయగలరు గాని, అజ్ఞానముచే గలిగెడు భవదుఃఖము స్వయముగ తావే విచారణజ్ఞానముచే నివారణచేసుకొనవలసియుండును.

శ్లో॥ పథ్యౌషధసేవాచ క్రియతే యేన రోగిణా
ఆరోగ్యసిద్ధి ర్దృష్టాఽస్య నాన్యానుష్ఠిత కర్మణా॥

తా॥ వ్యాధిగ్రస్తుఁడు తానుస్వయముగ నౌషధమును సేవించి పథ్యముచేసిన యెడల వాని కారోగ్యము గలుగును. వానికై యితరులు ఔషధ సేవయు, పథ్యమును

జేసిన యెడల రోగియొక్క రోగము కుమరునా? కుదురదు. భవరోగము యొక్క స్థితియు నిట్టిదని బుద్ధిమంతులు గ్రహించుకొనవలయును.

శ్లో॥ అథ తే సంప్రవక్ష్యామి స్వరూపం పరమాత్మనః
యద్విజ్ఞాయ నరో బంధా న్ముక్తః కైవల్య మశ్నుతే॥

తా॥ పరమాత్మ స్వరూపమును బోధించుచున్నాను. ఆపరమాత్మ స్వరూపమును యథార్థముగ తెలుసుకొనిన నరుడు, బంధవిముక్తుడై కైవల్యమును బొందును చూచితిరా! ఆత్మజ్ఞానము గలిగిన మాత్రమే మోక్షము లభించుననని ఆచార్యులే నివేదించియున్నారు.

శ్లో॥ శ్రుతిప్రమాణైకమతేః స్వధర్మనిష్ఠా తయైవాత్మ విశుద్ధిరస్య విశుద్ధ బుద్ధేః పరమాత్మవేదనం తేనైవ సంసార సమూల నాశః॥

తా॥ శాస్త్రప్రమాణమందు నమ్మకముగల పురుషునకు, తా ననుష్ఠించవలసిన ధర్మమునందు శ్రద్ధయు, భక్తియు గలుగును. అట్టికర్మానుష్ఠానము వలన బుద్ధిపరిశుద్ధమగును. విశుద్ధబుద్ధివలన బ్రహ్మజ్ఞానమనెడు అపరోక్షజ్ఞాన మావిర్భవించును. అపరోక్షాత్మజ్ఞానము వలన సంసారదుఃఖము సమూలముగ నశించును.

శ్లో॥ దేహోఽహమిత్యేవ జడస్య బుద్ధి ర్దేహే చ జీవే విదుష స్త్వహం ధీః
వివేకవిజ్ఞానవతో మహాత్మనో బ్రహ్మాఽహ మిత్యేవ మతి స్సదాత్మని॥

తా॥ ఆత్మానాత్మ వివేకశూన్యుడగు జడుడు, దేహమే తానని తలంచును. శాస్త్రజ్ఞానముమాత్రము గల పండితుడు, జీవుడే తాననుకొనును. దృఢమగు నపరోక్షజ్ఞానముగల మహాత్ముడు పరబ్రహ్మమే తాననెడి దృఢనిశ్చయము గలిగియుండును. ఇచట మూడు విధములగు ఆత్మభావన తెలుపబడినది. పుట్టిన జాతిని గురించిన దేహమే తానని తలంచెడు బుద్ధి జడబుద్ధి యనియు, కొంతవివేకముచే శాస్త్రజ్ఞానము మాత్రము గల వాడు కూటస్థ చైతన్యాత్మయే తా నని తలంచును

బ్రహ్మవిచారణజేసిన మహాత్ముడు పరమాత్మయే తనయాత్మయను దృఢనిశ్చయము గలిగియుండును దీని యొక్కదానివల్లమాత్రముననే, బంధవిముక్తి గలుగును. మొదటిది కేవల బంధహేతువనియు, రెండవది ముముక్షుత్వమునకు హేతువగు ననియు, మూడవది ముక్తికికారణమనియు తెలుపడమైనవి కావున బట్టి కులమును బట్టి మాత్రము ధర్మమును బోధించువాడేమి బోధించుచుండునో, వివేకవంతులు దీనిని బట్టిగ్రహించుకొన గలరు.

శ్లో॥ నిద్రాయాలోక వార్తాయాః శబ్దాదేరపి విస్మృతేః
క్వచిన్నావసరం దద్యాత్ చింత యాత్మాన మాత్మని.

తా॥ జనులారా! అమూల్యమై అతిపావనమగు కాలమును, నిద్రలోను, లౌకిక వ్యవహార సంబంధములలోను, పరాకులోను పోగొట్టక, మీ యాత్మ స్వరూపమెట్టిదో, దానియొక్క తత్త్వము తెలుసుకొనుటలో ప్రయత్నవంతులు కండు. అట్లు జాగ్రత గలిగి యనుష్ఠింపని కారణము చేతనే దేహబుద్ధిగలిగి, పశుప్రాయులై యుండుటకు కారణమైనది. ఇంకను ఈ విషయమై వేదాంత పంచదశిలో చెప్పినదానిని చూడుడు.

శ్లో॥ ఆసుప్తే రామృతేః కాలం నయేద్వేదాంత చింతయా
దద్యా న్నావసరం కించి త్కామాదీనాం మనాగపి.

తా॥ ప్రాతఃకాలమునుండి రాత్రి నిద్రించువరకును, జన్మించినప్పటినుండి మరణించువరకును, బ్రహ్మవిచారమందే కాలము గడుపవలయును. అట్లుగాక అనవసరమైన కార్యములలోను ఇంద్రియాది సుఖములలోను మాత్రము కొంచె మైనను కాలము గడుపక, జాగ్రతగలిగి యుండవలయును. ఇట్టి యుపదేశ వాక్యములను గ్రహించి, ఆచరణయం దుంచక పోవుటచేతనే శాస్త్రజ్ఞానమును, అనుభవజ్ఞానమును గలుగక పోవుటకు కారణము. సోమరితనమునకు తిలోదకము విడువని వాడు . యేకాలమునగూడ యున్నతస్థితికి రాజాలడు, కర్షకులు వర్షాకాలమున యేలాగున సర్వేశ్వరుం డొసంగిన వర్షజలమును కొంచెమయినను వ్యర్థముగ బోనీయక కాలువలద్వారా తెచ్చి చెరువులలో భద్రముగానుంచి సంరక్షింతురో, అందువల్ల పంటలు వృద్ధియై, సౌఖ్యముగా జీవింపగలుగుచున్నారో, అలాగున పరమ కారుణికు

డగు పర్వేశ్వరుఁ డొసఁగినకాలమును భద్రపరచి యుపయోగించిన, తనజీవితమును ధన్యముగా చేయవచ్చును. అందువలన పరమశాంతియు, పరమసుఖమును అనుభ వింప గలుగును. అట్లుగాక కొందరు రైతులు సోమరులై పరస్పరము కలహించి కాలువలను, చెరువులను, చక్కపరచనందుచే జలము నిలువక, పంటలు లభింపక పోవుటచే, దారిద్ర్య బాధలను నిరంతర మనుభవించుచుండగా, కనులార గాంచు చున్నాముగదా! అలాగుననే యెందరో మానవులు, పరిశ్రమచేయక పోవుటచేత, విజ్ఞానము నార్జింపక పోవుటచే, నిరంతరము దుఃఖమునఁ బడి కలవరించుట చూచు చునే యున్నాము. ఒకవేళ పూర్వకాలములో బ్రహ్మవిద్యార్జనము కొరకును, ఆత్మ జ్ఞానార్జనము కొరకును అనుకూలము లేకపోయినను, యిపు డాలాటి ప్రతిబంధము లేవియు లేవుగదా. కావున పరిశ్రమపరులై యుండుడు. పరిశ్రమలేనిచో, యెవరును పవిత్రులు కాజాలరు.

శ్లో॥ అతోఽభిమానం త్యజ మాంసపిండే పిండాభిమానిన్యపి బుద్ధికల్పితే, కాలత్రయాబాధ్య మఖండబోధం జ్ఞాత్వా స్వమాత్మాన ముపైహి శాంతిమ్.

కావున ప్రథమమున యీ మాంసపిండమగు నీదేహమే, తాననెడు భావమును విడువవలయును. మరల నీదేహమందుండు కించిజ్జుడగు జీవుడే తాననెడు బుద్ధిని త్యజించవలయును, తరువాత త్రికాలాబాధ్యమును అఖండ బోధ స్వరూపమును అగు నాత్మను తెలిసికొని, అట్టి పరమాత్మయే తాననెడు బోధము గలిగి, జీవ న్ముక్తిరూప పరమ శాంతిని బొంది సుఖింపుము.

శ్లో॥ బాహ్యే నిరుద్ధే మనసః ప్రసన్నతా మనఃప్రసాదే పరమాత్మ దర్శనం, తస్మిన్ సుదృష్టే భవబంధనాశో బహిర్నిరోధః పదవీ విముక్తేః.

తా॥ బాహ్యవిషయచింతనను నిరోధించుటవలన మనస్సునకు ప్రసన్నత గలుగును. ఏకాగ్రతయు సిద్ధించును. మనోనిర్మలతవలన పరమాత్మ సాక్షాత్కార దర్శనము లభించును. అట్టి బ్రహ్మసాక్షాత్కారము వలన భవబంధవిముక్తి గలు గును. కనుక ఇంద్రియముల యొక్క నిరోధమే మోక్ష హేతువనఁబడును.

శ్లో॥ అనాత్మచింతనం త్యక్త్వా కశ్మలం దుఃఖకారణం
చింత యాత్మాన మానంద రూపం యన్ముక్తి కారణమ్.

తా॥ పాపజనకమును, దుఃఖప్రదమును నగు, దేహభావమును విడిచి మోక్షహేతువును, ఆనందస్వరూపమును నగు, ఆత్మనే, సదాచింతింపుము—దీని వలన పుట్టిన ... నకు సంబంధించిన దేహభావమును బోధించుట యెంత పాపకార్యమో, ... బోధించి ఆత్మ తత్త్వము నుపదేశించుట యెంత పుణ్య కార్యమో లోకులు తెలుసుకొనవచ్చును.

బ్రా:—... హితేచ్ఛగల సోదరా ! మీరు వాక్రుచ్చిన వాక్యముల నన్నిటిని సావధానముగా వింటిని అయితే ధర్మాధర్మములకు సందిగ్ధస్థితి గలుగునపుడు శాస్త్రమే ప్రమాణమని శ్రీకృష్ణభగవాను డుపదేశించి యున్నారు. కావున శాస్త్రము ప్రమాణముగదా అనఁగా వర్ణాశ్రమముల ననుసరించి నడువవలయును గదా. శాస్త్రమును ధిక్కరించి స్వేచ్ఛగ ప్రవర్తించువారు నరకగాము లగుదురని స్పష్టముగ గీతలో నుపదేశించియున్నాడు, చూడుడు.

శ్లో॥ య చ్ఛాస్త్రవిధి ముత్సృజ్య వర్తతే కామకారతః
న స సిద్ధి మవాప్నోతి న సుఖం న పరాంగతిమ్.

తాత్పర్యము :—ఎవడు శాస్త్రమందు చెప్పబడియున్న విధి నిషేధాత్మకమగు ప్రమాణమును విడిచి, తన యిచ్ఛ వచ్చినటుల ప్రవర్తించుచున్నాడో వాఁడు యిష్ట సిద్ధిని పొందఁజాలడు. అంతేగాక యుత్కృష్టమైన గతిని అనఁగా మోక్షమును పొందజాలడు.

శ్లో॥ తస్మా చ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్య వ్యవస్థితౌ
జ్ఞాత్వా శాస్త్ర విధానోక్తం కర్మకర్తుమిహార్హసి॥

తా॥ కావున నీకు యేదిచేయవచ్చును, ఏది చేయరాదు, అను విషయమువందు శాస్త్రమే ప్రమాణము శ్రుతిస్మృతులలో చెప్పబడిన కర్మను తెలుసుకొని ఆచరించుటకు తగుచున్నావు.

అ: — విజ్ఞాన నిలయా! శాస్త్రము ప్రవృత్తిమార్గమును నివృత్తిమార్గమును యుపదేశించుచున్నది. మఱియు బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, తురీ యాశ్రమములను గూడ యుపదేశించుచున్నది. కావున బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధి నెచటనో చూచి ఆదేరీతిగ నడుపవలయునని గృహస్థున కుపదేశించుటయు గృహాశ్రమధర్మముల నెచటనో చూచి బ్రహ్మచారిగమనము- సన్యాసికి నుపదేశించిన యెంత బాగుండును. గావున యెవరే యనుష్ఠానమందున్నారో వారికిఁ దగిన శాస్త్రవిధి యేదిగలదో అదే యాచరణీయము గాని, తక్కినదికాదు. ఈవిషయమైమనువు చెప్పినది చూడుడు. ధర్మశాస్త్రోపదేష్టలలో మనువు మొదటివాడు.

శ్లో॥ సుఖాభ్యుదయికం చైవ నైశ్శ్రేయసిక మేవచ
ప్రవృత్తం చ నివృత్తంచ ద్వివిధం కర్మ వైదికమ్॥

తా॥ ఈ వైదికకర్మ ప్రవృత్తి కర్మమనియు, నివృత్తి కర్మమనియు, విరు తెఱఁగులచే భిన్నమైయున్నది. ప్రవృత్తి కర్మము సంసారమును, నివృత్తికర్మము మోక్షమును గలుగజేయును.

శ్లో॥ ఇహచాముత్రవా కామ్యం ప్రవృత్తం కర్మ కీర్త్యతే
నిష్కామం జ్ఞానపూర్వం తు నివృత్త ముపదిశ్యతే॥

తా॥ ఈ లోకంబున వర్షము మున్నగువానికిఁ గారణమును, స్వర్గము మున్నగు వానిఁ గలిగించునదియునగు కర్మము ప్రవృత్త కర్మమనఁబడును. ఇహఫలముగాని ఆముష్మిక ఫలముగాని లేక, బ్రహ్మజ్ఞానము నలవరించుట వలన సంసారనివృత్తి హేతువగు కర్మము నివృత్త కర్మమనఁబడును-మఱియు శ్రీకృష్ణభగవానుఁడు శాస్త్రమందు చెప్పబడిన యజ్ఞాదికర్మలను అనఁగా సంసార సంబంధకర్మల నెంతదూషించి యున్నాడో చూడుడు—

శ్లో॥ యా మిమాం పుష్పితాం వాచం ప్రవద న్త్యవిపశ్చితః
వేదవాదరతాః పార్థ నాన్య దస్తీతి వాదినః॥

తా॥ ఓ ఫల్గుణా! ఆత్మశుద్ధి పరమగు ఆచరణ లేనివారై వేదార్థ తత్త్వము నెరుంగజాలక, కర్మశాస్త్రములను జదివి పండితులని తలంచువారు వేదవాక్య

ములయొక్క, అర్థవాదములయం దాసక్తులై విషయ సౌఖ్యము కంటెను స్వర్గాది సుఖముకంటెను యితరమైనది లేదని చెప్పెడి స్వభావము గలవారగుచు, పామరులకు సంతోషమును గలుగజేయునవియు, వినినపుడు మాత్రము ప్రీతి గలుగజేయునవియునగు యే వాక్యములను బాగుగ చెప్పుచున్నారో, అట్టివారికి ఆత్మజ్ఞానమునందు నిర్మలమైన్న బుద్ధి గలిగియుండదు. వారి వాక్యములు పూజ కుపయోగించనట్టియు, ఫలము ఉపయోగము కానట్టియు, చూచుటకు మాత్రము మహారమ్యముగా నుండునట్టి యెర్రబారిత పుష్పములవలె యుండునని గ్రహించ దగినది.

శ్లో॥ కామాత్మానః స్వర్గపరా జన్మ కర్మఫల ప్రదాం
క్రియావిశేష బహుళాం భోగైశ్వర్య గతిం ప్రతి॥

తా॥ మఱియు, నా యవిద్వాంసులు విషయభోగపరులై యిహమందు స్రక్చందన వనితాది భోగములను, స్వర్గమునందు, రంభాప్సర విషయ సుఖములను కోరెడు స్వభావముగలవారై, జన్మమనెడి కర్మములయొక్క ఫలమును యిచ్చునట్టిదియు, భోగైశ్వర్యములను గూర్చి, యనేక కర్మ భేదములు గలదియుయిన యేవాక్యను చెప్పుచున్నారో, అట్టివారి కాత్మ నిష్ఠయందు నిశ్చయాత్మకమగు బుద్ధి యుండదు,

శ్లో॥ భోగైశ్వర్య ప్రసక్తానాం తయాఽపహృతచేతసాం
వ్యవసాయాత్మికా బుద్ధి స్సమాధౌ న విధీయతే.

తా॥ ఇట్లు కామాసక్తులై స్వర్గాది సుఖమే ప్రధానఫలమని తలచి విషయసుఖముమగోరి వానియందే చెల్లిన మనస్సుగలవారై అట్టి విషయసుఖములచేత నపహరింపబడిన మలిన హృదయముగలవారై యుండువారికి ఆత్మజ్ఞాన నిశ్చయమందు దృఢమైన నిష్ఠగాని ఆత్మానుభవముగాని గలుగదు. వారి వాక్యములన్నియు ఫలమును, సుగంధమును, పూజార్హము కానట్టిదై చూచుటకు రమ్యములగు మోదుగ పుష్పములవలె యుండును.

శ్లో॥ త్రైగుణ్య విషయా వేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున
నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్త్వ స్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్.

తా॥ అయ్యా! అర్జునా, వేదములు త్రిగుణములతోఁ గూడిన సంసారమే విషయముగాగలవి, గావున నీవు త్రిగుణముల కతీతమగు బ్రహ్మతత్త్వమును బోధించెడు వేదాంతమును అవలంబనముచేయుము. శీతోష్ణాది ద్వంద్వములు లేని వాడవును, సర్వకాలములయందును సత్వగుణము నాశ్రయించిన వాడవును, యోగక్షేమముల సంబంధము కోరనివాడవును, ఆత్మజ్ఞానము గలవాడవుగను కమ్ము. వివేకవంతుడవగు సోదరా! ఈ చెప్పిన వాక్యములు శాస్త్రప్రమాణములు కావా! శాస్త్రములోగల కర్మమార్గమును, జ్ఞానమార్గమును తెలియనందుచేతనే, మీరు చెప్పిన శాస్త్రాతిక్రమణము గలుగునని యేర్పడుచున్నది. ఇదివరలో యెన్నిశాస్త్రములు మీసమక్షములో తెలుపబడినవో, యవి శాస్త్రములు కావా? అయితే అవ ద్యాశ్రమగు కల్పితశాస్త్రములను విడిచి, అకల్పితమగు సచ్ఛాస్త్రమును తెలుపబడమైనది అట్లుగానిచో, కేవలము మోహమును కలిగించెడు కర్మశాస్త్రమును విడిచి, నిర్మోహకారియగు జ్ఞానశాస్త్రమును తెలిపితిమి అంతేగాని శాస్త్రసమ్మతముగాని, యొక వాక్యమునైనను తెలిపి యుండలేదు, మఱియు

శ్లో॥ తే తం భుక్త్వా స్వర్గలోకం విశాలం క్షీణే పుణ్యే
మర్త్యలోకం విశంతి, ఏవం త్రయీధర్మ మనుప్రపన్నాః
గతాగతం కామకామా లభంతే.

తా॥ స్వర్గమును గోరువారొకవేళ, పుణ్యకర్మ విశేషముచే కొంతకాలము స్వర్గలోకములో యుండినను, అట్టి సుఖము ననుభవించి పుణ్యము క్షీణించినదగు చుండగా, భూలోకమును బొందుచున్నారు. ఇవ్విధముగ గుణత్రియములు ప్రతిపాలింపబడిన కర్మమును ఆశ్రయించినవారై విషయసుఖములను గోరువారు, జనన మరణముల బొందుచున్నారు. అనగా ఇహమునుండి పరమునకును, పరమునుండి యిహమునకును కపిలతోలు, త్రాడునందు కట్టబడిన బానవలె, పైనుండి క్రిందకును, క్రిందనుండి పైకిని బోవుచున్నట్లు సదా జననమరణములగు సంసార చక్రములో తిరుగుచుందురు. ఈయజ్ఞవిషయమై శ్రీబుద్ధదేవుడు, యాజికులతో నొక ప్రశ్న చేసినారు. అదేమన : పాపకరమగు పశుహింసచేసిన పుణ్యమగు స్వర్గమెట్లు లభించును? ఒకవేళ, స్వర్గప్రాప్తి గలిగినా గలుగుగాక. అచటనుండు రంభాది దేవతా స్త్రీలను, క్షీతండ్రిగాని, గుర్వుడుగాని, యజ్ఞముచేసి బొందియుండినచో

వారు మీకు చినతల్లులుగాని, లేక గురుపత్నులుగాని కావలయునుగదా! మాతృ
గమనము, గురుపత్నీగమనము యెట్టి పాపమో, దానిని యోచించుటకైన, మీకు
త్రజ్ఞ లేకపోయినదా! యని బింబిసారుని యజ్ఞమందు వచించి దీనికి ప్రత్యుత్త
రము చెప్పక, సాధుజంతువులను హింసింపగూడదని ధీరుడై విలిచెను. బౌద్ధ
యుగమునుండి, నేటివరకు దీనికి భూలోకమున యేప్రక్కనుండియు సమాధానము
రాలేదు. మఱియు మనము, శ్రేష్ఠులైనవారి నెవరినైన యాహ్వానించి భోజన
పదార్థములు చేయుతలచినచో, శ్రేష్ఠతకు తగిన యుత్తమాహారాదులచే సత్కరింపక
నీచుల భుజించెడు, నికృష్టాహారాదులచే అవమానపరచ వచ్చునా? అలాగున మన
కన్న శ్రేష్ఠులగు యింద్రాది దేవతలను వేదమంత్రములచే ఆహ్వానించి
అగ్నిముఖముద్వారా ఆహుతి యిచ్చునపుడు నీచమైన మాంసమును పాపమైన మద్య
మును యుపయోగపరచవచ్చునా? ఇదియేనా దేవతాహారము? దేవతల కమృత
ముగదా, ఆహారముగా విధింపబడినది.

మద్యమాంసములు రాక్షసుల యాహారములుకావా? ఇంతమాత్రమైన యోచిం
చుటకు శక్తిలేని యజ్ఞకర్తల మనీషా విశేషమేమని చెప్పవచ్చును. దేవతలకన్న
తక్కువ జన్మగల మానవులలో గల శ్రేష్ఠపురుషులెవరును మధుమాంసముల
భుజింపరు, నికృష్టులే మధుమాంసముల భుజింతురు. మరియు మానవులకన్న
మరింత తక్కువ జన్మముతో గల పశువులలో శ్రేష్ఠజాతియని చెప్పబడు గోవు,
అశ్వము, గజము మొదలగు జంతువులు హింసచేయుటగాని మాంసమును భుజిం
చుట గాని చేయుటలేదు. హీనజంతువులగు కుక్కలు, నక్కలు, తోడేండ్లు
మాత్రమే ఇతర ప్రాణుల హింసించుచు మాంసమును భుజించుచున్నవి. అట్లుండగా
పశువులకన్నను మనుజుల కన్నను శ్రేష్ఠులగు దేవతలకు పశుహింసాకరమగు
మాంసమును, సోమలత కృతమగు మద్యమును యిచ్చుచున్నారు. గీతలో నాల్గవ
అధ్యాయమున చతుర్దశ విధములగు యజ్ఞములలోను, తైత్తిరీయోపనిషత్తులో
వర్ణించిన యజ్ఞములలోను యిట్టి పాపకరమగుహింస యేదైన గలదా?
వేదమంత్రముల యొక్క అర్థమును చక్కగా తెలిసికొనెడు శక్తిలేనివారును
విషయాసక్తులును నగువారును వేదభాష్యమును చేయుటచేతనే యిట్టివిపరీతార్థము
గలిగెను. ఋషులు నిర్మించిన ఋక్కులకు సామాన్యజనులు అర్థము వ్రాయుట
చే నీ యనర్థము గలిగినది. ఋషులవంటి నిర్మలప్రజ్ఞగల వారికే వేద మంత్ర

ు గోచరమగును. దయానందస్వామిగారు వ్రాసిన యర్థము చాల
ేవదనియే పండితుల యభిప్రాయము.

— పూర్వము వేదముల కర్థము వ్రాసినవారు సరిగా తెలియనివారైనను
ర్పడిన శ్రీ శంకర, శ్రీరామానుజ, శ్రీమధ్వాచార్య, శ్రీవిద్యారణ్య
గొప్పమహాత్ములును, దివ్యపురుషులును గారా? వారుగూడ యజ్ఞమందు
అంగీకరించుచు వచ్చిరిగదా?

— మీరు పేర్కొనిన శ్రీశంకరాచార్య ప్రభృతులలో అందరును పశు
గు యజ్ఞమునంగీకరించి యుండలేదు. ఒకవేళ మతాచార్యులు అంగీ
రను వాదమును నిలబెట్టుటకు బ్రిహ్మ ప్రయత్నము చేసినను
సంగతికాదు. ఈ మతాచార్యులు యజ్ఞాది కర్మకాండములను సంస్క
దు. వారు యీశ్వర సాక్షాత్కారజ్ఞాన విషయములోగల సందేహ
ంప జేయుటకే యత్నించిరి. అందువలన వారిపై యీ దోషమును
ను. ఒకవేళ అంగీకరించి యున్నారని చెప్పినను, కొన్నికొన్ని
పరంపరగా వచ్చెడివానిని ఆచరణలోపెట్టుకొని వచ్చుట గలదు.

ి ముఖ్యోద్దేశ్యముగాదు. లేక మూలమునకు మొదట యెవరు అర్థ
దాని ననుసరించి చెప్పుటగూడ లోకములో వాడుకగలదు. వారి
కములో మాత్రము, దృష్టినుంచి సంస్కరింపదగిన దానిని సంస్క
ము చేయుచుందురు. శంకరులు యజ్ఞములను నిరసించినారు.
గవదారాధనకన్న, మరి యేకర్మయును చేయకూడదని విధించిన
హింసాపరమగు యజ్ఞము పాపమని తలంచి విడిచిపెట్టి పిష్టయజ్ఞము
. ఇందువల్లనే పశుహింసాయజ్ఞము వేదవిరుద్ధమని అర్థమగు
కాదని వాదించినను బాధకరములేదు. ఏలన: లోకము "గతాను
ుకు స్వభావము గలిగియుండును దీనికొక దృష్టాంతమును
ిషుని సహస్రశిరములలో నొకదానిచేత యీ భూగోళము ధరింప
ు, శాస్త్రములలో చెప్పబడిన వాక్యముపై నాధారపడి, పైజెప్పిన
లేగాక, అనేకపండితులుగూడ, అలాగుననే యంగీకరించి, భగ

వందలని స్తోత్రముల చేసియున్నారు. ఎన్నియో చిత్రములుగూడ వ్రాయించు
చున్నారు, గొప్ప దేవాలయములగూడ, శ్రీవిష్ణుమూర్తి శయన విగ్రహముల పైప్రా
కారము నిర్మించి పూజించుచున్నారు. ఇపుడు ఆదిశేషుడే తన సహస్ర ఫణము
లలో నొకదానివల్ల యీ భూమిని ధరించుచున్నాడని, యెవరైన చెప్పగలరా?
చెప్పినను వినువారుందురా? ఏలన, వర్తమానకాలమున, భూగోళమంతయు చుట్టి
సంచరించువారు గలరు. అందువల్ల దీనిని నమ్మువారుండరు. భూగోళ
మంతయు చుట్టి సంచరించి సత్యము నెరుంగ సాధ్యముగాని కాలమొకటి యుం
డెను. అందువల్ల యీవిషయమై ఆలోచింపకపోయి యుండవచ్చును. అంతేగాదు.
శ్రీశంకరాది మతత్రయాచార్యులు దృశ్యమానమగు యీప్రపంచమును గురించి
యెక్కువ విమర్శింపబూనలేదు. ఏలన, వారి దృష్టిలో నిది మిథ్యగానే గనబడు
చుండెను. వారు శాశ్వతమగు యీశ్వరవిషయములోనే కాలము గడపు స్వభావము
గలవారై యుండిరి.

సర్వేశ్వరుని అనంతశక్తిలో నొకశక్తివలననే యీ భూలోకము ధరింపబడు
చున్నదనియు, అర్థమే అనంతుని సహస్రఫణములలో నొకదానిచే యీ భూగో
ళము ధరించుచున్నాడని అర్థమగును. ఇచట సర్వేశ్వరు డనంతుడనియు, అనంత
శక్తిలో యేకశక్తివల్లనే యీజగద్భరణము జరుగుచున్నదనియు గ్రహించదగును.
కనుకనే "నమోఽస్త్వనంతాయ సహస్రమూర్తయే, సహస్రపాదాక్షి శిరోరుబాహవే"
అని వర్ణించుటకు కారణమైనది. ఇదే సమంజసమైన అర్థము. ఇదివరలో చాతు
ర్వర్ణ్య విభాగ మెట్లు యేర్పడినదను విషయమై, భారతములోగల భృగు భరద్వాజుల
సంవాదమున వివరించడమైనది. గీతయందు షోడశాధ్యాయమున యీశ్వరసృష్టిలో
ఆర్యులనియు, దస్యులనియు రెండుజాతులు మాత్రమే యుండిరనియు, వీరినే
దైవాసురసంపదలుగా శాస్త్రములో వర్ణించిరనియు తెలుపడమైనది. దైవాసుర సం
పద్విభాగ యోగమున యిట్లు వర్ణించుటచే, దైవగుణము గలవారు దేవతలనియు,
అసురగుణము (రాక్షసగుణము) గలవారు అసురులు, లేక రాక్షసులనియు పురాణ
ములలో వర్ణించిన దానిలో, నిక సందేహములేదు. ఈదైవగుణమును అసురగుణ
మును, గీతలో 16 వ అధ్యాయమున భగవంతుడే వర్ణించియున్నాడు. ఆకాలమున
రెండుజాతు లేర్పడుటకు ముందుగా, యేకజాతియే యుండినట్లు భృగు భర
ద్వాజుల సంవాదమునందు నిరూపింపబడెను తరువాత రెండుజాతులుగాను, మరి

కొంతకాలము గడచిన తరువాత, నాలుగుజాతులుగాను విభాగమేర్పడెను. బహు కాలము జరిగిన తరువాత బ్రాహ్మణస్త్రీ యందు శూద్రునకు జన్మించినవాడు పంచముడని పంచమజాతి యేర్పడినట్లు శాస్త్రములలో విశదీకరింపబడినది. ఈమైదు జాతులలో గల, స్త్రీ పురుషులకు, పరస్పర సంబంధము గలిగి పుట్టినవారే, అనేక జాతులవారైరి. మనుస్మృతి, సూత సంహితాది, గ్రంధములలో యెవరెవరి సంకరము వల్ల, యేయే జాతి యేర్పడినదో స్పష్టముగ వర్ణించబడినది. ఇది చాలవరకు యుక్తియుక్తముగా నుండునని తోచుచున్నది. కాని బ్రాహ్మణ స్త్రీ యందు శూద్రునకు జన్మించినవాడు, పంచముడని చెప్పుటలో యేలాటి సమన్వయార్థములేదు. ఏలన, సంకరముచే పుట్టిన శిశువు ఒకవేళ తల్లిజాతిగాని తండ్రిజాతి గానియుండును, బ్రాహ్మణ స్త్రీ యందు శూద్రునకు జన్మించిన వాడు పంచముడని చెప్పినచో యపుడుగూడ నావిధముగ ననేకులు జన్మించుచున్నారు. వారు పంచములలో చేరుటగాని, వారిని పంచములని పిలుచుటగాని లోకములో సాంప్రదాయములేదు. ఈ విషయమై భారతదేశచరిత్రమే సరియగు మార్గమును జెప్పుచున్నది. ఆర్యులీదేశమునకు వచ్చుటకు ముందుగా, ఆదిమనివాసులై యుండువారే పంచములుగా యేర్పడియుండవచ్చును.

ఆర్యులు శ్రేష్ఠులు, విజ్ఞానవంతులు, తేజోరూపులుగా నుండిరి. ఆర్యులు కాని వారిని అనార్యులగాను ఆదిమాంధ్ర, ఆది ద్రావిడ, ఇత్యాది దేశములకు సంబంధించిన పేర్లతో పిలువసాగిరి ఇపుడుగూడ చాతుర్వర్ణస్థుల ఆచార ఆహార వ్యవహారములకును, ఆదిమనివాసుల ఆచార ఆహారవ్యవహారములకును యెంతో మార్పు గనబడుచున్నది, ఆర్యులు ఆదిమనివాసులను సంస్కరించి తమలో చేర్పకనే కడగా నుంచినందుచేతనే యింత వైషమ్యమేర్పడినది. అయితే యీ విషయము చరిత్రకారులకు వదలి వేయదగినది. చరిత్రకారులువ్రాసిన దానిలోను ఒకదానికి మరియొకటి సంబంధ పడకనేయున్నది. పాశ్చాత్యులు వ్రాసిన భారతదేశచరిత్రముకన్న భారతదేశములో జన్మించిన వారు వ్రాసిన చరిత్రమే చాల వరకు నిజమును తెలుపుచుండును.అయినను బ్రాహ్మణ, బ్రాహ్మణేతర పక్షపాతము గలవారు వ్రాసినచో నిదియును సత్యముగా యుండదు. అట్టి ద్వేషబుద్ధిలేనివారు వ్రాసియుండినచో బాగుండును. లేనిచో "బ్రాహ్మణోఽస్యముఖమాసీత్" అను శ్రుతివాక్యమునకు పరమేశ్వరుని ముఖ, బాహూరు, పాదములనుండి బ్రాహ్మణాది

నాలుగు జాతులు జన్మించినట్లు, పనికిమాలిన అర్థమునే జెప్పెదరు. ఇంతకంటె అన్యాయమైన అనర్థకరమైన అర్థము మరియొకటి గలదా? దీనికేదైన యుక్తి గలదా? జీవులు యీశ్వరాంశులనియు, ఈశ్వరునివలె అనాదులనియు లేక యీశ్వర స్వరూపులనియు చెప్పెడు శ్రుతివాక్యములకు పైజెప్పిన యర్థమునకు యేమైన సంబంధముండునా? ఈవిషయమై ఇదివరలో శృతికాండమున వివరించి యుండుటచే యిచట మరల జెప్పతలంచలేదు. భృగురువాచ:—

శ్లో॥ న విశేషోఽస్తి వర్ణానాం సర్వం బ్రాహ్మమయం జగత్
బ్రహ్మణా పూర్వసృష్టం హి కర్మభి ర్వర్ణతాం గతమ్॥

తా॥ సృష్ట్యారంభమున జాతి విభాగముగలిగి యుండలేదు. బ్రాహ్మణులు మాత్రమేయుండిరి; వారికే "ఆర్యులను" పేరు గలిగియుండెను. బ్రహ్మచే యీలాగున ఆదిలో సృష్టియేర్పడెను. తరువాత జనులయొక్క గుణముల ననుసరించి వర్ణవిభాగములు గలిగెను. ఇదియెంతో సమంజసముగా నున్నది. ఈవిషయమై శ్రీకృష్ణభగవానుడు చెప్పునపుడు పై జెప్పిన యేకవర్ణములో గుణముచే రెండువర్ణము లేర్పడి యుండెను.

శ్లో॥ ద్వౌ భూతసర్గౌ లోకేఽస్మిన్ దైవ ఆసుర ఏవచ
దైవో విస్తరశః ప్రోక్త ఆసురం పార్థ! మే శ్రృణు.
(గీత. అ. 16)

తా॥ ఈ లోకమందు దేవతా సంబంధమయిన గుణములుగలవారనియు, అసుర సంబంధమయిన గుణములు గలవారనియు, సృజింపఁబడిన మనుజులు రెండు విధములుగా నున్నారు. దేవతా సంబంధ గుణముగలవారి సృష్టి యీ యధ్యాయమున మొదటి మూడు శ్లోకములలో 26 గుణములతో వర్ణింపబడినది. అసుర సంబంధ గుణము గలవారి సృష్టియిక వినుము, అనఁగా నీ యధ్యాయమున 4 వ శ్లోకమునుండి అధ్యాయాంతమువరకు అసుర గుణము గలవారిని వర్ణించి యున్నారు. ఈ యిరుతెగలు బహుకాలము నుండి యుండిన తరువాత, "చాతుర్వర్ణ్యం మయాసృష్టం, గుణకర్మ విభాగశః". అప్పటకి అర్యులలో జనసంఖ్య వృద్ధియై వచ్చె నప్పటికి, గుణకర్మలుగూడ అనేకములయి యుండుటవల్లను, వ్యవహారములు

జరుగవలసి వచ్చుట వలనను, 4 జాతులుగా విభాగము చేయవలసి వచ్చెను. తరువాత సాంఖ్య, జైన, బౌద్ధ, శైవ, వైష్ణవాది యిప్పటివరకు గల జాతులన్నియు, మతములన్నియు యేర్పడెను. ఇంకను యెన్నియో విభాగములు యేర్పడునపుడు అవియు నొక్కొక్క జాతులుగా యేర్పడగలవు. దీనిని గురించియు ఇదివరలో జెప్పియుండుటచే విస్తరింపబూనలేదు. శ్రీకృష్ణభగవానుడు "ద్వౌభూత సర్గౌలోకేఽస్మిన్" అని చెప్పిన దానికి, ఉద్గీత బ్రాహ్మణ శ్రుతియును అలాగుననే యుంటున్నది.

"ద్వయాహ ప్రాజాపత్యా దేవాశ్చాసురాశ్చ" రెండువిధములగు ప్రజల సృష్టియేగలదు. అది అసుర స్వభావముగలదనియు, దేవతా స్వభావముగలదనియు గ్రహించదగినది. ఇక నారద భక్తిసూత్రమందు గల కొన్ని వాక్యములను తెలిపెద.

సూ॥ తత్తు విషయత్యాగా త్సంగత్యాగాచ్చ.

తా॥ ఆ భక్తి, విషయత్యాగమువలనను, సంగత్యాగము వలనను గలుగును, అనఁగా బంధవిముక్తియు, దైవప్రాప్తియు గలుగవలసియుండిన, యెవరికైనను యిట్టి స్థితిగలిగి యుండవలయును.

సూ॥ తస్మిన్ తజ్జనే భేదాఽభావాత్.

తా॥ ఏలననఁగా భగవంతుడు తన భక్తులయందెంత మాత్రమును భేదము లేనివాడై యున్నాడు.

సూ॥ సతరతి సతరతి స లోకాంస్తారయతి.

తా॥ వాడే సంసారసాగరమును దాటును వాడే యజ్ఞానమును దాఁటును, అట్టివాడు తాను దాటునదేగాక, లోకమునుగూడ దాటించును.

సూ॥ నాస్తి తేషు జాతి, విద్యా, రూప, కుల, ధన, క్రియాది భేదః.

తా॥ భగవద్భక్తులకు జాతి, విద్య, రూపము, కులము, ధనము, కార్యములు మొదలగు భేదములు లేవు.

సూ॥ అహింసా సత్య శౌచ దయా౽స్తిక్యాది
చారిత్రాని పరిపాలనీయాని.

తా॥ అహింస, సత్యము, శుచి, దయ, ఆస్తిక్యము మొదలగు, మంచి నడవడికలను రక్షింపవలయును. ఇట్లే నాపస్తంబ మునీంద్రులు తన ధర్మశాస్త్ర మందు తెలిపినదానిని చూడుడు.

మూ॥ ధర్మచర్యయా జఘన్యోవర్ణః పూర్వం పూర్వం వర్ణమాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ.

తా॥ ధర్మానుష్ఠానముచే నిమ్నజాతియందుండువాడు, పై జాతిలోనికిఁ బ్రవేశించుచున్నాడు. జాతి, గుణాగుణములచే ఘటీయంత్రమువలె నూర్ధ్వాధోభాగములకు తిరుగుచుండును.

మూ॥ అధర్మచర్యయా పూర్వోవర్ణో జఘన్యం జఘన్యం వర్ణమాపద్యతే జాతిపరివృత్తౌ.

తా॥ అధర్మ ప్రవృత్తివల్ల ఉన్నత జాతియందుండువాడు, నిమ్నవర్ణమును పొందుచున్నాడు, జాతియనునది చక్రము యొక్క అకులవలె, గుణాగుణముల ననుసరించి, క్రిందికిని, పైకిని తిరుగుచుండును. అనఁగా సద్వృత్తివల్ల, తక్కువజాతియందుండు వాడెక్కువ జాతిలోనికిని, దుర్వృత్తివల్ల యెక్కువజాతి యందుండువాడు తక్కువజాతిలోనికి వెళ్ళుచుండును. కొందరు పుట్టిన కులాభిమానముగల పండితులు, యీమార్పు యీ జన్మమున గలుగునది కాదనియు, జన్మాంతరములో గలుగుననియు శుష్కార్థమును జెప్పుదురు. అది సత్యమునకు దూరమైన వాక్యము. నహుషుడను రాజు, ధర్మగుణములచే ఆ జన్మములోనే దేవతల కధిపతి యయ్యెను. అచట స్వర్గలోకములో తన స్థానమును నిలుపుకొనజాలక దుర్వృత్తి గలవాడై ఋషుల శాపమువలన, యజగరమై భూమికి పడెను. ఈ చరిత్రము భారతమున సువిస్తరింపబడినది. ఈ కథవల్ల మనుజావొక జన్మములోనే దేవత్వమును బొందుటయు, మరల నాజన్మములోనే, తిర్యగ్జన్మము గలిగిన వార్తగుటయు ప్రత్యక్షమయ్యెను. దీనివలన్న, నిక సాక్ష్యమేమి కావలయును? కావున

శ్రద్ధానుష్ఠానములు గలిగిన యెడల అంత్యజాతి యందుండు వాడుగూడ, అగ్రజాతిని యీజన్మములోనే పొందగలుగును. అలాగున అగ్రజాతియందుండు వాడైనను దుష్టాచారము గలిగి వర్తించిన, యీ జన్మములోనే అంత్యజాతిలోనికి చేరగలుగును. ఇట్టి సంస్కరణము చేయువారు లేకపోవుటచేతనే యున్నతజాతి చెడుటకును, నిమ్నజాతి యున్నతస్థితికి రాకపోవు టకును కారణమైనది. ఇదే సత్యమైన జాతియొక్క స్వరూపము.

శ్లో. సంసారార్ణవ మగ్నానాం జంతూనా మవివేకినాం
అగతీనాం గతిస్స్యాత్తు జ్ఞానమేవ హి కారణమ్॥

తా॥ జననమరణ రూపమగు సంసార దుఃఖసాగరములో మగ్నులైన ప్రాణులకును, జ్ఞానములేనివారికి, యేగతియు లేనివారికిని, సాక్షా దాత్మజ్ఞానమే గతియగును, అనఁగా జ్ఞానమే సంసారసాగరమును తరించుటకు నావయని భావము.

శ్లో. జ్ఞాన యజ్ఞోదుపే నైవ బ్రాహ్మణోఽప్యంత్యజోఽపి వా
సంసారసాగరం తీర్త్వా ముక్తిపారం హి గచ్ఛతి॥

తాత్పర్యము:— జ్ఞానమనెడు ఓడవలన, బ్రాహ్మణుఁడైనను, అంత్యజుడైనను దుఃఖరూపమగు సంసారసాగరమునుండి తరించి, యిచ్చటనే మోక్షము చేరగలుగును.

శ్లో. అస్తి చే ద్బ్రహ్మవిజ్ఞానం స్త్రియోఽవా పురుషస్య వా
వర్ణాశ్రమ సమాచార స్తస్య నాస్త్యేవ సర్వదా॥

తా॥ బ్రహ్మసాక్షాత్కార జ్ఞానము స్త్రీకైనను, పురుషులకైనను గలిగినచో అట్టివారికి, వర్ణాశ్రమ సమాచారములను గురించి యేమియు సంబంధములేదు.

శ్లో. తండులస్య యథాచర్మ యథా తామ్రస్య కాలిమా
నశ్యతి క్రియయా పుత్ర పురుషస్య తథా మలః॥
జీవస్య తండులస్యేవ మలం సహజమప్యలం
నశ్యత్యేవ న సందేహ స్తస్మాదుద్యమ వాన్భవ॥

తా॥ యోగవాసిష్ఠమందు వశిష్ఠులు శ్రీరాముల కొరకిట్లుపదేశించిరి. జీవునకు కర్మ, లేక అవిద్య, లేక వాసన, ఒకవేళ స్వభావముగా యుండినను పురుష ప్రయత్నమువలన దానిని నశింపజేయవచ్చును, బియ్యమునకు పుట్టుకలోనే యునుకయు, తౌడును, రాగికి నుత్పత్తిలోనే చిలుమును గలిగియుండినను, యేలాగున వడ్లనుదంచుటచేతను, తామ్రమును స్ఫుటమొనర్చుటచేతను దోషములులేనివగుచున్నవో, అలాగున పురుషప్రయత్నముచేత జీవుని యొక్క మాయయు నశించును. ఈ విషయములో సంశయింపకుము, అందువలన ప్రయత్నవంతుడవు కమ్ము.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాం స్త్రీ శూద్రాణాంచ పావనం
శాంతయే సర్వకర్మాణా మస్య ద్యోగాన్నాస్తి విముక్తయే

తా॥ బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, స్త్రీ శూద్రాదులలో నెవరికైనను ఆత్మధ్యాన జ్ఞానయోగము తప్ప సమస్తకర్మలు నశించుటకును, జీవన్ముక్తి గలుగుటకును, వేరు మార్గములేదు, ఇందువల్ల సర్వజనులకును బ్రహ్మవిద్య కధికారము గలదనియు, జ్ఞానమందును, యోగమందును, అర్హతగలదనియు, రూఢియగుచున్నది.

శ్లో॥ నైవ స్త్రీ పుమానేష నైవచాయం నపుంసకః
యద్యచ్ఛరీరమాదత్తే తేన తేన స యుజ్యతే.

తా॥ ఈ యాత్మ పురుషుడునుగాదు, నపుంసకుడునుగాదు, స్త్రీయునుగాదు, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రాది జాతులతో సంబంధించినదిగాదు, బ్రహ్మచర్య, గృహస్థ, వానప్రస్థ, యత్యాశ్రమములతోః సూచిననియును గాదు. ఏ యే శరీరమును గ్రహించినను దానికి విలక్షణమై, సాక్షియై, శివమై, అమృతమయముగా నుంటున్నది. ఈ సత్యమును గ్రహించినచో, ఆత్మ, అన్నిటిలోను ఒకేవిధముగానే యుండునను సత్యము బోధపడగలదు, దీపమునకు ప్రకాశమే స్వభావమై యుండినను, యే యే రంగులతోగాని, ఆకృతులతోగాని, చేరినపుడా యావరణములును, ఆకారములును గలిగి యున్నటుల యేవిధముగ తోచునో,

ఆత్మయొక్క యథార్థస్థితియు నా లాగుననే యుండును. ఇట్టి యాత్మను గురించి బోధించుటయే, జ్ఞానబోధయగును. అట్లు ఆత్మను గురించి తెలుపక దేహాదివర్ణాశ్రమములగురించి చెప్పెడు వాక్యములు, అజ్ఞాన బోధకములే యగును, దీనివల్ల బాధ గలుగునే గాని బోధ గలుగదు, శ్రీ జగద్గురువు శంకర భగవత్పాదులు, జాతిని గురించి, మనీషా పంచకమందు యెట్లు చెప్పియున్నారో దానిని తెలిపెద.

శ్లో॥ సత్యాచార్యస్య గమనే కదాచి న్ముక్తిదాయకమ్
కాశీ క్షేత్రం, ప్రతి సహ గౌర్యా మార్గేతు శంకరమ్
అంత్యవేషధరం దృష్ట్వా గచ్ఛ గచ్ఛేతి చాబ్రవీత్
శంకరః సోఽపి చండాలస్తంపునః ప్రాహశంకరమ్.

తా. ఒకానొకప్పుడు మోక్షము నిచ్చునట్టి, కాశీక్షేత్రమున శ్రీ శంకరాచార్యులు వెళ్ళుచుండగా, మార్గమధ్యమున ముదునలి వేషముధరించిన పార్వతియు, ఛండాలవేషము ధరించి మహావృద్ధుడుగా గనిపించు నట్లుండు పరమశివుని చూచి, శంకరాచార్యులు, తొలగుము, తొలగుము, అని చెప్పగా చండాల వేషధారియగు, ఆ పరమ శివుండు. శంకరార్యులతో, ఇట్లు వచించెను,

శ్లో॥ అన్నమయాదన్నమయంవ్యాథవాచైతన్యమేవ చైతన్యాత్
ద్విజ వర దూరీకర్తుం వాంఛసి కిం బ్రూహి గచ్ఛగచ్ఛేతి.

ఓ ద్విజశ్రేష్ఠుడా! మీ శరీరము యేలాగున, అన్నమయమగు శుక్లశోణితములతోగూడినదో ఆలాగున, నా శరీరమున్ను, పంచ భూతాత్మకమగు అన్నమయమే ఆలాగున, చైతన్యాత్మ మీయందును, నాయందును, ఒకటియే, కావున, దేనిని తొలగు, తొలగు. అని చెప్పుచున్నావు. దీనిని నాకు చెప్పుము- అని అంత్యజవేషము ధరించిన సాక్షాత్ పరమశివుడు చెప్పిన వాక్యములు విని, శ్రీశంకరాచార్యులు దివ్యదృష్టితో చూడగా, ఆవేషధారులు, శ్రీ పార్వతీ పరమేశ్వరులని యెరింగి యిట్లు బదులు చెప్పిరి.

శ్లో॥ కిం గంగామ్బుని బింబితేమ్బరమణౌ చండాల వాటీపయః
పూరే చాన్తరమస్తి కాంచన ఘటీ మృత్కుమ్భయోర్వామ్బరే.

ప్రత్యగ్వస్తుని నిస్తరంగసహజా నందావ బోధామ్బుధౌ
విప్రోయం శ్వప-చోఽయమిత్యపి మహాన్ కోయంవిభేదభ్రమ

తా॥ సువర్ణపాత్రమందు గంగాతీర్థము నిండజేసినను, దానిలో గల సూర్యప్రతి బింబమునకును, మట్టిపాత్రయందు అంత్యజాతులు నివసించెడు స్థలములోగల జలముచే నింపిన, దానియందు ప్రతిబింబించెడు సూర్యప్రతిబింబమునకు యేలాగున కొంచెమైనను భేదముగలుగదో, ఆజలములయొక్క శుద్ధాశుద్ధములు యేలాగున, సూర్యునకు గలుగవో, సూర్యబింబ మేలాగున స్వచ్ఛప్రకాశమై యుండునో లేక యీరెండు పాత్రలలో యేకమైవ్యాపించియుండు నాకాశమునకు, మంచిచెడుగు దోషములు అంటవో, ఆలాగున నిస్తరంగ సముద్రమువలె నాత్మసాక్షాత్కార జ్ఞానసాగరముగా గల స్థితిలో వీడు బ్రాహ్మణుడు, వీడు అంత్యజుడు అను భేదమెక్కడిది? అట్టి భేదము మాయా భ్రమయేగాని మఱియొకటిగాదు,

శ్లో॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తిషు స్ఫుట తరాయాసంవిదుజ్జృమ్భతే
యాబ్రహ్మాది పిపీలికాన్త తనుషు ప్రోతా జగత్సాక్షిణీ
సైవాహం నచ దృశ్యవస్త్వితి దృఢప్రజ్ఞాపి యస్యాపి
చేచ్చండాలోస్తు సతుద్విజోస్తు గురురిత్యేషామనీషామమ

తా॥ జాగ్రత్స్వప్న సుషుప్తియనెడు అవస్థాత్రయములకు సాక్షియై, యే సంవిత్స్వరూపమగు నాత్మ వెలుగుచున్నదో, బ్రహ్మాది పిపీలికాంతము గల సకల ప్రాణికోట్లు చైతన్యము, మణిలో సూత్రమువలె గ్రుచ్చబడుచున్నదో, ఆజగత్సాక్షి యగు నాత్మయే తానుకాని, యీదృశ్యవస్తువేదియునుగాదని యెవనికి అట్టి దృఢ ప్రజ్ఞగలిగి యుండునో అట్టి వాడు చండాలుడైనను, లేక ద్విజుడైనను వాడు నా యొక్క గురుడని నా యొక్కమనో నిశ్చయము. ఇచటకూడ గుణమునుగురించి జాతి తెలుపబడమైనది.

శ్లో॥ బ్రహ్మైవాహమిదం జగచ్చ సకలం చిన్మాత్ర విస్తారితం
సర్వంచైతదవిద్యయా త్రిగుణయా శేషం మయాకల్పితమ్

ఇత్థంయస్య దృఢామతిః సుఖతరే నిత్యేపరే నిర్మలే
చండాలోస్తు సతుద్విజోస్తు గురురిత్యేషా మనీషామమ

తా॥ నేను చైతన్యాత్మయగు బ్రహ్మయేగాని, యీ' పంచభూతాత్మకమగు దేహముగాదు. ఇవన్నియు అజ్ఞాన స్వరూపమగు బ్రహ్మముచే వ్యాప్తములైనవి. త్రిగుణాత్మకమైన మాయవల్ల నీజగత్తు కల్పితము. ఈలాగున యెవనియొక్క మతి దృఢము గలిగియుండునో పరమై, నిర్మలమై, నిత్యమై అనందమైయుండు నాత్మయందు యెవనికి నిలుకడ కలిగియుండునో, వాడు చండాలుడైనను లేక బ్రాహ్మణుడైనను నాయొక్క గురుమూర్తియని యే నానిశ్చయము.

ఈవిధముగా శ్రీశంకర భగవత్పాదులు ఐదు శ్లోకములచే స్తుతించడమైనది. దీనికే మనీషాపంచకమని పేరు. శ్రీశంకరాచార్యులు గూడ జాతి భేదము మొదట గలిగి యుండెననియు, అట్టి భేదము మాయాకల్పితమనియు, బ్రహ్మవేత్తలగు జ్ఞానులకుండకూడదనియు, పరమకారుణికుడగు పరమేశ్వరుండు తలంచి, శ్రీశంకరాచార్యులకు అట్టి భేదమును పోగొట్టుటకు నంత్యజవేషము ధరించి యిట్లు యుపదేశించడమైనదని పెద్దలు వచింతురు. ఈవిషయమై శ్రీశంకరుల ముఖ్యశిష్యులలో నొకరగు అస్తామలకాచార్యులు జెప్పినది చూడుడు.

శ్లో॥ నాహంమనుష్యో నచదేవయక్షో నబ్రాహ్మణ, క్షత్రియ
వైశ్యశూద్రః న బ్రహ్మచారీ న గృహీ వనస్థో
భిక్షుర్న చాహం నిజబోధరూపః.

శ్రీశంకరాచార్యులు "కస్త్వంశిశో" యోచిన్నవాడా నీ వెవడవు? అని యడిగిన ప్రశ్నకు యీపై శ్లోకము జెప్పడమైనది.

తా॥ నేను మనుష్యుడనుగాను, దేవుడనుగాను, యక్షుడనుగాను, బ్రాహ్మణుడనుగాను, క్షత్రియుడనుగాను, వైశ్యుడనుగాను, శూద్రుడనుగాను, అలాగున, బ్రహ్మచారియును, గృహస్థుడను, వానప్రస్థుడను, సన్యాసియునుగాను. ఇవన్నియూ మాయాకల్పితములు. సత్యమైన బోధ రూపమగు జ్ఞానమేదిగలదో, అయ్యదియే నేను. ఇట్టి బ్రహ్మబోధము గలవాడై సన్యాసియును ధర్మబోధకుడగును, అట్టివారేర్పడు నపుడే లోకము తరింపగలుగును. ఓమ్.

ఓమ్.

లోకోద్ధారకము

విస్మృతికాండము

శ్లో॥ సమం సర్వేషు భూతేషు తిష్ఠన్తం పరమేశ్వరం
వినశ్యత్స్వ వినశ్యన్తం యః పశ్యతి స పశ్యతి.

టీ॥ సర్వేషు = సమస్తమునైన, భూతేషు = ప్రాణులయందు, సమమ్ = సమముగా, తిష్ఠన్తం = ఉండునట్టి, పరమేశ్వరం = పరమేశ్వరుని. (సర్వేషు భూతేషు = సమస్తప్రాణులు) వినశ్యత్సు (సత్సు) = నశించిన వగుచుండగా, అవి నశ్యన్తం = నశింపని వానినిగా, యః = ఎవడు, పశ్యతి = చూచుచున్నాడో, సః = వాడు, పశ్యతి = చూచుచున్నాడు

తా॥ (ఓ అర్జునా!) ఎవ్వడు బ్రహ్మాది స్తంబపర్యంతములగు, సకల ప్రాణులయందును, అనగా, నశ్వరములయిన, సకల చేతనా చేతనములయందును సమముగా నుండునట్టియు, దేహేంద్రియ, మనో బుద్ధ్యాదులకంటె నితరుడును నగు పరమేశ్వరుని, సర్వము నశించినను, నశింపని వానినిగా నెఱుంగుచున్నాడో, వాడే చూచువాడు, ఇతరుడు జూచువాడుగాడు (గీత). నేత్రము లున్నప్పటికిని సర్వత్రా సమానముగానుండు, పరమేశ్వరుని జూడనివాడు, నేత్రములు లేని వానితో సమానుడు ఇట్టి జ్ఞానదృష్టి లేకపోవుటవలననే, సమానముగ సర్వులలో నుండు పరమేశ్వరుని జూడకపోవుటచేతనే, కల్పితములగు వర్ణములగు దేహములు మాత్రము జూచి, మాయామోహములో బడియుండుటకు కారణమగుచున్నది, అట్టి దివ్యదృష్టిని, జ్ఞానదృష్టిని, సమత్వదృష్టిని కరుణదృష్టిని సంపాదించుకొనవలయును. అంతవఱకు అంధప్రాయులై జీవింపవలసి యుండును, దైవ నిర్మితమగు చిత్రవిచిత్రమైయుండు జగన్మంగళమును అంధుడు జూచి యానందింపజాలనట్లును, మార్గము తెలియక, దారితప్పి నడచునట్లును, అట్టి సవిమల

దృష్టి లేనివారు, సర్వేశ్వర సుఖము ననుభవింపకపోవుటయేగాక, సత్యమార్గములో ధర్మమార్గములో, ఆనందమార్గములో నడువజాలక పోవుదురు.

బ్రా:— వివేక జ్ఞాన సంపన్నుడవగు శివరామకృష్ణయ్యగారూ! ఈ భాగము నకు యేల విస్మృతి కాండమని పేరిడిరి?

ఆ:— విశుద్ధాంతః కరణము గల రామకృష్ణశర్మగారూ! ఇక మీదట లోకక్షేమము గోరు వారందఱును, యిదివరలో బ్రాహ్మణులకు, బ్రాహ్మణేతరులు బ్రాహ్మద్వేషము జేసి యుండినచో, అదియు, బ్రాహ్మణేతరునిపై యేదైన బ్రాహ్మణేతర ద్వేషము జరిపియుండినచో, దానినిన్ని మరచిపోవలయును, కావుననే యీ భాగమునకు విస్మృతికాండమని పేరిడుటకు కారణమైనది. సత్యము దెలియువఱకే సందేహము గలుగుచుండును. అది విచారణచేత, నిదానముగానే గోచరము గాగలదు. దానికొక కథ జెప్పెద. ఒకకాలమున, శ్రీ కాశీయందు గంగా పుష్కరము జరుగుచుండగా, దూరదేశమునుండి ఒక బ్రాహ్మణకుటుంబమువారు, భార్య బిడ్డలతో స్నానమునకు వచ్చిరి. జనుల వత్తిడివలన, స్నానసమయమున అయిదు సంవత్సరముల ప్రాయముగల బ్రాహ్మణబాలుడు, కనుపించకపోయెను, వెతుక వలసినదంతయు వెతకియు, పుత్రుడు గానరాకుండుటచే, యెట్లుపోయెనో, గంగలోబడి మృతినొందెనో, అని శోకము గలిగి మనోనిశ్చయము జేసికొని, స్వగ్రామమునకు వెళ్ళెను. ఆబాలుడు జనులు క్రిక్కిరిసియుండు ప్రదేశమగుటచే, తల్లిదండ్రులు గనుపించనందున యేడ్చుచుండగా, కరుణస్వరూపుడగు నొక సాధువాబిడ్డను దగ్గరకు జేర్చుకొని సాంత్వనవాక్యముల జెప్పుచు, పండ్లు ఫలహారముల బెట్టెను. పాప మాసాధుసత్తము డాబ్రాహ్మణబాలుని దీసికొని, యనేకస్థలములలో వెతకినను, దైవవశముననో, మరేకారణముననో మాతాపితరులు కనుపించినవారు గారు. ఆసాధువు తానువుండు ప్రదేశమున యీబాలుని గూడ నుంచి, కొంత చదువును నేర్పి, మంచి యోగనిష్ఠగల తపస్విగా తయారుచేసెను. ఆశిశువు క్రమముగ వృద్ధినొంది, జటామండితుడై, రుద్రాక్షభూషితుడై, కౌపీనధారియై, విభూతిని ధరించువాడై, యౌవనవయస్సు గలవాడై నపుడు, తన పూర్వవృత్తాంతము జ్ఞాపకమునకొచ్చి, స్వగురుని యనుజ్ఞ బడసి, స్వగ్రామమునకు వెళ్ళునరికి యితని మాతాపితరులు పరలోకము నలంకరించియుండిరి. నలుగురు సోదరులు, యిద్దరు

సోదరీమణులును, స్వగృహమున నుండిరి. ఈ తపస్వి తన పూర్వవృత్తాంతము నేమియు జెప్పకనే, ఆ యింటికి వెళ్ళెను. ఇంటివారు యితడెవడో బైరాగిగా నుండవచ్చునని దలచి, బియ్యమును బిచ్చము పెట్టుటకు వచ్చిరి. అతడు తనకు బియ్య మక్కరలేదనియు, భోజనము చాలుననియు జెప్పగా, అరుగుపై కూర్చుండ బెట్టి, అతని విస్తరాకును ముట్టకయు, పాత్రను తాకకయు జలమునిచ్చి భోజనము బెట్టిరి. భోజనానంతరము పత్రిమునకు వెళ్ళవలసినదిగా గృహమున నుండువారు జెప్పిరి. అపుడు తనయొక్క పూర్వవృత్తాంతమును యింటివారికి జ్ఞాపకము జేయ వలయునని దలంచి, వారి మాతాపితరుల గురించి అడిగెను. వారిరువు రును కొంతకాలము క్రిందట స్వర్గలోకము నలంకరించిరని బదులు చెప్పిరి. అప్పుడు ఈతపస్వి జన్మించుటకు ముందుగ యిద్దరు మొగపిల్లలును ఒక ఆడపిల్లయు గలిగియుండిరి. వారితో మీతల్లి తండ్రులు మీముగ్గురు యెప్పుడైనా గంగాపుష్కర స్నానమునకు వెళ్లిరా! అనియు, తన పూర్వపు పేరగు విశ్వనాధ శర్మయను ఒక తమ్ముడు మీకు యుండెనా! (అనగా యోగియొక్క బాల్యమున నామధేయము విశ్వనాధశర్మయని యుండెను.) అనియు అడిగెను. పై జెప్పినవాక్య ముల విని నపుడే ఆసోదర సోదరీమణులకు గంగాపుష్కర వృత్తాంతము జ్ఞప్తికి వచ్చి కొంతప్రేమగలిగి, యీతపస్వియొక్క ముఖదేహాదులజూచి, తమవిశ్వనాధ శర్మయై యుండవచ్చునా యని సందేహము గలిగెను. ఇట్లుండగా యిరుగు పొరుగువారగు జనులందరు అచ్చోటికి విచ్చేసిరి. అపుడు యోగి తనయొక్క వృత్తాంతమంతయు తెలిపి, మహాత్ముడగు నొక గురువరుడు తనను సంరక్షించి, విద్యయు, యోగమును నేర్పి యిట్టి తాపస స్థితికి తెచ్చిరనిజెప్పగా, జ్యేష్ఠసోదరు లును, సోదరియును, యీ యోగిని కౌగలించుకొని సంతోషము బట్టజాలక, ఆనందబాష్పములు ధారధారలుగా ముడి వానవలె గురియుచుండగ పరమేశ్వరా! కరుణాసాగరా! మాతమ్ముడు యెచటో గంగలోపడి మరణించెనని తలంచితిమి. మీకృపవలన మరల జూడదగిన భాగ్యము గలిగినందులకు, మేమెంతో ధన్యు లేము." అనిజెప్పిరి. ఆలాగున వర్ణముయొక్క రహస్యమున్ను యిట్టిదే. అందరి లోను వెలుగుచుండు సర్వేశ్వరుని మాయా మోహముతో జూడజాలక యీ భేద ములు, ద్వేషములుగలుగుటకు కారణమైనది. యథార్థముగ అందరును యొక యీశ్వరుని సంతానముతే యనియు, అందరిలోను యొకసర్వేశ్వరుడే వెలుగుచుం

డెననిప్పి జ్ఞానము గలుగునప్పుడు. విశ్వనాధశర్మ యొక్క నిజస్థితిదెలిసినవుడు జ్యేష్ఠ సోదరీ సోదరులకు, యెంతటి ప్రేమగలిగెనో దెలియుటకుముందుగనున్న తిరస్కార భావమును గూర్చి యెంత పశ్చాత్తాపపడిరో, అలాగున అందఱి ఆత్మలో సర్వేశు దొక్కడే గలడని జ్ఞానముగలిగినపుడు యింత ప్రేమయు పశ్చాత్తాపమున్ను గలుగును. కావుననే శ్రీ బుద్ధుడు, శ్రీ మహమ్మదు, శ్రీ యేసుక్రీస్తు మొదలగు ప్రవక్తలు మానవసోదరులను, ఆలింగనముజేసికొని ప్రేమించుటకు కారణమైనది. కావున గతమును గుఱించి విచారించిన ప్రయోజనము లేదు. ఇకమీదట బ్రాహ్మణ బ్రాహ్మణేతరు లుభయులును పరస్పరవైషమ్యమును విస్మరించి యొకే సోదర భావముతో మెలగెడి శక్తి జ్ఞానము జాలకపోయినను, గుణము ననుసరించియైన, అందఱిని ప్రేమించుటయు, సమానముగ జూచుటయైనను జేసికొనవలయును. సాత్విక, రాజస, తామస జ్ఞానములగుఱించి, శ్రీకృష్ణభగవాను లుపదేశించినది చూడుడు,

శ్లో॥ సర్వభూతేషు యేనైకం భావ మవ్యయ మీక్షతే,
అవిభక్తం విభక్తేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి సాత్త్వికమ్.

తా॥ వేఱువేఱుగానున్న, బ్రహ్మాదిస్తంబ పర్యంతములగు, సకల భూతముల యందును, యెడతెగక యుండునదియు, అద్వితీయ మైనదియును, పుట్టుక, చావు మొదలగు సకల వికారములు లేనిదియును, (నిత్యమైనదియును) అగు వస్తువును (పరబ్రహ్మమును) యే జ్ఞానముచేత జూచుచున్నాడో, ఆ జ్ఞానమును సాత్త్విక జ్ఞానముగా దెలిసికొనుము॥

శ్లో॥ పృథక్త్వేన తు యజ్జ్ఞానం నానాభావా న్పృథగ్విధాన్,
వేత్తి సర్వేషు భూతేషు తజ్జ్ఞానం విద్ధి రాజసమ్.

తా॥ భిన్నభిన్న రూపములుగా నున్నట్టి సకలభూతములయందును, అనేక జీవులను, వేఱు, వేఱు, లక్షణములు గలవారినిగా, యేజ్ఞానము తెలిసికొనుచున్నదో అట్టి జ్ఞానమును, రాజసజ్ఞానముగా దెలిసికొనుము,

శ్లో॥ యత్తుకృత్స్నవదేకస్మిన్కార్యే సక్తమహైతుకం,
అతత్త్వార్థవదల్పంచ తత్తామస ముదాహృతమ్.

తా॥ ఒక కార్యమునందు (దేహమునందు లేక ప్రతిమ మొదలగు దాని యందు) సమస్తము వలెనే (దేహమాత్మయనియును, విగ్రహములే యీశ్వరు డనియును తలంపుతో) కూడుకొనినదియును, యుక్తి (కారణము) లేనిదియును, తత్త్వార్థరహితమైనదియు, స్వల్ప విషయములు గలదియును, లేక స్వల్ప ఫలము గలదియు, నగు యేజ్ఞానము గలదో, ఆ జ్ఞానము తామసజ్ఞానమని చెప్పబడినది ఈ త్రివిధజ్ఞానములలో, శ్రీభగవంతు డుపదేశించిన, యేజ్ఞానము గలవో, అట్టి జ్ఞానము లలో మనకు గలిగియుండు జ్ఞాన ముత్తమమా! మధ్యమమా, అధమమా! అని యోచించిన సర్వ చరాచర ప్రాణికోట్లలో నంతర్యామియై యుండు, సర్వేశ్వరుని జూచునది సాత్త్విక జ్ఞానమనియు, అంతఃశుద్ధియు, విశాలత్వము లేనిదై జీవకోట్లలోగల యీశ్వరత్వమును జూడశక్తి లేనిదై వారిలోగల శుద్ధాశుద్ధ గుణములను జూచి, ప్రేమించుటగాని, యుపేక్షించుటగాని జేయు జ్ఞానము రాజసమనియు, యీశ్వరత్వమును జీవుల గుణములనుగూడ జూడజాలక, కేవలము దేహమునుగుఱించి, అనగా పుట్టిన జాతినిగూర్చి మాత్రము జూచెడి జ్ఞానము తామస జ్ఞానమనియు వర్ణింపబడినది. ఉత్తమ మధ్యమ జ్ఞానములను బొందకపోయినను, అధమ జ్ఞానమునుపొంది, హీన స్థితిలోనుండుట తగునా?

బ్రా:—భగవన్ముఖమునుండి బ్రాహ్మణులున్ను, బాహువులనుండి క్షత్రియులును, ఊరువులనుండి వైశ్యులును, పాదములనుండి శూద్రులును పుట్టినట్లు "బ్రాహ్మణోస్యముఖమాసీత్" అను శ్రుతి నాధారము జేసికొని, స్మృత్యాది శాస్త్ర కర్తలగు ఋషుశ్రేష్ఠులున్ను అంగీకరించి, నేటివరకు దానినే యనుసరించి అనగా "బ్రాహ్మణో స్యముఖమాసీత్" అను వేదవాక్యమునకు మీరు జెప్పులాగున విరాట్పురుషవర్ణనముగాక బ్రాహ్మణాది నాలుగు వర్ణములును, ముఖాది స్థానములనుండియే జన్మించినట్లు జెప్పుచుండగా, మీరేల విరాట్పురుషవర్ణన యని జెప్పెదరు? శాస్త్రములన్నిటిలోను, వేదమునకు వెనుక యేర్పడినది మానవశాస్త్రము. అనగా మనుస్మృతి. దానియందుగూడ, విరాట్పురుషముఖాదులనుండియే బ్రాహ్మణాదులు

జన్మించినట్లును, అష్టేల యేర్పడవలయునని లోకక్షేమము కొఱకేనని యు జెపఁ బడియున్నది.

శ్లో॥ లోకానాంతు వివృద్ధ్యర్థం ముఖబాహూరు పాదతః
బ్రాహ్మణం క్షత్రియం వైశ్యం శూద్రంచ నిరవర్తయత్

ఇట్లు సృష్ట్యారంభమునుండి యేర్పడివచ్చుచుండగా, యేల సాహసించి విరాట్పురుషవర్ణన యని జెప్పవలయును?

అ:— ఓ దీర్ఘదర్శకుడవగు సోదరా! సృష్ట్యారంభమునుండి, ఒకధర్మము ప్రారంభించి వచ్చిన దానినే, అందఱును అంగీకరింపవలయునని జెప్పినచో, ప్రతి మతమున్ను న్యాయవిరుద్ధమగును. యేలన? ఒక్కొక మతకర్తయవతరించి యొక్కొక్క మతమును స్థాపించెను. సాంఖ్య, మీమాంస, బౌద్ధ, అద్వైత, విశిష్టాద్వైత ద్వైత శైవ, వైష్ణవ, క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ మతకర్తలు అందఱును. ధర్మమార్గము నుల్లంఘించిన వారలేయగుదురుగదా? అంతేగాక, అట్లుదానినే అంగీకరించుచు వచ్చిన మానవులకేర్పడియుండు విజ్ఞానశక్తి యేముపయోగపడును? అట్లైన విజ్ఞానమెట్లు వృద్ధినొందును? సృష్టియొక్క ఆదిలోయుండిన పదార్థజ్ఞానము మాత్రము చాలునని అంగీకరించినచో నూతనములుగా యేర్పడియుండు, విద్యుద్యంత్రములు, ఆవిరి యంత్రములు, మొదలగు అనేక యంత్రసామగ్రిల నుపయోగపఱచరాదుగదా? విరాట్పురుషుని వర్ణనయే "బ్రాహ్మణోస్య ముఖ మాసీత్" అని అర్థమునే ప్రకటీకరించిరి. తైత్తరీయాద్యుపనిషత్తులో పశువధపరమగు అర్థములను వర్ణించియుండు వేదభాగములకు, ఆత్మపరమగు యజ్ఞము యేలాగున అంగీకరింపబడియుండునో, ఇదియునట్టిదే గాని, క్రొత్తగ కల్పింపబడినదిగాదు మఱియు "గతానుగతికోలోకః" అనువాక్యము ననుసరించి ప్రవర్తించుటగూడ గలదు. ఎట్లన? సృష్ట్యారంభమునుండి నేటివఱకు సూర్యుడే భూమిచుట్టు తిరుగుచున్నట్లు అనేకులు వ్రాసియున్నారు.

ప్రత్యక్షముగ, దృష్టికిని ఆలాగుననే కనుపించుచున్నది. అయినను, నవీన శాస్త్రజ్ఞులు భూమియే, సూర్యుని చుట్టును సంచరించుచున్నట్లు దెలుపుచున్నారు.

దృష్టాంతరూపముగాను, యంత్రసహాయమునను, ప్రత్యక్షముగ జూపుచున్నారు. మనలోయెవరైనను యిపుడు భూగోళమును చుట్టి రావచ్చును. దీనికి మీరేమి దెలిపెదరు? 'ఈశ్వరదర్శనము' అను గ్రంథమున, ఆర్యమతస్థులు వేదములనాధారముజేసికొని, సూర్యుని చుట్టును భూమియే సంచరించునట్లు, నవీన శాస్త్రము ననుసరించి, వేదార్థమును నిరూపించినారు. ఈలాటి స్వభావము లనేకములు గలవు. లోకములో యేపక్షమునకును, యిదివఱలోయుండు యేశాస్త్రమునకును వశుడుగాక స్వబుద్ధితో సత్యముపై యాధారపడి, విచారముజేయు జీవులు, చాల అరుదుగనే యుందురు. మఱియు సర్వజనులకు, వేదముల జదివి, అర్థమును గ్రహించుట కవకాశము లేకపోయినందుచేతను, ఒకే తెగవారు మాత్రము జదివి వచ్చినందుచేతను, వారి కనుకూలపడియుండు భావమునే అదివరలో వ్రాసియుండుట చేతను, దానినే బల పఱచి వచ్చుట కవకాశ మేర్పడినవి. మన్వాదిధర్మశాస్త్రములన్నియు, యీలాగుననే కనుపించుచున్నవి. ఒక్కొక కాలము ననుసరించి, దానికి పూర్వముండు స్మృతులలో గొన్నింటిని దీసివేసి, నవీనముగా మఱికొన్నింటిని జేర్చినట్లు స్పష్టముగా గోచరమగుచున్నది. మనువు వ్రాసిన "స్మృతి", కృతయుగమునకు మాత్రమే యుపయోగించునని తలంచి, త్రేతాయుగమున, ఆకాలమునకు తగినట్లు గౌతమస్మృతి వ్రాయబడినది. ద్వాపరయుగమునకు పైజెప్పిన రెండును తగవని నిశ్చయించి, శంఖలిఖిత స్మృతి యేర్పరచిరి. కలియుగమున ఆమూడు స్మృతులును అర్హములు గావని పరాశరుడు స్వయముగా నొక స్మృతిని నిర్మించెను. చూడుడు.

శ్లో॥ కృతే తు మానవాధర్మా స్త్రేతాయాం గౌతమాస్మృతాః
ద్వాపరే శంఖలిఖితాః కలౌ పారాశరాః స్మృతాః.

దీనినిబట్టి ఆలోచించిన, యీస్మృతులన్నియు ఒక్కొక ప్రభుత్వమేర్పడునపు డాప్రభుత్వ సంరక్షణ కొఱకు యేర్పఱచెడు, నియమముల వంటివని దెలియందగును. మఱియు యెపుడెపుడు ప్రభుత్వ మభివృద్ధికి రావలయునని తలంతురో, అపుడపు డేలాగున ప్రాతఆర్డినెన్సులను రద్దుపఱచి క్రొత్త ఆర్డినెన్సుల నేరచు చున్నారో, స్మృతులన్ను అటువంటివియేయని నమ్మదగును. మీరు మనువు

జెప్పిన శ్లోకముయొక్క అంత్యమున లోకముయొక్కయభివృద్ధికొఱకే, పరమేశ్వ
రుఁడు నాలుగు వర్గముల నేర్పరచడమైనదని జెప్పుటచే యీ నాలుగు వర్ణములు
లేనిచో ప్రపంచ వ్యవహారము జరుగదని తలంచుట సరిగాదు.

ఏలన: భూగోళశాస్త్రములో, యితరదేశము లన్నిటిలో కన్న భారతదేశము
చాల తక్కువగ గనుపించుచున్నది. జాతిని గుఱించి విభాగము లేవి, గుణమును
గుఱించి పాలనగల రాజ్యములలో, లోక వ్యవహారము జరుగుటలేదా? ఈవాక్యము
లన్నియు అంధ విశ్వాసముతో గూడి ప్రపంచజ్ఞానము లేనివారితో జెప్పదగినవే
గాని లోకజ్ఞానము గలిగినవారితో జెప్పదగవు. అట్లు జెప్పువారి జ్ఞానముగూడ
ప్రపంచజ్ఞానము లేదనియు, అంధ విశ్వాసముచే నిబిడమైనదనియు, విజ్ఞులు దలం
తురు. కోపీ, కులము ననుసరించియే, జాతి యేర్పడినదని నమ్మెదము. ఇప్పుడు
భరత ఖండములోనుండు జనులు, వారి వారి కులమునకు నియమింపబడిన పనుల
మాత్రమే జేయుచున్నారా? ప్రతిజాతివారును, వారి వారి గుణము ననుసరించిన
విద్యాభ్యాస తపస్సులనుగాని, ప్రజాపాలనమునుగాని, వ్యాపారమునుగాని, నౌకరి
(యుద్యోగము) అను సేవకావృత్తిని గాని, జేయుచున్నారుగదా? దీనికేమి సమా
ధానమిచ్చెదరు? అగ్రజాతులు, బ్రాహ్మణేతరులకు సేవకావృత్తియే, ధర్మమని
బోధించుచున్నారేగాని, బ్రాహ్మణ ధర్మము బ్రహ్మజ్ఞాన పరమగునని దలంచక
పోవుట, యేమి న్యాయమగును? మఱియు భారతదేశమునకు మాత్రమే సర్వేశ్వ
రుడు కరుణగలిగి, చాతుర్వర్ణ్యముమ యేర్పఱచెను అందువలననే యీ దేశ మితర
దేశములకన్న, యున్నతస్థితిగ యుంది, యితరదేశములకు ధర్మమును బోధింప
శక్తిగలదైనదని జెప్పినచో. దయ, భక్తి, వైరాగ్యము, కొంత యధికముగ
యితర దేశీయులకన్న, భారతీయులలో యెక్కువ గలదని అంగీకరించినను, పర
మతస్థుల పాలనలోయుండు వఱకెట్లు, పైజెప్పిన వర్ణాశ్రమములచే శ్రేష్ఠత్వ మీదేశ
మునకు గలిగినదని యంగీకరించుటకు సాధ్యమగును?

ఇపుడుగల ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వ మేర్పడి, నూటఇరువదిసంవత్సరము లైనను,
దానికి ముందు మహమ్మదీయ పాలనము యేడునూఱులు సంవత్సరములు గలిగి
యుండెను, ఆలోచించిన రమారమి వేయి సంవత్సరములనుండి యీ భారతీ
యులు పరాధీనులుగారా? కులము ననుసరించి వర్తించిన,యీ దేశ మధోగతికి జారి

పోవుటకు, గుణము ననుసరించి ప్రవర్తించెకు దేశ మున్నతస్థితిలోనికి పెళ్ళుట
కును కారణమగుచున్నది. అంతేగాదు! బ్రాహ్మణాది నాలుగువర్ణములు సత్యము
లయినచో ఆయా వర్ణములకు తగిన గుణములుగల వారే ఆయా జాతులలో పుట్ట
వలసి యుండును ఇదివఱకో నిరూపించిన, పశు, పక్షి, వృక్షాదులే తార్కాణము.
అట్లు జాతి ననుసరించిన గుణములుగలవారే, ఆయా జాతులలో బుట్టుచుండిన, అది
సత్యమని నమ్మవచ్చును. అట్లేజాతిలోను గనుపించుటలేదు.

సాత్త్వీక, రాజస, తామస, మిశ్రగుణములు గలవారు నాలుగు జాతుల
లోను గనపడుచున్నారు అలాగున తపో ధ్యాన యోగాదులుగల వారున్ను. దేశ
సంరక్షకులున్ను వ్యాపార నిపుణులున్ను, సేవకా పరులున్ను అన్ని జాతులలోను
బుట్టుచున్నారు. ఇంక దీనికన్న పరమ ప్రమాణమున్ను, సత్యమున్ను యేమి
గావలయును! నాయనా! ఇట్టిధర్మ వివక్షత యెంతకాలమువఱకు, యెదేశమందయి
నను గలుగదో, ఆదేశ మాధ్యాత్మికోన్నతిలోనికిని, ప్రపంచోన్నతిలోనికిని, రాజా
లదు, ఇదే సత్యము దీనియందు ఒకరిని స్తుతించుటగాని, మఱొకరిని నిందిం
చుటగాని లేదు. వర్ణస్థితి యిట్లుండక పోవుటయేగాక, ఆశ్రమస్థితి మరింత హీనము
గానున్నది. అనగా సన్యాస వేషముచేత మాత్రమే, అతడు సర్వ బంధవిముక్తుడై
నట్లును, సర్వ కర్మ రహితుడైనట్లును, సర్వజనులచే పూజింపదగిన వాడైనట్లును,
దలంచుచున్నారు. దీనిని గూడ పరిశోధన సలుపువారు లేకపోయిరి. ఈ ధర్మ
మున్ను ఒక మనుజునిచే చక్కబఱచ దగినదిగాదు. ప్రభుత్వ శాసనముండవల
యును. ప్రభుత్వమువారు, యితర దేశస్థులున్ను, యితర మతస్థుల నయినవా రగు
టచే, యీ విషయమై నేటివఱ కేలాటి జోక్యమును కలుగ జేసికొనకపోయిరి.
నిజమయిన సన్యాసమే యే లోకమునకయిన కావలసియుండును అట్టి నిష్ఠగల
సన్యాసి, మానవలోకమునకు శిరస్సువంటివాడగును. సన్యాసియొక్క ధర్మము
విద్యచేతను, తపస్సుచేతను, ఆత్మజ్ఞానము గలవాడై ప్రపంచమునకు ధర్మమును
బోధించుటయే యగును, ఇది హిందూమత మొక్కదానికి మాత్రముగాదు, బౌద్ధ,
క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ మతము లన్నిటికిని ధర్మమైయున్నది. కనుకనే ఆయా
మతములు, సజీవములై యున్నవి. ఆమతము లన్నిటిలోను, సన్యాసపద్ధతియు,
సన్యాసులునుగలరు సన్యాసము(త్యాగము)లేనిచో యెట్టివాడయినను, స్వతంత్రుడై
ధర్మమును బోధింపజాలడు.

బ్రా:— పుణ్యమువలన యుత్కృష్టజాతిలో జన్మించుదురని చెప్పెడి శాస్త్రము నందఱు నంగీకరించుచున్నారు. అట్లయిన పుణ్యముగలజీవులు బ్రాహ్మణకులములో యేలబుట్టకూడదు? పాపమువలననే హీనజాతులలో జన్మింతురు. అందువల్లనే పుణ్య హీనులైనందుచేతనే శూద్రాదికులములలో బుట్టుచున్నారని యేలనమ్మకూడదు? దీనియందు మనుజులు జేసిన భేదమేమైనగలదా? ఇంతచే శాస్త్రము సత్యమని యేల నమ్మకూడదు? ఈశ్వరునియందుగాని, శాస్త్రమందుగాని, బ్రాహ్మణులయందు గాని, ఏల ద్వేషమును వహింపవలయును? వారి వారి జన్మాంతరకర్మానుసారముగ ఆయాజాతులలో బుట్టుచుందురు. త్రికాలజ్ఞానియైన శ్రీపతంజలిమహర్షి యోగ దర్శనమందు జెప్పినది జూడుడు.

సతి మూలే తద్విపాకో జాత్యాయు ర్భోగాః.

తా॥ అనాదికాల సంచిత కర్మపరిపాకము వలన, జాతి, ఆయువు, భోగము అను నవి యేర్పడుచున్నవి.

అ:— ఈ యోగసూత్రమందు బ్రాహ్మణజాతియని నిరూపించలేదు. శ్రేష్ఠ జాతియు, ఆరోగ్యము, యింద్రియ సౌఖ్యము గలుగుచున్నవనియే అర్థము అలా గున పాపకర్మ పరిపాకముచె హీనజాతియు, రోగము, దారిద్ర్యము గలుగుననియే తాత్పర్యము. అందువల్ల పై మీరుచెప్పిన యుక్తిసరియైనదిగాదు. ఈశ్వరసృష్టిలో గుణము ననుసరించియె జాతిగలుగుట చేతను, కులము ననుసరించి కానందుచేతను యీ దృష్టాంతము సరిగాదు. ఏలన, పుణ్యముయొక్క ఫలము, ఆరోగ్యము, సుఖము, జ్ఞానము, ధనముతో గూడియుండుట అట్లయినబ్రాహ్మణులలో నందఱును, పైజెప్పిన నాలుగు గుణములు గలవారైయుండవలయును. బ్రాహ్మణేతరులలో ఆరోగ్యాది యీనాలుగు గుణములు లేనివారైయుండుట సంభవింపవలయును. అట్లు కని పించుటలేదు. నాలుగుజాతులలోను, శ్రీమంతులు, శోభాయమానులు, విజ్ఞానవం తులు సత్త్వగుణము గలవారంటున్నారు. కావున యీ దృష్టాంతము సరియైనది గాదు. దీనివలననే యీశ్వరదృష్టిలో నాలుగు జాతులని భేదము లేదని నిశ్చయించు కొనవలయును, దరిద్రులు, కురూపులు, విద్యావిహీనులు, ప్రజ్ఞాశూన్యులు, తమోగుణావిష్టులు సకలజాతులలోను గలరు. ఇందువలనను కులము ననుసరించుట సరికాదు.

ఈ [illegible] పరమేశ్వరుడు నాలుగు వర్ణములను
సృష్టించెను [illegible] అట్టియెడ విద్యలోను, సౌభాగ్యములోను, యితర
[illegible] గలిగి యుండవలయును గదా! భూలోకములో
[illegible], జర్మని, మొదలగు దేశములలో
[illegible]. వారి సౌభాగ్యమునకు పరిశీలించిన
[illegible], విదేశీయుల బ్రాహ్మణ క్షత్రియాదులకే యుండు
[illegible] స్వామీపతులు, హైకోర్టు జడ్జీలు, కలెక్టర్లు,
[illegible] యుండవలసి యుండును, అటులనె ఇంజనీర్లు, డాక్టర్లు,
[illegible] జన్మించవలసియుండును. అటులనె, వాణిజ్య, కృషి, గోరక్షాదులు
వైశ్యులలో మాత్రమే యుండవలయును.

అటులనె [illegible] సేవకావృత్తి శూద్రులలో బుట్టినవారికి మాత్రమే
[illegible]. [illegible] వృత్తులును, నాలుగు జాతులలో బుట్టినవారియందు
సమానముగా [illegible], జాతియనునది యీశ్వరసృష్టిలో నొకటిలేదని విశ్వ
[illegible]. బీజములను భూమిలో పెట్టి పోషింపనిచో, యెట్లు వృక్ష
[illegible], [illegible], అలాగున, బ్రాహ్మణేతరులకును, స్త్రీలకును,
విద్యాభ్యాసమో ప్రవేశము లేనందుచేతనే వారల వివేకము వికసించి, లోకక్షేమము
[illegible], ఆత్మోన్నతికి [illegible] పడిపోయెను. అగ్నికుండమునుండి తీసిన
[illegible], [illegible] పెట్టి ఊదుము, చిన్నచిన్న పుల్లలను వేసి
[illegible], [illegible] పెద్దపెద్ద [illegible] వేసిన, అది యేలాగున కారణరూపమగు
మహాగ్ని [illegible] ప్రజ్వరిల్లునో, అలాగున వేదవిద్య చేతను, తపస్సు
[illegible], [illegible] జేయుచుండిరేని, వారల జీవితము ఆకుగంటి పోవుటకు
[illegible], బ్రాహ్మణేతరులకును, స్త్రీలకును, యిట్టి యవ
[illegible], [illegible] రావలసియుండును? ఈ జనులు,
[illegible], [illegible] గలవారై యుందురుగదా! ఇట్టి అభి
[illegible] జేయనందుచేత వీరు పశుప్రాయులై యుండిరిగదా!
[illegible], [illegible], పోర్చుగీసులు [illegible] కాంగ్లేయులు, అనేక
[illegible] సభపి, సౌభాగ్యములనన్నిటిని కొల్లగొట్టి

కొనిపోవ కారణమైనది। ఇప్పటికైనను యీసత్యము నందఱెఱింగి, మేల్కొనినచో భారతదేశము, బంధవిముక్తికిన్ని యున్నతస్థితికి బొగలదు.

కావున మిత్రమా! వాక్కుతో మాత్రము సోదరీసోదరులాలా అని యుపన్యాస వేదికలపైనుండి సింహగర్జనముల జేసిన చాలదు. చెప్పినట్లు నడచుటయే యుత్తముల యొక్క లక్షణమని మరువకుందురుగాక. ఇక మనుష్య, మానుష, మనుజ శబ్దాదుల యొక్క అర్థము శాస్త్రమందు జెప్పినది జూడఁదగును.

శ్లో॥ మహర్షయస్సప్తపూర్వే చత్వారో మనవస్తథా
మద్భావా మానసా జాతా యేషాం లోక ఇమాః
ప్రజాః॥ (గీత)

తా॥ లోకమునందు యెవరికి బ్రాహ్మణాదులు సంతతిఅయిరో, ఆ నాశక్తి గలవారును, సంకల్ప సంభవులును, అనగా అయోనిజులును అయిన యేడుగురు (భృగువు మొదలుగాగల) మహర్షులును, వారికంటె పెద్దవారయిన నలుగురు సనక సనందన, సనత్కుమార, సనత్సుజాత మహర్షులును, అట్లే చతుర్దశ మనువులును పరమేశ్వరుడనగు నావలననే పుట్టిరి.

మనువునుండి పుట్టినందుచే మనుజులమనియు, అలాగున మనువుయొక్క సంతతులగుటచే మానవులనియు, అదేరీతిగ మనువుయొక్క వంశీయులగుటచే మనుష్యులనియు పేర్లువచ్చినవి. సిద్ధాన్తకౌముదియందు జెప్పిన ప్రకారము, వ్యాకరణ సూత్రము ననుసరించి దీనిని వ్రాయడమైనది. ఈసత్యము నాధారము జేసికొనిన మనుష్యులనియు మానవులనియు, మనుజులనియు యెవరెవరిని బిలుచుచున్నామో వారందఱు నొక మను వంశీయులనియే స్పష్టముగ దెలియవచ్చుచున్నది. బ్రాహ్మణులును మనుష్యులే. అబ్రాహ్మణులును మనుష్యులే, క్రైస్తవులును మనుష్యులే, బౌద్ధులును మనుష్యులే, మహమ్మదీయులును మనుష్యులే. ఈ వ్యాకరణశాస్త్రము నాధారము జేసికొనియే శ్రీ దయానంద సరస్వతీస్వామివా రార్యసమాజమును స్థాపించిరి. ఒకవేళ ఉపనయనాది సంస్కారముచేతను, సత్త్వాదిగుణములచేతను భేదము గలిగియుండునని చెప్పినచో, యుపనయన వేదాధ్యయన సంస్కారములు మనుష్యకృతములగుటచే, అవి లేనివారిని మరల సంస్కరించుకొని, యేల

అన్యజాతులుగా జేయకూడదు? ఆయితే యీమనుష్యులచే, జేయబడిన సంస్కార ముండిన చాలదు జన్మాంతర సంస్కారములగు సత్య, శౌచ, దయాదిగుణము లుండవలయునని అడిగినచో, అట్టి సంస్కారములు గలవారిని యెందులకు శ్రేష్ఠులనుగా గణింపగూడదు! ఈలాటి ప్రశ్నలన్నియు అర్థశూన్యములైనవి.

ప్ర:— చిరకాలమునుండి సంస్కారములేక, భోజనశుద్ధిలేక యుండు వారికిపుడు సంస్కారమేలాగున లభించును?

ఆ.— అదిసరియైన ప్రశ్నగాదు. సంస్కారశబ్దమెపుడు వచ్చెనో, అపుడు. సంస్కార మదివఱకు లేనిదానికే సంస్కారపద మేర్పడినదని ఆపదములోనే ఆయర్థము నిగూఢమైయున్నది. వస్త్రము యొక్క నైజస్వభావము, శుక్లవర్ణమై యుండినను, సంరక్షణ లేనందుచే మాలిన్యముగలదై యుండవచ్చును. దానిని మఱల శుభ్రముజేసెడు సంస్కారమువలన యెట్లు శుద్ధమగుచుండునో, అటులే సంస్కారము యొక్క యర్థమూ వగును. సుందరమగు స్వచ్ఛజలముచే, శోభాయ మానమగు నొకసరోవరము, సంరక్షణలేనందుచే, కొంతకాలమునకు కట్టలన్నియు తెగి, సోపానములన్నియు విరిగిపడి, జలము పంకిలమై పోయినచో మఱల యథా ప్రకారము సంస్కరించి కట్టలను, సోపానములను గట్టిన, యెట్లు నిర్మల జలపూ ర్ణమై జనుల స్నానపానాదుల కుపయోగపడునో, సంస్కారమున్ను యిటువంటి దని దెలిసికొనినచో, యీభేదవాదముల కవకాశము గలుగదు. కనుకనే "సంస్కా రాద్ద్విజ ఉచ్యతే" సంస్కారము చేతనే ద్విజత్వము గలుగునని, శాస్త్రము నిర్ణ యించుటకు కారణమైనది. ఆయితే బొట్టు, జుట్టు, కట్టుమాత్రమే సంస్కారమని తలంచకూడదు. ఆలాగుననే, నామమున్ను, రూపమున్ను సంస్కారముగాదు. అంతఃకరణములోగల ఆత్మపవిత్రతయే, నిజమైనసంస్కారమగును. ఈసత్యము దెలియక పోయినచో, పప్పు పులుసు జేసెడు పాత్రయొక్క బాహ్యప్రదేశమును శుభ్రముగ తోమియు. లోపల కళాయివేయకయు, తోమకయు, దానిలో వండిన పులుసు వంటిదియే యని మరువగూడదు

ప్ర:— సంస్కారహీనులై చాలకాలము నుండి, మత్స్య మాంసాదుల భుజించు వారిని, యిపుడు సంస్కరింప దలచిన, యింగువయొక్క వాసన పోవు టకు నీటిలో లేక, పాలలో యెంత కడిగినను దాని వాసన నశించునా?

అ:— ఈ యుక్తి సరియైనదిగాదు. ఇంగువకు వాసన నైజమైనది, వాసనను విడచి అవి యుండదు. అలాగున మత్స్యమాంసాద్యాహారములచే గలుగు వాసన సరియైనదిగాదు. ఎందుకనగా: ఆత్మయొక్క స్వభావము కేవలము యీశ్వర స్వభావము, ఏలన: ఆత్మ యీశ్వరస్వరూపమగుటచే ఇంగువ వేసియుండు పాత్రలోగల, యింగువ సంపర్కముచే గలిగిన వాసన యెట్టిదో, ఆహారముచే యేర్పడెడు సంస్కారరూపవాసనయు అటువంటిదే. ఆపాత్రను శుభ్రముగ కడుగుటచేతను నిప్పులో కాల్చుటచేతను, యింగువవాసన పోవునట్లు. శుద్ధాహారముచేతను, దైవ ప్రార్థన చేతను, పాపసంస్కారములు పోయి పుణ్యసంస్కారము లేర్పడు చున్నవి. మత్స్య మాంసాదుల భుజించిరను నొక నెపముచే, బ్రాహ్మణేతరులను దూరీకరింపరాదు.

ఏలన: క్షత్రియులలో గూడ చాలానుంది మత్స్యమాంసాదులు భుజించువారు గలరు. వారిని ద్విజులలో పరిగణించిరేగాని, ద్విజేతరులనుగా జేసియుండలేదు. వారికి యజ్ఞోపవీత సంస్కారము, వేదాధ్యయనము, తపస్సు-శాస్త్రము విధించు చున్నది. కావున మత్స్యమాంసముల భుజించిరను కారణముచే, నీచులనుగా పరిగణింపదగదు. వారికి సంస్కారార్హత లేదని జెప్పుటకును యవకాశములేదు. క్షత్రియులలో గూడ మత్స్యమాంసభక్షణము విధియని తలంపగూడదు. బ్రహ్మచర్యాశ్రమమందును, వానప్రస్థమందును, తురీయాశ్రమమందును, పర్వదినములలోను, వ్రతముపవాసపు రోజులలోను, వారుగూడ భుజింపగూడదనియే శాస్త్రనిర్ణయము. గృహస్థాశ్రమమందున్నపు డట్టి దుష్టాహారము గలిగియుండునని దలంచి, అట్టి దోషము నశింపక, బ్రహ్మజ్ఞానమున కర్హత గలుగదని నిశ్చయించియే, వానప్రస్థము నందు, ఫల, పత్రాదుల భుజించి, సునిశ్చితమగు వ్రతముతో తపస్సు జేయుటాగున శాస్త్రము విధించుటకు కారణము. "తపసా కల్మషం హన్తి" అగ్నిలో స్ఫుటము జేసిన ధాతువు లేలాగున దోషము నశించి, శుద్ధములగు చున్నవో, అలాగున తపస్సువలన పూర్వ శారీర, మానసిక దోషములన్నియు క్షయించి, శుద్ధములగుచుండును. మఱియు క్షత్రియులకు, మాంసభక్షణము దోషము కాదని జెప్పి అందఱును భుజింపరాదు. యుద్ధము జేయువారికి మాత్రమే అయ్యది సంబంధించును. అట్టి యోధులు కానివారి కావాక్యము సంబంధింపదు. మొత్తము మాంసభక్షణమునకు మ్లేచ్ఛులకే అధికారము గలదని జెప్పరాదు. "వార్థకే

మునివృత్తిరామ్" అని మనువు విధించినదానిని గూడ మరువకూడదు. 'అనగా వార్ధక్యవశవచ్చునప్పుడు, వనమున బ్రవేశించి, తాపసవృత్తి నవలంబింపవలయును. కావుననే 'నివృత్తిస్తుమహాఫలా" అని మనువు విధించుటకు కారణమైనది. అనగా మద్యమాంసముల వర్జించువారికి గొప్ప దైవలాభము గలుగునని జెప్పుటకు కారణమైనది.

మఱియు, హింస మహాపాపమని వేదము జెప్పుచున్నది. హింస లేక మాంసము దొరకనందుచే, హింసాపాపమునకు మాంసభక్షకుడు కారణుడగుచున్నాడు. అందువలన మాంసభక్షణము పాపహేతువగుచున్నది. దయార్ద్ర హృదయము గలుగనివానికి, మలినజలములో సూర్య ప్రతిబింబము కనుపింపని చందమున దైవ జ్ఞానము గలుగదు.

దయార్ద్ర హృదయము గలుగునపుడే ఆత్మశుద్ధిగలుగును. అపుడు సర్వజీవులను తనవలెనే తోచెడు అవస్థసిద్ధించును; లేక సర్వజీవరాసులలోను అంతరాత్మయగు సర్వేశ్వరుండు వెలుగుచున్నటుల దర్శనము గలుగును. అత్తరి తన శరీరాంగమువలె సర్వజీవుల శరీరమని బోధగలుగును. అపుడొక ప్రాణికేని క్లేశము గలుగజేయు కార్యములో ప్రవర్తింపడు, ఆ తరుణమున నిర్మలజలము గల పాత్రలో సూర్యప్రతిబింబము స్పష్టముగ గనుపించునట్లు, తన హృదయములో వెలుగుచుండు సర్వేశ్వరుని లేక పరమాత్మ స్వరూపమగు తన యాత్మను దర్శింపగలుగును. ఇక బ్రాహ్మణ క్షత్రియాది వర్ణములను దుటించిన శబ్దములకు గలయర్థమును జూడుడు "బ్రహ్మ" అనగావేదము. దీనిని యధ్యయనము జేయుటవలనను లేక బ్రహ్మమును దెలిసికొనుట వలనను బ్రాహ్మణుడగుచున్నాడు. క్షయములో (దుఃఖములో) నుండు వారికి త్రాణనము (రక్షణము) జేయుటవలన క్షత్రియు డగుచున్నాడు. వ్యాపారాదులచేయుట చేతనే వైశ్యుడగుచున్నాడు, అలాగున శోకముతో అనగా యెల్లపుడు దుఃఖముతోగూడిన వాడు శూద్రుడగుచున్నాడు, లేక శుచి, యాచారములేనందుచేతను శూద్రుడగుచున్నాడు. ఈ ధాత్వర్థము పండితులకే యుపయోగపడును సామాన్యులుగూడ దెలిసికొనుట కిటుల వ్రాయబడినది. కావున ధాత్వర్థమును నిరూపింపలేదు, శబ్దస్తోమమహానిధియగు నిఘంటువులో యీలాగు నిరూపించడమైనది. ఇచటగుణ గ్రాహ్యము

ముఖ్యమగుటచే పైజెప్పిన స్వభావము గలవారిని ఆయాజాతులని గ్రహింపదగును. మఱియు నిక శర్మ, వర్మ, గుప్త, దాసాది పదముల యర్థముఁదెలిపెద. శర్మ అనగా యెల్లప్పుడును సుఖముగలవాడు. వర్మ, అనయుద్ధము మొదలగు సమయమున కవచమును ధరించువాడు, ఇచట వజ్రకవచమని గ్రహింపవలయును. దీనిని ధరించువారికి శత్రువులచే ప్రయోగింపబడిన బాణాదులు దేహమునకు తగులవు. గుప్తయనగా ధనమును సంరక్షించువాడు. దాసుడనగా సేవజేయుచు యజమానులచే నీయబడిన దానిని భుజించువాడు. మఱియు ఆత్మజ్ఞానమును దెలిసినవాడని గూడ దాస శబ్దమునకు యర్థము గలదు. శ్రీవైష్ణవులలో గల "భగవద్దాస" శబ్దమున కిదే యర్థమును భాగవతులు గ్రహించెదరు. ఇదియు గుణము ననుసరించియే, మనము గ్రహింపవలసియుండును.

ఏలన: సర్వ వర్ణములలోను, సమస్త దేశములలోను యిట్టి స్వభావము గల వారు గలరు. ఈ యర్థమున్ను 'శబ్దస్తోమ మహానిధి' యగు నిఘంటువునందు నిరూపింప బడినది,

బ్రా:—ప్రియమిత్రుడా! శూద్రుడు యెంత బ్రహ్మజ్ఞానియైనను, మరుజన్మములో వైశ్యుడుగాను, తరువాత జన్మములో క్షత్రియుడుగాను, పిమ్మట బ్రాహ్మణుడుగాను జన్మమెత్తి మోక్షము పొందవలసి యుండునని భారతమందు గలదు.

అ:—మిత్రమా! దీనికిన్ని శాస్త్రవిరుద్ధముగాను, మహాత్ముల యనుభవమునకు వ్యతిరేకముగ మరియొకటి గలదా! భారతమున బ్రహ్మజ్ఞానము గలిగిన లేక భగవద్భక్తి గలిగిన శూద్రునిగురించి చెప్పిన విషయముకాదు, స్వభావ పరిణామమును గురించి చెప్పినపుడు క్రమముగ నొక్కొక్క జాతియు క్రింది మెట్టునుండి పైమెట్టులకు పెక్కుచుండునని తెలుపడమైనది. అదిన్ని, శూద్రగుణము గలవాడు, సత్కర్మచే వైశ్యగుణములోనికిని, వైశ్యగుణముగలవాడు, క్షత్రియకులములోనికిని క్షత్రగుణము గలవాడు, విప్రగుణములోనికిని, సదాచారములచే మారవలసి యుండునని తాత్పర్యమే అచ్చట నిర్ణయించడమైనది, అదన్ని యిపుడు కనుపించెడు దేహమును గురించిన శూద్ర వైశ్య. క్షత్రియ. బ్రాహ్మణుల గురించికాదు, శాస్త్రములందు బ్రాహ్మణుడు లెట్టి లక్షణము గలిగి యుండవలయునని తెలుపబడియున్నదో

అట్టి స్వభావము గలుగవలయునని యర్థము. అవి అందరను అంగీకరించియే యున్నారు. మోక్షము గలుగవలసి యుండిన బ్రాహ్మణలక్షణ మేలాగున భగవద్గీతలో చెప్పఁబడి యున్నదో; అట్టి లక్షణము గలుగ వలయునని గ్రహించదగినది. అదియున్ను అనుష్ఠాన సంస్కారాదులచే నొకే జన్మములోనే గలుగును. విద్యార్థి యగువాడు, ఒక సంవత్సరములో మొదటి తరగతి, మరువత్సరములో రెండవ తరగతి, యీలాగున ప్రతిసంవత్సరములోను పైపైతరగతులలోనికి వెళ్ళుచుండు నటుల, అనుష్ఠాన బలముచే యాజన్మలో శూద్రావస్థలో యుండువాడు క్రమముగ వైశ్య, క్షత్రియ, బ్రాహ్మణ గుణములు గలిగి యీ జన్మలోనే ముక్తినిపొందును. వాల్మీకాది ఋషులే, దీనికి దృష్టాంతము. దీనినిజార్థము చక్కఁగ గ్రహింపనందుచే యిట్టి విపరీతార్థమును చెప్పుటకు కారణమగుచున్నది. అట్లు కానిచో మను, విశ్వామిత్ర జనకాదులు మరల బ్రాహ్మణకులములో జన్మించి మోక్షమునకు పోవలసి యుందురుగదా. అలాగున తులాధారాది వైశ్యులు, క్షత్రియ బ్రాహ్మణ జన్మము లెత్తవలసినవారుగదా? అదేరీతిగ ఉద్ధవ, సూత, విదురాదులు వైశ్య, క్షత్రియ, బ్రాహ్మణ జన్మము లెత్తిన తరువాత, మోక్షము పొందవలసి యుందురు గదా. మను, విశ్వామిత్ర, జనకాదులు బ్రహ్మవేత్తలై యుండువారని శాస్త్ర ముద్ఘోషించుచున్నది. మీరు జెప్పినది యెంత అన్యాయమో యోచించుకొనుడు. బ్రాహ్మణేతరులకు శాస్త్రార్థ మందు విచారింపశక్తి లేకపోవుటచే, న్యాయవిరుద్ధమైన యిట్టివాక్యము లేర్పడినవి. "బ్రహ్మవేదన మాత్రేణ బ్రహ్మైవ భవతి స్వయమ్",

తా॥ బ్రహ్మము నెరింగిన మాత్రముననే, స్వయముగా బ్రహ్మమేయగుచున్నాడనియు "బ్రహ్మవిద్బ్రహ్మ భవతి" బ్రహ్మవిత్తు, బ్రహ్మమే యగుచున్నది. ఇదియున్ను వేదమునందున్నది. మఱియు, గీతలోగల శ్రీమద్భగవద్వాక్యమును వినుడు.

శ్లో॥ మాం హి పార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేఽపిస్యుః పాపయోనయః
స్త్రియో వైశ్యా స్తథా శూద్రా స్తేఽపియాంతి
పరాంగతిమ్॥

తా॥ ఓ అర్జునా ! పాపజన్మములు గల వారెవరుగలరో అట్టివారును, స్త్రీలు, వైశ్యులు, శూద్రులు, మొదలగువారందరున్ను, నన్ను ఆశ్రయించి సర్వోత్తమ

మున్న పరమగతిని (మోక్షమును.) పొందుదురు. ఈలాటి, శ్రుతిస్మృతి ప్రమాణ ములు వేలకొలది గలవు. భక్తిగలవాడప్పుడే ముక్తుడు గాగలడని, శాస్త్రము సహస్ర ముఖములతో జెప్పుచుండగా, మరల నేలసంశయించవలయును. అంతేగాక యెంత మహాపాపియైనను, భగవద్భక్తివల్ల పరిశుద్ధాత్ముడగునని గీతాదిశాస్త్రములు చెప్పుట లేదా ?

శ్లో॥ అపి చే త్సు దు రాచారో భజ తేమామనన్యభాక్,
సాధు రేవ స మంతవ్య స్సమ్య గ్వ్యవసితో హి సః.

తా॥ మిక్కిలి నింధితములైన యాచారము గలవాడైనప్పటికిని, అనన్య భక్తిగలవాడై నన్ను (భగవంతుని) భజించినయెడల, అట్టివాడు చక్కని ఆత్మ విశ్వాసముగలవాడు గనుకనే, అట్టివాడు పరమశ్రేష్ఠుడేయని తలంచదగినవాడు.

శ్లో. క్షిప్రం భవతి ధర్మాత్మా శశ్వచ్ఛాంతిం నిగచ్ఛతి
కౌంతేయ ప్రతిజా నీహి నమే భ క్తః ప్రణశ్యతి.

తా॥ అనన్యచింతగలిగి, విష్ణుస్వరూపుడనగు నన్ను భజించువాడు, శీఘ్ర ముగ ధర్మాత్ముడగుచున్నాడు. సర్వకాలములయందును, పరమశాంతిని (ఉప రతిని) పొందుచున్నాడు. అర్జునా ! నాయందు భక్తిగలవాడెవడైనను నశింపడని, అనంగా పాపవిముక్తుడగునని కుతర్కవాదుల సభయందు భేరి వాయించి ప్రతిజ్ఞను చేయుము, లేక సూర్యుడు ప్రకాశించునపుడు, రాజవీధులలోన గజముపై నగారా వాయించి చెప్పుము. స్పర్శవేది స్పర్శనముచే యినుము బంగారమగునట్లు, పర మాత్మాసక్తిగల జీవుడు జ్ఞానమయుడగునను. తాత్పర్యమున సందేహము గలుగ కూడదని స్థిరముగా తెలుపుట కొఱకే "ప్రతిజానీహి" ప్రతిజ్ఞచేసి చెప్పుము- అని యుపదేశించెను.

శ్లో॥ యథైధాంసి సమిద్ధోగ్ని ర్భస్మసా త్కురుతేఽర్జున
జ్ఞానాగ్ని స్సర్వకర్మాణి భస్మ సా త్కురుతే తథా.

తా॥ ఓ యర్జునా! లెస్సగా ప్రజ్వలింపజేయబడిన యగ్నిహోత్రుడు, కట్టెల నేవిధముగా భస్మమొనర్చుచున్నాడో, అవిధముగ, జ్ఞానమనెడు అగ్ని సర్వకర్మ లను భస్మముగా చేయును. మఱియు యోగవాసిష్ఠమున చెప్పినది చూడుడు.

శ్లో॥ యథైకం చ సువర్ణాది మిళితం రజితాదినా
అల్పమూల్యం ప్రజాయేత, తథా జీవోప్యహంయుతః
యథైవహి సువర్ణాదిఋారాదే శ్శోధితం శుభం
పూర్వ వన్మూల్యతాం యాతి తథా జీవోఽపి సంస్కృతీ.

తాత్పర్యము — ఏలాగున సువర్ణము, వెండి, రాగి, యిత్తడి మొదలగు లోహములతో కలసియుండిన, స్వల్పవెలగలది యగుచున్నదో, అలాగున జీవుడు గూడ శుద్ధజ్ఞాన స్వరూపుడైనను, అహంకారాదులతో గూడిన యెడల, హీనావస్థను పొందుచుండును. హీనలోహములతోఁ గూడిన బంగారము, స్ఫుటము చేత దోషమునశించినదై శుద్ధబంగారమగుచుండునో, అపుడేవిధముగ శ్రేష్ఠసువర్ణము యొక్క విలువగలుగుచుండునో, అలాగున పాపజీవుడైనను పుణ్య సంస్కార ములచే శుద్ధాత్ముఁడగును. ఈయొక్కదృష్టాంతమును గ్రహించిన మగల పాప విమోచన విషయమై యేలాటి సందేహమును గలుగదు. ఎంత మురికి వస్త్రమైనను శ్రేష్ఠమైన చవుడువేసి యుతికిన వర్తమానకాలములోనే ఎట్లుశుభ్రవస్త్రమగుచుండునో సంస్కారమువలన జీవుడును, యీజన్మలోనే పరిశుద్ధుడగును. రోగియైనవాడు ఔషధ సేవచే, యీజన్మకొనే యెట్లారోగ్యము బొందుచున్నాడో, అలాగున బ్రహ్మవిచార ముచే, అవిద్యారోగమునశించి, యీజన్మలోనే మోక్షము బొందుచున్నాడని, ఆత్మబోధము తెలుపుచున్నది.

శ్లో. ఏవం నిరంతరకృతా బ్రహ్మైవాఽస్మీతివాసనా
హరత్య విద్యావిక్షేపాన్ రోగానివ రసాయనమ్॥

తా॥ సర్వోత్తమమైన యౌషధమును సేవించుటవల్ల రోగములు నశించి నట్లు, యెల్లప్పుడును బ్రహ్మైకత్వైక్యాను సంధానము వల్ల గలిగిన సంస్కార రూపమైన సద్వాసన ఆవరణవిక్షేప శక్త్యాత్మకమైన యవిద్యను బొత్తిగా పోగొట్టు నని దృఢముగా నమ్మవలయుననుట మఱియు భారతమున శివుడు పార్వతికి యుపదేశించినది చూడుడు.

శ్లో. శూద్రోప్యాగమ సంపన్నో ద్విజో భవతి సంస్కృతః
బ్రాహ్మణోవా వ్యసద్వృత్తః సర్వసంకర భోజనః॥
బ్రాహ్మణత్వం సముత్సృజ్య శూద్రో భవతి తాదృశః

తా॥ శూద్రజన్మమునందు జన్మించినవాడైనను, శాస్త్రసంపన్నుడై బ్రహ్మ విచారణముచేసెనేని ఆత్మసంస్కారమువల్ల బ్రాహ్మణుడగుచున్నాడు. బ్రాహ్మణ కులములో జన్మించినవాడైనను సద్వర్తన రహితుడై సంకర భోజనుడయ్యెనేని బ్రాహ్మణత్వము లేనివాడై శూద్రుడగుచున్నాడు.

మఱియు మనువు చెప్పినది చూడుడు.

శ్లో॥ శూద్రో బ్రాహ్మణతామేతి బ్రాహ్మణశ్చైతి శూద్రతాం
క్షత్రియాజ్జాతమేవం తు విద్యాద్వైశ్యాత్తథైవచ.

తా॥ సంస్కారముచే శూద్రుడు బ్రాహ్మణత్వము నొందును. బ్రాహ్మణుడు అసద్వృత్తుడైనచో, శూద్రత్వము నొందును. ఇట్లే క్షత్రియుడైనను, వైశ్యుడైనను బ్రహ్మధర్మము నవలంబించిన బ్రాహ్మణునుగాను, శూద్రగుణము నవలంబించిన శూద్రుడుగాను పరిణామము మారుచుండును.

శ్లో॥ వృషోహి భగవాన్ ధర్మస్తస్య యః కురుతేహ్యలం
వృషలం తం విదుర్దేవా స్తస్మా ద్ధర్మం న లోపయేత్.

పూజ్యమైన ధర్మము, కోర్కెలనన్నిటిని వర్షించుచున్నది, కావున వృష మనబడును. అట్టి వృషము నెవడు నిషేధించునో వాడే వృషలుడు. (శూద్రుడు) అనబడును కాని జాతిచే వృషలుడు వృషలుడుగాడు. శూద్రుడు శూద్రుడుగాడు. గనుక ధర్మమును మీరరాదు. ఇట్టి పవిత్రభావమును బోధించువాడు లేకపోయి నందుచే ఔషధము నిచ్చువాడు లేని రోగుల స్థలమువలె భారతదేశము అజ్ఞాన రోగముచే పీడింపబడినది,

శ్లో॥ అజ్ఞాన కలుషం జీవం జ్ఞానాభ్యాసాద్వి నిర్మలం
కృత్వా జ్ఞానం స్వయం నశ్యేజ్జలం కతక రేణువత్.

[illegible] అజ్ఞానము [illegible] కాలుష్యముతో [illegible] హీన జీవుడు, జ్ఞానాభ్యాసమువల్ల నిర్మలు [illegible] గంధమువలన, పంకిలమైన యుదక [illegible] ఉపమయను ఆటువంటిదే యని శ్రీ శంకర భగవత్పాదు [illegible] గంధముచే, వర్తమానమున నిర్మలత్వము [illegible] వర్తమానకాలమున మంచి బంగారు [illegible] మలిన వస్తువు యీకాలములోనే పవిత్రత్వము నొందకపోయిన [illegible] జీవుడు జన్మములోనే శుద్ధుడు గాకపోవలసి యుండునని, [illegible] లోను, [illegible] లోను, సభలలోను, ఉత్సవములలోను, [illegible] లోను, [illegible] లోను, చెంతుచేతులను పైకెత్తి చెప్పేలాగున [illegible] శేర్పడినపుడే, భారతదేశ ముద్ద [illegible]

[illegible] వారలు, విద్యాతపస్సులచే విజ్ఞానవంతులగు బ్రహ్మవారు [illegible], తనకళేబరమునగల రక్తమును జీవితాంతము వఱకు, [illegible] మహోపాతమునకు ఆత్మజ్ఞాన బోధన మొనర్చెడు దృఢ [illegible] మాత్రమే, యీకూర్మిరమగు పిశాచము భరత [illegible], పాతాళలోకములోనికిగాని, ఆకాశవీధిలోనికిగాని పంప [illegible] ద్వీపాంతరములోనికిగాని దేశాంతరములోనికి గాని, [illegible] జేసి పంపరాదు ! ఏలన యీ పెద [illegible] ఆదేశమునకు, భారతదేశమునకు వలె బానిసత్వము [illegible], జాతి వర్ణమును అది నిర్మించుచుం [illegible] వాక్యములను పలుకువారలు గలరు. [illegible] మరల పురుష జన్మము నెత్తిన మాత్రమే మోక్షము [illegible] కపోల కల్పిత వాక్యములే. అట్లయి [illegible], మొదలగు వారి గతి యేమి ? ఛాందో [illegible] జీవన్ముక్తురాండ్రని చెప్పబడినది. కాబట్టి [illegible]. యీ విషయమై యిదివరకో పురుషులను గురించి, [illegible], అలాగున యిప్పుడుగూడ గ్రహించవలసినది.

బ్రా:—సంస్కారముండినగదా శూద్రు లున్నతస్థితిని పొందగలరు. వారికి సంస్కారాదులు బొత్తిగాలేవు ; శాస్త్రము విధించలేదు. అప్పు డెట్లు పవిత్రు లగుదురు ?

అ:—సంస్కారము లేని మతము ప్రపంచములో లేదు. సంస్కారము లేని మతము దుర్మతము. అంతేగాక అది దైవమతము కాదు. పైశాచిక మతము. అట్టి మతము ఆత్మద్రోహమును, దేశద్రోహమును గూడ యగును. ఇది రోగము గలవారికి ఔషధ మివ్వరాదు, ఏలన వారి వారి పాపకర్మలవల్లనే వ్యాధి గలిగెను, అందువలన వద్దానిని అనుభవించియే తీరవలయునని చెప్పెడు వారుండిన అట్టివారికే యిది చెల్లును. మఱియు బాల్యకాలమున ప్రాథమిక తరగతిలో చేరిన విద్యార్థి, జీవితాంతము వఱ కదే తరగతిలోనే చదువవలయును. శైశవాస్థలో పెట్టెడు ఆహారమే యౌవనకాలములోగూడ యుండవలయును, ప్రప్రథమున యేచిన్న యుద్యోగములో ప్రవేశించునో వారి అంత్యకాలము వర కా పనియేయుండవల యునని యే పాపమతము బోధించునో అట్టిమతము యెంత యౌన్నత్యమునకు వచ్చునో, అట్టిమతము భూలోకములోయుండిన అట్టివారికే యిట్లుపదేశముచేయ వలయును. ఇట్టి నియమము పశువులలోను పక్షులలోను వృక్షములలోనుగూడలేదే! వృక్షములలో ఫలించెడు మామిడికాయలు లేప్రాయమున చేదు వగరులుగాను మధ్య కాలమున పుల్లగాను, పండుకాలములో మధురముగాను, యెట్లు ఒకే జన్మము లోనే గలుగుచుండునో, అలాగున పాపజన్మము గలవారైనను, పుణ్యసంస్కా రములచే నీజన్మములోనే తమోగుణమునశించి రజోగుణములోకి ప్రవేశించి యచ్చటనుండి సత్త్వగుణములోనికి చేరగలుగుదురు. ఇదే సంస్కారములచే గలిగెడు మార్పని గ్రహించదగినది. ఇదివరలో చెప్పిన మలిన వస్త్రమును చాకలి వాడెట్లు చవిటిచే శుద్ధపరచునో, ప్రత్యక్షముగా సంసారముయొక్క ఫలమును చూడుడు. కావున ప్రతివారును బాల్యకాలమునుండి, బ్రహ్మచర్యాది వ్రత సంస్కారములు గలిగియుండవలయును. అపుడుమాత్రమే జీవుడు శుద్ధసంస్కా రము గలవాడగును. అపుడు స్ఫుటముచేసిన బంగారువలెను, సానబట్టిన రత్నము వలెను జీవుడు శుద్ధుడగును. అంతేగాక సానపట్టిన కత్తివలె, బుద్ధి సూక్ష్మ గ్రహణశక్తి గలదియై యజ్ఞాన లతాకుంజమును ఛేదింపశక్తిగలుగును. మఱియు అగ్నిసంస్కారమువలన విషమునశించిన ధాతువులవలె నిర్విషయస్థితి గలుగును

ఇప్పుడు భూలోకములో యేజాతి యున్నత స్థితిలోనికి రాజాలక యుంటున్నదో, అదివారిని సంస్కరించువారు లేని కారణముచేతనే అట్టిదీనదశలోయుండుటకు కారణమేకాని, వేరే యేదోషమును కాదు. పాపమును కాదు. బ్రాహ్మణజాతులును సంస్కారములేనిచో యిట్టి దీనస్థితిలోనికి రాగలుగును.

జాతిజన్మచేతనే గలుగునని చెప్పినచో ద్విజులకును బ్రహ్మచర్యము, ఉపనయనము, అధ్యయనము, తపస్సు లేకనే యున్నతస్థితి గలుగవలసి యుండును. అదే ప్రకారము యితరులనుగూడ యేల సంస్కరించగూడదు? అట్లు సంస్కారముచేసి బాగుపడనిచో, వారికి యోగ్యతలేదని చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు విద్యా సంస్కారముగల బ్రాహ్మణేతరులు, స్త్రీలును, బ్రాహ్మణులవలె, యోగ్యులుగాక పోయిరా? అనేగా యున్నతవిద్యలో యుత్తీర్ణులు గాలేరా? ఇది అన్నిటిలోను ఆలోచించుకొనిన బాలును? రోగశాంతికి దగిన ఔషధ పథ్యంబుల నివ్వక, వ్యాధి బాగుపడలేదని చెప్పెడు వాక్యమునందెంత గూఢార్థము యిమిడియున్నదో, దీని యందుగూడ నంతేసారము గలదు. సర్వేశ్వరుండు సత్యస్వరూపు డగుటచేతనే, స్వాతంత్ర్యము సర్వజనులకు, వారి వారి గుణములనుబట్టి యివ్వనందుచేతనే, యీలాగువ పాలించిన హిందూరాజులను పాతాళమునకు త్రొక్కబడుటకు కారణమైనది. తన భూమియందు తానే విత్తనము పెట్టునో, అదే తనకు ఫలించునట్లు, ఎవరు యితరజనులు తమకు బానిసలుగా యుండవలయునని తలచిరో, కట్టకడకు, వారే బానిసలైరి. ధర్మముయొక్క సార మిట్టిదే. ఇతరులకొరకు మీరేమి సంకల్పించెదరో అదే మీకు గల్గును. ఇది యిపుడు భారతదేశ చరిత్రముచే స్పష్టమయినదిగదా! ఏలన "య ద్భావం తద్భవతి" ఒకరిక్రింద యొకరుండవలయునని యెంతకాలము వర కతని హృదయములో నా సంకల్పము గలదో, అంతవర కతడు మరియొకని క్రింద యుండియే తీరవలయును, ఈతత్త్వమును గ్రహించిన స్వారాజ్యమేల రాలేదను ప్రశ్నకు, తనలో నుండియే జవాబు లభించును. అలాగుననే స్వారాజ్యమగు ఆత్మ రాజ్యమగు మోక్షముగూడ యేల గలగలేదని ముముక్షువులు పరితపించ నక్కరలేదు. ఇతర ఆత్మలను, తన ఆత్మవలె చూడనందుచేతనే, మోక్షము గలుగలేదని యంతరాత్మనుండి సమాధానము లభింప గలుగును,

శ్లో॥ సర్వ భూతేషు చాత్మానం సర్వభూతాని చాత్మని
సమం పశ్య న్నాత్మ యాజీ స్వారాజ్య మధిగచ్ఛతి.
అని యుపనిషత్తు బహుకాలము నుండి యుపదేశించుచున్నది

తా॥ సమస్తభూతములలోగల యాత్మను, తనయాత్మగాను, సమస్త భూతంబుల ఆత్మవలెనె తనయాత్మయు గలదనెడి, జ్ఞాన మెప్పుడు గలుగునో అట్టి ఆత్మయజ్ఞము చేయువాడు ఆత్మరాజ్యమును (మోక్షమును) పొంద గలుగును, ఇట్టియవస్థ గలుగువరకు మోక్షము లేదని శ్రుతియే యుపదేశించుచున్నది.

బ్రా:—చాతుర్వర్ణ్యములను, సాక్షాద్భగవంతుడే యేర్పరచెనని గీతాది శాస్త్రములు నిర్వచింపుచుండగా, గుణముచేతనే కులమని మీరెట్లు చెప్పగలరు? అట్టి వర్ణవిభాగము కూడ, యేదో, భగవంతుని యిష్టప్రకారము చేయబడినదని చెప్పక సరియైన కారణమును చూపియే వచించియున్నారు, చూడుడి.

శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగశః
తస్య కర్తారమపి మాం విద్ధ్యకర్తార మవ్యయమ్.

తా॥ నాచేత బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రాది, వర్ణచతుష్టయము, సత్త్వాది గుణములయొక్కయు, తదనుగుణమగు కర్మలయొక్కయు విభాగముల చేత సృజింపబడెను. ఆసృష్టి కర్మమునకు కర్తనైనను, నన్ను కర్తను గానివానిని గాను, నాశనములేనివానినిగాను తెలిసికొనుము. ఈగుణకర్మలు, జన్మాంతరముల సంస్కారమును బట్టియే, భగవంతుడు చేసెనుగాని, బ్రాహ్మణులయందు రాగముచేతగాని, శూద్రులయందు ద్వేషముచేతగాని చేయలేదని తెలుపుట కొఱకే "గుణకర్మ విభాగశః" అని స్పష్టపరచుటకు కారణమైనది. కావుననే "తస్య కర్తార మపిమాం విద్ధ్యకర్తార మవ్యయమ్" అని విశదీకరించినాడు. అట్లు దీర్ఘాలోచన చేయక భగవంతుడు చెప్పినదికాదు. ఏలన, భావికాలమునకు ప్రత్యక్ష ప్రమాణమును, యుక్తివాదమును గలవా రుదయించెదరు అప్పటికిని భగవంతుడు చెప్పిన వాక్యమున్ను, సనాతనముగా యుండవలయునని తలంచియే గుణకర్మల నిరూపించడమైనది. దీనికెవరేమి చేయగలరు.

అ:—పరిశాంతమూర్తి, ఏకాగ్ర్యమైనను స్వశక్తి యందు, అనఁగా స్వబుద్ధి యందు నిలచి, సత్యము నం దాధారపడి, యాలోచించిన మాత్రమునచే నిజ మేర్పడగ్గలదు, అట్లుగాక, యిదివరలో యెవరైన వ్రాసియుండు అర్థముపై ఆధార పడియుండుటయు, నొకవిధమగు పరాధీనతయే యగును ! అయితే అట్లు చేయుట గూడ నొకవిధమగు భక్తియే యగును కాని సత్యదృష్టి మాత్రము గాజాలదు ! ఏలాగున, శ్రీశంకరులు, శ్రీరామానుజులు, శ్రీమధ్వులు మొదలగువారు స్వబుద్ధిలో నిలచి, బాగుగ నాలోచించినందుచేతనే, వేర్వేరు అభిప్రాయము లేర్పడుటకు కారణమైనదో. అలాగున శ్రీ యేసుక్రీస్తు, శ్రీ మహమ్మదు, శ్రీ బుద్ధుడు మొద లగు ప్రవక్తలును నిర్మలమగు స్వబుద్ధిలో నిలిచి యాలోచించినందుచేతనే, వారి యభిప్రాయములలో మార్పుగలుగుటకు కారణము. ఇట్టి స్వభావము వర్తమాన కాలములోనేకాదు. పూర్వయుగములలో గూడ శ్రీకపిలుడు, శ్రీవ్యాసులు, శ్రీజైమిని, శ్రీపతంజలి, శ్రీనారదుడు మొదలగువారుగూడ స్వమతములను ప్రతిపాదిం చినవారలే. వారిలోను కొన్నికొన్ని మార్పులు కనబడుచున్నవి. మఱియు శ్రీ శంకరులు మొదలగువా రాయా కాలానుగుణ్యముగ ప్రవర్తించియుందురు, అట్లయిన మాత్రమే వారిమతము ప్రచారమునకు వచ్చును. అదియును గాక అప్పటి పరిస్థితి కది సరిగానే యుండును, సర్వేశ్వరుని సంకల్పముగూడ అలా గుననే యుండవచ్చును. ఒకడు రోగావస్థలో యుండునప్పుడు లేక బాల్యావస్థలో యుండిన, లేక ఆరోగ్యము గలిగిన తర్వాత లేక యౌవనకాల మొచ్చినప్పు డేలాగున అహార పానీయస్నానాదులు మార్పుగలుగుచుండునో, జీవులయొక్క అత్మాభివృద్ధి ననుసరించియు అలాగుననే మార్పుగలుగుచుండును, ఇదిన్నీ యొక విధమగు రాజకీయపాలనము ననుసరించియే జరుగుచుండును.

హిందూరాజులు రాజ్యమును పాలించునపుడుండు నియమములకు మహమ్మ దీయ పాలనములో గల నియమములకును, ఇంగ్లీషువారి పరిపాలనలోగల నియ మములకును యేలాగునమార్పులు కనఁబడుచున్నవో, అయా రాజులు పాలించు నపు డాయా నియమములు యెట్లు పాలించవలసియుండునో, కాలముయొక్కస్థితి యీలాగునయుండును. అయితే వేదము సనాతనము గదా, దానికి మార్పుగలుగ వచ్చునాయని సందేహింపనవసరములేదు. వేదముయొక్క మూలతత్త్వమునకును, ముఖ్యానుష్ఠానమునకును మార్పుగలుగదు, కాని తక్కిన సామాన్యఆచరణలన్నియు

దేశ కాలముల ననుసరించి మారుచుండును. ఈసత్యమును గ్రహించిన సృష్టిలో గలమార్పులనన్నింటిని సమన్వయము చేసుకొనవచ్చును. భారతీయమత గ్రంధములు స్మృతులు పురాణములు మొదలయిన వన్నియు హిందూరాజులు రాజ్యము నేలు నపుడు వ్రాసినవే. ఆకాలము, కులమును బట్టియేవర్ణాశ్రమములనుబోధించుచువచ్చెను, అట్టి వర్ణాశ్రమములను పాలించుట రాజుల ధర్మమనిగూడ తెలుపుచుండెను. గ్రంథమువ్రాసినవారిలోను, మతమును బోధించు వారిలోను బ్రాహ్మణులే యెక్కువమంది యుండిరి. కావున వారందరును జాతినిగురించి యేకాభిప్రాయము గలిగి యుండిరి. బ్రాహ్మణేతరులలో, శ్రుతి, స్మృతుల నిజార్ధమును విచారించుటకు తగిన విద్యయు తపస్సును లేకయుండెను, వెయ్యేల, శూద్రులు శ్రుతి స్మృతులను పఠింపరాదని శాసనముండెను.

అంతేగాదు, వేదమును వినినచో సీసమును, లక్కయును కరిగించి చెవిలో పోయవలయుననియు, వేదవాక్యము నుచ్చరించిన నాలుక కోయవలయుననియు, వేదార్ధమును ధారణజేసిన హృదయమును చీల్చవలయుననియు శాసనముండెను. అక్కటా యెంతపాపము. సత్యదృష్టితో జూచిన అట్టికాలములో ప్రపంచము స్వర్గ సమానమనియు, కృతయుగమనియు, యెట్లు చెప్పగలిగిరి? ఏలన, వర్తమాన కాలములోను గుణకర్మల ననుసరించి, మనుజులకు స్వాతంత్ర్యము గలదు. గుణ కర్మలకు స్వాతంత్ర్యము లేనిది, సత్యదూరముగదా! సత్యదూరమగుటచే నది, యసత్యమని యేల చెప్పకూడదు. అసత్య ప్రవర్తనగల యుగమెట్లు, సత్యయుగము (కృతయుగము) అని చెప్పగలిగిరో, దురూహ్యముగా యున్నది. మీ రుదహరించిన శ్లోకములో గల "గుణకర్మ విభాగశః" అను ప్రయోగము చాల యగాధమైనది. దానియొక్క అర్ధము విశ్వతోముఖముగా వ్యాపకమైనది. దానియందు జన్మాంతర గుణకర్మల ననుసరించి "చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం" అని యోచట గలదు? జీవుల యొక్క పుట్టుకలో గల గుణకర్మల ననుసరించి నాలుగు వర్ణములును విభజించబడెనని, యేల చెప్పకూడదు. అట్లయినచో నది సుందరమైనది. ఎంత సత్యమైనది. ఎంత ఆనందమైనదిగా నుండును? అట్లయినచో, దానికి, యే యుగమందును ప్రశ్నగలుగదుగదా! గుణకర్మల ననుసరించియే చాతుర్వర్ణ్యముల విభాగము గలిగెనని భారతమందుగల భృగు భరద్వాజుల ప్రశ్నో

త్తరములలో తెలిపినదే నిజమైనది. శాస్త్రములలో గూడ, గుణకర్మల ననుసరించియే, జాతిగలదని తెలిపెడు వాక్యములు అనేకములు గలవు. అయితే దానిని బయటకు తీసి, జనులకు తెలిపెడివారు లేకపోయిరి. శాస్త్రములో యీపరమ సత్యమును మూసిపెట్టి యుండినట్లు గ్రహించుటచేతనే, శ్రీబుద్ధదేవుడు అసత్య ప్రవర్తనలో సౌఖ్యము ప్రస్తుతము గన్పించినను అది విషయుక్త క్షీరాన్నమువలె భావిజీవితమును నశింపజేయునని తలంచియే, సత్యమును బోధించుట కొరకే మతమును, ఈబౌద్ధగ్రంధములను, విరచించి నిర్వాణప్రాప్తికొరకు, బౌద్ధమతము నిర్వాణప్రాప్తికి సుఖకరమయినదని, జనులకు బోధించుటకు కారణమైనది. అదే రీతిగ శ్రీదయానంద సరస్వతిస్వామియు, వర్తమాన హిందూమతములో గల సత్యమును జనులు గ్రహింపజాలకున్నారని తలంచి, బుద్ధదేవునివలె, వేదమును, దైవమును, శ్రోసివేయక, వేదములపై, సర్వేశ్వరునిపై హిందూమత ప్రవర్తకులు కల్పించియుండు దోషములను మాత్రము తొలగించి, సత్యార్థమును ప్రకాశింపజేసిరి. కావుననే "సత్యార్థప్రకాశిక" వ్రాయుటకు కారణమైనది. ఇదే ఆర్యమతము—

జన్మాంతర గుణకర్మల ననుసరించియే, చాతుర్వర్ణ్య విభాగమేర్పడినదని చెప్పినచో, భగవద్వాక్యమే మిథ్యయగును. ఏలనన," సత్త్వగుణముచేతను, శమ దమ తపస్సులనెడు కర్మలచేతను, బ్రాహ్మణుం సృష్టించిరని చెప్పినచో, ఇప్పుడుండు బ్రాహ్మణులందరును, సత్వగుణాధిక్యతయు శమదమాది గుణములు గలిగి యుండవలసియుండును, అలాగున సత్వగుణము కొంచెముగాను, రజోగుణమధికముగా గలిగి, శౌర్యాదిగుణములు మెండుగాగలవారు క్షత్రియులని చెప్పినచో, క్షత్రియులందరు నాలాగున యుండవలసియుండును. అలాగున సత్వరజస్తమోగుణములచేతను, కృష్యాదికర్మలచేతను, వైశ్యులేర్పడిరని చెప్పినచో, వైశ్యులందరిలోను యిట్టి గుణమే గలిగియుండవలయును. అలాగున రజోగుణ మల్పముగాను, తమోగుణమధికముగాను, పరుల సేవకా వృత్తిచే వారిచ్చెడు అన్నముచే జీవించెడు కర్మగలవారు శూద్రులైనచో, యిపుడుండెడు శూద్రులందరు నాలాగుననే యుండవలయును. దీనినెవరైన లోకములో నాలుగువర్ణములలో చూపగలరా? పైన జెప్పిన నాలుగువిధములగు గుణములును, నాలుగువిధములగు కర్మలును, నాలుగు వర్ణస్థులలోను కనబడుచున్నవిగదా. దీనికేమి సమాధానము చెప్పగలరు? ఇది

యింతటితో పోనిచ్చిన, అంత బాధకరముకామగాని, క్రిందజాతిలో యుండువారు. పై పై జాతిలోనికి పెర్పుటకు తగిన విద్యాజ్ఞాన, సంస్కారాదులకు గూడ అర్హత లేదని చెప్పుటకన్న, అకటా మరియొక ఘోర పాపముగలదా? ఇది యెట్టి ప్రాలోచనలేని కార్యమని చెప్పవచ్చును. అందువలనగదా భారతదేశము సహస్ర సంవత్సరములనుండి దాసినత్వము నొందవలసి వచ్చెను. సంస్కారాదులకుగూడ నర్హత యివ్వనిచో, జీవులెట్లభివృద్ధికి రాగలరను పరమతత్వమునుగూడ యాలోచించుటకు తగిన మేధాశక్తి, భారతదేశ మతకర్తలకు లేకపోయెనుగదాయని, విచారణచేయగా, యెవరిమనసు కరుగకుండును! రోగగ్రస్తునకు ఔషధమే యివ్వగూడదని విధించిన మతము దుర్మతముకాదా! జన్మాంతర సత్వ, రజ, మిశ్ర, తమస్సులననుసరించియే, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులను సృష్టించెనని చెప్పినచో, వారికి తరతరములవరకట్టి గుణములలో మార్పు గలుగకూడదు. ఏలననగా గుణములు నైజములైనచో యెప్పటికిని మార్పు గలుగకూడదు.

సృష్ట్యాదినుండివచ్చుచుండు గోవు, అశ్వము, గజము, వ్యాఘ్రము, వీటి యొక్క స్వభావము నేటికిని అలాగుననే యుంటున్నది. సత్వగుణము గలగోవును, రజోగుణముగల వ్యాఘ్రమును, మిశ్రగుణముగల యశ్వమును, తమోగుణము గల సూకరమును సృష్ట్యారంభమునుండి నేటివరకును అట్టి స్వభావము గలిగియే యున్నవి. ఇకను అలాగుననే యుండగలవు, ఇదివరలోను అలాగుననే యుండెను, భూత భవిష్య ద్వర్తమాన కాలములకోగూడ, వాటికి మార్పు గలుగదు. అవిధముగ సత్త్వగుణము గల హంసయు, రజోగుణముగల డేగయు, మిశ్ర గుణముగల పావురమును, తమోగుణముగల రాబందు (బోదవము) ను, సృష్ట్యారంభమునుండి నేటివరకు స్వభావములో మార్పు గలుగలేదు. అదేవిధముగ సత్త్వగుణమగు మధురముగల కదళీఫలమును, రజోగుణముగల చింతపండును, మిశ్రగుణముగల మామిడిపండును, తమోగుణముగల ముష్టిపండును, సృష్ట్యారంభము నుండి నేటివరకు వాటి గుణములను విడువకనే వచ్చుచున్నవి.

ఇక కల్పాంతము వరకవి అటులనే యుండును. అదేరీతిగ పూర్వజన్మ గుణకర్మల ననుసరించి, బ్రాహ్మణాది చాతుర్వర్ణములు సృష్టింపబడినవని చెప్పిన, యిదివరలో చెప్పిన ప్రశ్నలన్నియు వచ్చును, ఈ జన్మలోగల గుణకర్మల ననుసరించియే చాతుర్వర్ణ మేర్పడినదని చెప్పినచో, యేకాలమందును దానికాక్షేపము

గలుగదు ఇంత సుగమ మార్గముండగా పూర్వజన్మ గుణకర్మలచే చాతుర్వర్ణ్య సృష్టి యేర్పడినదని కంటకావృత దుర్గమ కల్పిత మార్గము నేల యనుసరించ వల యును, మఱియు, "తస్య కర్తార మపిమాం" అని ప్రయోగించుటచే భగవంతుడు చాల జాగ్రత్తతో, యీ పదమును ప్రయోగించి యున్నాడు, తనపై యేలాటిభారము నుంచుకొనక యర్థమును చెప్పువారిపై భారమునుంచిరి. ''విద్ధ్యకర్తార మవ్యయమ్" తాను కర్తకాడనియు, తాను సనాతనమగు అవ్యయుడనియు పలికిరి.

దీనికి మరియొక అర్థముగూడ గలదు, జీవకోట్ల సత్వగుణ, తమోఽధ్య యన, కర్మ విభాగముచే చాతుర్వర్ణ్యము భగవంతునిచే సృష్టింపబడెననియు, దానికే తాను కర్తయనియు, అట్లుగాక జన్మాంతర గుణకర్మల ననుసరించి చాతుర్వ ర్ణ్యమును సృష్టించెనని యెవరైన చెప్పినచో తాను దానికి కర్తకాడనియు, ఏలన భగవంతుఁ డవ్యయు డగుటచే సత్వరూపుడై నందువల్ల చెప్పెననియు గలదు. కనుకనే "విద్ధ్యకర్తార మవ్యయం" అని నిరూపించుటకు కారణమైనదనియు విజ్ఞు లలో కొందరు చెప్పుచున్నారు. పూర్వ జన్మ గుణకర్మల ననుసరించి, చాతుర్వ ర్ణ్యము భగవంతునిచే చేయబడినదని చెప్పినచో, యిప్పుడాలాగున చెప్పువారు వర్ణవిభాగ వైషమ్య దోషము తమపై లేకుండ భగవంతునిపై మోపెదరని- శ్రీభగ వానుడు ముందుగా నూహించియే తాను దానికి కర్తకాడని చెప్పుటకు కారణమైనది. అర్థము చెప్పెడివారు తాము నిర్దోషులుగా నుండదలంచి భగవంతుని, కర్తగాచేసి, ఆదోషమును, పరమపావన మూర్తి యగు భగవంతునిపై మోపదలంచినను, భగ వంతుడు నిర్దోషియనియు, అర్థము వ్రాసినవారియందే యా దోషము గలదని యిప్పటికి స్పష్టమైనది.

శ్రీ కృష్ణభగవంతుడు త్రికాలజ్ఞాని యగుటచే, యీసత్యమును ముందుగానే తెలిసికొని, నేను కర్తగానని విస్పష్టముగా చెప్పుటకు కారణము. ఈవిషయమై పదునెనిమిదవ అధ్యాయములో చాతుర్వర్ణ్యముల స్వభావముల జెప్పునపు డుపదేశిం చిన దానిని చూడుడు.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణ క్షత్రియ విశాం శూద్రాణాంచ పరంతపః
కర్మాణి ప్రవిభక్తాని, స్వభావప్రభవైర్గుణైః॥

తా॥ ఓ ఫల్గునా! బ్రాహ్మణులకును, క్షత్రియులకును, వైశ్యులకును, శూద్రులకును పూర్వజన్మ సంస్కారము కారణముగాగల సత్వ, రజ, మిశ్ర తమోగుణములచేత, కర్మలు బాగుగా వేరుచేయబడినవి. ఇచ్చటను "స్వభావ ప్రభవైర్గుణైః" అనియుండుటచే జన్మాంతర స్వభావముచే యుద్భవించిన గుణములవల్ల చాతుర్వర్ణములు సృజింపబడినవని స్పష్టముగా చెప్పియున్నారు. ఇదివరలో చెప్పిన గోవు, హంసము, అరటి మొదలగు చరాచరముల స్వభావములు నిరూపించడమైనది. స్వభావము, గుణమును విడిచియుండదు ఇదే పరమార్థ సత్యము, స్వభావమును గురించి శ్రీ శంకరు లాత్మబోధములో చెప్పినదావిని చూడుడు.

శ్లో॥ ప్రకాశోఽర్కస్య తోయస్య శైత్య మగ్నేర్యథోష్ణతా
స్వభావ స్సచ్చిదానంద నిత్యనిర్మలతాఽఽత్మనః॥

తా॥ సూర్యునికి ప్రకాశమును, నీళ్ళకు చల్లదనమును, అగ్నికి ఉష్ణత్వమును, స్వతస్సిద్ధమైన స్వభావమైన ట్లాత్మకును. సచ్చిదానంద నిత్యనిర్మలతామలే స్వరూపమని (స్వభావమని) ముముక్షువు తెలుసుకొనవలయుననుట. ఇదే రీతిగ జన్మాంతర సత్వ శమదమాది స్వభావములచే, బ్రాహ్మణాది నాలుగువర్ణములు యేర్పడినవని చెప్పినచో. యిపుడు భగవంతు డీక్రింద నిరూపించెడు స్వభావ గుణములు గలిగియుండవలసియుండును.

శ్లో॥ శమో దమ స్తపశ్శౌచం క్షాంతిరార్జవ మేవచ
జ్ఞానం విజ్ఞాన మాస్తిక్యం బ్రాహ్మం కర్మస్వభావజమ్

తా॥ అంతరింద్రియ నిగ్రహమును, శమమున్ను. బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహమగుదమమును కాయిక, వాచిక, మానసికములను మూడువిధములైన తపస్సును, బాహ్యాభ్యంతర శుద్ధియును, సహనమును, మనోవాక్కాయ కర్మల యేకత్వమనెడు ఋజుత్వమును. శాస్త్రీయ జ్ఞానమును, బ్రహ్మాత్మైక్యానుభవ విజ్ఞానమును, ఆస్తిక్యబుద్ధియును, అను నీసముదాయము స్వభావసిద్ధమైన బ్రాహ్మణజాతియొక్క లక్షణము.

ఈ శ్లోకములోను "బ్రాహ్మంకర్మ స్వభావజం" దీనియందు "స్వభావజం" స్వభావముగ జనించిన శమదమాది గుణముగలవారు బ్రాహ్మణులని తెలియదగినది.

ఇట్టి గుణములు యెవరియందు స్వభావముగ యుంటున్నవో, అట్టివారివి స్వభావముగ బ్రాహ్మణులని గ్రహించదగినది. జన్మనా యిట్టి స్వభావములు గలవారు, జన్మాంతర పుణ్య సంస్కారముచే బ్రాహ్మణులుగా పుట్టినవారే. ఒకవేళ జన్మాంతర సంస్కారము సంపూర్ణముగ శుద్ధముగాక కొంచెము రజోగుణ, తమోగుణములు గలవారు యీజన్మములో ధ్యాననిష్ఠాది సంస్కారములచే, రజస్తమోగుణంబుల నశింపజేసి, సత్వగుణము గలిగి, శమదమాదుల గలుగునపుడే, బ్రాహ్మణత్వమున కర్హు లగుదురు.

శ్లో॥ శౌర్యం తేజోధృతి ర్దాక్ష్యం, యుద్ధేచాప్య పలాయనం,
దానమీశ్వర భావశ్చ క్షాత్రం కర్మ స్వభావజమ్.

తా॥ పరాక్రమమును, తేజస్సున్ను, ధైర్యమును, (గొప్ప యాపదయందు గూడ దేహేంద్రియ సముదాయమునకు పిఱికితనము తోఁచకుండుట) కార్య నిర్వాహణ సమర్థతయు, యుద్ధమునందు శత్రువులచే భీతినొంది పారిపోకుండుటయును, దానమును, యీశ్వరభావమును, (ప్రజలను పాలించుటలో శ్రద్ధయును) కావున యీశ్వర భావమని ప్రయోగించడమైనది. యీశ్వరుఁ డేలాగున సకల ప్రాణికోట్లను సూర్యరశ్మి, వాయువు, వర్షములచే సమానముగ సంరక్షించుచుండునో ఆవిధముగ సర్వజీవరాసులను, కన్నబిడ్డలవలె, సంరక్షించెడు స్వభావము క్షత్రియులకర్మ. దీనియందు గూడ "క్షాత్రం కర్మస్వభావజం" స్వభావముగ నిట్టి గుణములు గల వాడు క్షత్రియు డగును.

శ్లో॥ కృషిగోరక్షవాణిజ్యం వైశ్యం కర్మ స్వభావజం,
పరిచర్యాత్మకం కర్మ శూద్రస్యాపి స్వభావజమ్.

తా॥ భూమి దున్నుటయును, పశువుల గాచుటయును, క్రయ విక్రయ రూపకమగు వ్యాపారమును, స్వభావసిద్ధమైన వైశ్యజాతియొక్క కర్మము. ఇచ్చటను "వైశ్యం కర్మ స్వభావజం" అని చెప్పుటచే స్వభావముగ పై జెప్పిన గుణములుగల వానిని వైశ్యునిగా గ్రహించుకొన వలయును, మఱియును, సేవకావృత్తి రూపమగు కర్మము శూద్రునకు స్వభావము. ఈ వాక్యమందును "శూద్రస్యాపి స్వభావజం" అని యుండుటఁబట్టి స్వభావముగ ఘరుల సేవించి జీవించెడు

స్వభావముగలవాడు శూద్రుడని గ్రహించుకొనవలయును. దీనియందీ నాలుగు జాతులను గురించి చెప్పునపుడు నాల్గింటిలోను "స్వభావజం స్వభావజం" అని వచించుటవల్ల, అట్టి గుణముగల వా రట్టి జాతులలో చేరిన వారని తెలియదగినది. స్వశక్తివల్ల పరాధీనము లేక స్వయముగ కార్యమును నిర్వహించెడు శక్తి లేనివారలై పరాధీనులై పరుల ప్రేరణ ననుసరించి పనిజేయుచు, దాని వలన, జీవించువారందరును, శూద్రులని గ్రహించుకొనవలయును. ఈ స్వభావ గుణములనుబట్టి చూచిన యిపుడు భరతఖండమున యెంతమంది బ్రాహ్మణులు, యెంతమంది శూద్రులు గలరో తెలియగలరు. ఇదే భగవంతుడు వచించిన చాతుర్వర్ణ్య స్వరూపమని తెలియవలయును. "స్వభావ" అని ప్రయోగించుటచే విజ్ఞులు పండితులు యెట్లయినను అర్థమును చేసుకొనవచ్చును. అందువలననే శాస్త్రమందుగల యర్థమును తెలుసు కొనుటకు ప్రయాసమైనది.

బ్రా:— పుణ్యవిశేషముచే బ్రాహ్మణజన్మము గలుగునని చెప్పెడువాక్యములో మీకు నమ్మకము లేదా ?

అ:—సుకృత విశేషముచే మాత్రమే బ్రాహ్మణజన్మము గలుగునని చెప్పిన శాస్త్రమందు విశ్వాసమునాకు గలదు. అయితే వ్యవహారములోగల బ్రాహ్మణజాతి యని చెప్పెడు వాక్యమందు విశ్వాసములేదు. బ్రహ్మజ్ఞానమే బ్రాహ్మణచిహ్నమని చెప్పెడి వాక్యమందు మాత్రము దృఢవిశ్వాసము గలదు. ఏలన,

శ్లో॥ పాపం వినా శరీరస్య దుఃఖంనాస్తి పదే పదే
యత్కించి ద్దృశ్యతే దు:ఖం సర్వం పాపసముద్భవమ్.
స్థూలం చైవాథసూక్ష్మం చ దుఃఖం పాపసముద్భవం
అపాపంచయదా స్యా ద్వై శరీరం సుఖభాజనమ్.

తా॥ పాపము లేనిచో శరీరమున కప్పుడప్పుడు దుఃఖము గలుగుట కవకాశము లేదు. కొంచెమైనను దుఃఖము గలిగిన, నది పాపముచే నేర్పడినది. అట్టి దుఃఖము స్థూలదేహసంబంధమైనను, సూక్ష్మదేహ సంబంధమైనను కొంచెమైనను, గొప్పదైనను. అదిపాపము వలననే యుద్భవించినది. ఎప్పుడు పాపము నశించునో అపుడు దుఃఖముగూడ నశించును. ఇదియే దానికి గురుతు. ధర్మశాస్త్ర ముపదేశించిన దానినిచూడుడు.

శ్లో॥ జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మణా జాయతేద్విజః
వేదపాఠాత్తు విప్రస్స్యాద్బ్రహ్మజ్ఞానాత్తు బ్రాహ్మణః.

తా॥ ఇదే నిజమైన భావము, ఒకజన్మములోనే నాలుగవస్థలుగలవు. అట్టి అవస్థలను గురించియే. నాలుగుజాతులుగా అనఁగా జీవితమును నాలుగు భాగములుగా చేయడమైనది. దీనికి బాల్య. కౌమార, యౌవన వార్ధక్యము లనెడు నాలుగంతస్తులుగా శాస్త్రములో వర్ణించడఁమైనది. ప్రతివారును బాల్యావస్థలో శూద్ర, స్థితిలోనే యుందురు. శౌచాచారములు లేనివారిని శూద్రులనుగా శాస్త్రములో వర్ణించిరి. ఇది నిక్కము. చాతుర్వర్ణ్యములలో నెవరికైనను బాల్యకాలమున శౌచాచారము లుండవు. అంతేగాదు, స్వశక్తిచే జీవింపఁజాలరు.

అందువలన మాతా పితరుల సంరక్షణలోనే అనఁగా పరాధీనముగానే యుందురు. బ్రాహ్మణకులమున జన్మించినను ఉపనయన సంస్కారములు లేని దశలో యే కర్మాధి కారమునులేదు. కనుకనిది శూద్రదశ యనఁబడును. బాల్యకాలముదాటి ఉపనయనాది సంస్కారములును, వేదాధ్యయనమును, గాయత్రియుపాసనయు ప్రారంభించునప్పుడు ద్విజత్వమును బొందుచున్నాడు. అపుడు వైశ్యుడు ధనార్జన కార్యములో ప్రవేశించునట్లు, గురుకులవాసముచేసి, విద్యయను ధనము నార్జించుటకు శక్తి గలవాడగు చున్నాడు. అందువలన యీదశను వైశ్య దశనుగా వర్ణించిరి. మరల యౌవనము గలిగి ధర్మవిరుద్ధములగు దుర్గుణముల నిగ్రహింప శక్తిగలిగి ధర్మానుగుణ్య విషయసుఖంబుల ననుభవించునపుడు క్షత్రియుడగుచున్నాడు. అట్టి యౌవనదశయందు మాత్రమే శూరత్వ ధీరత్వాది శక్తులు గలిగియుండును. శత్రువును జయించుశక్తి సమర్థతయు నాయౌవనకాలమందేయుండును. వైశ్య, శూద్ర దశలలో నాయపారశక్తి గలుగదు. అంతేగాదు ఆర్తుల రక్షించుటకును సత్పాత్రునకు దానముచేయుటకును ప్రజలపాలించుటకును గలశక్తి యౌవనమందే గలుగును. కాఁబట్టి అట్టి యవస్థను క్షత్రియ దశనుగా వర్ణించిరి.

యౌవనకాల మంత్యమగునపుడు వాన ప్రస్థములో ప్రవేశించి తపస్సుల చేతను, తీవ్రవ్రతములచేతను, అవిద్యాసంబంధదోషముల నశింపజేసి, బ్రహ్మజ్ఞానము సంపాదించుటకు తగిన ధ్యానయోగాదులను శీలించుచూ, బ్రహ్మానుసంధాన

పరులై యుండుకాలము వార్ధక్యము అప్పుడు బ్రహ్మత్వప్రాప్తికి తగిన కాలమగు టచే దానిని బ్రాహ్మణత్వమని శాస్త్రములో వర్ణింపఁబడినది. పూర్వము బ్రాహ్మణులకు ప్రాపంచిక విషయవ్యవహారము లేమియుండలేదు. వేదాధ్యయన తపోజ్ఞానయోగాదులు గలిగియుండిరి. అంతేగాదు. వనములో నివసించుచుండిరి. వార్ధక్యదశలోను లోకవ్యవహార కార్యములను చేయుటకు శక్తిలేక భగవధ్యాన కార్యములో యిపుడుగూడ యుండు వారాచరించుచుండుటచే అట్టిదశను బ్రాహ్మణత్వముగా శాస్త్రములో నిరూపించబడినది ఇదే చాతుర్వర్ణ్యములయొక్క నిజార్థము. దీని ననుసరించి మరియొక శ్లోకము గలదు.

శ్లో॥ జన్మనా జాయతే జంతుః సంస్కారా ద్ద్విజఉచ్యతే
వేదపారాయణో విప్రో బ్రహ్మజ్ఞానీతు బ్రాహ్మణః.

తా॥ దీనియందు మానవులందరును జన్మనా జంతువులవలె యుందురనియు, అనగా జన్మించినపుడు పశ్వాదిశిశువులు యెట్లుండునో మనుష్య సంతానములో గూడ నాలాగు నేయుండును. మరల 5 గాని 8 గాని 11 గాని సంవత్సరములో ఉపనయనాది సంస్కారములు చేయునపుడు ద్విజుడగును. ద్విజుడన రెండవ జన్మముగలవాడని భావము ఇది సంస్కారము వలననే సిద్ధించును. ద్విజత్వమునకు మరియొక అర్థముగూడ గలదు. అదేమన మాతృగర్భమునుండి జన్మించినపుడు, మృగములవలె దేహభావము మాత్రమే గలిగియుండును. ఆత్మ సంస్కారము వలన దేహమందుగల దేహిని దేహమునుండి వేరు పరుచువిధము తెలిసికొనెడి జ్ఞానము సిద్ధించును. అంతకుముందు అజ్ఞానముచే తాను దేహభావము గలిగియుండును. ఇపుడు దేహేంద్రియ మనోబుద్ధులకు సాక్షియైనస్వప్రకాశమై జ్ఞానమయమైయుండు ఆత్మయే తానను జ్ఞానముగలుగుటచే రెండవ జన్మంబగు ద్విజత్వము గలుగును. ఇట్టిద్విజత్వమగు జ్ఞానము గలవాడే ద్విజుడగును. అట్టి జ్ఞానము ఉపనయనాది సంస్కారముంచే గలుగనిచో అతడు ద్విజుడు కాజాలడు. ఒకవేళ యుపనయనాది సంస్కారము లేకపోయినను జన్మాంతర పుణ్యవిశేషముచే దేహేంద్రియములకు సాక్షియగు దైవజ్ఞానము గలిగినచో నతడును బ్రాహ్మణుడే యగును.

వేదాధ్యయనముచేతను వేదార్థవిచారణచేతను, విజ్ఞానము గలుగునపుడు విప్రుడను వాక్యమున కర్హుఁడగును. జ్ఞాన విజ్ఞానములచే బ్రహ్మసాక్షాత్కారము గలుగునపుడు బ్రాహ్మణుడగును. ఇదియే నిజమైన నాలుగు వర్ణములయొక్క యర్థమగును. ఈవిధముగ చెప్పుటలో శాస్త్రమునకుగాని, జాతికి గాని యేలాటి ఆక్షేపమునుగలుగదు. ప్రతివారును దీని నంగీకరించియే తీరవలయును. ఈదేహము మాతాపితరులచే యేర్పడుచుండును. ఆత్మజ్ఞానము గురువులవల్లనే యేర్పడును. కనుకనే ఆత్మజ్ఞానోపదేష్టయగు గురుని తండ్రిగాను, శిష్యులను గురుపుత్రులను గాను, పిలుచుటకు కారణము. ఈవిషయమై మనుస్మృతిలో నుదహరించినది చూడుడు.

శ్లో. ఉత్పాదక బ్రహ్మ దాత్రోర్గరీయాన్ బ్రహ్మదః పితా
బ్రహ్మజన్మహి విప్రస్య ప్రేత్యచేహచ శాశ్వతమ్॥

తా॥ విప్రునకు వేదగ్రహణార్థమై ఉపనయన రూపమైన రెండవ జన్మము నొసఁగు ఆచార్యుడు తండ్రికంటె శ్రేష్ఠుడు. బ్రహ్మగ్రహణార్థమైన జన్మము బ్రహ్మప్రాప్తిఫలకమైయుండుటచే నిహపరములందు రెంటియందును నిత్యమైనది. తల్లిదండ్రులు కలుగజేసిన యీదేహము, జడమై అజ్ఞానమయమగుటచే దుఃఖమునకు కారణమగును. గురువరుండొసంగెడు ఆత్మసంస్కారరూపమగు జ్ఞానదేహము, సర్వదుఃఖములను రహితమొనర్చునదిగాను, ఇహములో, స్థూలదేహముతోఁ గూడియున్నపుడు గూడ పరమశాంతిని, నిరతిశయ సుఖమును గలుగజేయునదిగాను, పరమందు శాశ్వతానందము నొసంగునది యగుటచే, నయ్యది శ్రేష్ఠమనియు, శాశ్వతమనియు చెప్పుటకు కారణమైనది. ఈస్థూలదేహము జడమైనది, నశించునది, ఆత్మజ్ఞాన దేహమో, చైతన్యమైనది, సుఖమైనది, శాశ్వతమైనది, ఇందువలననే, మాతాపితరులకన్న గురుఁ డధికుడని చెప్పుటకు కారణము, ఇదివరలో, బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్య శూద్రాదులకు జన్మలోనే రక్తములో శుద్ధాఽశుద్ధ భేదములు గలవని అంధవిశ్వాస పరమగు నొకవాక్యమును మీరు తెలిపితిరి. ఆవిషయమై శాస్త్రమేమి చెప్పినదో చూడుడు.

శ్లో॥ న చర్మణో న రక్తస్య మాంసస్యాచ న చాస్థినః,
న జాతి రాత్మనో జాతి ర్వ్యవహారః ప్రకల్పితః.

తా॥ జాతి చర్మమునకుగాని, రక్తమునకుగాని, మాంసమునకుగాని, అస్థికి గాని లేదు. మఱియు ఆత్మను పరిశోధించిన దానికిన్నీ లేదు. అనఁగా నందరి దేహములును పంచభూతాత్మకములే. అందులో నధివసించెడు ఆత్మయు నందరిలో నొకే జ్ఞానమయమైనదే. జాతి యనునది వ్యవహారమునకు మాత్రమే అని తేజో బిందూపనిషత్తు, మఱియు మహాభారతమం దన్నిజాతులలో జన్మించినవారును, మోక్షమును బొందవచ్చునని తెలిపినది చూడుడు.

శ్లో॥ జైగీషవ్యో యథా విప్రో యథా చైవాఽసితాదయః
క్షత్రియా జనకాద్యాస్తు తులాధారాదయో విశః
ధర్మవ్యాధాదయ స్సప్త శూద్రాః చైలవకాదయః.
మైత్రేయీ సులభా శార్జ్గీ శాండలీ చ తపస్వినీ
ఏతేచాన్యేచ బహవో నీచయోనిగతా అపి
జ్ఞాననిష్ఠాంపరాం ప్రాప్తా.........

తా॥ జైగీషవ్యుడగు విప్రుడును, ఆలాగున అసితాదులును, జనకాదులగు క్షత్రియులును, తులాధారాదులగు వైశ్యులును, చైలవకాదులగు శూద్రులును, ధర్మ వ్యాధాదులగు కిరాతులును, శ్రేష్ఠమయిన జ్ఞాననిష్ఠను బొందినవారై మోక్షమును బడసిరి, అవిధముగనే స్త్రీలలో మైత్రియు, సులభ, శార్ఙ్గి, గార్గి, శాండిల్య మొదలగు తపస్వినులును జ్ఞాననిష్ఠావలంబనులై మోక్షమును బొందిరి. ఇంతేగాక యింకను, నీచయోని సంభవులగువా రనేకులు బ్రహ్మజ్ఞానము గలవారై జీవన్ముక్తులైరి.

శ్లో॥ న జాతి కారణం తాత గుణాః కల్యాణ కారణమ్
వృత్తస్థ మపి చండాలం తం దేవా బ్రాహ్మణం విదుః.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! జాతి కారణము కాదు. గుణమే మంగళమునకు కారణము. పవిత్ర వర్తనము గలవాడు చండాలుడైనను, వానిని దేవతలు బ్రాహ్మణుఁ డని తలంతురు.

శ్లో॥ శ్వపచోఽపి మహీపాల! విష్ణుభక్తో ద్విజాధికః
విష్ణుభక్తి విహీనస్తు యతిశ్చ శ్వపచాధమః.

తా॥ ఓ రాజా! శ్వపచుడైనను భగవద్భక్తిగలవాడగుచో వాడు బ్రాహ్మణుని కంటె నధికుడు. దైవభక్తి లేనివాడు బ్రాహ్మణుడైనను, లేక సన్యాసియైనను. వాడధమ చండాలుడగును.

శ్లో॥ న శూద్రా భగవద్భక్తా విప్రా భాగవతాస్స్మృతాః
సర్వ వర్ణేషుతే శూద్రా యేహ్య భక్తా జనార్దనే.

తా॥ శూద్రయోనియందు జన్మించిన వారైనను భగవద్భక్తులు శూద్రులు కారు. మరి యెవరన, భాగవతోత్తములగు విప్రులనియే తలంచవలయును. దైవమందు భక్తిలేనివారేజాతిలో జన్మించువారైనను వారే శూద్రులని వేదసమ్మతము.

శ్లో॥ శూద్రోపి శీలసంపన్నో గుణవాన్బ్రాహ్మణో భవేత్
బ్రాహ్మణోఽపి క్రియాహీనః శూద్రాత్ప్రత్యవరో భవేత్

తా॥ శూద్రుడై జన్మించినను, శమ దమాది సద్గుణ సంపన్నుడైనచో నతడు బ్రాహ్మణుడే. బ్రాహ్మణకులమందు పుట్టినను బ్రహ్మనిష్ఠానుష్ఠానములు లేనిచో, అట్టివాడు శూద్రునికంటె తక్కువవాడని తెలియవలయును.

శ్లో॥ జ్ఞాన యజ్ఞోదుపేనైవ బ్రాహ్మణోవాంత్యజోపివా
సంసారసాగరం తీర్త్వా ముక్తి పారంహి గచ్ఛతి.

తా॥ చండాలుడుగాని, బ్రాహ్మణుడుగాని, జ్ఞానమను తెప్పచే, జనన మరణ దుఃఖ రూపమగు ఘోర సంసార సాగరమును దాటి ముక్తియనెడు పరమపదమును బొందును, ఇక నీవిషయమై యెక్కువ వ్రాసి గ్రంథమును విస్తరింపజేయ తలంచలేదు ఇదివరలో నిరూపించిన శ్రుతిస్మృతి పురాణేతి హాసములచే గ్రహింపదగిన విషయములనన్నిటిని సంగ్రహముగ నిరూపించడమైనది. ఇపుడు శ్రీ యోగవాసిష్ఠమందు శ్రీ వసిష్ఠమునీంద్రుడు సత్యదృష్టితో నుపదేశించిన వాక్యముల జూడుడు:—

శ్లో॥ యుక్తియుక్త ముపాదేయం వచనం బాలకాదపి
అన్య త్తృణ మివ త్యాజ్య మప్యు క్తం పద్మజన్మనా॥

తా॥ యుక్తి యుక్తమైయుండు వచనము బాలుడు చెప్పినను బ్రహ్మవచనము వలె గ్రహించదగినది యుక్తియుక్తముగాని వాక్యము బ్రహ్మదేవుడు చెప్పినను తృణీకరించదగును. ఏలననఁగా మహాత్ములగు గొప్పవారు, సత్యమునకు ధర్మమునకును భిన్నమైన దానిని జెప్పరు అంతేగాదు, వారు చెప్పెడివాక్యములు యుక్తి యుక్తములుగానుండును. యుక్తి యుక్తములకు విరుద్ధముగా కల్పించెడు వచనములు దేవతల లేక మహర్షుల పేరుపెట్టి యెవరో వ్రాసి యుండవచ్చునని తలంచవలయును. అట్టి దృఢవిశ్వాసము గలిగినమాత్రమే లోకముద్ధరింపబడును. అప్పుడే ప్రకాశములోను, ఆనందముకోను జీవులు సుఖింపగలరు.

మరియు పుట్టినకులము ననుసరించియే బ్రాహ్మణాది జాతులు యేర్పడినచో హీన కర్మలచే కులమునుండి యేల వెలివేయవలయును? కులోచిత కర్మల అతిక్రమించినందుచే గదా! కుల భ్రష్టత్వమొనర్చుచున్నారు. అట్టివారిని మరల ప్రాయశ్చిత్తాది సంస్కారమొనర్చి తరువాత యేలాగున కులములో కలుపుచున్నారు? ఈయొక్క దృష్టాంతముచే కులమునకు ప్రాధాన్యములేదనియు గుణమునకే ప్రధానతయనియు అర్థమగుచున్నది. కావున గుణకర్మములను బట్టియే చాతుర్వర్ణ్య మేర్పడినదని చెప్పుటలో యేలాటి దోషమున్నులేదు. ఇదియే శ్రీకృష్ణభగవాను డుపదేశించిన దానికి తాత్పర్యము.

కులభ్రష్టత్వము కలిగినపుడున్ను. అతడు బ్రాహ్మణుడే సంస్కారముచే తిరిగి కులములో కలుపునప్పుడున్ను బ్రాహ్మణుడే. ఇచట కలిగిన భేదమేమన, యే హీన కర్మలచే కులమునుండి పతితుడయినాడో అట్టి హీన కర్మలు మరల చేయసీయగూడిదనియే దీనివల్లయేర్పడిన సారము. అంతేగాని పంచగవ్య ప్రాశనము చేతగాని, పుణ్యతీర్థావగాహనముచేగాని, సమారాధనపరమగు పంక్తి భోజనముచేగాని పతితునకు, యేమార్పున్ను గలుగలేదు. జనుల మనస్సునకు గలిగిన నమ్మక మొక్కటియు, హీనకర్మ నివృత్తియు, కారణముగా గమపడు చున్నది. మరల అట్టి అవినీతికర్మ చేయకయుండుటకున్ను అదికారణమగును.

కావున గుణమే శ్రేష్ఠత్వమునకును, నికృష్టత్వమునకును కారణముగాని, కులముకాదు. అట్లు కానిచో, కులచ్యుతి గలిగినపుడున్ను, బ్రాహ్మణులందరున్ను మామూలు ప్రకారము అతనితో సర్వకార్యములందును సంబంధము గలిగి యుండ వలసి యుండును అట్లు లేనందుచే, గుణమే ప్రధానమని స్పష్ట మగుచున్నది. సత్యార్థ ప్రకాశమునందు శ్రీ దయానంద సరస్వతీ స్వాములవారు చెప్పిన, కొన్ని వాక్యములు, యిచట తెలిపెద. శ్రీ శంకర భగవత్పాదులకు తరువాత, శాస్త్ర పరిశ్రమచేసినవారు, వీరికి సమానముగా మరియొకరు లేరని చెప్పుటలో, అతిశయోక్తి కానేరదు. వేదశాస్త్రములలో చేసిన పరిశ్రమ యంతయు శ్రీ శంకరాచార్యులవలె, వీరును లోకములో బోధించుటకు చేసిన పరిశ్రమయు అమోఘమైనది. వేదాది శాస్త్రములందంతట పరమేశ్వరునియొక్క ప్రధాన నిజనామము (ఓమ్) చెప్పబడి యున్నది, తక్కినవన్నియు, గౌణిక నామములు "ఓమిత్యేత దక్షరమిదం సర్వం తస్యోప వ్యాఖ్యానం" మాండూక్యోపనిషత్, ఓమిత్యేత దక్షర ముద్గీథ ముపాసీత, ఛాందోగ్యోప నిషత్ (ఓమ్) ఎవనియొక్క నామమో, ఎవడు యెన్నటికిన్ని నశించడో, అతనిని యుపాసించుట, యోగ్యముగాని అన్యోపాసన యోగ్యముకాదు.

సర్వే వేదా య త్పద మామనన్తి తపాంసి సర్వాణి చ య ద్వదన్తి, యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరన్తి, తత్తేపదం సంగ్రహేణ బ్రవీమ్యో, మిత్యే తత్. కఠోపనిషత్. అన్ని వేదములును సమస్త ధర్మానుష్ఠానరూప తపశ్చరణయు, ఎవనిని చెప్పుచూ, గౌరవించుచున్నవో ఎవనినిపొందగోరి, బ్రహ్మచర్యాశ్రమమున జరించుచున్నారో, అతని నామము (ఓమ్) అనగా, ప్రణవము.

శ్లో॥ ప్రశాసి తారం సర్వేషామణీయాంస మణోరపి,
రుక్మాభం స్వప్న ధీ గమ్యం విద్యాత్తం పురుషం పరమ్.

తా॥ (ప్రశాసితారం) ఎవడు అందరికిన్ని శిక్షకుడో (అందరిని అన్నిటిని తత్తద్ధర్మములలో నడుపువాడో) ఎవడు సూక్ష్మమునకంటె సూక్ష్ముడో, ఎవడు స్వప్రకాశస్వరూపుడో, ఎవడుసమాధిస్థ బుద్ధిచేత తెలియుటకు యోగ్యుడో, అతనినే పరమపురుషుడని తెలియవలయును,

యథేమాం వాచం కల్యాణీ మావదాని జనేభ్యః,
బ్రహ్మ రాజన్యాభ్యాం శూద్రాయ చార్యాయచ
స్వాయచారణాయ.

తా॥ యజుర్వేదము. పరమేశ్వరుడు సెలవిచ్చుచున్నాడు (యథా) ఎట్లు (జనేభ్యః) మనుష్యులందరి కొఱకు (ఇమాం) ఈ (కల్యాణిమ్) కల్యాణము సుఖమునిచ్చునట్టి (వాచం) ఋగ్వేదాది నాలుగు వేదముల యొక్క వాణిని) యుపదేశించుచున్నానో, అట్లు మీరును జేయవలయును. (బ్రహ్మ భ్యాం) నేను బ్రాహ్మణ క్షత్రియ (అర్యాయ) వైశ్య (శూద్రాయ) శూద్రుల ను, (స్వాయ) తమ భృత్యులు కన్న, (స్త్రీలు) వీరికొఱకును. (అరణాయ) స్త్రీల కొఱకును, వేదములను ప్రకాశపఱచినాను. ఇందువల్ల, సర్వేశ్వరు హించిన వేదమును, వేదార్థమును, వేదాంతజ్ఞానమందును, సర్వజనుల ము గలదని స్పష్టమగుచున్నది. ఇచట యెవరైన అడిగినచో, వారితో గున చెప్పవలయును సర్వజ్ఞుడగు సర్వేశ్వరుని వాక్యము నమ్మవలయునా ? మాన్య మానవుడగు మావాక్యము నమ్మవలయునా ? అని అనిన చాలును.

ఇక నైష్కర్మ్యసిద్ధియందు "సురేశ్వరాచార్యులు" జెప్పిన కొన్ని వాక్యముల రూపించెద. వీరుపూర్వాశ్రమమున "మండన మిశ్రుడ"ని ప్రసిద్ధిగాంచిన మీమాంస కర్మశాస్త్రమునకు, ఆచార్యులై యుండిరి వీరిచరిత్రము శ్రీ విజయమునందు కనందగును వీరే శ్రీ శంకరభగవత్పాదుల ముఖ్యశిష్య మముతో ప్రధానులైయుండిరి. వీరిని శ్రీ శంకరులే "శృంగేరి మఠ ధిపతులుగా ప్రసిద్ధము జేసిరి. వీరే యీ "నైష్కర్మ్యసిద్ధి"ని ను:—ఆబ్రహ్మస్తంబపర్యం తై స్సర్వ ప్రాణిభిస్సర్వ ప్రకారస్యాపి దుః ద్వరసత ఏవ జిహాసి తత్వాత్తన్ని వృత్త్యర్థా ప్రవృత్తిరస్తి స్వరసతఏవ:— మొదలు పిపీలికపఱకు గల జంతువులచే సర్వవిధములగు దుఃఖము ముగనే విడువలసినదని కోరబడుచున్నందున, నాదుఃఖము నివృత్తించుట దగిన నడవడిక స్వభావముగనే గలిగియుండును, అనగా: సర్వజంతు నిరతిశయానందాత్మ స్వరూపుల నటవేతనే, దుఃఖశాంతియు ఆనంద ము గలుగ వలయునని ప్రవర్తించుటకు కారణమగుచున్నది. ఆత్మ

శుద్ధియు, ఆచార్యోపదేశమున్ను లేనందుచే, సర్వశోకశాంతి పరమగు నిరతిశయా నంద సుఖమును బొందజాలకున్నారు, ఇదియే వేదాంత తత్వముయొక్క పరమ రహస్యము.

శ్లో॥ అజ్ఞాన నివృత్తేశ్చ సమ్యక్ జ్ఞాన స్వరూప
లాభ మాత్ర హేతుత్వాత్త దుపాదానమ్.

తా॥ అజ్ఞానముయొక్క నివృత్తికి ఆత్మ యాథ్యాత్మ్యజ్ఞానము యొక్క స్వరూపప్రాప్తిమాత్రమే కారణమై యున్నందుచే, నా సమ్యక్ జ్ఞానమును గ్రహించుటయే యావశ్యకము. ఇట్లు చెప్పుటచే, సర్వ స్త్రీ పురుషులకున్ను ఆత్మ జ్ఞానము గలిగిన మాత్రమే ముక్తి గలుగునని స్పష్టమగుచున్నది. అట్టి ఆత్మజ్ఞానము వేదాంత శాస్త్రవిచారణవల్ల మాత్రమే గలుగునని శ్రుతి యుపదేశించుచున్నది. అపుడు సర్వులకున్ను బ్రహ్మవిద్యయందధికారము లేక యుండిన, మోక్షమెట్లు గలుగును?

శ్లో॥ అజ్ఞాన హీన మాత్రత్వా త్, ముక్తేః కర్మనసాధనమ్
కర్మాప మార్ష్టి నాజ్ఞానం తమసే వోద్ధితం తమః.

తా॥ మోక్షము అజ్ఞానముయొక్క వినాశము మాత్రమే గావున, దానికి, కర్మ సాధనముగాదు, అంధకారములో బుట్టిన భ్రాంతివి, అంధకారము నివారింప లేనటుల, అజ్ఞానమును కర్మ నివారింపజాలదు ఇట్లు చెప్పుటచే, కర్మకాండులు చెప్పు చుండెదు. వర్ణాశ్రమ వాక్యములగు జాతులగురించిన సిద్ధాన్తము, మోక్షమును గలుగజేయదు, ప్రకాశమువల్లనే అంధకారము నశింపవలసి యుండుటచే, ఆత్మ జ్ఞాననిష్ఠలో ముముక్షువు లందరున్ను తప్పక ప్రయత్నింపవలెను.

శ్లో॥ శయానాః ప్రాయశో లోకే, బోధ్యమానాః స్వనామభిః।
సహసైవ ప్రబుధ్యంతే యద్వైవం ప్రత్యగాత్మని॥

లోకములో తరుచుగా నిద్రించువారు తమ నామములచేత మేలుకొలుప బడుచున్నవారై త్వరగా నేత్రప్రకారము, ప్రబోధమును బొందుచున్నారో, ఆప్రకారముగనే ప్రత్యగాత్మయందు వాక్యము ప్రబోధమును గల్గగజేయును. దీనివల్ల

శాస్త్రజ్ఞానము తెలియనివారుగూడ, తత్త్వమస్యాది మహావాక్యముల శ్రవణము వల్లనే ఆత్మజ్ఞాన ప్రబోధము గలవారగుదురని స్పష్టమగుచున్నది. మరియు శాస్త్ర పఠనమువల్ల, శ్రవణమువల్లను, ప్రయోజనము లేదనియు అనుష్ఠానముమాత్రము గలిగియుండిన చాలుననియు చెప్పువారి వాక్యముగూడ, వ్యర్థమనిగోచర మగుచున్నది. నిద్రలోనుండువారు, ఆప్తునిచే పిలువబడిన లేచునట్లు శాస్త్రము అజ్ఞానములో నుండు జనులను సుజ్ఞానులుగా జేయగలుగునని గ్రహింపదగి నది. మరియు అనుష్ఠానముయొక్క విధానమున్ను శాస్త్రమువల్లనే తెలిసికొన వలసియుండుటచే అట్టి సచ్ఛాస్త్ర పఠనమునుగూడ సాధ్యమైనంత వరకందరున్ను జేయవలయును.

శ్లో॥ ఏవ మవగత పరమార్థ త త్త్వస్య న శేష శేషి
భావ స్తత్కారణ సోత్సారితత్వాది త్యాహ

తా॥ ఈ ప్రకారము తెలియబడిన పరమార్థ స్వరూపము గలవానికి. శేష, శేషిభావములేదు. దానికి కారణమైన అజ్ఞానము నశించియున్నందున అని చెప్పు చున్నాడు. ఇచట జీవేశ్వరుల భేదమునకే "శేష శేషి" భావమని చెప్పబడును. అది యుపాధి గలిగియుండువరకు మాత్రమే యుండును. అట్టి యుపాధి, అజ్ఞా నమువల్ల యేర్పడినదగుటచే, అట్టి అజ్ఞానము ఆత్మజ్ఞానమువల్ల నివృత్తి గలుగు నపుడు, సముద్రమునకున్ను, నదులకున్ను గల, వేరుబాటునకు కట్ట యేలాగున కారణమగుచున్నదో, అట్టి కట్ట తీసివైచిన, యేలాగున నదులున్ను, సముద్ర మున్ను, యొకటియే యగుచుండునో, యుపాధి విలయమందు జీవేశ్వరుల కేకత్వము గలుగుచుండును. ఓమ్.

లోకోద్ధారకము

ధర్మకాండము

శ్లో॥ యో మాం పశ్యతి సర్వత్ర సర్వంచ మయి పశ్యతి
తస్యాహం న ప్రణశ్యామి సచమే నప్రణశ్యతి.

టీ॥ యః = ఎవ్వడు, సర్వత్ర = సర్వభూతములయందును, మామ్ = నన్ను, పశ్యతి = చూచుచున్నాడో, సర్వంచ = సకల భూతసముదాయమును, మయి = నాయందు, పశ్యతి = చూచుచున్నాడో, తస్య = అతనికి, అహం = నేను, న ప్రణశ్యామి = కనబడకపోను, సచ = వాడును, మే = నాకు, నప్రణశ్యతి = కనబడకపోడు,

అ:— ధర్మ శబ్దమునకు దేనివలన యీజగత్తు ధరింపబడు చున్నదో, అదే నిజమైన ధర్మమని యర్థము. అది వర్ణాశ్రయమా! లేక గుణాశ్రయమా! అని ప్రశ్న గలిగినచో, వర్ణాశ్రియమని కొందఱును, గుణాశ్రియమే నిజమైనదని, మఱి కొందఱును వచించుచున్నారు. గుణాశ్రయమనే అందఱును అనుష్టించు చున్నారు. దీనినే యిదివఱలో దెలుపుచు రావడమైనది. ఎట్లన! పోలీసు డిపార్టుమెంటులో గల సబ్‌యిన్స్పెక్టర్లలో, బ్రాహ్మణులును, క్షత్రియులును, వైశ్యులును, శూద్రులును, యితర మతస్థులును గలరు. అలాగున సైన్యములోను, పైజెప్పిన నాలుగు వర్ణస్థులే గాక, యితర వర్ణస్థులుగూడ నుంటున్నారు. వారు వర్ణాశ్రమ ధర్మమని జెప్పుచు యుద్ధము వచ్చునపుడు క్షత్రియులు మాత్రము యుద్ధసన్నద్ధులై, బ్రాహ్మణులు జపతపముల నొనర్చుటయు, వైశ్యులు వ్యాపార నిమగ్నులై యుండుటయు, శూద్రులు సేవకావృత్తిలో యుండుటయు జరిగిన, రాజ్యము నేలాగున శత్రువుల నుండి రక్షింపజాలరో, అందఱు నైకమత్యము గలిగి, రణరంగములో అయుధపాణులై, శూరులై, ధీరులై దుమికిన మాత్ర మేలాగున, శత్రువులను నిశ్శేషమొనర్చి రాజ్య సంరక్షణమును జేయగలరో, అందువలన, పోలీసు డిపార్టుమెంటు

వారును, సైన్యములో జేరువారును, వారి వారి కేర్పడిన ధర్మమెట్టిదో దాని నాచరించినట్లు యెవరెవరు యేయే యనుష్ఠానమం దుంటున్నారో దానికి తగిన ఆచరణ గలిగియుండుటయే, నిజమైన ధర్మమగును. వారు బ్రాహ్మణాది నాలుగు వర్ణములలో జేరినవా రెవరైనను బ్రహ్మచర్యాది చతురాశ్రమములలో నుండువా రెవరైనను సరే, వారివారి ధర్మముల నాశ్రయించి యుండుటయే ధర్మమగును.

దీనికే "స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః" అని శ్రీకృష్ణుడు గీతలో యుపదేశించిన దానికర్థము. ఆదేరీతిగ ఒక ఆస్పత్రిలోగల రోగులలో ఒక్కొక రోగముగలవారు చాతుర్వర్ణ్యులలో నెవరైనను, డాక్టరు ఆయా వ్యాధిగల వారందఱికిని యొకే యౌషధమును, పథ్యమును యెట్లు యేర్పాటుజేయునో, ఆలాగున జేసినచో రోగమెట్లు కుదురునో, ఆ దేరీతిగజేయక బ్రాహ్మణులకొక యౌషధము, అట్లే క్షత్రియులకును, శూద్రులకును, వేఱువేఱుమందును పథ్యమును యేర్పఱచినచో రోగమెట్లుకుదరదో, భవరోగము యొక్కస్థితియు నిటువంటిదే. అలాగున యెవరెవరు యే యే గుణములు గలిగియుందురో వారి వారికి తగిన యనుష్ఠానముండిన, మఱల నజ్ఞానమువలన యెవరును దుఃఖపడ నవసరములేదు అట్లుగాక వర్ణాశ్రమధర్మము, కులమునను సరించియే యుండవలయునని జెప్పినచో క్షయరోగము గల వానికి దానికి తగిన యౌషధమును పథ్యముపీయక, కాసవ్యాధి గలవాని కేర్పడినమందును, ఆహారమును యిచ్చినచో రోగమేలాగున బాగుకాదో అలాగున, శ్లేష్మరోగికి దానికి తగిన యౌషధపథ్యములను, అట్లే పైత్యవ్యాధి గలవానికి వాతవ్యాధి గలవానికిని తగిన యౌషధాహారములను యేర్పఱచకుండిన యెట్లు అందఱును ఆరోగ్యవంతులై యుండరో, క్షయరోగికి కాసరోగికిగల మందును భోజనమును, అట్లే శ్లేష్మ, పైత్య, వాతరోగులకు, దానికి తగిన యౌషధమును యాహారనియమమును యేర్పఱచనిచో రోగమేలాగున నశింపజాలదో, ఆరోగ్యము గలుగక సంకటపడవలసియుండునో, అలాటి దుఃస్థితియే వర్ణాశ్రమధర్మము వారి వారి గుణముల జూడక కులముపైనాధారపడినందుచే యేర్పడినది. మఱియు ప్రవాహవేగమునకును వాయువునకును అనుకూలముగా నడపెడు పడవ, యేలాగున నతి శీఘ్రముగ గమ్యస్థానమునకు జేరునో, అట్లు సంస్కారమును జూడక కులము ననుసరించి ప్రవర్తించవలయునని జెప్పెడు విధియు నటువంటిదే, అనగా ప్రవాహమునకును గాలికిని వ్యతిరేకముగ నడపెడు పడవచందమున యుండునని

గ్రహించు కొనవలయును. మఱియు బ్రాహ్మణేతరులతో మాత్రము, వర్ణాశ్రమముల ననుసరించి నడువవలయునని జెప్పువారు. తమ వర్ణమున కనుగుణ్యముగా, తాము నడచుచున్నామా! అనిగూడ జ్ఞాపకము జేసికొనిన యీ సంకటమేమియు గలుగదు.

అట్లుగానిచో, యీదీర్ఘవ్యాధికి మరు మందేలేదు. ఒకవేళ శాస్త్రములలో,అట్టి నియమము గలదని జెప్పినచో గుణమును గుఱించిన భాగమును మనము గ్రహించిన చాలును. అట్లుగాక కులము ననుసరించియే యుండవలయునని జెప్పినచో ఆలాటి కులగుణములు గలవారెవరు గలరు ? ఎవరేని యొకానొకరుండినను, యుండుగాక. వారిజాతిలోగలవారందఱిని ఆలాగున జేసిన తరువాత, మాతో నాలాగున జెప్పిన చాలునని మంచిమాటలజెప్పి బంపవలయును. బ్రాహ్మణులగు సోదరులారా! ఎవరో దేశ, కాల ప్రపంచపరిస్థిని పూర్తిగ దెలిపికొనక, మీకును మతవిషయకమై యుద్యోగమును తగదని జెప్పినచో, మీరు మోసపోయి యుద్యోగమును మానవలదు. మానిన బ్రాహ్మణజాతి అడుగంటును. దేశవిషయమై యుద్యోగము మానవలసియుండిన అపుడు మానవచ్చును. దేశాభిమానము సర్వులకు నుండవలసిన పరమధర్మము. అయితే యుద్యోగాదుల జేయుచుండినను, శక్తికొలది బ్రహ్మధర్మమును విడువరాదు. ఇది ఆత్మశుద్ధిని, అప్రాకృత జ్ఞానమును, దివ్యమగు నోజస్సును గలుగజేయును. అంతేగాదు. దుఃఖమును దరిజేరనీయక అది సంరక్షించుచుండును. జీవితము నతినిర్మలముగనుండులాగున జేయును. అందువలననే బ్రాహ్మణులకు 'శర్మ' యని యుపాధినామము. శర్మ యనగా యెల్లపుడును సుఖముగా నుండువాడని అర్థము. ఈవిధి బ్రాహ్మణులకు మాత్రము గాదు. ఎవరు యేవిత్తనమును బెట్టినను, వారికి దానికి తగిన ఫలము గలుగును. అలాగున బ్రాహ్మణేతరులున్ను, స్త్రీలు గూడ బ్రహ్మధర్మమగు అనుష్ఠానమును, సత్యము, కరుణ, విరక్తి గలిగియుండిన, వాటివలన, సౌఖ్యమున్ను, మన శ్శాంతియు గలుగును. ధర్మవిషయమై మనువు జెప్పినది జూడుడు.

శ్లో॥ ధర్మ ఏవ హతోహన్తి ధర్మోరక్షతిరక్షితః
తస్మాద్ధర్మో నహన్తవ్యో మానోధర్మోహతోఽవధీత్.

తా॥ ధర్మము చెఱుపఁబడినదైనచో అది మనలను జెఱచును. ధర్మమును మనము కాపాడితిమేని మనల నది కాపాడును. కావున ధర్మమును నశింపజేయ రాదు. ధర్మము నశింపఁజేయఁబడనిదై మనలను నశింపఁ జేయకుండుగాక.

శ్లో॥ ధృతి క్షమా దమో౽స్తేయం శౌచ మింద్రియనిగ్రహః
ధీ ర్విద్యా సత్యమక్రోధో దశకం ధర్మలక్షణమ్॥

ధైర్యము, ఓరిమి, దేహేంద్రియాదులను స్వాధీనమువందుంచుట, ఇతరుల సొమ్ము నపహరింపకుండుట, బాహ్యాభ్యంతరశుద్ధి, ఇంద్రియ నిగ్రహము, శాస్త్రార్థములను గ్రహించదగిన బుద్ధి, అధ్యాత్మవిద్య, సత్యవచనము, క్రోధరాహిత్యము, నను నీ పదియును ధర్మమునకు గురుతులు.

శ్లో॥ దశలక్షణకం ధర్మ మను తిష్ఠ౯ సమాహితః
వేదాన్తం విధివచ్ఛ్రుత్వా సన్న్యసేద నృణో ద్విజః

తా॥ ద్విజుడు యీచెప్పఁబడిన పదిలక్షణములు గలధర్మముల నెఱిఁగి, జాగరూకుఁడై వీనిననుష్ఠించుచు వేదాన్తమును, ఉపనిషదాదుల యర్థమును గురువుకడ నుండి చక్కఁగా నేర్చుకొని ముత్తెఱగులగు ఋణములఁదీర్చి సన్యాసమును స్వీకరింపవలయును.

శ్లో॥ అనభ్యాసేన వేదానా మాచార్యస చ వర్జనాత్
ఆలస్యా దన్నదోషా చ్చ మృత్యుర్విప్రాన్జిఘాంసతి॥

తా॥ వేదాధ్యయనముచేయమి చేతను, ఆచార్యసేవనము లేకుండుటచేతను ఆలస్యము చేతను, అనగా, చేయవలసిన యనుష్ఠానములందు నిరుత్సాహముచేతను ఆహారవస్తువులందలి దోషములచేతను మృత్యువు విప్రుల జంపుచున్నది.

శ్లో॥ ఋషిభి ర్బ్రాహ్మణై శ్చైవ గృహస్థైరేవ సేవితాః
విద్యా-తపో వివృద్ధ్యర్థం శరీర స్య చ శుద్ధయే॥

తా॥ ఋషులును, బ్రాహ్మ నిష్ఠులును గృహస్థులును తమకు బ్రహ్మజ్ఞాన ధర్మమభివృద్ధియగుటకై యుపనిషత్తులలోని వాక్యములను మననముచేసి అనుష్ఠించిరి.

శ్లో॥ అధర్మ ప్రభవం చైవ దుఃఖయోగం శరీరిణాం
ధర్మార్థ ప్రభవం చైవ సుఖ సంయోగ మక్షయమ్॥

తా॥ జీవాత్మల కధర్మము వలన జనించు దుఃఖసంబంధమును ధర్మము వలన గలిగిన బ్రహ్మసాక్షాత్కారము వలన జనించిన మోక్ష రూపంబగు నక్షయ సుఖంబునుఁగూర్చి యాలోచింపవలయును.

శ్లో॥ దూషితోఽపి చరేద్ధర్మం యత్రతత్రాఽఽశ్రమే రతః
సమ స్సర్వేషు భూతేషు న లింగం ధర్మకారణమ్॥

తా॥ ఏ యాశ్రమమం దున్నను, ఆయాశ్రమంబులకు విరుద్ధములగు నాచారములు లేకుండినచాలును, అయ్యాశ్రమపు గురుతులు ధరింపకున్నను సకల భూతంబులందు, బ్రహ్మత్వదృష్టిచే, సమదృష్టిగలవాడై ధర్మమునే యాచరింపవలయును. ఆశ్రమచిహ్నములు ధర్మాచరణమునకుఁ గారణములుగావు. విహిత కృత్యము నాచరించుటయే ధర్మమునకు కారణము.

శ్లో॥ ఫలంకతక వృక్షస్య యద్యప్యంబు ప్రసాదకం
న నామగ్రహణాదేవ తస్య వారి ప్రసీదతి.

తా॥ చిల్లగింజ నీటియందలి మురికిని బోగొట్టును, అయినను దాని పేరు చెప్పినంతమాత్రమున నీరు నిర్మలముగాదు, దానిని నీటియందు జాదిననే, యానీటి యందలి మురికిబోవును. అట్లే యాశ్రమ చిహ్నములు గొప్పగొప్ప పేర్లు పేర్లు అచుట, ధరించుట, ధర్మాచరణ గాక విధివిహిత కృత్యము లొనర్చుటే ధర్మాచరణము.

శ్లో॥ అహింసయేంద్రియాసంగై ర్వైదికైశ్చైవ కర్మభిః
తపస శ్చరణైశ్చోగ్రై స్సాధయం తీహ తత్పదమ్.

తా॥ హింస చేయకుండుటచేతను, ఇంద్రియములను విషయంబులందు చేర్చకుండుటచేతను, వేదోక్తములగు నిత్యకర్మల ననుష్ఠించుటచేతను, ఉగ్రతపస్సుల నాచరించుటచేతను, నీలోకంబున బ్రహ్మప్రాప్తి యగుపదవిని బొందుదురు.

శ్లో॥ ప్రియేషు స్వేషు సుకృత మప్రియేషుచ దుష్కృతం
విసృజ్య ధ్యానయోగేన బ్రహ్మాభ్యేతి సనాతనమ్.

తా॥ బ్రహ్మవేత్తయగు వాడు, తన ప్రియులందు తన పుణ్యమును, తన యప్రియులందు పాపమునువదలి, ధ్యాననిష్ఠ గలవాడై బ్రహ్మముతో నైక్యమొందు చున్నాడు. అనఁగా బ్రహ్మనిష్ఠునియందు గల పుణ్యము వారిని ప్రేమించువారికిని, దూషించువారికి పాపమును వెళ్ళు చుండును.

శ్లో॥ ఇంద్రియాణాం జయే యోగం సమాతిష్ఠేద్దివానిశం
జితేంద్రియోహి శక్నోతి వశే స్థాపయితుం ప్రజాః.

అనఁగా వ్యష్టికిని సమిష్టికిని సంబంధము గలదు. వ్యష్టిరూపమగు దేహమందుగల తన యింద్రియములనెడు, ప్రజలనెవఁడు స్వాధీనము చేసుకొనుచున్నాడో, అట్టిరాజు (ప్రభువు) తన రాష్ట్రములో గల ప్రజలను తన స్వాధీనమునందుంచుకొనుటకు శక్తివంతు డగును, కావున భూపాలకులకు, ఇంద్రియముల విగ్రహ మత్యవసరము. మఱియు తన యింద్రియము లనెడి జనులను, యే యాత్మవేత్త ధర్మమార్గములో నడుప శక్తిగలిగి యుండునో, అట్టి గురువు తన భక్తులను, (శిష్యులను) ధర్మమార్గములో నడుప శక్తిగలిగి యుండును.

పైశ్లోక తా॥ రేయింబవళ్ళు యింద్రియముల నిగ్రహించుటకు ప్రయత్నము చేయవలయును. జితేంద్రియుఁడగు రాజే, ప్రజలను తనవశమున నుంచుకోగలడు.

శ్లో॥ వృషో హి భగవాన్ ధర్మ స్తస్య యః కురుతే హ్యాలం
వృషలం తం విదుర్దేవా స్తస్మా ద్ధర్మం నలోపయేత్.

తా॥ పూజ్యమైన ధర్మము, కోర్కెల నన్నింటిని వర్షించుచున్నది. కావున వృషమనఁబడును. అట్టివృషము నెవడునిషేధించునో వాడే వృషలుడు (శూద్రుడు) అనఁబడును, గాని జాతిచే వృషలుడని దేవతలు తలంచరు. కనుక ధర్మమును మీఱరాదు.

శ్లో॥ ఏక ఏవ సుహృద్ధర్మో నిధనే ప్యనుయాతి యః
శరీరేణ సమం నాశం సర్వ మన్య ద్ధి గచ్ఛతి.

తా॥ ధర్మమనునది యొక్కటియే ముఖ్యస్నేహితుడు. ఏలయన, మరణానంతరమునైతము, ధర్మ మనెడు స్నేహితుడే మనలను వెంబడించును. మరియు తక్కినది యెల్లను, మన శరీరముతోడనే నాశనము నొందుచున్నది గదా.

శ్లో॥ ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన దోష మృచ్ఛత్యసంశయం
సన్నియమ్య తు తాన్యేవ తత స్సిద్ధిం నియచ్ఛతి.

తా॥ మనోధర్మమగు సంకల్పము వలననే, తరచుగా నింద్రియములు ప్రవర్తించుచున్నవి. కావున యేల యింద్రియ నిగ్రహము చేయవలయుననిన, చెప్పఁబడుచున్నది. ఇంద్రియములు విషయములందు చేరుటవలన మానవుడు సందియము లేక యిహలోకమునఁ గష్టమును, పరలోకమున పాపమునొందును. గావున నట్టి యింద్రియములను బంధించిననే, మోక్షసంసిద్ధి గలుగును. కావున నింద్రియములను జయింపవలయును.

శ్లో॥ వేదా స్త్యాగశ్చ యజ్ఞాశ్చ నియమా శ్చ తపాంసిచ
న విప్రదుష్టభావస్య సిద్ధిం గచ్ఛంతి కర్హిచిత్.

తా॥ వేదాధ్యయనము, దానము, యజ్ఞములు, నియమములు, తపస్సులు చెడుమనస్సు గలవాని కెప్పటికిన్ని సంసిద్ధిని యెన్నటను గలిగింపజాలవు.

శ్లో॥ ఇంద్రియాణాం తు సర్వేషాం యద్యేకం క్షరతీంద్రియమ్,
తేనాఽస్య క్షరతి ప్రజ్ఞా దృతేః పాత్రాదివోదకమ్.

తా॥ ఇంద్రియములన్నిటిలోపల, నొక యింద్రియము విషయాసక్తమైనను, అట్టివానిజ్ఞానము బెజ్జముబడిన తోలుసిద్దెలోని యుదకము కారిపోవునట్లు నశించిపోవును.

శ్లో॥ సేవేత మాంస్తునియమాన్ బ్రహ్మచారీ గురౌ వసన్
సన్నియమ్యేంద్రియగ్రామం తపోవృద్ధ్యర్థ మాత్మనః.

బ్రహ్మచారి గురుకులమున వసించుచు యింద్రియములఁ బంధించి యాముష్మికము నందలి తపోఽభివృద్ధికై నియమముల నమసరింపవలయును.

శ్లో॥ అహింసా సత్య మస్తేయం శౌచ మింద్రియ నిగ్రహః
ఏతం సామాసికం ధర్మం చాతుర్వర్ణ్యేఽబ్రవీన్మనుః.

తా॥ అహింస, సత్యము, పరులసొమ్ము దొంగిలింపకుండుట, బాహ్యాభ్యంతరశుద్ధి గలిగియుండుట, ఇంద్రియనిగ్రహము అను నీయైదుగుణములు సర్వజనుల కుండవలసినవిగా మనువు వచించెను.

శ్లో॥ ఇంద్రియాణాం ప్రసంగేన ధర్మస్యా సేవనేన చ
పాపాన్సం యాంతి సంసార మవిద్వాంసో నరాధమాః.

తా॥ ఇంద్రియములను విషయములందు ప్రవేశపెట్టుటవలనను, అకార్యములను చేయుటబట్టియు, ప్రాయశ్చిత్తాది ధర్మముల చేయుబట్టియు, మూఢమానవులు సంసారమందు నీచస్థితిని పొందుచున్నారు.

శ్లో॥ ఇహచాముత్ర వా కామ్యం ప్రవృత్తం కర్మ కీర్త్యతే
నిష్కామం జ్ఞానపూర్వం తు నివృత్త ముపదిశ్యతే.

తా॥ కామ్యముతో చేయుకర్మ ప్రవృత్త కర్మ యనంబడును. ఇహఫలముగాని, ఆముష్మిక ఫలముగాని, లేక బ్రహ్మజ్ఞానము వలవరించుటవలన, సంసార నివృత్తి హేతువగు నివృత్తికర్మ మనఁబడును, అనగా ప్రవృత్త కర్మముచే సంసారమును, నివృత్తి కర్మముచే మోక్షము గలుగును.

శ్లో॥ యథోక్తా న్యపి కర్మాణి పరిహాయ ద్విజోత్తమః
ఆత్మజ్ఞానే శమే చ స్యా ద్వేదాభ్యాసేచ యత్నవాన్.

తా॥ బ్రాహ్మణోత్తముడు, శాస్త్రవిహితములగు అగ్నిహోత్రాది కర్మలఁ బరిత్యజించియైనను, పరమాత్మ చింతనము, ఇంద్రియజయము, ప్రణవజపము, ఉపనిషదాది వేదపఠనము, వీని యందైనను ప్రయత్నవంతుడై యుండవలయును. ఈ శ్లోకము ఈ శాస్త్రముయొక్క అంత్యమగు ద్వాదశాధ్యాయమున అఖరున చెప్పిన దగుటచే, దీనిని బాఁగుగా ప్రతివారును జ్ఞాపక ముంచదగినది. శ్రీభగవద్గీతయందుగూడ అంత్యమున "సర్వధర్మా న్పరిత్యజ్య మామేకం శరణం వ్రజ" అనఁగా ధర్మములనేకములు గలవు, వాటిని యాచరింపక పోయినను పరమాత్మ

జ్ఞానమొకటి కలిగేలాగున చూడవలయునని చెప్పడమయినది. వృక్షముయొక్క మొదటిలో నీళ్ళు పోసిన, మరల శాఖోపశాఖ పత్రపుష్ప ఫలాదులకు జలము పేచన మెట్లవసరములేదో, ఆలాగున సర్వకారణ కారణ స్వరూపుడగు పరమాత్మ ధ్యానము గలిగియుండిన, సమస్త సత్కర్మలు చేసినట్లే తలంచవలయును. మఱియు సర్వనదీనదములు సముద్రమున చేరునట్లు, సర్వ ధర్మములును పరమాత్మనే పొందుచున్నవి. అట్టి పరబ్రహ్మమును ధ్యానించువాడు సముద్రము వంటివాడనియు, తక్కినకర్మ యెంతమహోన్నతమైనను, లేక, బ్రహ్మవిష్ణు శివాది మూర్తుల నారాధించున దైవము, నదులవంటివే యగును.

శ్లో॥ ఏతద్ధి జన్మసాఫల్యం బ్రాహ్మణస్య విశేషతః
ప్రాప్యైతత్కృతకృత్యో హి ద్విజో భవతి నాన్యథా

తా॥ ఈ యాత్మజ్ఞానవేదాభ్యాసములే. ముఖ్యముగా బ్రాహ్మణునకు జన్మసాఫల్య హేతువులు. ఏలయన ద్విజు డీ బ్రహ్మజ్ఞానవేదాదుల నభ్యసించి జన్మసాఫల్యము నొందును, కాని ఏ్రకారాంతరమున కృతార్థుడు కానేరడు.

శ్లో॥ ఏవం యస్సర్వ భూతేషు పశ్యత్యాత్మాన మాత్మనా
స సర్వసమతామేత్య బ్రహ్మాభ్యేతి పరం పదమ్॥

తా॥ ఎవఁడీవిధంబున, సర్వభూతములందున్న యాత్మను బ్రహ్మజ్ఞానముతో జూచునో, యాతఁడు బ్రహ్మసాక్షాత్కారము వలన యుత్తమ పదమగు బ్రహ్మమును బొందుచున్నాడు. ఈ చెప్పినదంతయు మనుస్మృతి శాస్త్రములో గలదియే. అంతేగాక యిచట నిరూపించినది ఆశాస్త్రముయొక్క అంత్యసందేశమగుటచే మరింతభక్తి శ్రద్ధలు గలిగి యనుష్ఠించదగినది.

ఇఁక పరాశరస్మృతియందు గల కొన్ని ధర్మముల నీ ఘట్టమునఁ దెలిపెద.

బ్రాహ్మణః:— దుశ్శీలోఽపి ద్విజః పూజ్యో నతుశూద్రో జితేంద్రియః। కః పరిత్యజ్యగాం దుష్టాం దుహేచ్ఛీలవతీం ఖరీమ్.

హ్మణుఁడు దుస్స్వభావుడైనను పూజింపదగినవాడు-కాని శూద్రుడు
ను పూజ్యుడు కాడు. లోకమునందెవ్వడైనను ఆవు చెడ్డదైనను
గాలా పాలిచ్చు నట్టియు సాధువైనట్టియు, గాడిదె పాలు పితుకడు

త్రుడు:—మిత్రమా! మన ముభయులమును, రాగద్వేషములు యీ
లుగ కూడదని నిశ్చయించియుండినందువే మీరు చెప్పిన యీవాక్యము
వచ్చినది. అట్లైనను నాహృదయమున దుఃఖాగ్ని ప్రజ్వలించు
నంటి పాపవాక్యమును చెప్పితిరి. ప్రపంచములో యెట్టిపౌరుష
మషుడైనను, యిట్టివాక్యమును విని సహింపగలుగునా? భారత
గీత, మనుస్మృతి మొదలగు గ్రంధము లనేకములుగా గుణము
క్షుడనియు, గుణహీనుడు బ్రాహ్మణకులములో పుట్టినను శూద్రుడే
ంచియుండగా, మీరేల బ్రాహ్మణేతరజాతుల కవమానకరమగు నీ
లికితిరి. ఒకవేళ పరాశరస్మృతి యందుండినను యుండుగాక, దేశ
ననుసరించి ప్రవర్తింపని వారపాయమునే పొందగలరని శాస్త్రమును
ఘోషించియున్నారు. ఒకవేళ పరాశరుడు యీస్మృతి వ్రాసిన కాల
త్రణేతరులు సంస్కారహీనులై, దీనస్థితిలో యుండినను యుండ
న్ను వారికి ఉన్నతస్థితిలోనికి వచ్చుట కవకాశము కలుగజేయనందు
నిస్సహాయ స్థితిలో యుండి యుండవచ్చును. ఇప్పుడు యీ వింశతి
శంగ్లేయ పాలనమున, సంస్కారముచేతను, విద్యచేతను, శౌచము
చేతను, ధనముచేతను, బలముచేతను. బ్రాహ్మణేతరు లిట్టియున్నత
గా, మీరును ఆలోచింపక యెట్లు విషప్రాయమగు వచనమును
క దృష్టాంతము, దార్ష్టాంతములోనికి తెచ్చునపుడు కొంతవరకైనను
ంము గలిగి యుండవలయునుగదా, బ్రాహ్మణులను గోవులుగాను
లను గాడిదలుగాను చెప్పుటకు మీకెట్లు నోరాడినది? గోవు యేలాగు
వర్ణముల చేతను, కాయసౌష్ఠవముచేతను, సుందరస్వరముచేతను
మగు క్షీరముచేతను, శృంగములచేతను, సాదగిట్టలచేతను, గోమూత్ర
ంచే చేయబడు పంచగవ్యములచేతను, యజ్ఞార్హమగు ఘృతముచేతను

గోమయముచే యెట్టి యపవిత్ర స్థలముగూడ, శుద్ధము చేయబడుటచేతను, శోభాయమానమగు కామధేనువునకును యాగుణములన్నిటికిని భిన్నముగా యుండు, నీచజంతువైన ఖరముతో సమానముగా బ్రాహ్మణేతరుల నెట్లు వర్ణించిరిః బ్రాహ్మణులకును బ్రాహ్మణేతరులకును, ప్రజ్ఞయందుగాని, శరీర వర్చస్సు నందుగాని, ఆయుః పరిమితి యందుగాని జనన మరణ మందుగాని, శరీరాకారమందుగాని, యేదైన యొక్క అణుమాత్రమైనైన భేదమును మీరు చూపగలరా ? ఇట్టి పాపవాక్యమువలనగదా పావనమగు భారత భూమి, పతితమగుటకు కారణమైనది. ఈవిషయమై యింకనొకటైన చెప్పబోవు చుండెడు భారతాది గ్రంథములలో గుణముచేతనే బ్రాహ్మణత్వముగాని, శూద్రత్వముగాని, గలుగుననెడి, శాస్త్రమును మీరు చూడగలరు ఈ పరాశర స్మృతి యందు బ్రాహ్మణులను గురించి చెప్పినది చూడుడు.

శ్లో॥ యశ్శూద్ర్యా పాచయే న్నిత్యం శూద్రాచ గృహమేధినీ
వర్జితః పితృదేవేభ్యో రౌరవం యాతి స ద్విజః.

తా॥ ఏబ్రాహ్మణుడు శూద్రస్త్రీచేత అన్నమును వండించుకొని భుజించునో, యేబ్రాహ్మణునకు శూద్రాంగన భార్యగా యుండునో, అట్టి బ్రాహ్మణుడు పితరులకు గాని, దేవతలకుగాని హవ్యగవ్యముల నొసఁగుటకు తగడు, రౌరవ నరకమును పొందును—అనఁగా శూద్రాన్నము భుజించెడు బ్రాహ్మణుడున్నూ, శూద్రస్త్రీతో సంబంధము గల విప్రుడును చేసెడు దేవతార్చన, శ్రాద్ధతర్పణము, హోమము దేవత లంగీకరించరు. ఇప్పుడు లోకమున యిట్టిస్వభావముగల బ్రాహ్మణులెందరు గలరో యోచించుకొనుడు.

శ్లో. యథా షండో౽ఫలః స్త్రీషు యథా గౌ గూహ్యరాఽఫలా
యథా చాజ్ఞేఫలం దానం తథా విప్రో౽నృచో౽ఫలః.

తా॥ స్త్రీలయందు, నపుంసకు డెట్లు వ్యర్థుడగుచున్నాడో, చవిటినేలయందు విత్తిన విత్తన మేవిధముగ విఫలమో, అజ్ఞుడగు వాని కొసంగిన దాన మెటుల వ్యర్థమో, అదేవిధముగా అసత్యపురుషుడైన బ్రాహ్మణుడు వ్యర్థుడు, మీరు

చెప్పిన వాక్యమునకు యిదే సమాధానము. ఇఁకసామాన్యముగ అందరు గ్రహించ దగిన ధర్మముల వీ స్మృతిలో గల దానిని తెలిపెద.

శ్లో. మృతే భర్తరి యా నారీ బ్రహ్మచర్యే వ్యవస్థితా
సా మృతా లభతే స్వర్గం యధా తే బ్రహ్మచారిణః.

తా॥ ఏ స్త్రీ. భర్త మరణించిన పిదప బ్రహ్మచర్యమును పరిపాలించి దివ్య జ్ఞానము సంపాదించునో అట్టి స్త్రీ, మరణానంతరము పవిత్రులైన నైష్ఠిక బ్రహ్మ చారులవలె స్వర్గమును పొందుచున్నది.

శ్లో॥ కృతే త్వస్థిగతాః ప్రాణాః త్రేతాయాం మాంసమాశ్రితాః
ద్వాపరే రుధిరం చైవ కలౌ త్వన్నాదిషు స్థితాః.

తా॥ కృతయుగమున ప్రాణములు శల్యగతములై యుండును. త్రేతాయుగ మున ప్రాణములు మాంసము నాశ్రయించి యుండును. ద్వాపరయుగమునందు, రక్తము నాశ్రయించి ప్రాణములు నిలిచియుండును. కలియుగమునం దన్నాది కము నాశ్రయించి ప్రాణములు దేహమందు నిలిచియుండును.

శ్లో॥ తపః పరం కృతయుగే త్రేతాయాం జ్ఞానముచ్యతే
ద్వాపరే యజ్ఞమిత్యాహు ర్దానమేవ కలౌ యుగే.

తా॥ కృతయుగమున తపంబును, త్రేతా యుగంబున జ్ఞానంబును, ద్వాపర యుగంబున యజ్ఞంబును. కలియుగంబున దానంబును ముఖ్యములని చెప్పెదరు. ఇది, యుగానుగుణ్య సామాన్య ధర్మమని గ్రహించదగినది. ముక్తికొరకు వేదా ధ్యయన బ్రహ్మచర్య తపస్సులు కలిగియుండవలయును.

శ్లో॥ అన్యే కృతయుగే ధర్మా స్త్రేతాయాం ద్వాపరేయుగే
అన్యేకలౌయుగే నృణాం యుగరూపాను సారతః.

తా॥ కృతయుగ. త్రేతాయుగ, ద్వాపరయుగ, కలియుగముల ననుసరించి ధర్మములు భిన్నభిన్నములుగ నుండును. కలియుగమున కేర్పడిన స్మృతియగు పరాశర స్మృతియందే. యీ సత్యమును దెలుపఁబడమైనది. ఇదివరకొ యుండెడు ధర్మశాస్త్రములు, కలియుగమున కవసరయు లేదనియు, ఈ యుగమునకు యెట్టి

యాచరణ గలిగియుండవలయునో? అదే యుండదగిన దనియు నిశ్చయించిరి. కావున పాలన,ప్రభుత్వము ననుసరించియు బ్రాహ్మణేతరుల యభివృద్ధి ననుస రించియు,సర్వజనులతో బ్రాహ్మణులెట్లు కలిసి మెలిసి యుండిన, వారును క్షేమమును బొందగలరో అదే యీ యుగధర్మమని పరాశర ప్రభృతులు తెలిపిరి. కావున బ్రాహ్మణులును, బ్రాహ్మణేతరులును, ప్రభుత్వమును, ప్రజలును యెట్లు క్షేమము నొందగలుగుదురో అట్టి ధర్మమును యిప్పుడు ధర్మము నెఱింగినవారెట్లు ధర్మ మును నిరూపించెదరో అదియే ఆచరణయోగ్యమగు ధర్మమగును.

తులాధారుడు జాబాలికిం జెప్పిన బ్రహ్మగీతలు

(శ్రీ మహాభారతము, శాంతిపర్వము)

శ్లో॥ అత్రగాధా బ్రహ్మగీతాః కీర్తయంతి పురావిదః
శుచే రశ్రద్దధానస్య శ్రద్దధానస్య వాఽశుచేః॥
దేవా విత్తమ మన్యంత సదృశం యజ్ఞకర్మణి

ఈ శ్రద్ధావిషయమున పూర్వజ్ఞులు బ్రహ్మగీతముల కీర్తించిరి. శుచియై శ్రద్ధలేనివాడును, అశుచియై శ్రద్ధగలవాడును, సమానయాగమున సంపదగల వారలని దేవతలెంచిరి.

శ్రో॥ శ్రోత్రియస్య కదర్యస్య వదాన్యస్యచ వార్ధుషేః
మీమాంసిత్వోభయం దేవాః సమమన్న మకల్పయన్॥

తాత్పర్యము — వేదవిదుడైన పినినిగొట్టుయొక్కయు, వడ్డికిచ్చునట్టి దాన శీలుని యొక్కయు నన్నమును గూర్చి విచారించి, దేవతలు తుదకు రెంటిని సమానములుగా జేసిరి.

శ్లో॥ ప్రజాపతి స్తానువాచ విషమం కృత మిత్యుత,
శ్రద్ధాపూతం వదాన్యస్య హతమశ్రద్ధ యేతరత్
భోజ్యమన్నం వదాన్యస్య కదర్యస్య నవార్ధుషేః

తా॥ బ్రహ్మదేవుడు మీచేత చేయబడినప్రశ్న విషమమైనదని దేవతలతో బలికెను. మఱియు దాత యన్నము శ్రద్ధచే బవిత్రమైనది. గనుక వది భుజించదగినది పిసినిగొట్టు యన్న మశ్రద్ధచే, నపవిత్రమైనది అందుచే నది భోజ్యార్హముగాదు.

అశ్రద్ధధానట వైశో దేవానాం నార్హతే హవిః
తస్యైవాశ్నం నభోక్తవ్య మితి ధర్మవిదో విదుః॥

తా॥ శ్రద్ధాహీను డౌకడే దేవతలకు హవిస్సు నొసంగ నర్హతలేనివాడు, అతని యన్నమే భుజింపదగనిది. అని ధర్మవేత్తలు బలుకుదురు.

శ్లో॥ అశ్రద్ధా పరమం పాపం శ్రద్ధాపాపప్రమోచినీ
జహాతి పాపం శ్రద్ధావాన్ సర్పోజీర్ణా మివత్వచమ్॥

అశ్రద్ధ మిక్కలి పాపకరమైనది, శ్రద్ధ పాపమును బోగొట్టును. శ్రద్ధగల వాడు సర్పము జీర్ణించిన చర్మమును విడుచునట్లు పాపమును త్యజించును.

శ్లో॥ జాయసీ యా పవిత్రాణాం నివృత్తి శ్శ్రద్ధయా సహ
నివృత్తశీల దోషో యః శ్రద్ధావా న్పూత ఏవసః॥

తా॥ శ్రద్ధాయుక్తమగు నిరుక్తి. పవిత్రమగు వానియందెల్ల పవిత్రమైనది. శ్రద్ధగలవాడు, మాత్సర్యాది దోషములబాయును. అతడు పవిత్రుడేయగును.

శ్లో॥ కిం తస్య తపసా కార్యం కిం వృత్తేన కిమాత్మనా
శ్రద్ధామయోయం పురుషో యోయచ్ఛ్రద్ధస్స ఏవసః॥

తా॥ శ్రద్ధాళువునకు తపస్సుచే జేయదగిన దేమున్నది. అతని శాచరణము చేతను, బుద్ధిచేతను, యేమి ప్రయోజనము? పురుషుడు శ్రద్ధామయుడు. యెవనికి, యే శ్రద్ధగలదో, వాడట్టివాడే యగును. అనగా సాత్వికశ్రద్ధగలవాడు, సాత్వికు డగును, రాజస శ్రద్ధగలవాడు రజోగుణవంతుడగును. తామసశ్రద్ధగలవాడు తమోగుణస్థుడగును.

శ్లో॥ ఇతి ధర్మ స్సమాఖ్యాతః సద్భి ర్ధర్మార్థదర్శిభిః
వయం జజ్ఞాసమానాస్తు సంప్రాప్తా ధర్మదర్శనాత్.

తా॥ ధర్మార్థముల నెరిగిన సత్పురుషు లిట్లు, ధర్మమును గూర్చి పలికిరి. జిజ్ఞాసులమగు మేమును యీధర్మము నెఱిగి శ్రద్ధగలవారమైతిమి.

శివుడు పార్వతికి వర్ణకర్మ పరిపాకంబుల తెలింగెరింగించుట

(శ్రీమహాభారతము అనుశాసనికపర్వము)

ఉమోఽవాచః—పార్వతీదేవి అడిగెను.

శ్లో॥ భగవన్ భగనేత్రఘ్న పూషోదంతవినాశన
దక్షక్రతుహర త్ర్యక్ష సంశయోమే మహానయమ్.

తా॥ భగవంతుడవును, మన్మథహంతకుడవును, దక్షయజ్ఞ విధ్వంసకుడవును, ముక్కంటివియునగునో యీశ్వరా! నాకొక గొప్పసంశయము గలదు.

శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యం భగవతా పూర్వం సృష్టం స్వయంభువా
కేన కర్మవిపాకేన వైశ్యో గచ్ఛతి శూద్రతామ్
వైశ్యో వా క్షత్రియః కేన ద్విజోవా క్షత్రియోభవేత్
ప్రతిలోమః కథం దేవ శక్యో ధర్మో నివర్తితుం.

తా॥ ఓదేవా, పూజ్యుడగు బ్రహ్మదేవునిచే, పూర్వము బ్రాహ్మణాది చాతుర్వర్ణములు సృజింపబడినవి. ఏకర్మవిపరిణామముచే, వైశ్యుడు శూద్రత్వము నొందును. దేనిచే క్షత్రియుడు వైశ్యుడగును. ఎందువలన బ్రాహ్మణుడు క్షత్రియుడగును. ఈప్రతిలోమ ధర్మమెట్లు నివారించుటకు శక్యమైనది.

శ్లో॥ కేన వా కర్మణా విప్ర శూద్రయోనౌ ప్రజాయతే,
క్షత్రియ శ్శూద్రతా మేతి కేనవా కర్మణా విభో.

తా॥ ఓ ప్రభో, ఏకర్మచే బ్రాహ్మణుడు శూద్రుడగును; ఏకర్మచే క్షత్రియుడు శూద్రత్వము నొందును.

శ్లో॥ ఏతం మే సంశయం దేవ! వద భూతపతేఽనఘ,
త్రయో వర్ణాః ప్రకృత్యేహ కథం బ్రాహ్మణ్య మాప్నుయుః

తా॥ పుణ్యాత్ముడవగు నో జీవేశా! ఈలోకమున స్వభావమున నెట్లు క్షత్రియాది వర్ణత్రియము బ్రాహ్మణత్వమును బొందును? నా యీ సంశయమును దీర్పుము.

దేవఉవాచ।—ఈశ్వరుడు చెప్పెను.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణ్యం దేవి దుష్ప్రాప్యం నిసర్గా ద్బ్రాహ్మణశ్శుభే
క్షత్రియో వైశ్య శూద్రౌవా నిసర్గాదితి మే మతిః.

తా॥ ఓ పార్వతీ, బ్రాహ్మణత్వము దుర్లభమైనది. స్వభావముచేతనే బ్రాహ్మణుడగును, స్వభావముచేతనే క్షత్రియుడగును, స్వభావముచేతనే వైశ్యుడగును, స్వభావముచేతనే శూద్రుడగును నా యభిప్రాయ మిట్టిది

శ్లో॥ కర్మణా దుష్కృతేనేహ స్థానా ద్భ్రస్యతి వై ద్విజః
జ్యేష్ఠం వర్ణమను ప్రాప్య తస్మా ద్రక్షేత వై ద్విజః.

తా॥ బ్రాహ్మణు డీ లోకమున నష్టముగా చేయబడిన కర్మచే స్వీయమగు బ్రాహ్మణ్యమునుండి జారిపోవుచున్నాడు. అనఁగా క్షత్రియాద్యపర వర్ణముల బొందుచున్నాడు. అట్టి బ్రాహ్మణుడు సుకర్మలచే నుత్తమ వర్ణముల బొంది, అనుష్ఠిత కర్మలనుండి తన బ్రాహ్మణత్వమును రక్షించుకొనవలయును.

శ్లో॥ స్థితో బ్రాహ్మణ ధర్మేణ బ్రాహ్మణ్య ముపజీవతి
క్షత్రియోవా థ వైశ్యోవా, బ్రహ్మభూయం స గచ్ఛతి.

తా॥ బ్రాహ్మణ ధర్మముల నాచరించు క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రాదులు పునః తమ బ్రాహ్మణ్యము నుజ్జీవింప చేసుకొని బ్రహ్మత్వము నొందుదురు.

శ్లో॥ యస్తు బ్రహ్మత్వ ముత్సృజ్య క్షాత్రం ధర్మం నిషేవతే
బ్రాహ్మణ్యా త్స పరిభ్రష్టః క్షత్రియోనా ప్రజాయతే.

తా॥ ఎవడు స్వీయమగు బ్రాహ్మణత్వమును విడిచి, క్షత్రియ ధర్మ నిరతుడగునో యట్టివాడు, తన బ్రాహ్మణ్యమునుండి భ్రష్టుడై క్షత్రియుడగును.

శ్లో॥ వైశ్యకర్మ చ యో విప్రో లోభమోహ వ్యపాశ్రయః
బ్రాహ్మణ్యం దుర్లభం ప్రాప్య కరోత్యల్పమతి స్సదా

స ద్విజో వైశ్యతా మేతి వైశ్యోవా శూద్రతామియాత్
స్వ ధర్మాత్ప్రచ్యుతో విప్రస్తత శ్శూద్రత్వమాప్నుతే.

తా॥ ఏ బ్రాహ్మణుడు దుర్లభమగు బ్రాహ్మణత్వమును బొందియు, బుద్ధిహీనుడును లోభమోహాదుల గలవాడునునై సర్వదా వైశ్యకర్మ నాచరించునో అట్టి బ్రాహ్మణుడు వైశ్యత్వమును, అట్టి వైశ్యుడు శూద్రత్వమును బొందును. మఱియు స్వధర్మ భ్రష్టుఁడగు బ్రాహ్మణుడు, శూద్రత్వమును బొందును.

శ్లో॥ తత్రాసౌ నిరయం ప్రాప్తో వర్ణభ్రష్టో బహిష్కృతః
బ్రహ్మలోకా త్పరిభ్రష్ట శ్శూద్రస్స ముపజాయతే.

తా॥ శూద్రత్వమునొందిన బ్రాహ్మణుడు దుర్గతిని బొంది, బ్రాహ్మణ వర్ణము నుండి భ్రష్టుడై వెలివేయబడి, బ్రహ్మలోకము (బ్రాహ్మణ్యము) నుండి పరిచ్యుతుడై శూద్రుడగును.

శ్లో॥ క్షత్రియో వా మహాభాగో వైశ్యోవా ధర్మచారిణి
స్వాని కర్మాణ్యపాహాయ శూద్రకర్మ నిషేవతే.

తా॥ మఱియు నట్టే స్వధర్మ భ్రష్టుడగు క్షత్రియుడుగాని, వైశ్యుడుగాని ధర్మబద్ధములగు స్వీయకర్మల వదలిపెట్టి శూద్రకర్మ నిరతుడగును.

శ్లో॥ స్వస్థానా త్స పరిభ్రష్టో వర్ణసంకరతాం గతః
బ్రాహ్మణః క్షత్రియో వైశ్య శ్శూద్రత్వం యాతి తాదృశః॥

తా॥ తన వర్ణమునుండి పరిచ్యుతుడై అనగా నుత్తమోత్తమ ధర్మముల వదలి యధమాధమ ధర్మముల నాశ్రయించినవాడై వర్ణసంకరతను బొందిన బ్రాహ్మణుడుగాని, క్షత్రియుడుగాని వైశ్యుడు గాని శూద్రత్వమును బొందును.

శ్లో॥ యస్తు బుద్ధ స్స ధర్మేణ జ్ఞానవిజ్ఞానవా న్శుచిః
ధర్మజ్ఞో ధర్మనిరత స్సధర్మ్మఫల మాప్నుతే॥

ఎవడు స్వీయధర్మము నెఱుగునో, వాడా ధర్మముచే జ్ఞాన విజ్ఞానవంతుడును, శుచియు, సకల ధర్మముల నెరిగినవాడును, ధర్మాచరుణుడునై యాధర్మ ఫలమును (ఉత్కృష్టస్థానమును) బొందును.

శ్లో॥ ఇదం చైవాపరం దేవి బ్రహ్మణా సముదాహృతం
అధ్యాత్మం నైష్ఠికం సద్భిర్ధర్మకామైర్నిషేవతే।

తా॥ ఓపార్వతీ, బ్రహ్మదేవుడు మరియు నిట్లుచెప్పెను; వక్రబుద్ధి తనము వదలి ధర్మేచ్ఛ గల సత్పురుషులు ఆత్మజ్ఞాన నిష్ఠగలవారగుదురు.

శ్లో॥ ఉగ్రాన్నం గర్హితం దేవి గణాన్నం శ్రాద్ధసూతకం
దుష్టాన్నం నైవభోక్తవ్యం శూద్రాన్నం నైవ కర్హిచిత్

తా॥ ఓ పార్వతీ, క్రూరులయన్నము, గణాన్నము, శ్రాద్ధసంబంధమగు నన్నము, సూతకముగలవారి యన్నము, దుష్టులయన్నమును, హీనులయన్నమును నింద్యమైనది, గనుక నది యెన్నడునెప్పుడును భుజింపదగనిది యగును

శ్లో॥ శూద్రాన్నం గర్హితం దేవి సదా దైవైర్మహాత్మభిః
పితామహముఖోత్సృష్టం ప్రమాణమితి మే మతిః।

ఓ దేవి, దేవతలు, మహాత్ములును శుద్ధాచారము లేనివారి అన్నమును నిందించిరి. ఈ విషయమున బ్రహ్మదేవుని వచనము ప్రమాణమని నా యభిప్రాయము. శూద్రాన్నమనగా శూద్రగుణముగలవాని యన్నమని తెలియవలయును

శ్లో॥ బ్రాహ్మణత్వం శుభం ప్రాప్య దుర్లభం యోఽవమన్యతే
అభోజ్యాన్నాని వాశ్నాతి స ద్విజత్వాత్పతేత వై

తా॥ ఎవడు మంగళకరమును, దుర్లభమును అగు బ్రాహ్మణత్వమును బొందియు, దానినాచరింపక విడిచిపెట్టునో లేక భుజింపనర్హములుగాని యన్నముల భుజించునో, వాడు బ్రాహ్మణత్వమునుండి పతితుడగును.

శ్లో॥ సురాపో బ్రహ్మహా శూద్రశ్చోరో భగ్నవ్రతోఽశుచిః
స్వాధ్యాయ వర్జితః పాపో లుబ్ధో నైకృతికశ్శఠః
అవ్రతీ వృషలీ భర్తా కుండాశీ సోమవిక్రయీ
నిహీనసేవీ విప్రోహి పతతే బ్రహ్మయోనితః

తా॥ కల్లుత్రాగువాడును, బ్రాహ్మణహంతకుడును, శూద్రుడును, చోరుడును, వ్రతభంగముగలవాడును, శుచిలేనివాడును, వేదాధ్యయన మొనర్చనివాడను, పాపియు, పిసినిగొట్టును, కుత్సితుడును, వ్రతముల నాచరింపనివాడును, శూద్ర స్త్రీ భర్తయు, కుండునియన్నము తినువాడును, సోమరసమును విక్రయించువాడును మిక్కిలి హీనులగు వారిని సేవించువాడును నగు బ్రాహ్మణుడు, బ్రాహ్మణత్వము నుండి భ్రష్టుడగును.

శ్లో॥ గురుతల్పీ గురుద్వేషీ గురుకుత్సారతి శ్చ యః
బ్రహ్మవిచ్చాపి పతతి బ్రాహ్మణో బ్రహ్మవిత్తమః.

తా॥ గురుభార్యాగమనము గలవాడును, గురువును ద్వేషించువాడును, గురునిందానురాగియునగు బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మవేత్తయైనను, మఱియు బ్రహ్మవేత్తలందరిలోను మిగుల శ్రేష్ఠుడైనను, బ్రాహ్మణత్వమునుండి పతితుడగును.

శ్లో॥ ఏభి స్తు కర్మభి ర్దేవి శుభై రాచరితై స్తథా
శూద్రో బ్రాహ్మణతామేతి వైశ్యః క్షత్రియతాం వ్రజేత్

తా॥ పూర్వోక్తములగు కర్మలను మంగళకరములను (నిర్దుష్టములను,)గా నాచరించు శూద్రుడు బ్రాహ్మణత్వమును, వైశ్యుడు క్షత్రియత్వమును బొందును.

శ్లో॥ దేవద్విజాతిసత్కర్తా సర్వాతిథ్య కృతవ్రతః
ఋతుకాలాభిగామీచ నియతో నియతాశనః
చోక్షశ్చోక్షజ శ్చ జనాన్వేషీ శేషాన్నకృతభోజనః
వృధామాంసం న భుంజీత శూద్రో వైశ్యత్వమర్హతి.

తా॥ దేవతలను, బ్రాహ్మణులను పూజించుచు, త్రైవర్ణికుల కందరికి నాతిథ్యము నొసంగుచు, ఋతుకాలమున భార్యాగామియై, నియమములు గలిగి, మితముగా భుజించుచు, చోక్షజనుల నన్వేషించుచు, దేవతాతిథిపూజానంతరమున భుజించుచు, శ్రాద్ధదులయందుమాత్రము మాంసాహారియగు శూద్రుడు, వైశ్యత్వము నొందును. పూర్వము శ్రాద్ధములలో మాంసముండెను. అది కలియుగమున కూడదని నిషేధించబడినది. పరాశరస్మృతి చూడుడు,

శ్లో. ఋతవాగనహం వాదీ నిర్ద్వంద్వ శ్శమకోవిదః
యజతే చైవ యజ్ఞై శ్చ స్వాధ్యాయపరను శ్శుచిః
దాంతో బ్రాహ్మణ సత్కర్తా సర్వవర్ణ బుభూషకః
గృహస్థవ్రతమాతిష్ఠ న్ద్వికాలకృత భోజనః
శేషాశీ నియతాహారో నిష్కామో నిరహం వదః
అగ్నిహోత్ర ముపాశంశ్చ జిహ్వానోఽభయజావిధి
సర్వాతిథ్య ముపాతిష్ఠన్ శేషాన్న కృతభోజనః
త్రేతాగ్ని మంత్రవిహితో వైశ్యో భవతి వైద్విజః.

తా॥ సత్యవాక్కుగలిగి, నిరహంకారియై, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములను సహించి, శాంతుడై, వేదాధ్యయన మొనర్చి, యజ్ఞములచే దేవతల నారాధించి, పరిశుద్ధుడై, యింద్రియ నిగ్రహముగలిగి, బ్రహ్మనిష్ఠుల సత్కరించుచు, సర్వ వర్ణముల సౌఖ్యముగా నుండగోరుచు, గృహస్థధర్మముల నాచరించుచు, దినము నకు రెండుమారులు మాత్రము గుడుచుచు, దేవతాతిథి సత్కారానంతరము భుజిం చుచు, మితాహారము గలిగి, కామాహంకారముల వదలి, అగ్నిహోత్రము నుపాసించుచు, శాస్త్రోక్తముగా హోమము నాచరించుచు, అతిథి యభ్యాగతులకు సర్వవిధముల నాతిథ్య మొసంగుచు, ఆహవనీయాద్యగ్నిత్రయముచు సమంత్రక ముగా వేల్చుచు నుండు వైశ్యుడు ద్విజత్వమున కర్హుడగును.

శ్లో॥ స వైశ్యః క్షత్రియకులే శుచి ర్మహతి జాయతే.

తా॥ అట్టి వైశ్యుడు శుచియై గొప్ప క్షత్రియుడగును.

శ్లో॥ స వైశ్యః క్షత్రియో జాతో జన్మ ప్రభృతి సత్కృతః
ఉపనీతో వ్రతపరో ద్విజో భవతి సత్కృతః.

తా॥ ఆవైశ్యుడు క్షత్రియుడైనదిమొదలు సంస్కరింపబడి యుపనీతుడై, వ్రతాసక్తి గలిగి ద్విజత్వమున కర్హుడగును.

శ్లో॥ దదాతి యజతే యజ్ఞై స్సమృద్ధైరాప్త దక్షిణైః
అధీత్య స్వర్గ మన్విచ్ఛం స్త్రేతాగ్ని శరణ స్సదా.

తా॥ అత డర్థుల కుచితమగు దానముల నిచ్చును. మఱియు వేదాధ్యయన మొనర్చి స్వర్గాకాంక్షియై సమృద్ధిగా దక్షిణలు గల యజ్ఞములచే, దేవతల నారాధించుచు ఆహవనీయాద్యగ్ని గృహములు గలిగి యుండును.

శ్లో॥ ఆర్తహస్తప్రదో నిత్యం ప్రజాధర్మేణ పాలయన్
సత్య స్సత్యాని కురుతే నిత్యం యస్సుఖదర్శనః.

తా॥ దుఃఖితులకు చేయూత నొసగుచు, సదా ధర్మబద్ధముగా ప్రజల పాలించుచు, సత్యమును బలుకుచు దర్శనమాత్రమున సుఖమును గలిగించుచు, సత్కార్మల నాచరించును.

శ్లో॥ ధర్మదండేన నిర్దండో ధర్మకార్యాను శాసకః
యంత్రితః కార్యకరణైః షడ్భాగ కృతలక్షణైః.

తా॥ దోషము గలవారిని ధర్మబద్ధముగా దండించుటచే, దండనవలన గలుగు దోషము లేనివాడై, ధర్మకార్యముల నొవర్పు ప్రజల శాసించుచుండును. మఱియు షడ్భాగములచే చేయబడిన లక్షణములు గల మంత్రి మొదలగు వారిచే నియమింప బడుచుండును.

శ్లో॥ గ్రామ్య ధర్మాన్న సేవేత స్వచ్ఛందే నార్థకో విదః
ఋతుకాలేతు ధర్మాత్మా పత్నీముపశయే త్సదా॥

తా॥ న్యాయవేత్త యగునతడు, సురత సేవన మొనర్పడు. ధర్మాత్ముడై ఋతుకాలమున మాత్రము భార్యాశయన మొనర్చును.

శ్లో॥ సదోపవాసీ నియత స్స్వాధ్యాయ నిరతశ్శుచిః
బర్హిష్యాంతరితే నిత్యం శయనోఽగ్నిగృహేసదా॥

తా॥ నియతకాలమున భుజించుచు, నియమములు గలిగి వేదాధ్యయనమున మిక్కిలి యాసక్తిగలవాడై, శుచియై, నిరతము హోమ, ధూపములచే నావరించబడిన గృహమున శయనించును.

శ్లో॥ సర్వాతిథ్యం త్రివర్గస్య కుర్వాణ స్సుమనా సదా
శూద్రాణాం చాన్నకామానాం నిత్యసిద్ధమితి బ్రువన్॥

తా॥ సతతము మంచి మనస్సుగలవాడై త్రైవర్ణికుల కన్నివిధములైన ఆతిథ్య మొసంగుచు, అన్నమునుగోరు శూద్రుల కన్నము వండఁబడియున్నదని మంచి మాటలుచెప్పుచూ శాంతవర్తనుడగును.

శ్లో॥ పితృప్రదోఽతిథిక్రుతే సాధనం కురుతే చ యః
స్వవేశ్మని యథాన్యాయ ముపాస్తే భైక్షమేవచ
త్రికాల మగ్నిహోత్రంచ జుహ్వానో వై యథా విధి
గోబ్రాహ్మణ హితార్థాయ రణే చాభిముఖో హతః
త్రేతాగ్ని మంత్రపూతం వా సమావిశ్య ద్విజో భవేత్॥

తాత్పర్యము — ఎవఁడు పితృదేవతలకు తిలోదకముల నిచ్చుచు, అతిథుల కాసనాదుల నొసంగుచు, స్వగృహమందున న్యాయము నతిక్రమింపక భిక్షనిచ్చుచు, కాలత్రయమున హోమముల శాస్త్రోక్తముగా నాచరించుచు నుండునో మఱియు గోవులయొక్కయు, బ్రాహ్మణులయొక్కయు హితముకొరకు యుద్ధమునొనర్చి హతుడయినను లేక మంత్రములచే పవిత్రమగు త్రేతాగ్నిని ప్రవేశించినను లేక పైధర్మములను సదా అనుష్ఠించుచుండినను అట్టివాఁడు బ్రాహ్మణుఁడగును.

శ్లో॥ జ్ఞాన విజ్ఞాన సంపన్న స్సంస్కృతో వేదపారగః
విప్రో భవతి ధర్మాత్మా క్షత్రియ స్స్వ సకర్మణా॥

తా॥ జ్ఞానవిజ్ఞానములు గల వాడును, సంస్కరింపఁబడినవాఁడును, వేదముల కడవర కభ్యసించినవాడును, ధార్మికుడునగు క్షత్రియుడు స్వీయకర్మచే బ్రాహ్మణుడగును.

శ్లో॥ ఏతైః కర్మఫలైర్దేవి న్యూనజాతి కులోద్భవః
శూద్రోప్యాగమ సంపన్నో ద్విజో భవతి సంస్కృతః

తాత్పర్యము — ఓపార్వతీ! ఇట్టి యుత్కృష్ట కర్మఫలములచే సంస్కరించబడిన తక్కువవాడగు శూద్రుఁడు, ఆగమసంపన్నుడగు బ్రాహ్మణుడగును.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణో వా హ్య సద్వృత్తః సర్వసంకరభోజనః
బ్రాహ్మణ్యం సమనుత్సృజ్య శూద్రోభవతి తాదృశః.

తా॥ నీచమగు నడతగలిగి, సంకరులయన్నమును భుజించువాడు బ్రాహ్మణు డైనను, తన బ్రాహ్మణత్వమును వదలుకొని శూద్రుఁడగును.

శ్లో॥ కర్మభి శ్శుచిభిర్దేవి శుద్ధాత్మా విజితేంద్రియః
శూద్రోపి ద్విజవ త్సేవ్య ఇతి బ్రహ్మాను శాసనమ్.

తా॥ పరిశుద్ధకర్మలవలన పవిత్రాత్ముడును, ఇంద్రియముల జయించిన వాడును నగు శూద్రుడును బ్రాహ్మణునివలె సేవింపదగినవాడని, బ్రహ్మదేవుని యాజ్ఞ.

శ్లో॥ స్వభావం కర్మచ శుభం యత్ర శూద్రేపి తిష్ఠతి,
విశిష్టసద్విజాతేర్వై విజ్ఞే య ఇతి మే మతిః.

తా॥ పవిత్రస్వభావమును, మంగళకరమగు కర్మలను గలవాడు శూద్రు డైనను, నతడు బ్రాహ్మణునికంటె మిక్కిలి శ్రేష్ఠుడుగా దెలియదగినవాడని నాయభిప్రాయము.

శ్లో॥ న యోని ర్నాపి సంస్కారో నశ్రుతం నచ సంతతిః
కారణాని ద్విజ త్వస్య వృత్త మేవతు కారణమ్.

తా॥ ఉత్తమకులమునఁ బుట్టుటగాని, ఉపనయనాది సంస్కారములుగాని, శాస్త్రాధ్యయనముగాని, సంతానముగాని బ్రాహ్మణత్వము గలుగుటకు కారణ ములు గావు మరేమన, నిష్కళంకమగు ప్రవర్తనమే దానికి కారణమగును.

శ్లో॥ సర్వోయం బ్రాహ్మణో వృత్తే లోకేన చ విధీయతే,
వృత్తే స్థితస్తు శూద్రోఽపి బ్రాహ్మణత్వం నియచ్ఛతి.

తా॥ లోకము నిష్కళంకమగు ప్రవర్తనగలవారిని బ్రాహ్మణులని విధించు చున్నది. అట్టి పవిత్రమగు నడతగలవాడు శూద్రుడైనను బ్రాహ్మణుడగును.

శ్లో॥ బ్రహ్మస్వభావః కల్యాణి, సమస్సర్వత్ర మే మతిః
నిర్గుణం నిర్మలం బ్రహ్మ యత్ర తిష్ఠతి స ద్విజః

తా॥ ఓ కల్యాణీః బ్రహ్మస్వభావము సమస్త భూతములయందు సమాన ముగా నుండునది యని, నా యభిప్రాయము. ఆ బ్రహ్మము, సత్వాది గుణరహిత మైనది, నిర్మలమైనదియు నగును ఇట్టి స్థితి యెవనికి గలదో వాడే బ్రాహ్మణుడు.

శ్లో॥ ఏతే యోనిఫలా దేవి స్థానభాగ నిదర్శకాః
స్వయంచ వరదేనోక్తా బ్రహ్మణా సృజతా ప్రజాః.

తా॥ ఓ పార్వతి, ఈపూర్వోక్తములగు ధర్మములే బ్రాహ్మణాదులగుటకు ప్రయోజకములు. ఆ యా స్థాన విభాగములకు నిదర్శకములును నగును. ప్రజా సృష్టికర్తయగు బ్రహ్మదేవుడు తానుగానే యీధర్మములు చెప్పెను.

శ్లో॥ విఘసాశినా సదా భావ్యం సత్పథాలంబినా తథా
బ్రాహ్మ్యం మార్గ మనుక్రమ్య వర్తితవ్యం భూషతా
సంహితాధ్యాయినా భావ్యం గృహేవై గృహమేధినా
నిత్యం స్వాధ్యాయ యుక్తేన నచాధ్యయన జీవినా.

తాత్పర్యము — దేవతాతిథులపూజానంతరమున భుజించువాడును, సన్మార్గ ప్రవర్తకుడును, వేదమున మంత్రభాగము నధ్యయనము చేయువాడును, నిత్యము స్వశాఖీయ వేదాధ్యయన మొనర్చువాడును, గృహమున గృహస్థుడును, బ్రహ్మ దేవునిచే పై జెప్పబడిన మార్గము నవలంబించి వర్తింపవలయును. వేదాధ్యయన మొనర్చి దానిచే జీవించువాడు మాత్రము కాకూడదు.

శ్లో॥ ఏవం భూతో హి యోవిప్రః సతతం సత్పథే స్థితః
ఆహితాగ్ని రధీయానో బ్రహ్మభూయాయ కల్పతే.

తా॥ బ్రహ్మదేవుడు చెప్పినటుల ప్రవర్తించునట్టివాడును, సర్వదా సన్మార్గవర్తియును, ఆహితాగ్నియును, వేదాధ్యయన మొనర్చువాడును నగు బ్రాహ్మణుడు బ్రహ్మత్వమునొంద సమర్థుడగును —

శ్లో॥ ఏతత్తే గుహ్య మాఖ్యాతం, యథా శూద్రోభవే ద్ద్విజః
బ్రాహ్మణో వా చ్యుతో ధర్మా ద్యథా శూద్రత్వ
మాప్నుతే.

తా॥ శూద్రుఁడెట్లు ధర్మముచే బ్రాహ్మణుడగునో, బ్రాహ్మణుడెట్లు ధర్మభ్రష్టుడై శూద్రుడగునో యీ రహస్యమును నీకుఁజెప్పితిని —

శౌనకుండు ధర్మరాజునకు ధర్మంబుల జెప్పుట

(శ్రీ మహాభారతము, అరణ్యపర్వము)

వైశంపాయన ఉవాచ: — వైశంపాయనుడు చెప్పెను.

శ్లో॥ ప్రభాతాయాంతు శర్వర్యాం తేషా మక్లిష్టకర్మణాం
కాననం యియాసతాం విప్రా స్తస్థుర్భిక్షాభుజోగ్రతః.

తాత్పర్యము — తెల్లవారగనే దుర్భిక్షను భోక్తలగు బ్రాహ్మణులు, అరణ్యమున కేగపోవుచున్నట్టియు క్లేశరహితకర్మలు గల యా పాండవుల యెదుటకు వచ్చిరి.

శ్లో॥ తానువాచ తతో రాజా కుంతీపుత్రో యుధిష్ఠిరః
వనం చ దోషబహుళం బహువ్యాళ సరీసృపమ్.

తా॥ తరువాత, కుంతీ పుత్రుండగు ధర్మరాజు బ్రాహ్మణులగూర్చి యిటుల పలికెను, మేము రాజ్యమును, సంపదను, సర్వస్వమును, పోగొట్టుకొన్నవారలమై ఫలమూలాద్యాహారము గల వారలమై, దుఃఖితులమై యరణ్యమునకు పోవుచున్నాము. అరణ్యము వ్యాఘ్రాద్యనేక క్రూరమృగములు గలది గనుక, యనేక అపాయములకు హేతువగుచున్నది.

శ్లో॥ పరిక్లేశశ్చ వోమన్యే ధ్రువం తత్ర భవిష్యతి
బ్రాహ్మణానాం పరిక్లేశో దైవతాన్యపి సాధయేత్
కిం పునర్మామితో విప్రాః నివర్తధ్వం యథేష్టతః.

తా॥ అరణ్యమునందు మీకు చాలా క్లేశము గలుగునని దలంచుచున్నాను. బ్రాహ్మణులకు క్లేశము గలిగిన, అది దేవతలను గూడ నశింపచేయును. కాన నావెంట యేల వచ్చెదరు? యథేష్టముగా మరలుడు.

బ్రాహ్మణా ఊచుః — బ్రాహ్మణులు చెప్పిరి.

శ్లో॥ అస్మత్పోషణజా చింతా మాభూత్తే హృదిపార్థివ
స్వయమాహృత్యచాన్నానిచోపయోక్ష్యామహేవయమ్.

తా॥ ఓ రాజా! మమ్ములఁ బోషించు విషయమై చింతింపకుము. మా భోజనాదుల మేమే సమకూర్చుకొనెదము.

శ్లో॥ అనుధ్యానేన జప్యేన విధాస్యామ శ్శివం తవ
కథాభి శ్చాభిరమ్యాభి స్సహారంస్యామహేవయమ్.

తా॥ మరియు జపధ్యానములచే మీకు శుభమును చేకూర్చెదము, ఇంకను మనోహరములగు కథలతో మేమానందించెదము.

యుధిష్ఠిర ఉవాచ:— ధర్మరాజు వచించెను.

శ్లో॥ ఏవమేత న్న సందేహో రమేఽహం సతతం ద్విజైః
మానభావాత్తు పశ్యామి ప్రత్యాదేశమివాత్మనః.

తా॥ ఇట్లయినచో నాకేలాటి సందేహమును లేదు. నేను బ్రాహ్మణులతో నెల్లపుడు నానందించెదను, కాని నా గౌరవభావమును బట్టి మిమ్ములను తిరస్కరించినట్లే.

శ్లో॥ కథం ద్రక్ష్యామి వ స్సర్వాన్ స్వయమాహృత్య భోజన
మద్భక్త్యా క్లిశ్యతో నర్హాన్ ధిక్పాపా న్ధృతరాష్ట్రజాన్.

తా॥ స్వయముగా సంపాదించుకొని భుజించుచున్నట్టియు, నాయందలి భక్తిచే క్లేశము నొందుచున్న మిమ్ముల నెట్లు చూడగలను? అనర్హులును, పాపులును నగు ధృతరాష్ట్ర తనయుల నిందయగుగాక.

వైశంపాయన ఉవాచ:—వైశంపాయనుడు బలికెను.

శ్లో॥ ఇత్యుక్త్వాసనృపతిశ్చోక్త్వా న్నిషసాద మహీతలే
తమధ్యాత్మరతో విద్వాన్ శౌనకో నామవై ద్విజః
యోగేసాంఖ్యేచ కుశలో రాజాన మిద మబ్రవీత్.

తా॥ ఆ ధర్మరాజిటుల జెప్పి భూమియందు గూర్చొనెను. అంతట నాత్మజ్ఞానియు, బ్రహ్మవేత్తయు, యోగసాంఖ్యములయందు నిపుణుడునగు శౌనకుడు యుధిష్ఠురుని గూర్చి యిట్లనియె.

శ్లో॥ శోకస్థాన సహస్రాణి భయ స్థానశతానిచ
దివసే దివసే మూఢ మా విశంతి న పండితమ్.

తా॥ వేలకొలది శోకహేతువులును వందలకొలది భీతికారణములును యెల్లపుడు మూఢుని ఆవేశించునేగాని ఆత్మనిష్ఠుడగు పండితుని జేరవు. అనఁగా శోకభీతులకు జ్ఞాని వశుడుకాడని భావము.

శ్లో॥ నహిజ్ఞాన విరుద్ధేషు బహుదోషేషు కర్మసు
శ్రేయోఘాతిషు సజ్జంతే బుద్ధిమంతో భవద్విధాః.

తా॥ బుద్ధిమంతులగు మీ బోటివారు జ్ఞాన విరుద్ధములును దోషబహుళములును శ్రేయోవిధ్వంసములునగు కర్మల యందు దాసక్తులుగారు.

శ్లో॥ అష్టాంగాం బుద్ధిమాహుర్యాం సర్వ శ్రేయోఽభిఘాతినీం
శ్రుతి స్మృతి సమాయుక్తాం రాజన్! సాత్వ యువస్థితా.

తా॥ ఓరాజా, అష్టాంగయోగ సంయుతమైన యే బుద్ధిని,సర్వానర్థముల నశింపజేయు దానినిగాను, శ్రుతిస్మృతి ధర్మయుక్తమైన దానిని గాను జెప్పుచున్నారో అట్టి నీబుద్ధి స్థైర్యము లేనిదాయెను.

శ్లో॥ అర్థకృచ్ఛ్రేషు దుర్గేషు వ్యాపత్సు స్వజనస్య చ
శారీర మానసై ర్దుఃఖై ర్నసీదంతి భవద్విధాః.

తా॥ స్వజనమువలన ధనముచేనైన బాధలు గలిగినట్టి, (దారిద్ర్య బాధగల) దుర్గమములైన యాపదలు గలిగినచో, నీచోటివారు, శారీర మానసికదుఃఖములతో వ్యధ నొందుదురు.

శ్లో॥ శ్రూయతాం చాభిధాస్యామి జనకేన యథాపురా
ఆత్మవ్యవస్థాన కరాగీతాః శ్లోకా మహాత్మనా.

తా॥ పూర్వము మహాత్ముడగు జనకునిచే ఆత్మ స్థైర్యకరములగు కొన్ని శ్లోకములు జెప్పబడినవి. వాటిని జెప్పెద వినుము.

శ్లో॥ మనోదేహసముత్థాభ్యాం దుఃఖాభ్యా మర్దితం జగత్
తయోర్వ్యాస సమాసాభ్యాం శమోపాయ మిమం శృణు.

తా॥ మనోదేహ జనితములగు దుఃఖములచే, జగత్తు హింసింపబడినది. ఆ దుఃఖములయొక్క శమోపాయమును విభజించి సంక్షేపముగా జెప్పెద వినుము.

శ్లో॥ వ్యాధే రనిష్ట సంస్పర్శా చ్ఛ్రమాదిష్ట వివర్జనాత్
ఆధివ్యాధి ప్రశమనం క్రియాయోగ ద్వయేనచ.

తా॥ అప్పుడు శారీరక మానసిక దుఃఖములకు తగిన, ప్రతీకారము వలనను, యెల్లపుడు ఆత్మ విచారణచేతను, క్రియాయోగముచేతను, జ్ఞానయోగముచేతను శారీరక మానసిక దుఃఖము ఉపశమించును.

శ్లో॥ మతిమంతోహ్యతో వైద్యాః శమం ప్రాగేవ కుర్వతే
మానసస్య ప్రియాఖ్యానై స్సభోగోపనయై ర్నృణామ్.

తా॥ అందువలన బుద్ధిమంతులగు వైద్యులు, ముందుగనే మనుష్యులయొక్క మనస్సునకు ప్రియమును గూర్చు మాటలు చెప్పుటచే, మానసిక దుఃఖోపశమనమును ఔషధ సుఖోపభోగాది ప్రతీకారములచే, శారీరక దుఃఖశాంతిని గలుగజేయుచున్నారు.

శ్లో॥ మానసేన హి దుఃఖేన శరీర ముపతప్యతే
అయః పిండేన తప్తేన కుంభసంస్థ మివోదకమ్.

తా॥ బాగుగా కాలిన అయఃపిండము (ఇనుపముద్ద)చేత, కుండయందలి నీరువలె, మానసిక దుఃఖముచే శరీరము తపింపబడుచున్నది.

శ్లో॥ మానసం శమయే త్తస్మాద్ జ్ఞానేనాగ్ని మివాంబునా
ప్రశాంతే మానసే హ్యాస్య శారీర ముపశామ్యతి.

తా॥ నీటిచే అగ్నినివలె, జ్ఞానముచే (ఆత్మవిచారణచే) మానసిక దుఃఖమును బోగొట్టవలయును. మానసికదుఃఖ ముపశమించిన శారీరక దుఃఖము ఉపశమించును.

శ్లో॥ మనసో దుఃఖమూలంతు స్నేహామి త్యుప లభ్యతే
స్నేహాత్తు సజ్జతే జంతు ర్దుఃఖయోగ ముపైతి చ.

తా॥ మానసిక దుఃఖమునకు స్నేహము (ప్రేమ) కారణము. మనుజుడు ప్రేమవలననే యేదేని వస్తువునందు, లేక వ్యక్తియం దాసక్తుడగుచున్నాడు.అందుచే దుఃఖమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ స్నేహమూలాని దుఃఖాని స్నేహజాని భయానిచ
శోకహర్షౌ తథాయాస స్సర్వస్నేహాత్ప్రవర్తతే.

తా॥ దుఃఖము, భయము, వీటికి ప్రేమయే కారణము, శోకహర్షము లాయాసము. ఇవియన్నియు స్నేహము వలననే గలుగుచున్నవి.

శ్లో॥ స్నేహా ద్భావోఽను రాగశ్చ ప్రజజ్ఞే విషయే తథా
అశ్రేయ స్కావు భావేతౌ పూర్వ స్తత్ర గురుస్స్మృతః.

తా॥ స్నేహమువలన విషయమునందు మనోవికారము, అనురాగమును గలుగుచున్నవి. ఈరెండును శ్రేయోదాయకములు గావు; అందు మొదటిది యగు మనోవికారము మిక్కిలి గొప్పది.

శ్లో॥ కోటరాగ్ని ర్యదాశేషం సమూలం పాదపం హరేత్
ధర్మార్థౌతు యథాఽల్పోఽపి రాగదోషో వినాశయేత్.

తా॥ పట్లు చెట్టుతొఱ్ఱయందున్న యగ్ని కొంచెమైనను, వృక్షమును

సమూలముగ నశింపజేయునో, అట్లే స్వల్పమైనను, అనురాగము ధర్మార్థములు నాశనమొందించును.

శ్లో॥ విప్రయోగేన తు త్యాగీ దోషదర్శీ సమాగమే
విరాగం భజతే జంతు ర్నిర్వైరో నిరవగ్రహః.

తా॥ మనుజుడు వియోగమునందు త్యాగియు, సమాగమున దోషదర్శియు నైనచో, సుఖదుఃఖరహితుడై వైరాగ్యమును బొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ తస్మా త్స్నేహం నలిప్సేత మిత్రేభ్యో ధనసంచయాత్,
స్వశరీర సముత్థంచ జ్ఞానేన వినివర్తయేత్.

తా॥ కావున మిత్రులయందును, ధనసంచయమునందును, లిప్తుడు గాకూడదు. స్వశరీరజనితమగు స్నేహమును, జ్ఞానముచే నివర్తింపవలయును.

శ్లో॥ జ్ఞానాన్వితేషు యుక్తేషు శాస్త్రజ్ఞేషు కృతాత్మసు
న తేషు సజ్జతే స్నేహః పద్మపత్రే ష్వివోదకమ్.

తా॥ తామరాకులయందు నీరంటనటుల, జ్ఞానులయందును, యోగులయందును, శాస్త్రజ్ఞులయందును, తత్త్వవేత్తలయందును, స్నేహమంటదు. అట్టివారు స్నేహబద్ధులు కారని భావము

శ్లో॥ రాగాభిభూతః పురుషః కామేన పరికృష్యతే
ఇచ్ఛా సంజాయతే తస్య తత స్తృష్ణా వివర్ధతే.

తా॥ అనురాగయుక్తుడగు పురుషుడు, కామముచే నాకర్షింపబడును. తరువాత యిచ్ఛ యుదయించును. పిమ్మట వతనికి తృష్ణవృద్ధినొందును.

శ్లో॥ తృష్ణా హి సర్వపాపిష్ఠా నిత్యోద్వేగ కరీ స్మృతా
అధర్మ బహుళా చైవ ఘోర పాపానుబంధినీ.

తా॥ ఆశ, సర్వపాప భూయిష్ఠమై నిత్యమును ఉద్వేగకమును గలుగజేయును మఱియు నిది యధర్మ బహుళమైనదియు, ఘోరమైనదియు, పాపానుసారి-యగు చున్నది.

శ్లో॥ యాదుస్త్యజా దుర్మతిభి ర్యాన జీర్యతి జీర్యతః
యోఽసౌ ప్రాణాంతికో రోగస్తాం తృష్ణాం త్యజత స్సుఖమ్.

తా॥ దుర్బుద్ధులచే త్యజింప నలవిగాని యేతృష్ణ శరీరము నశించినను నశింపదో, అట్టిది, ప్రాణాంతికమగు రోగమగును. ఆ తృష్ణను వీడినవానికి సుఖము గలుగును.

శ్లో॥ అనాద్యంతాతు సాతృష్ణా అంతర్దేహాగతా నృణాం
వినాశయతి భూతాని అయోనిజ ఇవానలః॥

తా॥ఆద్యంతరహితమగు యీ తృష్ణ, మనుజుల దేహాంతర్గతమై, అయోనిజ మగు వగ్నివలె, సర్వభూతముల నశింప జేయుచున్నది.

శ్లో॥ యదేధః స్వసముత్థేన వహ్నినా నాశమృచ్ఛతి
తథా కృతాత్మా లోభేన సహజేన వినశ్యతి.

తా॥ కాష్ఠమెటుల తనయందు దుద్భవించిన యగ్నిచే నశించునో, అట్లే జ్ఞాని తనయాత్మయందు జనించిన తృష్ణచే నాశము నొందుచున్నాడు.

శ్లో॥ రాజత స్సలిలాదగ్నే శ్చోరతః స్వజనాదపి
భయమర్థవతాం నిత్యం మృత్యోః ప్రాణభృతామివ.

తా॥ ప్రాణధారులగు జీవులకు, మృత్యువువలన వలె, ధనముగలవారలకు యెల్లప్పుడు రాజువలనను, జలమువలనను, చోరులవలనను, స్వజనమువలనను భయము గలుగును.

శ్లో॥ యథామిష మాకాశే పక్షిభి శ్శ్వాపదైర్భువి
భక్షతే సలిలే మత్స్యై స్తథా సర్వత్ర విత్తవాన్.

తా॥ మాంసమెట్లుల యాకసమునందు పక్షులచేతను, భూమియందు వ్యాఘ్రాదిజంతువులచేతను, నీటియందు మత్స్యములచేతను ఆకర్షింపబడి భక్షింపబడునో, అట్లే ధనవంతుడు సర్వత్ర సర్వవిధముల అందరిచేతను పీడింపబడును.

శ్లో॥ అర్థ యేవహి కేషాం చి దనర్థం కురుతే నృణామ్
అర్థ శ్రేయసి చాసక్తో న శ్రేయో విందతే నరః.

తా॥ కొందరికి ధనమే యనర్థమును గలుగజేయును గాన ధనాసక్తుడగు మనుజుడు శ్రేయస్సు నొందడు.

శ్లో॥ తస్మా దర్థాగమా సర్వే లోభమోహా వివర్ధనాః
కార్పణ్యం దర్పమానౌచ భయ ముద్వేగ ఏవచ

తా॥ కాబట్టి ధనమును నిమిత్తముగాచేసికొని గలిగిన కార్పణ్యము గర్వాహంకారములు, భయోద్వేగములు-నివియన్నియు లోభ మోహముల వినుమడింపజేయును.

శ్లో॥ అర్థజాని విదుః ప్రాజ్ఞా దుఃఖాన్యేతాని దేహినాం
అర్థస్యోత్పాదనే చైవ పాలనే చ తథాక్షయే.

తా॥ ప్రాణులకు దుఃఖములన్నియు ధన సంపాదనమునందు, తద్రక్షణమునందు, తన్నాశమునందును గలుగుచున్నవని విజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు. కావున దుఃఖమునకు మూలకారణము ధనమే యగుచున్నది.

శ్లో॥ సహంతి చ మహ ద్దుఃఖం ఘ్నంతి చై వార్థకారణాత్
అర్థాద్దుఃఖం పరిత్యక్తుం పాలితాశ్చైవ శత్రవః.

తా॥ ధన కారణముననే గొప్ప దుఃఖమును సహించుచున్నారు. మఱియు దీనివలననే యనేకులను హింసించుచున్నారు, ధనమువలననైన దుఃఖమును వీడుటకు ప్రజలుకూడ శత్రువులగుచున్నారు.

శ్లో॥ దుఃఖేన చాధిగమ్యంతే తస్మాన్నాశం నచింతయేత్
అసంతోషపరామూఢా స్సంతోషం యాంతిపండితాః.

తా॥ ధనము మిక్కిలి కష్టముచే పొందబడుచున్నది. మూఢులు తృప్తి రహితులై దొరకినదానితో సంతసింపరు. జ్ఞాని అట్లుగాక, లభించినదానితో సంతోషించెదరు.

శ్లో॥ అంతో నాస్తి పిపాసాయా స్సంతోషః పరమంసుఖం
తస్మా త్సంతోషమేవేహ పరం పశ్యంతి పండితాః.

తా॥ పిపాసకు (ఆశకు) అంతములేదు. సంతోషమే పరమసుఖము. గాన జ్ఞానులు సంతోషమునే శ్రేష్ఠమైనదానిగా దలంతురు.

శ్లో॥ అనిత్యం యౌవనంరూపం జీవితం రత్నసంచయః
ఐశ్వర్యం ప్రియసంవాసో గృధ్యే త్తత్ర న పండితః.

తా॥ యౌవనము, రూపము, జీవితము, రత్నసంచయము, ఐశ్వర్యము, ప్రియులతోగూడియుంకుట- యివియన్నియు నశ్వరములు, జ్ఞానులు వీటియం దాసక్తులు గారు.

శ్లో॥ త్యజేత సంచయాం స్తస్మా త్తజ్జాన్ క్లేశా న్సహేత చ
న హి సంచయవాన్ కశ్చి ద్దృశ్యతే నిరుపద్రవః
అతశ్చధార్మికైః పుంభి రనీహార్థః ప్రశస్యతే.

తా॥ కావున ధనసంచయమును విడువవలయును తదుత్పన్నములగు దుఃఖముల సహింపవలయును. ధనసంపాదన పరు డెవడును యుపద్రవ రహితు డగుట కానరాదు కావున ధార్మికులగు పురుషులు నిరాశను మిక్కిలి కొనియాడుదురు.

శ్లో॥ ధర్మార్థం యస్య విత్తేహా వరం తస్య నిరీహతా
ప్రక్షాళనాద్ధి పంకస్య శ్రేయో న స్పర్శనం నృణామ్.

తా॥ ధర్మకార్యముల జేయుటకై ధనమును సంపాదింపవలయునని యెవ నికి కోరిక గలుగునో, అతని కా కోరిక గలుగకుండుటయే శ్రేష్ఠము. బురదలో కాలుబెట్టి కడుగు కొనుటకంటె కాలుబెట్టకుండుటయే మేలు.

శ్లో॥ యుధిష్ఠిరైవం సర్వేషు న స్పృహాం కర్తు మర్హసి
ధర్మేణ యది తే కార్యం విముక్తేచ్ఛో భవార్థతః.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! నీ కార్యము ధర్మబద్ధమైనను సర్వ పదార్థముల యందాసక్తుడవు గాదగవు. ధనమునంది ఆశమవీడుము.

యుధిష్ఠిర ఉవాచ:—ధర్మరాజు పలికెను.

శ్లో॥ నార్థోపభోగ లిప్సార్థ మియమర్థేప్సుతా మమ
భరణార్థంతు విప్రాణాం బ్రహ్మన్ కాంక్షే న లోభతః.

తా॥ ఓబ్రహ్మనిష్ఠుడా! నే నీ ధనమును గోరుట, నా సుఖోప భోగము కొఱకు గాదు, మరేమన, బ్రాహ్మణులయొక్క రక్షణముకొఱకై యర్థించుచున్నాను, కాని, లోభమువలన కాదు.

శ్లో॥ కథమస్మద్విధో బ్రహ్మ వర్తమానో గృహాశ్రమే
భరణం పాలనం వాఽపి నకుర్యాదను యాయినామ్।

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణా! గృహస్థాశ్రమమునందున్న మాబోటివారు, అనుయా యులయొక్క భరణము నెటుల జేయకుందురు.

శ్లో॥ సంవిభాగోహి భూతానాం సర్వేషా మేవ దృశ్యతే
తథైవా పచమానేభ్యః ప్రదేయం గృహమేధినా.

తా॥ సర్వప్రాణులకును సంవిభాగము (ధనసంచయము) ధర్మముగనే గనఁ బడుచున్నది. అట్లే గృహస్థు డతిథి అభాగ్యతుల నాదరించవలయును.

శ్లో॥ తృణాని భూమి రుదకం వాక్చతుర్థీచ సూనృతా
సతామేతాని గేహేషు నోచ్ఛిద్యంతే కదాచన.

తా॥ తృణభూమ్యుదక ప్రియవచనములు (అతిథిసత్కారము) గృహస్థులకు ముఖ్యధర్మములు సనాతనములగు నీధర్మము లెన్నడును నశించునవి గావు.

శ్లో॥ దేయ మార్తస్య శయనం స్థితశ్రాంతస్య చాసనం
తృషితస్యచ పానీయం క్షుధితస్యచ భోజనమ్.

తా॥ గృహస్థుడు ఆర్తునకు శయనమును, స్థిత శ్రాంతునకు (శ్రమనొందిన వానికి) ఆసనమును,దప్పికగొన్నవానికి జలమును, ఆకలిగొన్న వానికి అన్నమును నీయవలయును.

శ్లో॥ చక్షుర్దద్యాన్మనో దద్యా ద్వాచం దద్యా త్సుభాషితాం
ఉత్థాయ చాసనం దద్యా దేషధర్మ స్సనాతనః.

తా॥ గృహస్థుడు అతిథిని జూచి మంచిదృష్టిగలిగి, మంచిమనస్సు గలిగి మంచిమాటలు చెప్పి లేచి, ఆసనము నియ్యవలయును. ఇది గృహస్థులకు సనాతనమైన ధర్మము.

శ్లో॥ ప్రత్యుత్థాయాభి గమనం కుర్యా న్న్యాయేన చార్థినాం
అగ్నిహోత్ర మనడ్వాం శ్చ జ్ఞాతయోఽతిథి బాంధవాః
పుత్రదారాశ్చ భృత్యాశ్చ నిర్దహేయురపూజితాః
ఆత్మనే పాచయే న్నాన్యం న వృథా ఘాతయే త్పశూన్.

తా॥ గృహస్థు డతిథిని జూచి లేచి యెదురుగావెళ్ళి సత్కరించవలయును. అగ్నిహోత్రము, వృషభము, జ్ఞాతులు, అతిథులు, బంధువులు, భార్యాపుత్రులు, భృత్యులు, వీరలను సత్కరించనిచో పాపము సంభవించును. కావున, వారల నాదరించవలయును. మఱియు గృహస్థుడు తనకొరకుగా నన్నమును వండుకొన కూడదు. అనఁగా నతిథి యభ్యాగతుల సత్కారము కొరకు వండవలయునని భావము.

శ్లో॥ విఘసాశీ భవే త్తస్మా న్నిత్యం చామృత భోజనః,
విఘసోభుక్తశేషంతు యజ్ఞ శేషం తథామృతమ్.

తా॥ కాన, నిత్యము విఘసమును భుజించువాడును, అమృతమును భుజించు వాడును గావలయు దేవ తాతిధి భుక్తశేషము విఘసమనియు యజ్ఞశేష మమృత మనియు చెప్పబడును.

శ్లో॥ యోదద్యాద పరిక్లిష్టమన్న మధ్వనివర్తతే
క్రాంతాయాదృష్ట పూర్వాయ తస్య పుణ్యఫలం భవేత్.

తా॥ ఏగృహస్థుడు మార్గాయాసముచే శ్రాంతుడై వచ్చియు, ఇదివరకెన్నడును జూడబడని యతిధికి క్లేశరహితమగు నన్నమును బెట్టునో, యట్టి గృహస్థునకు పుణ్యఫలముగలుగును.

శ్లో॥ ఏవం యోవర్తతేవృత్తిం వర్తమానో గృహాశ్రమే,
తస్య ధర్మం పరం ప్రాహుః కథంవా విప్రమన్యసే.

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణా! ఏ గృహస్థుడు పైజెప్పిన యాచరణ గలిగి యున్నాడో, అతనియొక్క ఆధర్మము అత్యుత్కృష్టములని పెద్దలు జెప్పుచున్నారు. నీయభిప్రాయమేమి? శౌనక ఉవాచ:—శౌనకుడు బలికెను.

శ్లో॥ అహో బత మహత్కష్టం విపరీత మిదం జగత్
యేనా పత్రపతే సాధు రసాధు స్తేన తుష్యతి.

తా॥ ఆహా! ఈవిషయ మెంత యాశ్చర్యకరమైనది. ఎంతక్లిష్టమైనది. జగత్తంతయు విపరీత భావనగలది, ఏలన సజ్జనుడు దేనిచే సిగ్గునొందుచున్నాడో, దానిచేతనే దుష్టుడు సంతసించుచున్నాడు గదా!

శ్లో॥ శిశ్నోదరకృతే ప్రాజ్ఞః కరుతే విఘసం బహు
మోహరాగవశాక్రాంత ఇంద్రియార్థవశం వదః.

తా॥ విజ్ఞుడు మోహరాగపరవశుడును, ఇంద్రియార్థములగు శబ్ద స్పర్శాదులకు స్వాధీనుడునై శిశ్నోదరసంతృప్తికొరకు విఘస భోజనాద్యనేక కర్మముల నొనర్చుచున్నాడు.

శ్లో॥ హ్రీయతే వధ్యమానోపి నరో హారిభి రింద్రియైః
విమూఢసంజ్ఞో దుష్టాశ్వై రుద్భ్రాంతై రివసారధిః.

తా॥ దిగ్భ్రమజెందిన దుష్టాశ్వములచేత సారథివలె మూఢుఁడగు పురుషుడు చంపబడుచున్నవాడైనను (మరణమాసన్నమైనను) మనుష్యుని స్వాధీనపరచుకొను స్వభావము గల యింద్రియములచే నాకర్షింపబడుచున్నాడు.

శ్లో॥ షడింద్రియాణి విషయం సమాగచ్ఛంతి వై యదా
తదా ప్రాదుర్భవత్యేషాం పూర్వసంకల్పజన్మనః.

తా॥ ఎపుడు షడింద్రియములు వాటికి విషయభూతములగు పదార్థముల బొందునో, అపుడు సంకల్పాత్మకమగు మనస్సు జనించుచున్నది

శ్లో॥ మనోయస్యేంద్రియస్యేహ విషయాంయాతి సేవితుం
తస్యౌత్సుక్యం సంభవతి ప్రవృత్తి శ్చోపజాయతే.

తా॥ మనస్సు యే యింద్రియవిషయముల సేవింపదలచునో ఆవిషయము లందు ప్రథమమున ఔత్సుక్యము గలుగును, తదుపరి విషయప్రవృత్తియు గలుగును.

శ్లో॥ తత స్సంకల్పబీజేన కామేన విషయేషుభిః
విద్ధః పతతి లోభాగ్నౌ జ్యోతిర్లోభా త్పతంగవత్॥

తా॥ తరువాత సంకల్పబీజమైన కామముచే విషయరూపబాణములచే గొట్టబడిన పురుషుడు, అగ్నియందు ఫలభ్రాంతి జెందిన పతంగమువలె, లోభాగ్ని యందు బడుచున్నాడు.

శ్లో॥ తతో విహారై రాహారై ర్మోహితశ్చ యథేప్సయా
మహామోహే సుఖేమగ్నో నాత్మాన మవబుధ్యతే॥

తా॥ తరువాత యథేచ్ఛముగా విహారాహారములచే మోహితుడై మహామోహాత్మకమగు సుఖమునందు మగ్నుడై, తన్ను తానెరుంగడు—

శ్లో॥ ఏవం పతతి సంసారే తా సుతాస్విహ యోనిషు
అవిద్యా కర్మ తృష్ణాభి ర్భ్రామ్యమాణోఽథ చక్రవత్॥

తా॥ పిమ్మట యీప్రకార మవిద్యాతృష్ణాదులచే భ్రాంతుడై చక్రమువలె జనన మరణరూప సంసారమున తిరుగుచున్నాడు.

శ్లో. బ్రహ్మాదిషు నృణాం తేషు భూతేషు పరివర్తతే
జలే భువి తథాకాశే జాయమానః పునఃపునః.

తా॥ ఈప్రకారము జలమునందును, భూమియందును, ఆకాశమునందును, మాటి మాటికి బుట్టుచున్నవాఁడై, పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతముగల సకల భూతములయందు పరిణామము నొందుచున్నాడు. అనఁగా పశుపక్ష్యాది జన్మల బొందును అని భావము.

శ్లో॥ అబుధానాం గతి స్త్వేషా బుధానామపి మే శృణు
యే ధర్మే శ్రేయసి రతా విమోక్షే రతయోజనాః.

తా॥ అజ్ఞానులయొక్క గతి యిట్టిది. ఇఁక ధర్మమునందును శ్రేయస్సునందును, మోక్షమునందు నాసక్తిగల జ్ఞానులయొక్క పరిస్థితిఁ జెప్పెదవినుము.

శ్లో॥ తదిదం వేదవచనం కురుకర్మ త్యజేతి చ
తస్మాద్ధర్మా నిమాన్ సర్వాన్నాభిమానా త్సమాచరేత్.

తా॥ ఈ కర్మముచేయుము. దీనిని చేయకుము అనునది వేదవచనము, గాన యీ సమస్త ధర్మములను అభిమానముతో (కర్తృత్వ బుద్ధితో) జేయరాదు.

శ్లో॥ ఇజ్యాధ్యయనదానాని తపస్సత్యం క్షమాదయః
అలోభ ఇతిమార్గోఽయం ధర్మస్యాష్టవిధ స్స్మృతః.

తా॥ యజ్ఞము, అధ్యయనము, దానము, తపస్సు, సత్యము, క్షమ, దమము, లోభము లేకుండుట, అనునవి యెనిమిది విధములగు ధర్మము లనఁబడును.

శ్లో॥ అత్రపూర్వ శ్చతుర్వర్గః పితృయాన పథేస్థితః
కర్తవ్యమితి యత్కార్యం నాభిమానా త్సమాచరేత్.

తా॥ ఈ పైజెప్పిన ధర్మములలో పూర్వమున్న నాలుగు ధర్మములును, పితృయాన మార్గమున కనుయుక్తములైనవి. ఇది నా కర్తవ్యమని యాచరింప వలయును. కాని కర్తృత్వ బుద్ధితో నాచరింపరాదు.

శ్లో॥ ఉత్తరో దేవయానస్తు సద్భిరాచ రితస్సదా
అష్టాంగే నైవ మార్గేణ విశుద్ధాత్మా సమాచరేత్
సమ్యక్సంకల్ప సంబంధా త్సమ్య క్చేంద్రియ నిగ్రహాత్
సమ్య గ్వ్రతవి శేషాచ్చ సమ్యక్చ గురుసేవనాత్
సమ్యగాహార యోగాచ్చ సమ్యక్స్వాధ్యాయ నాగమాత్
సమ్య క్కర్మోప సన్యాసా త్సమ్యక్చిత్తనిరోధనాత్.

తా॥ తరువాతనున్న నాలుగుధర్మములును, దేవయాన మార్గము లనఁబడును. పూర్వము సత్పురుషులు దీని నాచరించిరి అష్టాంగయోగమార్గముల చేతను, సంకల్పముల బాఁగుగా నరికట్టుటవలనను, ఇంద్రియ నిగ్రహమువలనను, సద్వ్రతానుష్ఠానమువలనను, బాగుగాఁగురుసేవ యొనర్చుటవలనను, మంచి యాహార నియమమువలనను, వేదాధ్యయనము వలనను, సర్వ కామ్యకర్మ సన్యాసము వలనను, చిత్తనిరోధము వలనను, వేదాధ్యయనము వలనను, సర్వకామ్య కర్మ సన్యాసము వలనను, చిత్త నిరోధము వలనను, పరిశుద్ధాంతఃకరణము గలవారై పైజెప్పిన ధర్మముల సదా ఆచరింప వలయును.

శ్లో॥ ఏవం కర్మాణి కుర్వంతి సంసార విజిగీషవః
రాగద్వేష వినిర్ముక్తా ఐశ్వర్యం దేవతాగతాః.

తా॥ సంసారమును జయింపఁదలచువారు యీకర్మల నాచరించుచున్నారు. పూర్వము దేవతలు రాగద్వేషరహితులై, యీ కర్మల నాచరించి దేవత్వమును బొందిరి.

శ్లో॥ రుద్రా స్సాధ్యా స్తథాదిత్యా వసవోఽథతథాశ్వినౌ
యోగైశ్వర్యేణ సంయుక్తా ధారయంతి ప్రజా ఇమాః.

తా॥ ఏకాదశరుద్రులు, సాధ్యులు, ద్వాదశాదిత్యులు, అష్టవసువులు, అశ్వినీ దేవతలును యోగైశ్వర్య సంయుక్తులై యీప్రజలనెల్ల కాపాడుచున్నారు.

శ్లో॥ తథా త్వమపి కౌంతేయ! శమమాస్థాయపుష్కలం
తపసా సిద్ధి మన్విచ్ఛ యోగసిద్ధించ భారత.

తా॥ ఓ కుంతీపుత్రా! నీవును పుష్కలమగు శాంతి నవలంబించి తపస్సిద్ధిని, యోగసిద్ధిని బొందుము.

శ్లో॥ పితృమాతృమయీసిద్ధిః ప్రాప్తా కర్మమయీచతే
తపసా సిద్ధి మన్విచ్ఛ ద్విజానాం చరణాయవై.

తా॥ నీకు పితృమాతృసంబంధమును, కర్మపరమును నగు సిద్ధిగలదు. (అనఁగా ప్రజలను బిడ్డలవలె కాపాడుట, కార్యదక్షత గలదని భావము.) ఇక బ్రాహ్మణుల రక్షించుటకై తపస్సిద్ధిని సంపాదింపుము.

శ్లో॥ సిద్ధా హి యద్యదిచ్ఛంతి కుర్వతే తదనుగ్రహాత్,
తస్మా త్తపస్సమాస్థాయ కురుష్వాత్మమనోరథమ్.

తా॥ సిద్ధిని బొందినవా రేది దలంచెదరో, దానిని దైవానుగ్రహము వలన జేయుగలరు. కావున నీవును తపస్సు నవలంబించి, నీమనోరథంబులఁ బూర్తి నొనరించుకొనుము. (ఇతి శ్రీమహాభారతే అరణ్యపర్వాంతర్గతారుణ్యకపర్వణి, ద్వితీయోఽధ్యాయః. ఇది శ్రీమహాభారతమున, అరణ్యపర్వాంతర్గతమగు, అరణ్యకమునందు రెండవ అధ్యాయము.)

అజగర యుధిష్ఠిర సంవాదము

సర్ప ఉవాచ:— అజగరమడిగెను.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణః కో భవే ద్రాజన్ వేద్యం కించ యుధిష్ఠిర
బ్రవీహ్యతిమతిం త్వాం హి వాక్యై రను మిమామహే

తా॥ అజగరమను సర్పము, భీమసేనుని మ్రింగఁజొచ్చెను. అత్తరి ధర్మ రాజా-నీవెవ్వడవు. యితడు నాతమ్ముఁడు విడిపింపుమని పలికెను. అజగరమునూ తన వృత్తాంతం బాయన కెరిగించి, నా యడుగు ప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తరమిత్తువేని యట్లే నీ తమ్ముని విడిపింతునని వాకు్రిచ్చెను. అప్పుడు ధర్మరాజును బ్రాహ్మణులచే తెలియఁదగిన దానిని తెలిసికొన్నవాడవవు, అయినను నీప్రశ్నలకు ప్రత్యుత్తర మిచ్చి ప్రీతిగలిగింపగలవాడవగుచో నట్లే యొనర్తుమ, అనునిట్టి ధర్మరాజు వాక్య ముల విని యజగర మిట్లనియె, ఓ ధర్మరాజా! బ్రాహ్మణుడనగా నెవడు, వేద్యమగు వస్తువెద్ది, నీవాక్యములచే సందేహము జనించెను. గనుక మిగుల బుద్ధిమంతుడ వగు నిన్నడుగుచున్నాను.

యుధిష్ఠిర ఉవాచ, ధర్మరాజు చెప్పెను.

శ్లో॥ సత్యం దానం క్షమా శీల మానృశంస్యం తపో ఘృణా
దృశ్యంతే యత్ర నాగేంద్ర స బ్రాహ్మణ ఇతిస్మృతః.

తా॥ ఓ సర్పరాజా! సత్యము, దానము, ఓర్పు, క్రూరము లేమి, తపస్సు, కనికరము, నెవనియందు గనుపించునో ఆట్టివాడు బ్రాహ్మణుడని తెలిసికొనతగును.

శ్లో॥ వేద్యం సర్పపరం బ్రహ్మ నిర్దుఃఖ మసుఖంచయత్
యత్రగత్వా నశోచంతి భవతః కిం వివక్షితమ్.

తా॥ ఓ అజగరమా! తెలియదగిన వస్తువు పరబ్రహ్మము, అది సుఖ దుఃఖాతీతము, దానిని బొందినవారికి దుఃఖ ముండదు. ఈవిషయమున నీవేమి చెప్ప దలచితివి? [సర్పఉవాచ:— అజగరము పలికెను.

శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యం ప్రమాణం చ సత్యం చ బ్రహ్మ చైవహి
శూద్రేష్వపిచ సత్యం చ దాన మక్రోధ ఏవచ.
ఆనృశంస్య మహింసాచ ఘృణా చైవ యుధిష్ఠిర

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! వర్ణచతుష్టయము గలదు పరబ్రహ్మయును సత్యమే. మరియు శూద్రులయందును, సత్యము, దానము, కోపములేమి, క్రూరములేమి, అహింస, కనికరములు గలవు.

శ్లో॥ వేద్యం యచ్చాత్ర నిర్దుఃఖ మసుఖంచ నరాధిప
తాభ్యాం హీనంపదం చాన్యన్నత దస్తీతి లక్షయే

తా॥ ఓ మహారాజా! సుఖదుఃఖరహితమైన వేద్యమగు వస్తువెద్దియో యది గలదు. కాని తదితరమైన మరియొకటి సుఖ దుఃఖాతీతమైనదిలేదు అనియు దెలిసి కొనుచున్నాను. [యుధిష్ఠిర ఉవాచ:— ధర్మరాజు చెప్పెను,

శ్లో॥ శూద్రేచ యద్భవే లక్ష్మ ద్విజేతచ్చ న విద్యతే
నవై శూద్రో భవే చ్ఛూద్రో బ్రాహ్మణో నచ బ్రాహ్మణః
యత్రైతల్లక్ష్యతే సర్ప, వృత్తం స బ్రాహ్మణః స్మృతః
యత్రైతన్న భవేత్సర్ప స శూద్ర ఇతి నిర్దిశేత్॥

తా॥ ఓ అజగరమా! శూద్రు డెట్టి లక్షణము గలవాడో అట్టి లక్షణము గల వాడు బ్రాహ్మణుడు గాడు. శూద్రజాతియందు పుట్టినంత మాత్రమున, వాడు శూద్రుడుగాడు. బ్రాహ్మణజాతియందు పుట్టినమాత్రాన నతడు బ్రాహ్మణుడును గాడు. మరే మన, యెవనియందు పూర్వోక్తములగు సత్యాది ప్రవర్తనముండునో, వాడు బ్రాహ్మణుడని తెలసికొనబడును. యెవని యందదిలేదో వాడు శూద్రుడని నిర్దేశింప వలయును.

శ్లో॥ యత్పునర్భవతా ప్రోక్తం న వేద్యం విద్యతీతిచ
తాభ్యాం హీనమతోఽన్యత్ర పదం నాస్తీతి చేదపి.
ఏవ మేతన్మతం సర్ప తాభ్యాం హీనం న విద్యతే

తా॥ ఓసర్పమా! సుఖదుఃఖాతీతమగు వేద్యవస్తువు బ్రహ్మమనియు, దాని కంటె నితరమగు వస్తు వెద్దియు నట్టిదిలేదనియు, నేదిజెప్పితివో యది నాకును నిష్టమే యగును. నిజముగా సుఖదుఃఖరహితమగు ఆ సద్వస్తువు తప్ప మరెద్ది యును లేదు,

శ్లో॥ యథాశీతోష్ణయోర్మధ్యే భవేన్నోష్ణం నశీతతా
ఏవం వై సుఖదుఃఖాభ్యాం హీనం నాస్తి పదం క్వచిత్
ఏషా మమ మతి స్సర్ప! యథా వా మన్యతే భవాన్

తా॥ శీతోష్ణములమధ్య నెట్లు, కేవల శీతముగాని, యట్లే యుష్ణముగాని నుండవో, శీతోష్ణములు రెండును మిశ్రములై యుండునో, అనఁగా నవిరెండును లేక శీతోష్ణములులేక యుండవో, అట్లే సుఖదుఃఖములచే విడువబడిన వస్తు వెచ్చట నుండదు. అనగా పరబ్రహ్మేతరమగు వస్తువుఁ తప్పక సుఖదుఃఖములతోఁ గూడియే యుండునని భావము. ఈవిషయమున నీవెట్లు తలఁచుచున్నావో నాయభిప్రాయ మును నట్టిదియే.

సర్ప ఉవాచః—అజగర మడిగెను.

శ్లో॥ యది తే వృత్తతో రాజన్ బ్రాహ్మణః ప్రసమీక్షితః
వృథా జాతిస్తథా యుష్మన్ కృతిర్యావ న్న విద్యతే.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా ! ప్రవర్తనను బట్టియే బ్రాహ్మణుడు తెలిసికొనఁబడు చున్నాట్లయిన, వఁడెంతవరకు క్రియావంతుడుగాడో, యంతపర్యంతము జాతియే లేకపోవును గదా.

యుధిష్ఠిర ఉవాచ—ధర్మరాజు చెప్పెను.

శ్లో॥ జాతి రత్ర మహాసర్ప మనుష్యత్వే మహామతే,
సంకరా త్సర్వవర్ణానాం దుష్పరీక్ష్యే తి మే మతిః.

తా॥ మహాబుద్ధివంతుడవగు నో సర్పమా ! ఈ మనుష్యత్వమున సమస్త వర్ణములు సంకరము లగుటచే, జాతినిర్ణయ మొనర్చుట కష్టతరమని నా యభిప్రా యము.

శ్లో॥ సర్వే సర్వాస్వపత్యాని జనయంతి సదానరాః
వాఙ్మైథున మథోజన్మ మరణం చ సమం నృణామ్.

తా॥ సమస్తజనులును సర్వదా సర్వజాతులయందును బిడ్డలఁ బుట్టించు చున్నారు. మఱియు మనుజు లందరకు వాక్కు, మిధునకర్మ, పుట్టుట, చచ్చుటయు సమానములు. గనుక పూర్వోక్తమగు జాతి నిశ్చయ లక్షణము నతిక్రమించి యొనర్ప శక్యముగాదని భావము.

శ్లో॥ ఇదమార్షం ప్రమాణంచ యేయజామహే ఇత్యపి
తస్మాచ్ఛీలం ప్రధానేష్టం విదుర్యేతత్త్వదర్శినః.

తా॥ ఈవిషయమున "యేయజామహే" అను నీ ఋషిసంబంధమగు ప్రమాణమును గలదు. గనుక యదార్థవేత్తలు, శీలము ముఖ్యముగా విష్టమైనదని తెలిసికొనిరి.

శ్లో॥ ప్రాఙ్నాభివర్ధనాత్పుంసో జాతకర్మ విధీయతే
తదాఽస్యమాతా సావిత్రీ పితాత్వాచార్య ఉచ్యతే॥
తావచ్ఛూద్రసమోహ్యేష యావద్వేదే న జాయతే॥

తా॥ పురుషు డభివృద్ధి నొందకమునుపే (పుట్టినప్పుడే) జాతకర్మ విధింపబడినది, పిదప నుపనయనకాలమున సావిత్రి తల్లియనియు, తదుపదేశికుడగు ఆచార్యుడు తండ్రియనియు చెప్పబడును. ఎంతవరకు వేదమునఁ బ్రవేశములేదో అంతవరకు మనుజుడు శూద్ర సముడగును.

(తైత్తరీయోపనిషత్)

శ్లో॥ ఋతంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
సత్యంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
తపశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
దమశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
శమశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
అగ్నియశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ॥

అగ్నిహోత్రం చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
అతిధయశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
మానుషంచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ -
ప్రజాచ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ॥
ప్రజనశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ
ప్రజాతిశ్చ స్వాధ్యాయ ప్రవచనేచ.

తా॥ శాస్త్రములయందు చెప్పబడిన శ్రౌతాదికర్మలు స్వాధ్యాయప్రవచనములు అనుష్ఠింప దగినవి సత్య దమాదులు స్వాధ్యాయ ప్రవచనములు అనుష్ఠించ దగినవి. తపస్సు స్వాధ్యాయ ప్రవచనములు అనుష్ఠించదగినవి. బహిరింద్రియ నిగ్రహము స్వాధ్యాయ ప్రవచనము లనుష్ఠింపదగినవి. శ్రౌతాగ్నులుంచుటయు స్వాధ్యాయ ప్రవచనము లనుష్ఠించ దగినవి. అగ్నిహోత్రాచరణము స్వాధ్యాయ ప్రవచనము లనుష్ఠింప దగినవి. అతిధి పూజయు స్వాధ్యాయ ప్రవచనము లనుష్ఠించదగినవి. బంధుమిత్రసత్కారము, పుత్రులు గలుగుటకొరకు చేయు యజ్ఞాదికములు, ఋతుకాలమం దగ్నిసాక్షిగ వివాహమాడిన భార్యతో సంసారముచేయుట, పుత్రులకు వివాహముచేయుట స్వాధ్యాయ ప్రవచనము లనుష్ఠింపదగినది. (తైత్తరీయోపనిషత్తు)

శ్లో॥ ధర్మోవిశ్వ స్య జగతః ప్రతిష్ఠా
లోకేధర్మిష్ఠం ప్రజా ఉపసర్పంతి ధర్మేణ పాప మపనుదతి
ధర్మేసర్వం ప్రతిష్ఠితం తస్మాద్ధర్మం పరమం వదంతి.

తా॥ ధర్మమనగా సత్యమగు ఆచరణము అనగా ఎంతరాత్మకు యేది చేయదగిన సత్కార్యమని తోచునో అదిచేయుట అదియే విశ్వమునకును, జగత్తునకును ఆశ్రియమైనది.

లోకమునందు ధర్మమాచరించు వాని చుట్టును జనులు మూగుకొందురు. ధర్మమాచరించుటచే పాపము పోవుచున్నది. ధర్మమునందు సర్వమును ఇమిడియున్నది. అందుచే ధర్మమును ఉత్తమమగు మోక్షసాధన మని ధర్మిష్ఠులు

చెప్పుచున్నారు. ధర్మమాచరించు వానిని ధర్మదేవత తన నీడవలె తోడై, సదా సంరక్షించుచుండును. ధర్మముయొక్క నిర్వచన మేమన, యితరులు తనకేది చేసిన సుఖముగా నుండునో, అది యితరులకు చేయుటయే యగును ఇతరులు తనకు యేదిచేసిన క్లేశము గలుగునో అట్టిది యితరులకు తాను చేయకుండుటయే ధర్మము యొక్క రహస్యమగును, ఇదే ధర్మము యొక్క పర్యవసాన నిశ్చయము.

శ్రీ శంకర భగవత్పాదాచార్యులు, జీవేశ్వరుల యేకత్వమును గురించి అపరోక్షానుభూతిలో తెలిపిన భాగము ఈక్రింద వ్రాయబడుచున్నది. అట్టి పద్వైమ్రు దృష్టితోచూచిన ఆత్మయొక్క యేకత్వము అందరికిని స్పష్టము గాగలుగును. అపుడు అజ్ఞానముచే కల్పింపబడిన భేదము యెంతపాపకరమో స్పష్టముగా జనులకు తెలియగలదు. అట్టి ఆత్మతత్త్వమును బోధించెడివారు లేక పోవుట చేతనే, కల్పితములగు అనేక భేదములు గలిగి సోదరభావమును భిన్నమొనర్చి, జాతియొక్క దుర్బలత్వమునకును, దేశము యొక్క క్షీణదశకును కారణమైనది.

శ్లో॥ సువర్ణా జ్జాయమానస్య సువర్ణత్వంచ శాశ్వతం
బ్రాహ్మణో జాయమానస్య బ్రహ్మత్వంచ తథాభవేత్.

తా॥ సువర్ణమునుండి భిన్నభిన్నములుగా యేర్పడిన కటక కంకణ కుండలాద్యాభరణములు బహువిధములుగా యుండినను యేలాగున అవియన్నియు నొకే సువర్ణమయమగునో లేక బంగారుచే చేయబడిన విగ్రహములు అనేక రకములుగాయుండినను నామరూపములతో బహుతెఱంగులుగా యుండినను, దీర్ఘముగా నాలోచించగా నొకే బంగారమేయని తోచునో, అలాగున బ్రహ్మమునుండి యేర్పడిన జీవులుగూడ నామరూపములతో వేరువేరు విధములుగా కనుపించినను, ఆత్మలో విచారణచేసినచో నొకే బ్రహ్మమయముగానే గోచరించును.

శ్లో॥ యథా తరంగ కల్లోలై ర్జలమేవ స్ఫురత్యలం
పాత్రరూపేణ తామ్రంహి బ్రహ్మాండౌఘై స్తథాత్మతా.

తా॥ ఫేనములు, అలలు, జలబిందువులు, నదులు, ఇ-యన్నియు వేరు వేరుగా కనుపించినను, వీటికి ఆధారములగు సముద్రజల మొకటియేగాని భిన్నము

లెటులకావో, అలాగున తామ్రి మొకటైనను పాత్రలు అనేక రకములతో అనే కాకారములతో ననేక పేర్లలో కనఁబడినను, సత్యబుద్ధితో యాలోచించినచో ఒకే తామ్రిముగా యెట్లు గోచరించునో, భేదములన్నియు శిల్పిచేసిన కృత్రిమములవి యెట్లుతెలియునో, అలాగున మాయచే కల్పితములగు నీ భేదములన్నియు మిథ్యయని గ్రహించుకొనదగును.

శ్లో॥ సర్పత్వేన యథారజ్జూ రజతత్వేన శుక్తికా
వినిర్ణీతా విమూఢేన దేహత్వేన తథాత్మతా.

తా॥ ఏలాగున రజ్జువునందు సర్పధ్యానము, శుక్తియందు రజతాధ్యానము భ్రాంతివల్ల జనులకు గలుగుచుండునో అలాగున ఆత్మయం దనాత్మభావముగూడ విచారణ లేనందుచే మూఢులకు గలుగుచుండును.

శ్లో॥ పురుషత్వేన వైస్థాణు ర్జలత్వేన మరీచికా
వినిర్ణీతా విమూఢేన దేహత్వేన తథాత్మతా.

తా॥ రాత్రిలో స్థాణువునందు చోరుడా? లేక భూతమా అనియు, అలాగున యెండమావులయందు జలమున్నట్లును యే విధముగా భ్రాంతిమూలముగ తోచుచుండునో, అలాగున మూఢాత్ములు ఆత్మయందు దేహధ్యాస భ్రాంతి గలిగి యున్నారు.

శ్లో॥ గృహత్వేనైవ కాష్ఠాని ఖడ్గత్వేనైవ లోహతా
వినిర్ణీతా విమూఢేన దేహత్వేన తథాత్మతా.

తా॥ ఏలాగున యొకదారువునుండి అనేకములగు పెట్టెలు, కుర్చీలు మొదలగునవి యేర్పడుచుండునో, అలాగున ఒకే యినుముచే ననేకములగు మిషన్లు, కత్తి, తుపాకులు, మొదలగునవి యేర్పడుచుండునో, సూక్ష్మబుద్ధితో పరిశీలించిన నా గృహోపకరణ కొయ్య సామానులన్నియు నొకే మ్రానునుండి యేర్పడినట్లును యింజనులు, తుపాకులు మొదలగునవి యన్నియు నొకే లోహమువలన యుత్పత్తియైనట్లును తెలుసుకొనగలరో. అట్లే యేకత్వమును చూడఁజాలక భిన్నభిన్నముగా చూచుచు, యేకాత్మతలేనివారై అనే కాత్మ భావముగలవారై యున్నారు.

శ్లో॥ పోతేన గచ్ఛతః పుంస స్సర్వం భాతి విచంచలం
తద్వ దాత్మని దేహత్వం పశ్య త్యజ్ఞానయోగతః.

తా॥ నదులలో పడవయందు ప్రయాణము చేయువారికి పడవ అతివేగముగ పోవుచుండిన, తీరములో సుస్థిరములై యుండు వృక్షములన్నియు వెనుకకు నడుగిడునటుల యేలాగునఁ గోచరించునో, ఇది యెంత భ్రాంతి మూలమో, అలాగున అవివేకులు సత్యము నెఱుఁగజాలక, ఆత్మయం దనాత్మభావమును గలుగ జేసి కొనుచున్నారు.

శ్లో॥ పీతత్వం హి యథా శుభ్రే దోషా ద్భవతి కస్యచిత్
తద్వ దాత్మని దేహత్వం పశ్య త్యజ్ఞాన యోగతః.

తా॥ నేత్రవ్యాధిగలవానికి శుభ్రములగు వస్తువులుగూడ యేలాగున పచ్చ వర్ణములుగ తోచుచుండునో, లేక పసుపు, యెఱుపు, నలుపు గల సులోచనముల ద్వారా చూచువానికి జగత్తంతయు నాయద్దపురంగువలె కనుపించునో, అలాగున అజ్ఞానమువల్ల ఆత్మయందు గూడ అనేకత్వమును కల్పించుకొనుచున్నారు.

శ్లో॥ యథా శశీ జలే భాతి చంచలత్వేన కస్యచిత్
తద్వదాత్మని దేహత్వం పశ్యత్యజ్ఞానయోగతః.

తా॥ ఏలాగున రాత్రికాలమునందు ఆకాశమండలమునందు చలింపక యుండు చంద్రుడు, చలనము గల నీటి ప్రతిబింబించినపుడు చంద్రుడే చలించుచున్నట్లు భ్రాంతివల్ల గలుగుచున్నదో, అలాగున కూటస్థుడై సాక్షిమాత్రుడై యుండు ఆత్మయందుగూడ అంతఃకరణ ధర్మములు కల్పితములై యుంటున్నవి.

శ్లో॥ ఏవమాత్మన్య విద్యాతో దేహాధ్యాసోఽపి జాయతే
స ఏవాత్మ పరిజ్ఞానా ల్లీయతే చ పరాత్మని.

తా॥ ఈపైనజెప్పినవన్నియు, యేలాగున విచారణ చేయని కారణముచే, ఆత్మయం దధ్యాపితములై యున్నవో, అలాగున శుద్ధజ్ఞానమయమగు పరమాత్మ

యుండి మాయవల్ల ననేకభేదములు కనబడుచుండును, నిజముగా విచారణ చేసిన పైజెప్పిన వన్నియు,నసత్యములుగ నెట్లుతోచునో,అలాగున ఆత్మయందు చక్కగా విచారణ జేసిన, ఇవియన్నియు లీనమైపోవును. అనగా కల్పితములని భావము.

శ్లో॥ స్వల్పమప్యంతరం కృత్వా జీవాత్మ పరమాత్మనోః
యస్సంతిష్ఠతి మూఢాత్మా భయం తస్యాపి భాషితమ్,

తా॥ ఏమూఢుడు, జీవాత్మపరమాత్మలకు భేదముకొంచెమైనను కల్పించునో, అతనికి మాయవలన భయము యెల్లప్పుడును యెప్పటనైనను గలుగుచునే యుండును ఈధర్మవాక్యముల నన్నింటిని సావధాన బుద్ధితో నాలోచించుకొనిన, గుణముచేత జాతియో లేక కులముచేత జాతియో అను తత్త్వమేర్పడగలదు. ఈలాగున సహస్రముఖములుగా ధర్మశాస్త్ర ముద్ఘోషించుచున్నను,జనులకు దీనిని బోధించుచు వారియజ్ఞానమును వారదోలువారు లేనందుచేతనే, భేదభావములచే జీవులలో ప్రీతివారను బాధలను పొందుచున్నారు. ఇక శ్రీశంకరులు ఆత్మబోధములో యుపదేశించిన దానినిగూడ నిరూపించెద,

శ్లో॥ అవిరోధితయా కర్మ నా విద్యాం వినివర్తయేత్
విద్యాఽవిద్యాం నిహంత్యేవ తేజస్తిమిరసంఘవత్,

తా॥ ప్రపంచమున అవిద్య అనగా, అజ్ఞానము, మూలప్రకృతి, ప్రపంచమెట్లు ఆజ్ఞానజన్యమో (అనగా ప్రకృతి జన్యమో) అలాగే ప్రపంచాంతర్భూతమైన కర్మలును ప్రకృతి జన్యములే యగుటచేత, జన్యజనకములైన కర్మాజ్ఞానములకు పరస్పర విరోధములేదు, గావున కర్మ అజ్ఞానమును నశింపజేయజాలదు. జ్ఞానము ప్రకృతి జన్యముగాదు. స్వయంప్రకాశరూపము: కావున తేజఃపుంజము తిమిరసంఘమును హరించిన ట్లవిద్యను తప్పక హరించును. ఇందువలన కర్మకాండ బుద్ధితో యెంతకాలముండినను, అవిద్య నశించదు, భ్రాంతి తొలగదు; ఆత్మజ్ఞానము విచారణచే గలిగిన ప్రకాశమువల్లనే యట్టియజ్ఞానము తొలగును

శ్లో॥ నానోపాధివశాదేవ జాతినామా శ్రమాదయః
ఆత్మన్యారోపితాస్తోయే రసవర్ణాదివ భేదవత్,

తా॥ స్వభావముచేతనే స్వచ్ఛమైన జలమునందు చేదు, పుల్లన, తియ్యన, యెరుపు, పచ్చన మొదలైన గుణములు గల పదార్థములయొక్క సంబంధములచేత నాయా పదార్థములయొక్క రుచియును, రూపమును యేలాగు ఆరోపింపబడు చున్నదో, అలాగే ముందుచెప్పబడిన, నానా విధములైన శరీరములవలన పరిశుద్ధమైన ఆత్మయందు బ్రాహ్మణత్వాది జాతులును, దేవదత్త, యజ్ఞదత్తాది పేర్లును, బ్రహ్మచర్యాద్యాశ్రమములును, మరియు విలోమాది జాతులును, ఇవియన్నియు నవివేకముచే కల్పింపబడినవి గాని, వాస్తవములు కావు.

శ్లో॥ జీవన్ముక్తి స్తు తద్విద్వా త్పూర్వోపాధిగుణాం స్త్యజేత్
స సచ్చిదాదిధర్మత్వా ద్భజే భ్రమరకీటవత్॥

తా॥ లోకమందు పురుగును తుమ్మెద తీసుకొని వచ్చి, చేయవలసిన ప్రకారముగా చేసినమాత్రము చేతనే యీపురుగు తన్ను చంపుచున్నదను భయము గలదై తన తలంపును చలించకుండ దానియందుంచిన మాత్రముచేత తనయందు పూర్వమున్న పురుగుధర్మమును వదలి భ్రమరస్వరూపమును బొందినట్లు, మీఁదఁ జెప్పిన శ్రవణాదులచేతను ఆత్మను విచారించగా జీవధర్మమును వదలి సచ్చిదానందరూపమై బ్రహ్మస్వరూపమును బొంది వృత్తిరహితుడై యుండుటయే జీవన్ముక్తి యనియు ముముక్షువు తెలిసికోవలయు ననుట.

శ్లో॥ యద్భాసా భాస్యతేర్కాది భాస్యైర్యత్తు న భాస్యతే
యేన సర్వమిదం భాతి తద్బ్రహ్మే త్యవధారయేత్॥

తా॥ ఏప్రకాశముచేత, సూర్యుడు మొదలగు వస్తువులు ప్రకాశించునో తనచే వెలిగింపఁదగిన సూర్యాది ప్రకాశవస్తువులచేత నెద్ది ప్రకాశింపజేయబడదో యేయాత్మ ప్రకాశముచేత యీ సర్వ ప్రపంచము వెలుగునో అట్టిది, ఆత్మయని తెలియవలెను.

శ్లో॥ సర్వగం సచ్చిదాత్మానం జ్ఞానచక్షు ర్నిరీక్షతే
అజ్ఞాన చక్షుర్నేక్షేత భాస్వంతం భానుమంధవత్॥

తా॥ లోకమందు నక్షత్రప్రకాశించుచుండు సూర్యుని గుర్తించువాడుతప్ప అంధకుడు చూడనప్పటికిని, వాడు ఆ సూర్యుని చూడనేరనట్లు, సచ్చిదానందాత్మ స్వరూపమైనది సర్వత్రప్పటికిని శ్రవణాదులవల్ల విచారించి తెలుసుకొన్న ఆత్మజ్ఞానమే అనుభవమునకు తప్పక రాజాలమునన్నదను, గాని దేహేంద్రియాదులను ఆత్మగా భ్రమించిన అజ్ఞాని చూడలేనందున అంధునకు అయాత్మ అగపడదనుట.

శ్లో॥ శ్రవణాదిభిరుద్దీప్త జ్ఞానాగ్ని పరితాపితః
జీవస్సర్వమలాన్ముక్తః స్వర్ణవద్ద్యోతతే స్వయమ్॥

తా॥ లోకమునందు బంగారు సమస్తలోహములయందును, వాటిమాలిన్యము వెల్లడి తెలియకయున్నప్పటికిని, వాటికిచేయవలసిన పుటాది సంస్కారములచేత వాటి యందుండు మాలిన్యము నివర్తింపబడి, బంగారు తనంతటనే ప్రకాశించుచున్నట్లు, జీవుడును శ్రవణ మననాభ్యాసమువల్ల వాడుకపడి సంసారహేతువుమైన మూలాజ్ఞానమువల్ల నివర్తింపబడినవాడై తనకు తానే ప్రకాశించుచున్నాడనుట—

శ్లో॥ భావితం తీవ్రవేగేన యద్వస్తు నిశ్చయాత్మనా
పుమాంస్తద్ధి భవేచ్ఛీఘ్రం జ్ఞేయం భ్రమరకీటవత్॥

తా॥ ఏ మనుజుడు ఏ వస్తువును తీవ్రముగా భావించుచుండునో భావనా వేగవిశేషముచే నెమ్మదిగాని శీఘ్రముగగాని అట్టి వస్తువే యగుచుండును— ఎట్లన, భ్రమరమును భావించిన కీటకము, భ్రమరమగుచున్నట్లుండును. కావున బ్రహ్మమును ధ్యానించువారు బ్రహ్మముగాను, సచ్చిదానందమగు ఆత్మను భావించువారు నిర్గుణుయ ఆత్మగాను శివ, రామ, కృష్ణ, నారాయణాది మూర్తులను ధ్యానించువారు తత్తన్మయులుగా నగుచుందురు. కావున యీజగత్తంతయు భావము ననుసరించి యుండును.

శ్లో॥ అనేనైవ ప్రకారేణ వృత్తిర్బ్రహ్మాత్మికా భవేత్
ఉదేతి శుద్ధచిత్తానాం వృత్తిజ్ఞానం తతః పరమ్॥

తాత్పర్యము:— పైనచెప్పిన ప్రకారము ఆత్మను నిరతిశయ సుఖమగు బ్రహ్మముగా భావించువారికి అట్టి బ్రహ్మాత్మజ్ఞానము గలుగును, అయితే శుద్ధమైన చిత్తముగలవారికి అట్టిశుద్ధ బ్రహ్మజ్ఞానము గలుగును,

శ్లో॥ యేషాం వృత్తిస్సమావృద్ధా పరిపక్వా చ సా పునః
తే వై సద్బ్రహ్మతాం ప్రాప్తా నేతరే బ్రహ్మవాదినః.

తా॥ ఎవరికి బ్రహ్మచింతనచే బ్రహ్మభావము వృద్ధినొంది పరిపక్వమైన మనస్సు గలుగునో, అట్టివారికి మాత్రమే బ్రహ్మప్రాప్తి గలుగును, గాని వాచా వేదాంతము చెప్పుచు కాలము గడుపువారికి కలుగదు.

శ్లో॥ యే హి వృత్తిం విజానంతి జ్ఞాత్వాఽపి వర్ధయంతి యే
తే వై సత్పురుషా ధన్యా వంద్యాస్తే భువనత్రయే.

తాత్పర్యము:—ఎవరట్టి పరమపావనమగు బ్రహ్మవృత్తిని తెలుసుకొని వృద్ధి నొందించుచుందురో వారే సత్పురుషులు. వారి జన్మమే ధన్యము. వారు మూడులోకములలోను పూజ్యులు.

శ్లో॥ భావవృత్త్యాహి భావత్వం శూన్యవృత్త్యా హి శూన్యతా
బ్రాహ్మవృత్త్యా హి పూర్ణత్వంతిథాపూర్ణత్వ మభ్యసేత్.

ఎవఁడు దేని నే భావముతో భావించునో, అట్టిభావమును పొందగలుగును. శూన్యముగా భావించువానికి శూన్యత్వమును జీవులను ఈశ్వరాంశీయులాగా భావించువారికి యీశ్వరమయమ్ముగాను అలాగున జీవులనుగాని తన ఆత్మనుగాని హీనముగా భావించువారికి నీచత్వముగాను కనుపించును. కావున భావముయొక్క వృత్తి యీలాగున యుండునని తలంచి జీవులు బ్రహ్మాంశీయులని గ్రహించి పరిపూర్ణమగు బ్రహ్మముగానే తన యాత్మను యితర ఆత్మలనుగూడ భావనచేయవలయును—ఒకదొక నిలువు టద్దముకడ నిలిచిన తన రూపము కురూపమనిగాని సురూపమనిగాని యెట్లు తెలియగలుగునో, భావన యొక్కస్థితిగూడ, అలాగుననే యుండునని తలంచి ముముక్షువు లెల్లప్పుడును పవిత్రహృదయము గలిగి తన ఆత్మయందు దైవభావమునే చేయవలయును. ఈధర్మకాండము యొక్క సారమేమన! పరమప్రాణులకు మేలు నొనర్చుటయే సామాన్యమనుజుని ధర్మమగును. జనన మరణముల నొందని బ్రహ్మత్మమునొంది జీవన్ముక్తినొందుటయే విశేషమానవుని ధర్మమగును. ఓమ్.

ఓమ్.

శ్రీ

లోకోద్ధారకము

పురాణకాండము.

శ్లో॥ సర్వభూతస్థ మాత్మానం సర్వభూతానిచాత్మని,
ఈక్షతే యోగయుక్తాత్మా సర్వత్ర సమదర్శనః.

టీ॥ సర్వత్ర = సకలభూతములయందును. సమదర్శనః = బ్రహ్మమును చూచుచున్నవాడు, యోగయుక్తాత్మా సన్ = యోగముతో గూడిన యంతఃకరణము గలవాడగుచు, ఆత్మానం = తనను, సర్వభూతస్థం = సకలభూతములయందును వున్నవానినిగాను, సర్వభూతానిచ = సకలభూతములను, ఆత్మని = తనయందు, ఈక్షతే = చూచుచున్నాడు.

బ్రాహ్మణ:—వంశానుక్రమమగు అనగా మాతాపితృ లనుష్ఠించుచు వచ్చిన, తల్లిదండ్రులయంశము వలన యేర్పడిన సంస్కారమును బిడ్డలు గలిగియుండుటచే, ఆయాకర్మలలో వారికి నిపుణత యెక్కువగ నుండునని జెప్పుటలో యేమి దోషము? అనగా - వర్ణానుగుణ్యముగా వర్తించుట మంచిది గదా!

అబ్రాహ్మణ:—ఇపుడు మీరు జెప్పిన దానినిబట్టి యోచించిన, ప్రస్తుతము మాతాపితరులు యే యే పనుల జేయుచున్నారో, ఆయాపనుల బిడ్డలుగూడ జేయవలయునని యర్థమైనచో, యిపు డన్ని జాతులలోను కొందఱు విద్యా, ధ్యాన, తపస్సుల నొనర్చువారును, ఉద్యోగము జేయువారును, వ్యాపార కృష్యాదుల నొనర్చువారును, సేవకాది పనులజేయువారును గలరు. వారి సంతతి యెల్లపుడు నదేరీతిగ నుండవలయునని తాత్పర్యమైనచో అదెట్లు సాధ్యమగును? అట్లుగాక కులము ననుసరించియే వృత్తుల నేర్పరచవలసియుండిన, నది వర్తమానకాలములో యెవరు జేయగలరు? ఎవరికి సాధ్యమగును? అది సాధ్యమైన పనిగాదు, మఱియు తల్లి

దండ్రుల దేహమువలన పుట్టినది బిడ్డలశరీరమేగాని ఆత్మగాదు. ఆయాత్మ అనేక సంస్కారములతోగూడి వచ్చుచున్నదగుటచే, మాతాపితరుల గుణముల గలిగి యుండుటకు వీలులేదు. సన్మార్గులగు తలిదండ్రులకు దుర్మార్గులగు పుత్ర పుత్రి కలు గలుగుటకును, దుష్టులగు జననీజనకులకు, శిష్టులగు సంతతులేర్పడుటకును, పండితులగు మాతాపితరులకు విద్యావిహీనులగు ప్రజలు జన్మించుటకును, జ్ఞానవంతులగు తలిదండ్రులకు జ్ఞానవిహీనములగు సంతానములు గలుగుటకును కారణ మేమి? పూర్వమునుండియు కులము ననుసరించి వృత్తి యేర్పడియుండలేదు. ద్రోణ, అశ్వత్థామ, పరశురామ, కృపాచార్యాదులు బ్రాహ్మణులయ్యు క్షత్రియ ధర్మమగు యుద్ధమునే జేసిరి.

మను, విశ్వామిత్రాదులు క్షత్రియులైనను, బ్రాహ్మణధర్మము ననుష్ఠించి తాపసోత్తములైరి. అలాగున తులాధారాదులు వైశ్యులైనను పరమత పస్వులుగా నేర్పడిరి. అట్లే సూతోద్ధవాదులు, శూద్రకులముతో సంబంధించిన వారైనను వేదవేదాన్త పారంగతులై బ్రహ్మజ్ఞాన సంపన్నులై యుండిరి దీనికన్న పరమ ప్రమాణ మింకేదిగలదు? పూర్వకాలమునగూడ గుణము ననుసరించి వర్తించుట ధర్మశాస్త్ర విరుద్ధముగాదు. పై జెప్పిన ప్రకారము వాల్మీకి, కన్నప్పనాయన, మొద లగువారు కిరాట వంశము నందుండిన వారైనను తాపసోత్తములైరి. కలియుగ మున, తిరుప్పాణి యాళ్వార్లు శ్రీరంగనాథ క్షేత్రమున పరమభక్తులుగాను, నంద నారు మొదలగువారు శివ చిదంబర క్షేత్రమందు భక్తాగ్రేసరులుగాను అయిరి. వీ రంత్యజాతిలో జన్మించిన వారలు గదా? వీరి వృత్తియేమి? దీనినిన్ని యోచించు కొనవలయును. అలాగున రాక్షసులలో బుట్టిన విభీషణుడును, అసురులలో బుట్టిన ప్రహ్లాదుడును, యెట్టి గుణముల గలిగియుండిరి? ఉదేరీతిగ, గార్గి, సులభ, శబరి మొదలగు నారీమణులనుగూర్చి గూడ విచారించుకొనవలయును. వీరికి దైవకృప గలుగలేదా? మోక్షము సిద్ధింపలేదా? వీటి నన్నిటిని పరిశీలించిన, అనాదినుండి గుణములను బట్టియే జరుగుచున్నది గాని, కులమునుబట్టియే జరుగుటలేదని జెప్ప బనిలేదు. ఈశ్వరసృష్టియు నీలాగుననే యుండుచున్నది. వర్తమానకాలములో బ్రాహ్మణులుకూడ ఉద్యోగధర్మములో బ్రవేశింపక పోయినచో, వారిగతి యిప్పు డేమై యుండును? ఉద్యోగమునో బ్రాహ్మణులుండుటచేతనే ఆజాతి యింత యున్నత స్థితికి రాగలిగినది. లేనిచో ప్రస్తుతస్థితి ననుసరించి, బ్రాహ్మణేతరులు వారిని

అధోలోకమునకు బంపియుందురు. అయితే బ్రాహ్మణులలో నెందఱో యుద్యోగము జేయుచుండినను సాధ్యమైనంతవఱకు బ్రాహ్మణధర్మము నాచరించువారు లేకపోలేదు అట్టి బ్రహ్మధర్మమును బ్రాహ్మణేతరులుగూడ నేల యనుష్ఠింప గూడదు? ఎవరు కూడదనిరి? ఒకవేళ కూడదనివను జేయనీయక అడ్డుపడు వారె వరుగలరు?

అట్లుగాక, కులము ననుసరించి వర్తమానకాలమున యెవరు దేశమును నడుపగలరు? కావున యెవరైనను యున్నత స్థితిని పొందుటకు యత్నింపవచ్చును.

బ్రా.—దూరదృష్టిగల మిత్రమా, దీనికి మీరేమి చెప్పగలరు? అదేమన! బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రులలో రక్తములోనే సృష్ట్యాదినుండి భేదము గలదని కొందఱు జెప్పుచున్నారు. కావున జాతి భేదము సృష్ట్యారంభమునుండియే యేర్పడినదిగాని మధ్యకాలమున యెవరును సర్కించినదికాదు.

అ — సూక్ష్మదృష్టిగల ఓ స్నేహితుడా? ఇట్టిభేద ముండిన అది నమ్మదగినదే. దీని నెట్టివారైనను అంగీకరింపవలసి యుండును. ఈలాగున ప్రత్యక్షముగ జూపునపుడే జాతిభేదము లేదని తర్కము జేయువారికి జ్ఞానమేర్పడగలదు. అపుడేవారు నోరుమూసికొనెదరు. అయితే పట్టిమాటల వలన దాసని యీ కాలమున యెవరును నమ్మజాలరు. ఈవాక్యములో చాల జాగ్రత గలిగి జెప్పవలసి యుండును. లేనిచో చెప్పువారి వాక్యము వారినే బాధించును. దీనిని స్థాపింపబూనుటకు ముందుగా, శరీరములో ముఖ, బాహూరు పాదములలో గల రక్తమునకు భేదము గలదని రూఢిపఱుపవలయును. ఏలన? విరాట్పురుషుని, ముఖ, బాహూ, ఊరు, పాదములనుండియే బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య శూద్రులు యేర్పడిరనిగదా యిదివఱలో జెప్పియున్నారు. కావున అట్టి మొదటి మాటలకు హానిగలుగకూడదు. ఈలాగున సృష్టిలో మానవులకు, రక్తములో ముఖపాదాదులలో మార్పుగలదాయని మొదట డాక్టరుల నడిగి కనుగొనవలసి యుండును. అట్లయిన ముందు నిరూపింపియుండు ముండక శ్రుతియందును, తైత్తరీయ శ్రుతియందును, అగ్నిగుండమునుండి మిణుగురులు లేచినట్లు జీవులు బుట్టుచున్నారనియు, ఆనందమే బ్రహ్మమనియు, అట్టియానంద బ్రహ్మమునుండియే జీవు లుద్భవించుచున్నారనియు జెప్పబడినది. ఆ రెండు శ్రుతులకును

విరోధము వచ్చును. బంగారమునుండి గలిగెడు రేణువులు యెట్లు సువర్ణ మయ
ములో, అలాగున పరమేశ్వరునినుండి యుద్భవించిన జీవులన్నియు, పరమేశ్వర
మయములని జెప్పెడు ధ్యానబిందూప నిషత్తునకు హాని వాటిల్లును. ఇదియు
యోచించుకొనవలసి యుండును. ఈలాటి దృష్టాంతముల దెలిపెడు శ్రుతు లనేక
ములు గలవు. వాటిని సమన్వయ పఱచుకొనవలసియుండును. ఇంతతో తృప్తి
బొందగూడదు. ఒక గురుకులమున జదువుచుండు సమాన వయస్సును,
ఆకృతియు, ఆరోగ్యమును, ఆహారమును గల చాతుర్వర్ణస్థులగు నలుగురు విద్యా
ర్థుల రక్తమునుదీసి పరీక్షార్థముగ యోగ్యుడగు డాక్టరు వద్దకు బంపవలయును.
రక్తమును దీసికొనిన సీసాలపై బ్రాహ్మణాది చతుర్వర్ణస్థులపేర్లను వ్రాయ
గూడదు. మనకు మాత్రము జ్ఞాపకార్థముగ నొక గుర్తును వేయవలయును. అపుడు
భేదము కనుపించిన యీవాదము నిలువగలదు. లేనిచో దీనికన్న మోసకృత్యము
మఱియొకటి గలదా యని లోకము జెప్పనారంభించును, అలాగున ఒక
యాశ్రమములోగల ఒకే ప్రాయమును, భోజనమును, ఆరోగ్యమును గల సాధక
పురుషులగు నలుగురు సన్యాసులరక్తమును గూడ పరీక్షింపవలసియుండును,
అదియు పైజెప్పిన రీతిగానే దెలియుటకు గుప్తమాత్రమే యుంచవలయును; గాని
ఆహారభేదములు గలవారియొక్కయు, దేహపరిశ్రమాది మార్పుగలవారి
యొక్కయు, రోగమును, వయస్సును మార్పుగలవారి యొక్కయు
రక్తమును పరీక్షింపరాదు. ఇట్టి స్థితిగలవారి రక్తములో మార్పుయుం
డినచో యీ యుపదేశములన్నియు వాస్తవములే యగును ఇట్టి యుప
న్యాసముల జెప్పునపుడీ కాలమున రక్తమును బరీక్షించుడు అని సాహ
సించి బలికెడు యువకులు లేరని దలంపవలదు. అట్లుగాకపోయిన యీ యుపదే
శము దివాంధములకే తగును. దివాంధములనగా గుడ్లగూబలు. వీటికి సూర్యుడు
ప్రకాశించునపుడు చీకటిగను నుండు అలాగున పట్టపగలును రాత్రిగాజేయ
సమర్థత గలవారే యిట్టిపరమ రహస్యమును బోధించవలసియుండును. మఱియు
రక్తములో గల యీపరమసూక్ష్మమును శాస్త్రకర్తలుగూడ నిదివఱలో కనిపెట్టి
నట్లు యెచ్చోటను జూచి యుండలేదు. అట్టిశాస్త్ర ముండినట్లును గానరాదు, దీని
నిరూపణము జేయవలయును. అట్లుకానిచో ఋషులకన్నను సిద్ధపురుషుల కన్నను

కడకు వేదకర్తకన్నను అతీతమగు యీపరమ రహస్యమును కనుగొనినట్లు తాను దెలుపవలసియుండును. లేనిచో చాలప్రమాదము గలుగును.

శ్లో॥ న చర్మణో న రక్తస్య మాంసస్య చ న చాస్థినః
న జాతి రాత్మనోజాతి వ్యవహారః ప్రకల్పితః.

అని శృతివాక్యము గలదు.

ఏలనః జాతినిగుఱించి అంత ఉద్రేకమును జనులు గలిగియున్నారు. శ్రీ మద్భాగవతమున కర్మానుష్ఠానముచే క్షత్రియులు, బ్రాహ్మణులైన చరిత్రము చూడుడు. ఇందువలన బ్రహ్మగుణము గలవారు యెవరైనను బ్రాహ్మణులు కాగలరను తత్త్వము బోధ పడగలదు. కావున కులము ప్రధానము కాదనియు, గుణమే ప్రధానమనియు తెలియుట కొరకీ చరిత్ర మిచట నిరూపించడమైనది.

వసుదేవునకు నారదుండు పురాతనంబగు విదేహార్షభ సంవాదంబు దెలుపుట

శ్రీ మద్భాగవతము, ఏకాదశ స్కంధము.

వసుదేవః—

శ్లో॥ భగవన్ భవతో యాత్రా స్వస్తయే సర్వదేహినాం
కృపణానాం యథాపిత్రో రుత్తమశ్లోక వర్త్మనామ్.

తా॥ ఓ పూజ్యుఁడా! తండ్రిరాకడ పుత్రులకును, మహాపురుష మార్గానుసారులగు పుణ్యాత్ముల యాగమనము దీనులకును, యెట్లు మంగళము కొఱకగునో యట్లే తమ యాత్ర సమస్తప్రాణుల శుభముకొరకగును-అని వసుదేవుడు నారద మహర్షితో చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ భూతానాం దేవచరితం దుఃఖాయచ సుఖాయచ
సుఖాయైవ హి సాధూనాం త్వాదృశామచ్యుతాత్మనామ్.

తా॥ దేవతల వడవడి ప్రాణుల సుఖములకును దుఃఖములకును హేతువగును. అనఁగా పతివృష్టి యనావృష్ట్యాదులచే దుఃఖమును, సమవృష్ట్యాదులచే సుఖమును

వము. శ్రీమన్నారాయణమూర్తిని సదా మనంబున ధ్యానించు సాధు పుంగవుల చరితము మాత్రము, సర్వదా సుఖకారణమే

శ్లో యథా దేవాన్ దేవా అపి తద్వైవ తాన్
వ కర్మ సచివా స్సాధవో దీన వత్సలాః.

దేవతల నెట్లు గొలుతురో, తదను గుణముగానే దేవతలు పంగుదురు. మఱియు పురుషుని ఛాయవలె కర్మసహాయులును, గుణమగు ప్రవృత్తిగలిగి యుందురు. సాధువులు మాత్ర మాగొప్ప నక కేవల దీనుల యందును మిక్కిలి వాత్సల్యము గలిగి

శ్లో స్తథాపి పృచ్ఛామో ధర్మా న్భాగవతాం స్తవ
శ్రుత్వా శ్రద్ధయామర్త్యోముచ్యతేసర్వతోభయాత్॥

బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠా: సాధువు లట్టి వారైనను, నే ధర్మముల శ్రద్ధతోవిని భయముల బాయునో, అట్టి భగవత్సంబంధములగు ధర్మముల చెప్పుడు.

కిల పురానంతం ప్రజార్థం భువి ముక్తిదం
యుం నమోక్షాయ మోహితో దేవమాయయా.

ప్రము నేను దేవమాయా విమోహితుడనై, యీలోకమున ముక్తి నారాయణుని సంతానముకొఱకు పూజించితిని. మోక్షముకొఱక

విచిత్రవ్యసనా.ద్భవద్భి ర్విశ్వతోభయాత్
మహ్యాంజసైవాద్ధా తథా న శ్శాధి సువ్రత.

నం చిత్రవతముల గలవారా! ఈ సాంసారికముల చిత్రవిధ

తీవ్రములైన దుఃఖములనుండియు, భయములనుండియు, నెట్లు
అట్లు శీఘ్రముగాను, సత్యముగాను, మమ్ము నడుపుడు —
శ్రీ శుకః —

శ్లో॥ రాజన్నేవం కృతప్రశ్నో వసుదేవేన ధీమతా
ప్రీత స్తమాహ దేవర్షిర్హరే స్సంస్మారితో గుణైః

తా॥ ఓ పరీక్షిన్మహారాజా! బుద్ధిమంతుడగు వసుదేవునిచే ప్రశ్నింప
బడి, భగవద్గుణంబులచే భగవంతుని స్మరింపజేయబడిన దేవర్షియగు నారద
ముని ప్రీతిగలవాడై యిట్లు పలికెను. అని శ్రీశుకమహర్షి వచించెను —
నారదః —

శ్లో॥ సమ్యగేతద్వ్యవసితం భవతా సాత్వతర్షభ
యత్పృచ్ఛసే భాగవతాన్ ధర్మాం స్త్వం విశ్వభావనాన్

ఓ వసుదేవా! లోకపావనములను భగవత్సంబంధమములను ధర్మ
ములనే వడుగుచున్నావు, గనుక బాగుగా నిశ్చయించినవాడవని నారద
మహర్షి చెప్పుచున్నాడు.

శ్లో॥ శ్రుతోఽను పఠితో ధ్యాత ఆదృతో వానుమోదితః
సద్యః పునాతి సద్ధర్మో దేవవిశ్వద్రుహోఽపి హి

తా॥ శ్రేష్ఠమగు ధర్మమును వినినను, చదివినను, ధ్యానిం
రించినను, ఆమోదించినను, అది దేవతలకు, ప్రపంచమునకును ద్రో
హులైనవారినైనను తక్షణమే పవిత్రుల జేయుచున్నది.

శ్లో॥ త్వయా పరమకల్యాణః పుణ్యశ్రవణకీర్తనః
స్మారితో భగవానద్య దేవో నారాయణో మమ

తా॥ పరమ మంగళకరుడును పవిత్రమైన శ్రవణకీర్తనములుగల
వాడును, దేవుడును, భగవంతుడును నగు నారాయణుడిప్పుడు నీచే స్మరింప
చేయబడెను, గనుక మనము పవిత్రులమే యని భావము.

శ్లో॥ అత్రాప్యుదాహరంతీమమితిహాసం పురాతనం
ఆర్షభానాంచ సంవాదం విదేహస్య మహాత్మనః.

తా॥ ఈవిషయమున ఋషభుని పుత్రులగు ౘకవ్యాదులకును, నిమి జనకుడగు విదేహునకు జరిగిన సంవాదరూపమగు నొక పురాతనమగు నితిహాసమును పెద్ద లుదహరింతురు—.

శ్లో॥ ప్రియవ్రతో నామ సుతో మనో స్స్వాయంభువస్యయః
తస్యాగ్నీధ్ర స్తతో నాభీ ఋషభ స్తత్సుత స్స్మృతః.

తా॥ స్వాయంభువుడను మనువునకు ప్రియవ్రతుడను ప్రసిద్ధిచెందిన పుత్రుడుండెను. అతని కాగ్నీధ్రుడు గలిగెను. అతనికి నిభి యుదయించెను. ఆయన పుత్రుడు ఋషభు డన బరగెను—

శ్లో॥ తమాహు ర్వాసుదేవాంశం మోక్షధర్మ వివక్షయా
అవతీర్ణం సుతశతం తస్యాసీద్బ్రహ్మ సాగరమ్॥

తా॥ ఆ ఋషభుని మోక్షధర్మముల బ్రవర్తింపజేయు నిచ్ఛచే నవతరించిన, నారాయణాంశ సంభూతినిగా జెప్పుదురు. ఆయనకు100 గురు పుత్రు లుదయించిరి. వారు వేదములు కడవరకు జదివినవారలు.

శ్లో॥ తేషాం వై భరతో జ్యేష్ఠో నారాయణ పరాయణః
విఖ్యాతం వర్ష మేత ద్యన్నామ్నా భారత మద్భుతమ్.

తా॥ ఆ నూర్వురిలో జ్యేష్ఠుడు, భరతుడు, ఆయన శ్రీమన్నారాయణ ధ్యానాసక్తచిత్తుడు. పూర్వమజనాభమను పేరుగల నీవర్షమిపుడు భారతవర్షమని యాయన పేర యాశ్చర్యకరమగు ప్రసిద్ధిని జెందెను.

శ్లో॥ స భుక్తభోగాం త్యక్త్వేమాం నిర్గత స్తపసా హరిం
ఉపాసీన స్తత్పదవీం వేభే వై జన్మభి స్త్రిభిః.

తా॥ ఆ భరతుడు సమస్తభోగముల ననుభవించి, విరక్తుడై, బహిర్గతుడై తపస్సుచే శ్రీమన్నారాయణు నుపాసించి, పరబ్రహ్మ సాయుజ్యమును పొందెను.

శ్లో॥ తేషాం నవనవద్వీపపతయో౽స్య సమన్తత
కర్మ తంత్రప్రణేతార ఏకాశీతి ర్ద్విజాతయః

తా॥ వారిలో తొమ్మండుగురు, బ్రహ్మావర్తాది నవ ఖండ వర్షములకును ప్రభువులైరి. తక్కిన యెనుబది యొక్కండ్రును కర్మ మార్గ ప్రవర్తకులై బ్రాహ్మణులైరి.

శ్లో॥ నవా భవ న్మహాభాగ మునయో హ్యర్థశంసినః
శ్రమణా వా తరశనా ఆత్మ విద్యా విశారదాః

తా॥ పరమ పవిత్రులగు మిగిలిన తొమ్మండుగురు పరమార్థ నిరూపకులును, దిగంబరులును, ఆత్మవిద్యయందు నిష్ణాతులును

శ్లో॥ కవి ర్హవి రన్తరిక్షః ప్రబుద్ధః పిప్పలాయనః
ఆవిర్హోత్రో౽థ ద్రుమిళశ్చ చమసః కరభాజనః

తా॥ కవి, హవి, అంతరిక్షుడు, ప్రబుద్ధుడు, పిప్పలాయనుడు, ఆవిర్హోత్రుడు, ద్రమీళుడు, చమసుడు, కరభాజనుడు. అను నివి యా తొమ్మండ్రి పేర్లు అగును. ఇందు ప్రస్తుతమగు కర్మమార్గ ప్రవర్తకులగు వర్ణాంతరులు అగుదురు అనుట నిరూపింపబడినది. తక్కిన కథ భాగవతమున చూడ దగును.

ఇదివరకు చెప్పిన భాగవతకథ కర్మానుష్ఠానమువల్లనే గలుగునని నిరూపించబడినది. చాతుర్వర్ణ్యమెట్లేర్పడినదో ఆవిషయం శాంతి పర్వమున భృగు, భరద్వాజ సంవాదమును చూడుడు——

భృగుమహర్షి భరద్వాజునకు వర్ణాశ్రమముల క్రమముచెప్పుట

(శ్రీ మహాభారతము, శాంతిపర్వము)

భృగురువాచః— భృగుమహర్షి పలికెను.

శ్లో॥ అసృజ ద్బ్రాహ్మణా నేవం పూర్వం బ్రహ్మా ప్రజాపతీన్
ఆత్మ తేజోభి నిర్వృత్తాన్ భాస్కరాగ్ని సమప్రభాన్.

తా॥ బ్రహ్మదేవుడు ఆత్మతేజస్సునుండి బయలు వెడలినట్టియు సూర్యాగ్నులతో సమానకాంతి గలిగినట్టియు, ప్రజాపతులైన బ్రాహ్మణుల మొదట సృష్టించెను.

శ్లో॥ తత స్సత్యం చ ధర్మంచ తపో బ్రహ్మచ శాశ్వతం
ఆచారం చైవ శౌచంచ స్వర్గాయ విదధే ప్రభుః.

తా॥ పిమ్మట సత్యము, ధర్మము, ఉపనిషత్తులు, ఆచారము, శౌచము, స్వర్గము కొరకు సృజింపబడెను. అనగా నివిగలవారు స్వర్గీయులని భావము.

శ్లో॥ దేవదానవ గంధర్వా దైత్యాసుర మహోరగాః
యక్షరాక్షస నాగాశ్చ పిశాచా మనుజాస్తథా
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాః వైశ్యాః శూద్రాశ్చ ద్విజసత్తమ
ఏచాన్యే భూతసంఘానాం వర్ణాంస్తాంచాపి నిర్మమే.

తా॥ తరువాత దేవతలు, దానవులు, గంధర్వులు, మహోరగులు, దైత్యులు అసురులు, యక్షులు, నాగులు, పిశాచములు, మనుజులు సృష్టింపబడిరి. మరియు నే యే భూతసమూహములున్నవో, వాని యొక్క వర్ణములను నిర్మింపబడెను.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణానాం సితోవర్ణః క్షత్రియాణాంచ లోహితః
వైశ్యానాం పీతకో వర్ణం శూద్రాణా మసితస్తథా.

తా॥ తెలుపురంగులు గలవారు బ్రాహ్మణులు, యెఱుపురంగు గలవారు క్షత్రియులు, పచ్చరంగుగలవారు వైశ్యులు, నలుపురంగుగలవారు శూద్రులు నగుదురు.

భరద్వాజ ఉవాచః— భరద్వాజమహర్షి పలికెను.

శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యస్య వర్ణేన యది వర్ణో విభిద్యతే
సర్వేషాం ఖలు వర్ణానాం దృశ్యతే వర్ణసంకరః.

తా॥ నాలుగు వర్ణములయందు రంగులచే వర్ణభేదమేర్పడుటచే అన్నివర్ణములయందు నన్నిరంగులుగలవారున్నారు. గనుక వర్ణసంకరమేర్పడును గదా—

శ్లో॥ కామః క్రోధో భయం లోభః శోకశ్చింతా క్షుధా శ్రమః
సర్వేషాంచ ప్రభవతి కస్మాద్వర్ణో విభజ్యతే॥

తా॥ కామము, క్రోధము, భయము, లోభము, శోకము, చింత ఆకలిచేనైన శ్రమయు, నందరికి సమానముగా గలుగుచున్నవి. గనుక దేనిచే వర్ణవిభాగము చేయబడును?

శ్లో॥ స్వేదమూత్ర పురీషాణి శ్లేష్మా పిత్తంచ శోణితం
తనుః క్షరతి సర్వేషాం కస్మా ద్వర్ణో విభజ్యతే.

తా॥ చెమట, మలమూత్రములు, శ్లేష్మము, రక్తయుక్తమగు పిత్తము అను వీనిని, అందరియొక్క శరీరము స్రవించుచుండుటచే, దేనిచే వర్ణవిభాగ మేర్పడును?

శ్లో॥ జంగమానా మసంఖ్యేయాః స్థావరాణాం చ జాతయః
తేషాం వివిధవర్ణానాం కుతో వర్ణ వినిశ్చయః.

తా॥ జంగమ స్థావరముల జాతులు లెక్కకు మిక్కుటముగా నున్నవి. వాని యొక్క వర్ణ విశ్చయము దేనిచే జేయబడును,

భృగుమహర్షిపలికెను.

శ్లో॥ న విశేషోస్తి వర్ణానాం సర్వం బ్రాహ్మ మిదం జగత్
బ్రహ్మణా పూర్వసృష్టం హి కర్మభి ర్వర్ణతాం గతం.

ం లలో విశేషములేదు మొదట బ్రహ్మదేవు డీ సకల జనులను శిష్యులను)గా సృజించెను. పిదప కర్మలబట్టి వర్ణము లేర్పడి

ప్రతి తత్కర్మ పరిపాక క్రమం విదన్
శ్చద్ధవర్ణాభాః క్షమావంతో దయాగవః.
ంరతా యేస్యుః తే ద్విజేషు ద్విజాతయః.

కారి కర్మ పరిపాకము ననుసరించి, ఒక్కొక్కరు ప్రవర్తించె యములచే, నేకరీతిగ ప్రవర్తించువారును సాత్వికగుణము గల కులును, దయాశల్యము గలవారును, బ్రాహ్మణ ధర్మమగు వేదాధ్యాపనాది బ్రహ్మవిద్యయందు ప్రవర్తించువారెవరో, వారు బ్రాహ్మణులు.

క ప్రియా స్తీక్ష్ణాః క్రోధనాః ప్రియ సాహసాః
నర్మా రక్తాంగా స్తే ద్విజాః క్షత్రతాం గతాః.

క భోగములయందు ప్రీతి, తీక్ష్ణ కోపము గలిగి సాహస బ్రాహ్మణధర్మములువిడిచి, ఎర్రని శరీరములుగల బ్రాహ్మ ంను వారు.

వృత్తిం సమాస్థాయ ప్రీతాః కృష్యుపజీవినః
న నానుతిష్ఠంతి తే ద్విజాః వైశ్యతాం గతాః.

గోపాలురు కృషిచే జీవనము చేయుచు, స్వబ్రాహ్మణ ధర్మముల శరీరము వరించిన బ్రాహ్మణులు, వైశ్యత్వమును పొందిరి.

ంతిప్రియా లుబ్ధా సర్వకర్మోపజీవినః
ంచ పరిభ్రష్టా స్తే ద్విజాశ్శూద్రతాం గతాః.

తా॥ తెలుపురంగుల గలవారు బ్రాహ్మణులు, యెరుపురంగు గలవారు క్షత్రియులు, పచ్చరంగుగలవారు వైశ్యులు, నలుపురంగుగలవారు శూద్రులు నగుదురు.

భరద్వాజ ఉవాచః— భరద్వాజమహర్షి పలికెను.

శ్లో॥ చాతుర్వర్ణ్యస్య వర్ణేన యది వర్ణో విభిద్యతే
సర్వేషాం ఖలు వర్ణానాం దృశ్యతే వర్ణసంకరః.

తా॥ నాలుగు వర్ణములయందు రంగులచే వర్ణభేదమేర్పడుటచే అన్నివర్ణములయందు నన్నిరంగులుగలవారున్నారు. గనుక వర్ణసంకరమేర్పడును గదా—

శ్లో॥ కామః క్రోధో భయం లోభః శోకశ్చింతా క్షుధా శ్రమః
సర్వేషాంచ ప్రభవతి కస్మాద్వర్ణో విభజ్యతే॥

తా॥ కామము, క్రోధము, భయము, లోభము, శోకము, చింత ఆకలి దప్పి శ్రమయు, నందరికి సమానముగా గలుగుచున్నవి. గనుక దేనిచే వర్ణవిభాగము చేయబడును?

శ్లో॥ స్వేదమూత్ర పురీషాణి శ్లేష్మ పిత్తంచ శోణితం
తనుః క్షరతి సర్వేషాం కస్మాద్వర్ణో విభజ్యతే.

తా॥ చెమట, మలమూత్రములు, శ్లేష్మము, రక్తయుక్తమగు పిత్తము అను వీనిని, అందరియొక్క శరీరము స్రవించుచుండుటచే, దేనిచే వర్ణవిభాగ మేర్పడును?

శ్లో॥ జంగమానా మసంఖ్యేయాః స్థావరాణాం చ జాతయః
తేషాం వివిధవర్ణానాం కుతో వర్ణ వినిశ్చయః.

తా॥ జంగమ స్థావరముల జాతులు లెక్కకు మిక్కుటముగా నున్నవి. వానియొక్క వర్ణ నిశ్చయము దేనిచే జేయబడును.

భృగురువాచ.—భృగుమహర్షిపలికెను.

శ్లో॥ న విశేషోఽస్తి వర్ణానాం సర్వం బ్రాహ్మ మిదం జగత్
బ్రహ్మణా పూర్వసృష్టం హి కర్మభి ర్వర్ణతాం గతం.

తా॥ వర్ణములలో విశేషములేదు. మొదట బ్రహ్మదేవు డీ సకల జనులను బ్రాహ్మణులను (ఆర్యులను)గా సృజించెను. పిదప కర్మలబట్టి వర్ణము లేర్పడినవి.

శ్లో॥ ప్రవర్తయతి తత్కర్మ పరిపాక క్రమం విదన్
ఋజవ శ్శుద్ధవర్ణాభాః క్షమావంతో దయాగవః.
స్వధర్మ నిరతా యేస్యుః తే ద్విజేషు ద్విజాతయః.

తా॥ వారి వారి కర్మ పరిపాకము ననుసరించి, ఒక్కొక్కరు ప్రవర్తించెదరు మనోవాక్కాయములచే, నేకరీతిగ ప్రవర్తించువారును సాత్వికగుణము గలవారును, క్షమావంతులును, దయాళుత్వము గలవారును, బ్రాహ్మణ ధర్మమగు వేదాధ్యయన తపోధ్యానాది బ్రహ్మవిద్యయందు ప్రవర్తించువారెవరో, వారు బ్రాహ్మణులలో బ్రాహ్మణులు.

శ్లో॥ కామభోగ ప్రియా స్తీక్ష్ణాః క్రోధనాః ప్రియ సాహసాః
త్యక్తస్వధర్మా రక్తాంగా స్తే ద్విజాః క్షత్రతాం గతాః.

తా॥ కామోప భోగములయందు ప్రీతి, తీక్ష్ణ కోపము గలిగి సాహస ప్రియులై స్వీయ బ్రాహ్మణధర్మములవిడిచి, యెఱ్ఱని శరీరములుగల బ్రాహ్మణులు క్షత్రియుత్వమును పొందిరి.

శ్లో॥ గోభ్యో వృత్తిం సమాస్థాయ ప్రీతాః కృష్యుపజీవినః
స్వధర్మాన్ నానుతిష్ఠంతి తే ద్విజాః వైశ్యతాం గతాః.

తా॥ గోవుల గాపాడుచు కృషిచే జీవనము జేయుచు, స్వబ్రాహ్మణ ధర్మముల నాచరింపక, పచ్చని శరీరముల ధరించిన బ్రాహ్మణులు, వైశ్యత్వమును పొందిరి.

శ్లో॥ హింసా నృతప్రియా లుబ్ధా సర్వకర్మోప జీవినః
కృష్ణాః శౌచ పరి భ్రష్టా స్తే ద్విజాశ్శూద్రతాం గతాః.

తా॥ జీవహింస, అబద్ధము, లోభముగలిగి నీచకర్మలగూడ నాచరించి జీవించుచు, శౌచాచారములు బొత్తిగా లేనివారై, నల్లని దేహముగల బ్రాహ్మణులు శూద్రత్వమును బొందిరి.

శ్లో॥ ఇత్యేతైః కర్మభి ర్వ్యస్తాః ద్విజా వర్ణాంతరం గతాః
ధర్మో యజ్ఞక్రియా తేషాం నిత్యం న ప్రతిషిద్ధ్యతే.

తా॥ ఈ ప్రకారముగా పై జెప్పబడిన కర్మలచే వేరువేరుగా చేయబడిన ద్విజులు, బ్రాహ్మణాది వర్ణాంతరముల బొందిరి. వారి కెప్పుడును యాగము ధర్మయుక్తమైనది, నిషేధము లేదు.

శ్లో॥ ఇత్యేతే చతురో వర్ణా యేషాం బ్రాహ్మీ సరస్వతీ
విహితా బ్రహ్మణా పూర్వం లోభా త్త్వజ్ఞానతాం గతాః.

తా॥ బ్రాహ్మణాది చతుర్వర్ణములట్టివి, వీనికి పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు వేదమును విధించెను. లోభముచే నజ్ఞానమును బొందినవి.

భరద్వాజ ఉవాచ.—భరద్వాజమహర్షి పలికెను.

శ్లో॥ యదే చ్చాతురాశ్రమ్యం బ్రహ్మర్షి విహితం పురా
తేషాం స్వేస్వే సమాచారా స్తాన్మే వక్తు మిహార్హసి.

తా॥ పూర్వము బ్రహ్మర్షులచే, నే చతురాశ్రమములు జెప్పబడినవో వాటియొక్క స్వీయాచారముల జెప్పగోరుచున్నాను.

భృగు రువాచ:— భృగుమహర్షి పలికెను.

గ॥ పూర్వమేవ భగవతా బ్రహ్మణా,లోకహిత మనుష్ఠతా ధర్మ సంరక్షణార్థ, మాశ్రమాశ్చత్వారోఽభి నిర్దిష్టాః.

తా॥ లోకమునకు హితము నొనరించునట్టి భగవంతుడైన బ్రహ్మదేవుడు పూర్వమే ధర్మసంరక్షణముకొఱకు నాలు గాశ్రమముల నిర్మించెను.

గ॥ తత్ర గురుకుల వాసమేవ ప్రథమ మాశ్రమ ముదాహరంతి.

తా॥ ఆ నాల్గింటియందు, గురుకులవాసమే (బ్రహ్మచర్యాశ్రమమే) మొదటిదియని వచింతురు

గ॥ సమ్యగత్ర శౌచ సంస్కార నియమ వ్రత వినియతాత్మా ఉభే సంధ్యే. భాస్కరాగ్ని దైవతాన్యుప స్థాయ విహాయ తంద్రాలస్యే గురోరభివాదన వేదాభ్యాస శ్రవణ పవిత్రీకృతాం తరాత్మా త్రిసవన ముపస్పృశ్య బ్రహ్మచర్యాగ్ని పరిచరణ గురుశుశ్రూషా నిత్యభిక్షాభైక్షాది సర్వానివేదితాంతరాత్మా గురువచని నిర్దేశానుషా నాప్రతికూలో, గురుప్రసాద లబ్ధ స్వాధ్యాయ తత్పరః స్యాత్.

తా॥ ఈ గురుకులవాసమున శుచి, ఉపనయనాది సంస్కారము, నియమము, వ్రతము వీటిచే నియమింపబడి, ప్రాతస్సాయం సంధ్యల యందు సూర్యాగ్ని దేవతల నర్ఘ్యాదికముచే సేవించుచును, కునికిపాటును ఆలస్యమును విడిచి, గురు నమస్కారము, వేదాభ్యాసము, వేదాంత శ్రవణము, వీనిచే పవిత్రమైన యంతఃకరణము గలవాడై, మూడువేళల స్నానమొనర్చుచు, బ్రహ్మచర్యము, అగ్నికార్యము, గురు శుశ్రూష, నిత్యభిక్ష మొదలగు వాని నెఱింగి గురునాజ్ఞ పరిపాలించుచు ఆచార్యానుగ్రహముచే లబ్ధమైన, వేదాధ్యయనము నందాసక్తుడై యుండవలయును —

గ॥ గార్హస్థ్యం ఖలుద్వితీయ మాశ్రమం వదంతి—

తా॥ గృహస్థాశ్రమము రెండవదని చెప్పెదరు—

గ॥ తస్య సముదాచారలక్షణం సర్వమనువ్యాఖ్యాస్యామః

తా॥ఆ గృహస్థాశ్రమముయొక్క ఆచారలక్షణ మంతయును వివరింతుము—

గ॥ సమావృత్తానాం, సదాచారాణాం సహధర్మచర్యాఫలార్థినాం గృహాశ్రమో విధీయతే.

తా॥గురుకులమున విద్య పూర్తిజేసి మరలివచ్చి మంచియాచారముగలిగి భార్యతోఁగూడ ధర్మముల నాచరింపదలంచినవారికి గృహస్థాశ్రమము విధింపబడినది—

గ॥ ధర్మార్థకామావాప్తిర్యత్ర త్రివర్గసాధన మపేక్షా గర్హితేన కర్మణా ధనాన్యాదాయ.

తాత్పర్యము — ఈ గృహస్థాశ్రమమున దోషరహితమైన కర్మచే ధనాదికము నార్జించి త్రివర్గసాధన రూపమైన ధర్మార్థకామముల ప్రాప్తి, యిష్టమైనది—

గ॥ స్వాధ్యాయోపలబ్ధ ప్రకర్షేణ వా బ్రహ్మర్షి నిర్మితేనవా, హవ్యగవ్య నియమాభ్యాస దైవత ప్రసాదోప లబ్ధేనవా, ధనేన గృహస్థో గార్హస్థ్యం వర్తయేత్.

తా॥ వేదాధ్యయనముచే పొందబడిన యుత్కర్షవలనగాని బ్రహ్మర్షి నిర్మితమైనట్టి గాని,పితృదేవతలకు దేవతలకు నన్నమిడుట మొదలగు నియమముల నభ్యసించుట వల్లనైన దైవానుగ్రహము వలనగాని ప్రాప్తమైన ధనముచే, గృహస్థుడు తన ధర్మమును నెరవేర్పవలయును—

గ॥ తద్ధి సర్వాశ్రమాణాం మూల ముదాహరంతి.

తా॥.ఆ గృహస్థాశ్రమము తక్కిన యాశ్రమములకన్నిటికిని కారణమని పలుకుదురు. అనఁగా మిగిలిన మూడాశ్రమములవారిని అన్నదానము మొదలగువానిచే సంరక్షించునది యని భావము—

గ. గురుకుల నివాసినః పరివ్రాజకా యేచాన్యే సంకల్పితవ్రత నియమధర్మానుష్ఠాయినస్తేషా మప్యత ఏవభిక్షాబలి సంవిభాగాః ప్రవర్తంతే.

తా॥ బ్రహ్మచారులకు, సన్యాసులకు, మఱియు వ్రతముల నియమముల నాచరింప సంకల్పించి యనుష్ఠించు వానప్రస్థులకున్నూ యీగృహస్థాశ్రమము వలననే భిక్షయు, జంతువులకు ఆహారమును (భూతబలియును) జరుగుచున్నవి —

గ॥ వానప్రస్థానాంచ ద్రవ్యోపస్కారః ఇతి ప్రాయశః ఖల్వేతేసాధవః సాధు పథ్యాదనాః స్వాధ్యాయ ప్రసంగినః తీర్థాభిగమనదేశదర్శనార్థం పృధివీంపర్యటంతి తేషాం ప్రత్యుత్థా నా

భిగమన మనసూయా వాక్ప్రదాన, సుఖ శక్త్యాసన సుఖశయ నాభ్యవహార సత్క్రియా చేతి.

తా॥ వానప్రస్థులకును ద్రవ్యము నొసగవలయును. తరచుగా నీసాధువులను పథ్యాహారము. వేదాధ్యయనము గలిగి తీర్థయాత్రలకొరకు, దేశముల జూచుట కొఱకు భూమిని దిరుగుచుందురు. అట్టివారిని చూచి యెదురుగా వెళ్ళుట. అసూయలేక ప్రియసత్యములతో మాట్లాడుట, సుఖాసనము మంచి పడకనిచ్చుట. భోజనము పెట్టు- యను సపర్య చేయవలయును.

గ॥ అపిచాత్ర యజ్ఞక్రియాభిర్దేవతాః ప్రీయన్తే నివాపేన పితరః విద్యాభ్యాస శ్రవణధారణేన ఋషయః అపత్యోత్పాదనేన ప్రజాపతిరితి.

తా॥ ఈ గృహస్థాశ్రమమున యజ్ఞములచే దేవతలు, తిలోదకములచే పితృదేవతలు, వేదాధ్యయనము, వేదాంత శ్రవణము, ధారణము, వీటిచే ఋషులు, సంతానముచే ప్రజాపతియు, సంతోష పెట్ట బడుదురు.

గ॥ అపి చాత్ర మాల్యాభరణ వస్త్రాభ్యంగ నిత్యోపభోగ నృత్తగీత వాదిత్ర శ్రుతిసుఖనయనాభిరామ దర్శనానాం ప్రాప్తిః, భక్ష్య భోజ్య, లేహ్య, పేయ, చోష్యాణా మభ్యవహార్యాణాం, వివిధానా ముపభోగః, స్వవిహార సంతోషః కామ సుఖావాప్తి రితి.

తా॥ మఱియు నీ యాశ్రమమున పుష్పమాలలు, భూషణములు, మంచి వస్త్రములు. సువాసనా ద్రవ్య పూర్వకమగు శిరస్నానములు, నర్తనము, చెవుల కింపగు సంగీతము, వాద్యములు, కనులకు మనోహరములగు దర్శనములు గలిగి యుండవచ్చును. భక్ష్య భోజ్య పాన పేయ చోష్యాది వివిధాహారముల భుజించ వచ్చును. ఉద్యానవనాదులయందు స్వేచ్ఛగా విహరించవచ్చును, విషయసుఖముల ననుభవింపవచ్చును.

శ్లో॥ త్రివర్గగుణ నిర్వృత్తిః యస్య నిత్యం గృహాశ్రమే
స సుఖాన్యనుభూయేహ శిష్టానాం గతి మాప్నుయాత్.

తా॥ ఎవఁడు గృహస్థాశ్రమమున ఎల్లపుడు, ధర్మార్థ కామముల చక్కఁగా నాచరించుచుండునో, యట్టివాఁడీ లోకమున సుఖముల ననుభవించి పరమున శ్రేష్ఠ గతిని బొందును.

శ్లో॥ ఉంఛవృత్తిర్గృహస్థో యః స్వధర్మ చరణేరతః
త్యక్త కామసుఖారంభః స్వర్గస్తస్య న దుర్లభః.

తా॥ ధాన్యము నేరుకొని బ్రతుకుచు, స్వధర్మముల నాచరించుచు, విషయ సుఖోద్రేకమును విసర్జించిన గృహస్థుడు, స్వర్గమును బొందును.

భృగు రువాచ — భృగుమహర్షి పలికెను.

గ॥ వానప్రస్థాః ఖల్వపి, ధర్మమనుసరంతః, పుణ్యాని తీర్థాని నదీ ప్రస్రవణాని సువివిక్తే ష్వరణ్యేషు, మృగ మహిష వరాహ, శార్దూల వన గజాకీర్ణేషు తపస్యంతోఽను సంచరంతి.

తా॥ వానప్రస్థులు స్వధర్మములగు తపశ్చర్యల నాచరించుచు, నిర్జన ప్రదేశములు గలిగి, జింకలు, అడవి దున్నపోతులు, పందులు, పులులు, యేనుగులు వీనిచే వ్యాప్తమైన అరణ్యమున నిష్ఠచేయుచు పుణ్యతీర్థములను, నదులను, సెలయేళ్ళను దిరుగుచుందురు.

గద్య — త్యక్త గ్రామ్య వస్త్రాభ్యవహారోపభోగాః వన్యౌషధి ఫలమూల పర్ణ పరిమిత విచిత్రనియతాహారాః స్థానాసనినో భూమి పాషాణ సికతా శర్కరావాలుకా భస్మ శాయినః కాశ కుశచర్మవల్కల సంభృతాంగాః కేశశ్మశ్రు నఖ లోమధారిణో నియత కాలోపస్పర్శనాః అస్కందిత కాల బలిహోమానుష్ఠాయినః సమిత్కుశ, కుసుమోపహార సమ్మా

ర్జన లబ్ధవిశ్రామాః, శీతోష్ణ వర్షపవన విష్టంభ విభిన్న సర్వ త్వాచో, వివిధ నియమోపభోగ చర్యానుష్ఠాన, విహిత పరి శుష్క-మాంస, శోణితత్వ గస్థిభూతా ధృతిపరాః సత్వ యోగా చ్ఛరీరాణ్యు ద్వహంతే॥

తాత్పర్యము — గ్రామసంబంధమైన వస్త్రములను, ఆహారములను, ఉప భోగములను విసర్జించి వనసంబంధమైన ఓషధులు, ఫలములు, మూలములు, ఆకులు వీనిచేపరిమితమై, విచిత్రమైన నియతాహారముగలిగి భూమి, బండ, యిసుకతిన్నె, భస్మము వీనియందు శయనించుచు, రెల్లు, దర్భ, చర్మము, నార చీరలు, వెంట్రుకలు, మీసములు, గోళ్ళు-వీనిని ధరించుచు, నియత సమయముల స్నానమొనర్చుచు, విడువక భూతబలి హోమముల ననుష్ఠించుచు,సమిధలు, దర్భలు వీని సంపాదించుట, ఆశ్రమముల శుభ్రముగా నూడ్చుట, వీనియందు విశ్రాంతిని పొందుచు, చలి, వేడి, వాన, గాలి, వీనియాధిక్యముచే సహించెడు చర్మముగలిగి, నానావిధ నియమములచేతను, యోగానుష్ఠానములచేతను, శుష్కించిన మాంసము, రక్తము, చర్మము, యెముకలు గలవారై, ధైర్యముతోను, ప్రాణసం బంధముచేతను, శరీరముల ధరించి యుందురు.

శ్లో॥ యస్త్వేతాం నియత శ్చర్యాం బ్రహ్మర్షి విహితాం చరేత్
స దహే దగ్నిదోషాన్ జయే ల్లోకాంశ్చ దుర్జయాన్.

తా॥ బ్రహ్మర్షులచే విధింపఁబడిన యీచర్యల,నెవడు నియమముతో నాచరిం చునో, యత డగ్నివలె దోషముల దహించును, అజేయములగు లోకముల జయిం చును. బ్రహ్మచర్య వ్రతనిష్ఠ గలిగి,తపస్సునందు ప్రీతిగలిగి, ప్రపంచవ్యవహా రము స్మరింపని భార్యయుండిన, వారినిగూడ తపోభూమి లోనికి తీసుకుని పోవచ్చును. అట్లు కాని వారిని గృహములో విడిచి వెళ్ళుటలో దోషములేదు.

గ॥ పరివ్రాజ కానాం పున రాచారః తద్యథా విము చ్యాగ్నీ, ధన కళత్ర, పరిబర్హాణ సంగేష్వాత్మానం స్నేహపాశా నవధూయ పరివ్రజంతి॥

తా॥ సన్యాసుల యాచారము చెప్పబడుచున్నది. వా రగ్నికార్యములను, భార్యను, పరివారమును విడిచి స్నేహపాశముల గోసివేసి సన్యసింతురు.

గ॥ సమలోష్టాశ్మ కాంచనా స్త్రీ వర్గ ప్రవృత్తేష్వ సక్త బుద్ధయః అరిమిత్రోదాసీనానాం తుల్యాదర్శనాః స్థావర జరాయు జాండజ సంస్వేద జోద్భిజ్జనానాం భూతానాం వాఙ్మనః కర్మభి రనభిద్రోహిణః అనికేతాః, పర్వత పులిన వృక్షమూల దేవతాయత నాన్యను సరంతః వాసార్థ ముపేయు ర్నగరం, గ్రామం వా, నగరే పంచరాత్రికాః గ్రామేచైకరాత్రికాః ప్రవిశ్యచ ప్రాణధారణార్థం, ద్విజాతీనాం భవనా న్యసంకీర్ణ కర్మణా ముపతిష్ఠేయుః పాత్రపతితాఽయాచితభైక్ష్యాః కామక్రోధ దర్ప లోభ మోహా కార్పణ్య దంభ పరివాదా భిమాన హింసా నివృత్తా ఇతి.

తా॥ మట్టి, రాయి, బంగారు, వీనియందు సమానభావము గలిగి ధర్మార్థ కామములయం దాసక్తిలేనివారలై, శత్రుమిత్రోదాసీనులయందు సమాన దృష్టిగలిగి, పర్వతాదులకును, ఎళ్వాదులకును, పక్ష్యాదులకును, పేలు మొదలగు వానికిని, వృక్షాదులకును, త్రికరణశుద్ధిగా ద్రోహము చేయక, నిశ్చిత స్థానము లేక, పర్వతములయందు, యిసుక తిన్నెలయందు, వృక్షమూలములయందు, దేవాలయములయందును సంచరించుచు, పట్టణమున నైదురాత్రులుగాని, గ్రామ మున నొక రాత్రిగాని నివసింపవచ్చును. పరిశుద్ధకర్మగల బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యుల గృహములను, ప్రాణరక్షణము కొఱకు ప్రవేశింప వచ్చును. అయాచి తులై భిక్షను గ్రహించుచు, భిక్షాపాత్రమున బడిన దానితో తృప్తి నొందవలయును. కామము, క్రోధము, గర్వము, లోభము, మోహము, కృపణత్వము, దంభము, దూషణము, అభిమానము, హింస వీనిని వదలవలయును. ధర్మబోధనార్థము సంచరించెడు యతి వర్తన మిచట నిరూపించబడినది. వేదాంత శ్రవణము, ధ్యాన నిష్ఠ, శాస్త్రబోధన చేయువారిని గురించినదిగాదు. కావుననే విద్వత్సన్యాస మనియు, వివిదుషసన్యాస మనియు యిరుతెగలు యేర్పడుటకు కారణము. మరియు

కుటీచక, బహూదక, హంస పరమహంసాది భేదములు సన్యాసములో గలవు. పరమహంసోపనిషత్తు, నారద పరివ్రాజకోపనిషత్త్యాదులలో నీ ధర్మము గనందగును

విశ్వామిత్రునకు బ్రాహ్మణత్వము గలిగిన ప్రకారము

(శ్రీ మహాభారతము, అనుశాసనిక పర్వము)

శ్రీ మహాభాగవతమున ఋషభ పుత్రులు, కర్మానుష్ఠానముచే విప్రులైన విషయము వ్రాయడమైనది. ఇప్పుడు తపస్సువలన విశ్వామిత్రుడు బ్రాహ్మణుడైన చరిత్రము తెలుపబడు చున్నది.

యుధిష్ఠిర ఉవాచ: —ధర్మరాజు పలికెను.

శ్లో॥ బ్రాహ్మణ్యం యది దుష్ప్రాప్యం త్రిభి ర్వర్ణై ర్నరాధిప

కథం ప్రాప్తం మహారాజ క్షత్రియేణ మహాత్మనా,

విశ్వామిత్రేణ ధర్మాత్మన్ బ్రాహ్మణత్వం నరర్షభ

శ్రోతు మిచ్ఛామి తత్త్వేన తన్మే బ్రూహి పితామహ.

తా॥ ఓ ధర్మాత్మా : బ్రాహ్మణత్వము క్షత్రియాది వర్ణత్రయముచే బొంద శక్యముగానిచో, మహాత్ముడును క్షత్రియుడును నగు విశ్వామిత్రునిచే నెట్లు బొంద బడెనో, యథార్థముగా వినగోరుచున్నాను. చెప్పుము.

భీష్మ ఉవాచ : భీష్ముడు పలికెను,

శ్లో॥ శ్రూయతాం పార్థ! తత్త్వేన విశ్వామిత్రో యథా పురా

బ్రాహ్మణత్వం గత స్తాత బ్రహ్మర్షిత్వం తథైవ చ.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! విశ్వామిత్రుడు పూర్వమెట్లు బ్రాహ్మణత్వమును, బ్రహ్మర్షిత్వమును బొందెనో, యథార్థముగా వినుము,

శ్లో॥ భరత స్యాన్వయే చైవాజమీఢో నామ పార్థివః

బభూవ భరతశ్రేష్ఠ యజ్వా ధర్మభృతాం వరః.

ఓ భరతశ్రేష్ఠా! భరతవంశమున అజమీఢుడని ప్రసిద్ధిజెందిన రాజుగలడు. అతడు విధ్యుక్తముగా యజ్ఞముల నాచరించినవాడు. ధార్మికశ్రేష్ఠుడును నగును.

శ్లో॥ తస్య పుత్రో మహానాసీ జ్జహ్ను ర్నామ నరేశ్వరః
దుహిత్రుత్వే మను ప్రాప్తా గంగా యస్య మహాత్మనః॥

తా॥ జహ్నువని ప్రసిద్ధిచెందిన మహారాజా అజామీఢు పుత్రుడు, గంగా దేవి యామహాత్మునికి పుత్రికయయెను-

శ్లో॥ తస్యాఽఽత్మజస్తుల్యగుణః సింధుద్వీపో మహాయశాః
సింధుద్వీపాచ్చ రాజర్షి ర్బలాకాశ్వో మహాబలః॥

తా॥ మిక్కిలి యశస్వియు, సమానగుణుడును నగు సింధుద్వీపుడు ఆ జహ్నుమహారాజుయొక్క తనయుడు, అతనికి మిగుల బలవంతుడు, రాజర్షియు నగు బలాకాశ్వు డుదయించెను.

శ్లో॥ వల్లభ స్తస్య తనయ స్సాక్షా ద్ధర్మ ఇవాఽపరః
కుశిక స్తస్య తనయః సహస్రాక్ష సమద్యుతిః.

తా॥ మూర్తీభవించిన ధర్మమోయన, వల్లభుడా బలాకాశ్వుని కుమారుడయ్యెను, ఇంద్రసముడగు కుశికుడాతని కొమరుడయ్యెను

శ్లో॥ కుశిక స్యాఽఽత్మజ శ్శ్రీమాన్గాధి ర్నామ జనేశ్వరః
అపుత్రః ప్రసవేనార్థీ వనవాస ముదావసత్-

తా॥ లక్ష్మీవంతుడగు గాధియను మహారాజు కుశికుని యాత్మజుడు. అత డపుత్రుడై పుత్రార్థి యరణ్యమున నివసించెను.

శ్లో॥ కన్యా జజ్ఞే సుతా తస్య వనేనివసత స్సతః
నామ్నా సత్యవతీ నామ రూపేణాఽప్రతిమా భువి.

తా॥ కానన నివాసియగు నా గాధిరాజునకొక కూతు రుదయించెను. పేరు సత్యవతి. లోకాతిశయ సౌందర్యవతి.

శ్లో॥ తాం వవ్రే భార్గవః శ్రీమాం శ్చ్యవనస్యాత్మ సంభవః
ఋచీక ఇతి విఖ్యాతో విపులే తపసి స్థితః.

తా॥ ఋచీకుడని ప్రసిద్ధిజెందిన, భృగువంశీయుడు గొప్పతపస్వియును నగు చ్యవనుని పుత్రుడా సత్యవతిని వరించెను.

శ్లో॥ స తాం న ప్రదదౌ తస్మై ఋచీకాయ మహాత్మనే
దరిద్ర ఇతి మత్వా వై గాధి శ్శత్రు నిబర్హణః.

తా॥ శత్రుహంతకుడగు నా గాధిరాజు, మహాత్ముడగు ఋచీకుని దరిద్రుడని యెంచి యతని కామె నివ్వదాయెను

శ్లో॥ ప్రత్యాఖ్యాయ పునర్యాంత మబ్రవీ ద్రాజ సత్తమః
శుల్కం ప్రదీయతాం మహ్యాం వేత్స్యసి మే సుతామ్॥

తా॥ తిరస్కరించగా వెళ్ళుచున్న ఋచీకునిగూర్చి యారాజు శుల్కము నిమ్ము. పిదప నా కూతురును బొందగలవని పలికెను గాధిరాజు తపస్వియగు ఋచీకునకు తన పుత్రికను యిచ్చుట కిష్టము లేనప్పటికిన్ని శాపభయముచే యెవరికిన్ని సాధ్యముగాని యాశుల్కము కోరినదైనది. ఇచ్చినచో అందే వెళ్ళిపోవును.

ఋచీకఉవాచ — ఋచీకుండు పలికెను.

శ్లో॥ కిం ప్రయచ్ఛామి రాజేంద్ర తుభ్యం శుల్కం మహాంనృప
దుహితు ర్బ్రహ్మసంసక్తో మా భూ త్తవ విచారణా.

తా॥ ఓ రాజశ్రేష్ఠా! నీకు దేనిని కల్నము నిత్తును? నేను బ్రహ్మధ్యానపరుడను. గనుక నీకు, నీ కూతురునకు విచారమువలదు.

గాధి రువాచ:— గాధిరాజు పలికెను.

శ్లో॥ చంద్రరశ్మి ప్రకాశానాం హయానాం వాతరంహసాం
ఏకత శ్శ్యామకర్ణానాం సహస్రం దేహి భార్గవ.

తా॥ ఓ భృగుకులవరేణ్యా! చంద్రకాంతివంటికాంతియు, వాయువేగమును, ఒకవైపున నల్లని చెవులును గల వేయిగుఱ్ఱముల నిమ్ము.

భీష్మ ఉవాచ:— భీష్ముడు పలికెను.

శ్లో॥ తత స్స భృగు శార్దూల శ్చ్యవనస్యాత్మజ ప్రభుః
అబ్రవీ ద్వరుణం దేవ మాదిత్యం పతి మంభసామ్.

తా॥ పిదప భృగువంశ శ్రేష్ఠుడగు, సమర్థుడగు ఋచీకుడు జలాధి దేవతయగు వరుణదేవుని గూర్చి పలికెను.

శ్లో॥ ఏకత శ్శ్యామకర్ణానాం హయానాం చంద్రవర్చసాం
సహస్రం వాతవేగానాం భిక్షే త్వాం దేవసత్తమ.

తా॥ ఓ దేవశ్రేష్ఠా! అశ్వముల యాచించుచున్నాను. అవి యొక వైపున నల్లని చెవులను చంద్రకాంతివంటి కాంతిని, వాయువేగమును గలిగియుండ వలయును.

శ్లో॥ తథేతి వరుణో దేవ ఆదిత్యో భృగుసత్తమం
ఉవాచ యత్ర తే ఛంద స్తత్రోత్థాస్యంతి వాజినః.

తా॥ వరుణదేవుడు ఒప్పియగునట్టి యాంచను, అశ్వములు నీకిష్టమగు చోటునుండి లేచిరాగల వనియును, ఋచీకుని గూర్చి పలికెను.

శ్లో॥ ధ్యాతమాత్రే ఋచీకేన హయానాం చంద్రవర్చసాం
గంగాజలా త్సము త్తస్థౌ సహస్రం విపులౌజసామ్

తా॥ ఋచీకుడు ధ్యానించినంత మాత్రమున చంద్రతేజస్సుగల వేయి గుఱ్ఱములు గంగాజలమునుండి లేచివచ్చెను

శ్లో॥ అదూరే కాన్యకుబ్జస్య గంగాయా స్తీర ముత్తమం
అశ్వతీర్థం తదద్యాపి మానవైః పరిచక్షతే.

తా॥ కన్యాకుబ్జమునకు సమీపమున, నా గంగాతీరమున శ్రేష్ఠమగు అశ్వ తీర్థము గలదు, దాని నిప్పుడును జనులు జూచుచుందురు.

శ్లో॥ తతో వై గాధ తే తాత సహస్రం వాజినాం శుభం
ఋచీకః ప్రదదౌ ప్రీత శ్శుల్కార్థం తపసాం వరః

తా॥ ఓనాయనా! పిదప మునిశ్రేష్ఠుడగు నా ఋచీకుడు సంతుష్టాంతరంగుడై గాధిరాజునకు మంగళకరమగు నాయశ్వసహస్రమును శుల్కముగా నిచ్చెను.

శ్లో॥ జగ్రాహ విధివత్పాణిం తస్యాః బ్రహ్మర్షిసత్తమః
సాచతం పతిమాసాద్య పరం హర్షమవాపహ.

తా॥ బ్రహ్మర్షిశ్రేష్ఠుడగు నా ఋచీకుడు, యథావిధిగా నా స్త్రీని పాణిగ్రహణ మొనర్చెను. ఆమెయు నా పతిని పొంది మిక్కిలి సంతసించెను.

శ్లో॥ సంతుష్టోపి చ బ్రహ్మర్షిస్తస్యా వృత్తేన భారత
ఛందయామాస చైవైనాం వరేణ వరవర్ణినీమ్.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! బ్రహ్మర్షి యామెయొక్క నడవడికకు సంతసించెను వరవర్ణిని యగు నామెను వరము కోరుకొమ్మనెను—

శ్లో॥ మాత్రే తత్సర్వమాచఖ్యౌ సా, కన్యా రాజసత్తమ
అధ తామబ్రవీన్మాతా సుతాం కించి దవాఙ్ముఖీమ్॥

తా॥ ఓరాజశ్రేష్ఠా! ఆకన్యక యావిషయమంతయు తల్లికి జెప్పెను. పిదప తల్లి యవాఙ్ముఖియగు కూతునిగూర్చిపలికెను

శ్లో॥ మమాఽపి పుత్రి భర్తా తే ప్రసాదం కర్తు మర్హతి
అపత్యస్య ప్రదానేన సమర్థశ్చ మహాతపాః.

తా॥ గొప్ప తపస్సంపన్నుడును సమర్థుడును నగు నీభర్త సంతతి దానముచే నన్నును అనుగ్రహింపనర్హుడు.

శ్లో॥ తత స్సా త్వరితం గత్వా తత్సర్వం ప్రత్యవేదయత్
మాతు శ్చికీర్షితం రాజన్ ఋచీకస్తామథాఽబ్రవీత్.

తా॥ తరువాత నాకన్యక త్వరగావెళ్ళి, తల్లి యభిప్రాయమంతయు ఋచీకునకు దెలియజేసెను. ఆతడును నామెతో నిట్లు నుడివెను.

శ్లో॥ గుణవంత మపత్యం సా అచిరాజ్జ నయిష్యతి
మమప్రసాదాత్కల్యాణి మాభూత్తే ప్రణయోఽన్యథా

తా॥ ఓ మంగళవతీ! నాయనుగ్రహముచే, నామె శీఘ్రముగా గుణవంతుడగు బిడ్డను కనగలదు, నీస్నేహము వ్యర్థముగాదు.

శ్లో॥ తవచైవ గుణశ్లాఘీ పుత్ర ఉత్పత్స్యతే మహాన్
అస్మద్వంశకర శ్శ్రీమాన్ సత్యమేత ద్బ్రవీమి తే॥

తా॥ నీకును, శ్లాఘ్యగుణుడును, మనయొక్క వంశవర్ధనుడును నగు పుత్రుడు పుట్టగలడు. నీకు సత్యముగా చెప్పుచున్నాను.

శ్లో॥ ఋతుస్నాతా చ సాఽశ్వత్థం త్వం చ వృక్షముదుంబరం
పరిష్వజేథాః కల్యాణి తత ఏవ మవాప్స్యథః

తా॥ ఓ కల్యాణి, ఋతుస్నానమొనర్చి, నీతల్లి రావిచెట్టును, నీవు అత్తి చెట్టును కౌగిలించుకొనవలెను. పిదప నీవిధముగా పొందగలరు.

శ్లో॥ చరుద్వయమిదం చైవ మంత్రపూతం శుచిస్మితే
త్వం చ సా చోపభుంజీతం తతః పుత్రావవాప్స్యథః.

తా॥ పరిశుద్ధమగు చిరునగవుగలదానా! మంత్రములచే పవిత్రమైన, నీ చరుద్వయను (యజ్ఞార్థము వండినయన్నము)ను నీవు, మీతల్లియు భుజించుడు, తదనంతరము పుత్రుల బొందగలరు.

శ్లో॥ తత స్సత్యవతీహృష్టా మాతరం ప్రత్యభాషత
య దృచీకేన కథితం తచ్చాచఖ్యౌ చరుద్వయమ్

తా॥ తదుపరి, సత్యవతి సంతసించి, తల్లికి ఋచీకుడు జెప్పినదానిని జెప్పెను. చరుద్వయమును గూర్చియు పలికెను.

శ్లో॥ తా ముువాచ తతో మాతా సుతాం సత్యవతీం తదా
పుత్రి పూర్వోపపన్నాయాః కురుష్వ వచనం మమ.

తా॥ అపుడు తల్లి, పుత్రికయగు సత్యవతితో నిట్లు లనియెను. కుమారీ! పెద్దదానను నేను చెప్పినట్లు చేయుము.

శ్లో॥ భర్త్రా య ఏష దత్తస్తే చరుర్మంత్ర పురస్కృతః
ఏనం మహ్యం ప్రయచ్ఛత్వం, మదీయం త్వం గృహాణచ.

తా॥ నీ భర్త మంత్రపూర్వకముగా యే చరువును నీ కిచ్చెనో, దానిని నా కిమ్ము, నా కొసంగిన దానిని నీవు గైకొనుము.

శ్లో॥ వ్యత్యాసం వృక్షయోశ్చైవ కరవాన శుచిస్మితే
యది ప్రమాణం వచనం మమ మాతు రనిందితే.

తా॥ ఓ పరిశుద్ధాత్మురాలా! తల్లివగు నా యొక్క వచనమును ప్రమాణము గలదేని, వృక్షములయందు మార్పు చేసుకొందము.

శ్లో॥ స్వమపత్యం విశిష్టం సర్వ ఇచ్ఛత్యనావిలం
వ్యక్తం భగవతా చాత్ర కృతమేవం భవిష్యతి.

తా॥ అందరు తమ సంతానమును సదాచార సంపన్నముగాను, నిర్మలము గాను యుండుటకుల వాంఛింతురు. ఈ పూజ్యుడును నిశ్చయముగా నీ విధముగా చేసి యుండగలడు.

శ్లో॥ తతో మే త్వచ్ఛరా భావః పాదపే చ సుమధ్యమే
కథం విశిష్టో భ్రాతా మే భవే దిత్యేవ చింతయ.

తా॥ అందుచే నీ చెంబువందును వృక్షమునందును నాకభిప్రాయముగలదు. సదాచార సంపన్నుడు నాకు సోదరుడెట్లగును? ఇట్లనియే చింతింపుము.

శ్లో॥ తథా చ కృతవత్యౌ తే మాతా సత్యవతీ చ సా
అథ గర్భావను ప్రాప్తే ఉభే తే వై యుధిష్ఠిర.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! అట్లొనర్చిన నాతల్లి బిడ్డ లిద్దరు గర్భవతులైరి.

శ్లో॥ దృష్ట్వా గర్భమను ప్రాప్తాం భార్యాం సచ మహానృషిః
ఉవాచ తాం సత్యవతీం దుర్మనా భృగుసత్తమః.

తా॥ భృగు కులవరేణ్యుడగు నా ఋషిపుంగవుడు, భార్యయు గర్భవతియును నగు నా సత్యవతిని జూచి కోపముడై బలికెను

శ్లో॥ వ్యత్యాసేనోపయుక్త స్తే చరుర్వ్యక్తం భవిష్యతి
వ్యత్యాసః పాదపే చాపి సువ్యక్తం తే కృతః శుభే.

తా॥ నీ చరువు మార్చి యుపయోగింపబడినది. స్పష్టముగా గలదు, వృక్షమునందును నిశ్చయముగా మార్పొనర్పబడినది.

శ్లో॥ మయా హి విశ్వం యద్బ్రహ్మ త్వచ్చరౌ సన్నివేశితం
క్షత్రవీర్యం చ సకలం చరౌ తస్యా నివేశితమ్.

తా॥ నీ చరువునందు ప్రపంచాత్మకమగు బ్రహ్మతేజస్సును, నీతల్లి చరువునందు సంపూర్ణమగు క్షత్రియ పరాక్రమమును నుంచితిని.

శ్లో॥ త్రైలోక్యవిఖ్యాత గుణం త్వం విప్రం జనయిష్యసి
సా చ క్షత్రం విశిష్టం వై తత ఏతత్కృతం మయా.

తా॥ మూడులోకములందు ప్రసిద్ధికెక్కిన గుణములుగల బ్రాహ్మణుడు నీకును అసమానసాహసముగు క్షత్రియుడు ఆమెకు గలుగగలరు; అందుచే నే నిట్లొనర్చితిని.

శ్లో॥ వ్యత్యాసస్తు కృతో యస్మాత్త్వయా మాత్రా చ తే శుభే
తస్మాత్సా బ్రాహ్మణం శ్రేష్ఠం మాతా తే జనయిష్యతి.

తా॥ నీవు, నీతల్లియు చరుతరువుల యెడ మార్పొనర్చితిరి. అందుచే నామెకు బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠుడు పుట్టగలడు

శ్లో॥ క్షత్రియం తూగ్రకర్మాణం త్వం భద్రే జనయిష్యసి,
నహి తే తత్కృతం సాధు మాతృస్నేహేన భామిని.

తా॥ ఓ శుభకరీ! ఘోరకృత్యములు గల క్షత్రియుని నీవు కనగలవు. తల్లి ప్రేమచే నాపుత్రికృతమగు మంచి నీకేమియు గలుగబోదు.

శ్లో॥ సా శ్రుత్వా శోకసంతప్తా పపాత వరవర్ణినీ
భూమౌ సత్యవతీ రాజంశ్ఛిన్నేవ రుచిరా లతా.

తా॥ సత్యవతి యా వచనమును విని, దుఃఖముచే తపించినదై ఖేదంపఁబడిన మనోహరమగు తీగెవలె భూమిపైఁ బడెను.

శ్లో॥ ప్రతిలభ్య చ సా సంజ్ఞాం శిరసా ప్రణిపత్య చ
ఉవాచ భార్యా భర్తారం గాధేయీ భార్గవర్షభమ్.

తా॥ ఆమె తెలివినొంది, శిరఃప్రణామం బొనర్చి భృగువంశశ్రేష్ఠుని, ప్రాణనాథుని నగు ఋచీకునితో ఇట్లనెను.

శ్లో॥ ప్రసాదయం త్వాం భార్యాయాం మయిబ్రహ్మవిదాంవర
ప్రసాదం కురు విప్రర్షే న మే స్యాత్ క్షత్రియస్సుతః.

తా॥ ఓ బ్రహ్మ విద్వరా! దుఃఖమును తొలగద్రోసికొన్న భార్యనగు నన్ననుగ్రహింపుము. క్షత్రియుడగు బిడ్డ నాకు వలదు.

శ్లో॥ కామం మమాగ్రకర్మా వై పౌత్రో భవితు మర్హతి
నతు మే స్యాత్సుతో బ్రహ్మన్నేష మే దీయతాం వరః

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణశ్రేష్ఠా! ఘోరకృత్యములు గల మనుమడు గలుగుగాక! అట్టి పుత్రుడు మాత్రము నాకు వలదు. ఈ వరమును దయచేయుడు.

శ్లో॥ ఏవ మస్త్వితి హోవాచ స్వాం భార్యాం సుమహాతపాః
తత స్సాజనయామాస జమదగ్నిం సుతం శుభమ్.

తా॥ ఆమహా తపస్వి, అట్లేయగుగాక యని-తన భార్యతో బలికెను. పిదప నామె మంగళకరుడగు జమదగ్ని యను బిడ్డను గనెను.

శ్లో॥ విశ్వామిత్రం చాஉజనయ ద్గాధిభార్యా యశస్వినీ
ఋషేః ప్రసాదా ద్రాజేంద్ర బ్రహ్మర్షిం బ్రహ్మవాదినమ్.

తా॥ ఓరాజశ్రేష్ఠా! కీర్తిమంతురాలగు గాధిభార్య, ఋషీకమహర్షి యనుగ్రహమువలన బ్రహ్మర్షియగు విశ్వామిత్రుని గనెను.

శ్లో॥ తతో బ్రాహ్మణతాం యాతో విశ్వామిత్రో మహాతపాః
క్షత్రియ స్సోஉప్యథ తథా బ్రహ్మవంశస్యకారకః

తాత్పర్యము — తదుపరి విశ్వామిత్రుడు క్షత్రియుఁడయ్యును తపస్సంపన్నుడై బ్రాహ్మణత్వమును బొందెను. మఱియు నతఁడు బ్రాహ్మణ వంశమునకు కారకుడునయ్యెను—సత్యవతి తల్లి మనమున నిట్లాలోచించెను. ఋచీకమునికి తన భార్యయగు సత్యవతియందు ప్రీతిమెక్కువ యుండవచ్చును. అందువల్ల శ్రేష్ఠమంత్ర జపమొనర్చి వారికి ప్రసాదమివ్వవచ్చును అత్తయగు నాయందు భార్యయందు గల ప్రీతి యుండదని తలంచి తనకు మంచిపుత్రుడు గలుగవలయు

ననెడి నభిలాషతో సత్యవతి ప్రసాదముతానున్నా తనప్రసాదము కుమార్తెయగు సత్యవతికిన్ని మార్చుకొనుటకు కారణమైనది. దీనివల్ల స్త్రీలయొక్క స్వభావము వ్యక్తమగుచున్నది. తన స్వసుఖమునే చూచిరిగాని కుమార్తెయొక్క క్షేమమై నాలోచింపకపోయెను.

ఇక భృగుమహర్షి అనుగ్రహమువలన వీతహవ్యుడను రాజు బ్రాహ్మణత్వము బొందిన చరిత్రము వినుడు. ఆర్షభులు కర్మపరత్వముచేతను, విశ్వామిత్రుడు తపస్సుచేతను, వీతహవ్యుడు ఋభుమహర్షియాశీర్వాదము వలనను బ్రాహ్మణత్వము నొందిరి, ఇంతవల్ల బ్రాహ్మణత్వమునొందుటకు తపస్సైనను, కర్మానుష్ఠాన పరత్వమైనను, మహాత్ముల యనుగ్రహమైనను, చాలునని బోధపడుచున్నది.

భారతము — అను శాసనికపర్వము —

వీతహవ్యుని చరిత్ర మిచట సంక్షిప్తముగా వ్రాయబడును. విస్తారముగా చూడతలంచిన వారు భారతమున కనఁదగును.

యుధిష్ఠిర ఉవాచః— ధర్మరాజు పలికెను.

శ్లో॥ శ్రుతంతే మహదాఖ్యాన మేత త్కురు కులోద్భవ
సు దుష్ప్రాపం యద్బ్రవీషి బ్రాహ్మణ్యం వదతాంవర॥

తా॥ ఓకురుకులోద్భవ! బ్రాహ్మణత్వము మిక్కిలి దుర్లభమైనది యను నీగంభీరోపన్యాసము విన్నాను.

శ్లో॥ విశ్వామిత్రేణచ పురా బ్రాహ్మణ్యం ప్రాప్త మిత్యుత
శ్రూయతే వదసే తచ్చ దుష్ప్రాపమితిస త్తమ,

తా॥ సత్పురుష శ్రేష్ఠా! పూర్వము విశ్వామిత్రుడు బ్రాహ్మణత్వము పొందెనని వినుచున్నాను. మఱియు నది దుర్లభమని సందేహించుచున్నావు.

శ్లో॥ వీతహవ్యశ్చ నృపతిః శ్రుతో మే విప్రతాంగతః
తదేవ తావద్గాంగేయ శ్రోతు మిచ్ఛామ్యహం విభో.

తా॥ ఓ గంగాపుత్రా! వీతహవ్యడను రాజు బ్రాహ్మణత్వము నొందెనని యాకర్ణించితిని. దాని నే విన గోరుచున్నాను.

శ్లో॥ స కేన కర్మణా ప్రాప్తో బ్రాహ్మణ్యం రాజసత్తమః
వరేణ తపసా వాఽపి తన్మే వ్యాఖ్యాతు మర్హసి.

తా॥ ఆ రాజశ్రేష్ఠుడే కర్మచే బ్రాహ్మణుడాయెను? వరముచేతనా? లేక తపస్సుచేతనా? దాని నుపన్యసింపుడు.

భీష్మ ఉవాచ:—భీష్ముడు పలికెను.

శ్లో॥ శ్రుణు రాజ న్యథా రాజా వీతహవ్యో మహాయశాః
రాజర్షి ర్దుర్లభం ప్రాప్తో బ్రాహ్మణ్యం లోకసత్కృతమ్.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! గొప్పకీర్తిమంతుడగు వీతహవ్యుడను రాజర్షి దుర్లభము, లోకపూజ్యమును నగు బ్రాహ్మణత్వము నెట్లు బొందెనో యాకర్ణింపుము.

శ్లో॥ మనో ర్మహాత్మనః స్తాత! ప్రజా ధర్మేణ శాసతః
బభూవ పుత్రో ధర్మాత్మా! శర్యాతి రితి విశ్రుతః.

తా॥ ఓ నాయనా! ధర్మబద్ధముగా ప్రజలఁ బరిపాలించు మహాత్ముడైన మనువునకు ధర్మాత్ముఁడును, లోక ప్రసిద్ధుడునునగు, శర్యాతియను పుత్రు డుండెను.

శ్లో॥ తస్యాఽన్వవాయే ద్వౌ రాజన్ రాజానౌ సంబభూవతుః
హైహయ స్తాల జంఘశ్చ వత్సస్య జయతాంవర.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! ఆ శర్యాతి వంశమున, హైహయుడు, తాలజంఘుడు అను నిద్దరు రాజులు గలిగిరి.

శ్లో॥ హైహయస్యతు రాజేంద్ర దశసు స్త్రీషు భారత
శతం బభూవ పుత్రాణాం శూరాణా మనివర్తినామ్.
తుల్యరూప ప్రభావానాం బలినాం యుద్ధశాలినాం
ధనుర్వేదే చ వేదేచ సర్వత్రైవ కృతశ్రమాః.

తా॥ ఓ భరతవంశోద్భవా! హైహయునకు పదుగురు భార్యలయందు నూర్గురు కొమరులు జనియించిరి. వారు శూరులు, యుద్ధమున నపూర్వమగు

రూపము పరాక్రమమును గలవారు, బలవంతులు, సంగ్రామ నిపుణులు, ధనుర్వేదము నందు, వేదమునందు, మఱియు నన్నిటియందు పరిశ్రమము సలిపినవారలు.

శ్లో॥ కాశిష్వపి నృపో రాజన్ దివోదాసపితామహః
హర్యశ్వ ఇతి విఖ్యాతో బభూవజయతాం వరః.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! కాశీదేశములయందు, వీరశ్రేష్ఠుడై హర్యశ్వుడు అని మిక్కిలి ప్రసిద్ధిజెందిన దివోదాసుని పితామహుండగు రాజుండెను.

ఈ కథాసారమేమనఁగా, వీతహవ్యుని కొమరులు హర్యశ్వుని యుద్ధములో వధించిరి. హర్యశ్వుని పుత్రుడగు సుదేవుడు రాజ్యమునకువచ్చెను. అపుడు వీతహవ్యుని పుత్రులు సుదేవుని యుద్ధములో వధించి, సైన్యముల నన్నిటిని నశింపజేసిరి. అనంతరము సుదేవుని పుత్రుడగు, దివోదాసుడు రాజ్యము నేలుచుండెను. అప్పుడు గూడ పైన జెప్పినవా రేతెంచి, యుద్ధములో దివోదాసుని తప్ప మిగిలినవారి నంద రిని నశింపజేసిరి. దివోదాసు డొంటరియై యేమియు తోచక శ్రీ భరద్వాజ మునిని శరణు బొందెను. పరమకారుణికుడగు న మ్మునివరుండు దివోదాసున కభయ మిచ్చి, యజ్ఞము నొకదానిని యొనర్చి అందు ప్రతర్దనుడను మహావీరుని గనెను. ఆ ప్రతర్దనుడు, దైవానుగ్రహమును, ఋషి ఆశీర్వాదము గలవాడగుటచే, దివ్య శక్తులన్నియు గలుగుట వలన వీతహవ్యుని రాజ్యమునకు వెళ్లి యతని కుమారుల నందరిని యుద్ధములో విలయము నొందించుటచే, వీతహవ్యుండు భృగుమహర్షి కడకేగి యమ్ముని శ్రేష్ఠుని శరణుబొందెను.

శ్లో॥ యయౌ భృగుం చ శరణం వీతహవ్యో నరాధిపః
అభయం చ దదౌ తస్మై రాజ్ఞే రాజన్ భృగు స్తదా.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా, పుత్రులందరు మరణించఁగా వీతహవ్యుడు నగరమును విడిచి భృగుమహర్షి యాశ్రమమునకు వెళ్ళెను. మఱియు నతడు భృగుమహర్షిని శరణుబొందెను. అప్పుడు భృగుమహర్షి యా రాజునకు నభయ మొసఁగెను.

శ్లో॥ అథానుపదమేవాశు తత్రాగచ్ఛ త్ప్రతర్దనః
స ప్రాప్య చాశ్రమపదం దివోదాసాత్మజోఽబ్రవీత్.

ో భో కేఽ(త్రా శ్రమే సంత భృగో శ్శిష్యా మహాత్మనః
ిష్టు మిచ్ఛే మునిమహం తస్యాచక్షత మామితి.

॥ పిదప ప్రతర్దనుడు, శీఘ్రముగా నతని వెంబడించి యచటికి వెళ్లెను. మా్రశమ ప్రాంత ప్రదేశమును బొంది మహాత్ముడగు ఓ ః భృగుమహర్షి ః యీ యాశ్రమమున నెవరున్నారు. భృగుమహర్షిని చూడదలంచు ఆయనకు నన్నెరింగింపుడు అని పలికెను.

తం విదిత్వా తు భృగు ర్నిశ్చక్రామాశ్రమాత్తదా
ాజయామాస చ తతో విధినానృపసత్తమమ్.

॥ ఆ భృగుమహర్షి యా ప్రతర్దను నెఱిగి యాశ్రమమునుండి రాజు ములు వెడలెను. పిదప శాస్త్రోక్తముగా నారాజ శ్రేష్ఠుని గౌరవించెను.

వాచ చైవం రాజేంద్ర కిం కార్యం బ్రూహి పార్థివ!
చోవాచ నృప స్తస్మై తదాగమన కారణమ్.

। ఓ రాజోత్తమా ! ఆగమన కార్యమేమిటి ? తెలుపుము-అని పలికెను. న రాకడకు కారణమును ఆయన తెలియంగించెను.

ోఽవాచ:—— రాజు పలికెను.

ముం బ్రహ్మ న్నితో రాజా వీతహవ్యో విసర్జ్యతాం
్య పుత్రై ర్హిమే కృత్స్నం బ్రహ్మ న్వంశః ప్రణాశితః.
్నాదితశ్చ విషయః కాశీనాం రత్నసంచయః
స్య వీర్యదృప్తస్య హతం పుత్రశతం మయా.

ఓబ్రాహ్మణవర్యా ! వీతహవ్యుడను రాజిటనుండి విడిచిపెట్టబడుగాక. ్రించే నావంశమంతయు నశింపజేయబడినది. కాశీదేశపు రత్నసమూహ ింపబడినవి. ఇట్టి యితనియొక్క నూరుగురు కొమరులు నాచే నర్పబడిరి.

శ్లో॥ అస్యేదానీం వధాదద్య భవిష్యామ్యనృణః పితుః
తము వాచ కృపావిష్టో భృగు ర్ధర్మ భృతాం వరః॥
నేహాఽస్తి క్షత్రియః కశ్చి త్సర్వే హీమే ద్విజాతయః

తా॥ ఇతనిప్పుడుచంపి పితృఋణ విమోచనమొనర్తును - అని యా ప్రతర్దనుడు పలికెను. అతనితో ధార్మికశ్రేష్ఠుడగు భృగుమహర్షి కరుణాపూరిత హృదయుడై యిచట క్షత్రియుడొకడును లేడు. వీరందరు బ్రాహ్మణులేయని పలికెను.

శ్లో॥ ఏతత్తు వచనం శ్రుత్వా భృగో స్సత్యం ప్రతర్దనః
పాదా వుపస్పృశ్య శనైః ప్రహృష్టో వాక్యమబ్రవీత్.
ఏవ మప్యస్మి భగవన్ కృతకృత్యో న సంశయః
య ఏష రాజా వీర్యేణ స్వజాతిం త్యాజితో మయా.
అనుజానీహి మాం బ్రహ్మన్ ధ్యాయస్వ చ శివేన మాం
త్యాజితో హి మయా జాతి మేష రాజా భృగూద్వహ.

తా॥ ప్రతర్దనుడు భృగుమహర్షి యొక్క సత్యవచనమును విని మెల్లగా నతని యడుగుల కరిగి, సంతోషావిష్ట హృదయుడై, యో పూజ్యుడా! నా పరాక్రమముచే నీరాజును స్వీయమగు క్షత్రియజాతిని విడిచిన వానినిగా జేసితిని. ఈవిధముగను కృతకృత్యుడనే నైతిని సందేహములేదు నా కనుజ్ఞ నిమ్ము. శుభము ననుగ్రహింపుము. ఈరాజు, నాచే స్వీయజాతిని విడిచిపెట్టింప బడెగదా యని పలికెను. అనంగా కరుణార్ద్రహృదయుడగు భృగుమహర్షి వీతహవ్యుని బ్రాహ్మణునిగా జేసెను.

శ్లో॥ తత స్తే నాభ్యనుజ్ఞాతో యయౌ రాజా ప్రతర్దనః
యథాగతం మహారాజం ముక్త్వా విష మివోరగః.

తా॥ పిదప ప్రతర్దనుడు భృగుమహర్షిచే ననుజ్ఞాతుడై సర్పము విషమును వలె నారాజును విడిచి, వచ్చినమార్గమున బోయెను.

శ్లో॥ భృగో ర్వచనమాత్రేణ స చ బ్రహ్మర్షితాం గతః
వీతహవ్యో మహారాజ బ్రహ్మవాదిత్వమేవ చ.

తా॥ ఓ ధర్మరాజా! భృగుమహర్షియొక్క వాక్యమాత్రముచే, వీతహవ్య మహారాజు, బ్రహ్మర్షిత్వము, బ్రహ్మవాదిత్వమును బొందెను.

బ్రా: — జీవదయాపరా! మీరు జెప్పినవన్నియు యుక్తియుక్తముగాను శాస్త్రసమ్మతముగాను యుంటున్నవి. శాస్త్రవిరుద్ధమైన ఒక్క వాక్యమునైనను చెప్పియుండలేదు. అయితే, యీ వచనము అన్నియు కలియుగమహిమయనియే, నాతో నా మిత్రులనేకులు తెలిపిరి. లేనిచో అనాదినుండి వచ్చుచుండు బ్రాహ్మణాది నాలుగుజాతులున్ను, నేటివరకు కులము ననుసరించి వచ్చుచుండగా, యిపుడు సనాతనమగు కులమునకు యాధిక్యము లేదనియు గుణమునకే యాధిక్యతయనియు చెప్పెడు కాలము వచ్చినది ఇదంతయు కాలమహిమ యని తలంచి సజ్జను లందరు యూరక యుండవలసి వచ్చినది.

అ :— ఆత్మమిత్రమా! సత్యాసత్యములను విమర్శించి, గ్రహించశక్తిగల మీరే, యీలాగునచెప్పిన యిక శాస్త్రజ్ఞానమును లోకజ్ఞానమున్ను, తెలియనివారిని గురించి యేమిచెప్పవలయును? నేను యిదివరకో చెప్పినదానిలో శాస్త్రమునకున్ను యుక్తి కిన్ని, యనుభవమునకున్నూ, విరుద్ధముగా నొక్క వాక్యము నైనా చెప్పి యుంటినా! మహాజనసముదాయములో, కొద్దిమంది మాత్రముగాయుండుసంఘము యొక్క అనుకూలమునుజూచి, తక్కిన మహాజనసముదాయమును పాడుచేయుట తగునా! అంతేగాక, ఒకవేళ నది సత్యముతోగూడినదైనచో, కొంతవరకైనా అనుకరింపవచ్చును, సత్యదూరమై, అసత్యభూయిష్ఠమై, ధర్మవిరుద్ధమై, సద్భ్రష్టనింది తమై దైవాజ్ఞకు విరుద్ధమై లోకక్షయకరమైయుండు దానిని, యేలాగున సత్యాన్వేషకులు అనుకరింపగలరు. మరియు లోకక్షయముగలిగిన ప్రస్తుతము యను కూలమేర్పడిన జాతిగూడ నశింపవలసియుండును. గోడ పడిపోయిన ఆ గోడలో చిత్రించిన చిత్రమెట్లు శిధిలము గాకపోవును? అలాగున రాజ్యములేనిచో జాతి యెట్లు నిలువగలుగును? మరియు, సత్యముకాని స్థాపితములన్నియు మొదట యనుకూలముగా యుండునట్లు తోచినను. వెనుక నది విషముగలిసిన క్షీరాన్నమును భుజించినట్లుండును మరియు గుణము ననుసరించి సర్వజనులకున్ను అధికారము గలుగజేయుటమైనదిగదా! అట్లు గుణముగలిగి యుండువారందరికిన్ని సమానసత్యములేనిచో మాత్రమే,పక్షపాతదోషముగలుగును. గుణమునకాధిక్యతయివ్వక

పోయిన, కులమునకాధిక్యతయిచ్చిన, కులమునకుతగిన యోగ్యత సంపాదింపక పోవుటచే, మరల సంకటమునకవకాశము గలుగును, ఒకనితండ్రి యున్నతోద్యోగము గలిగియుండిన పుత్రుడు గూడ యున్నతవిద్య నభ్యసించి యుండిన, తండ్రి యనంతరము ఆ యుద్యోగమున కర్హుడగును. అట్లు కానిచో, తండ్రి యనంతరము, కుటుంబము క్లేశము నొందవలసి యుండును గదా! మరియు కులమున కాధిక్యత యిచ్చి, గుణమున కుండవలసియుండు యాధిక్యతను కప్పిపుచ్చిన, లోపల వ్రణము గలిగియున్నను, పైనమాత్రము వ్రణమారుటకు మందు పూసినట్లుండును. అది మరియొక పక్క వ్రణమును తప్పక కలిగించు నట్లుండును. మరియు, కోర్టులో హాజరు కావలసినదానికి, సమను వచ్చినచో ఆ సమను తెచ్చిన జవానున కేదో యిచ్చి కర్తయగు మనుజుడు లేడని, వ్రాసి కొనిపోయినను కొద్దిరోజులకా సమను మరియొక విధముగా తప్పక వచ్చునట్లు జాతియొక్క సత్యమున్ను అలాగున యుంటున్నది. జాతిని గురించి యిదివరలో అనేక బుద్ధిమంతులు వాదప్రతివాదములు జరుపుచునే వచ్చిరి. ఇందువల్లనే అనేకమతము లేర్పడుటకు కారణము దీనివల్ల హిందూమతముయొక్క బలము, బాలపలకు తగ్గిపోయినది. మహావిస్తీర్ణమై మంచి పత్రిపల్లవములచే నీడ గలిగి, ఫల, పుష్పములచే, శోభాయమానమైయుండు వృక్షము యొక్క అనేకశాఖలను నరికివేసిన, ఆమ్రాను యేలాగున దుర్బలమై, జనసముదాయమునకు, సంరక్షణ జేయుశక్తిలేనిదగుచున్నదో భారతజాతియొక్క స్థితియు నాలాగుననే సంభవించి నది. ప్రతిసంవత్సరములోను వేలకొలది హిందువులు మత స్వాతంత్ర్యము లేనందుచే, క్రైస్తవ, మహమ్మదీయ మతములలో జేరుచున్నారు. ఇందువల్లనే ఆ జాతులు వృద్ధియై, హిందువుల నరిగట్ట సమర్థములగుచున్నవి. ముస్లిములీగున్ను క్రైస్తవ మిషన్లున్ను దీనికి తార్కాణము. ఈసంగతిని యెరింగియే సనాతనమగు భారతీయమతము నశింపగూడదని తలంచి ఆర్యసమాజమున్ను, బ్రహ్మసమాజమున్ను యేర్పడుటకు కారణమైనది. ఈ ద్వమతములలో నార్యమతము మరింత పరిశ్రమ జేసినందుచే, యింతమాత్రమైనను సనాతన ఋషుల పుణ్యమతమగు హిందూమతము నశింపక సజీవత్వము గలిగియుండుటకు కారణమైనది. తమ మతమును సంరక్షించుటలో సనాతనులమని చెప్పువారు యేదైన ప్రయత్నమును చేయుచున్నారా? యుపన్యాస వేదకలపైనుండి గంభీరముగా యుద్ఘోషించినను

పత్రికలలో విపులముగా వ్రాసినను, గ్రంథములను విస్తారముగావ్రాసినను. యేమి ప్రయోజనము ఆచరణలేని వాక్యములన్నియు, లోభాగమున విత్తనము లేని, వట్టిపొట్టువంటివిగదా ! మంచిమంచి భోజనముల పేర్లు జెప్పిన, ఆకలి శమియించునా ! ఔషధ మహాత్మ్యమును గురించి స్తుతించిన వ్యాధి శాంతించునా ? కార్యరంగములో త్యాగమొనర్చి, పనిచేసిన మాత్రము గదా ప్రయోజనము గలుగును. ఈవిషయమై సనాతనులని చెప్పువారు నడిపెడు ఒక్కసంస్థయైనా గలదా? అపరిష్కృతులగు జాతులను, నిమ్నస్థితిలో యుండుజనులను నుద్ధరించుటకు ఒక్క స్థాపనయైనా నేటివరకు యేర్పరచిరా యేమి ? భారతీయ సంస్థానములలో ధనము లేదా ! భారతీయులలో తగిన పండితులు లేరా ! భారతజనావళికి ధనము లేదా ! అన్నియు సమృద్ధి గలిగి యున్నవి. ప్రవర్తించువారు మాత్రము లేరు, దానికి జాతియే గొప్ప ఆటంకము ఈలాగున యుండినచో కొంతకాలమునకు వీరే తెలిసికొనెదు కాల మాసన్న మగును. ఇపుడే దానియొక్క రుచి, కొంచెము కొంచెముగా తెలిసికొనుచున్నారు. స్వరాజ్యవిషయమై పాశ్చాత్యామాత్య ప్రభృతులు, రాజప్రతినిధులు యేమి చెప్పుచున్నారో, దానిని కొంత జాగ్రత్తతో పరిశీలించిన గొప్ప మేధాశక్తి లేనివారికి గూడ అర్థమగును. పశ్చిమదేశ మంత్రి ప్రముఖులు చెప్పెడు మహావాక్య మేమన, భారతీయులగు మీకు ఐకమత్యము లేదు. మీదేశములో, కలగూరగంపలవలె అనేకజాతు లేర్పడి ఒక్కొక్కరికిన్ని సంబంధము లేక మేమే గొప్పకులము గలవారము. మాకే యాధిక్యత యుండవలయును గాని యితరుల [illegible] లేదు అని వాదించుటయే, స్వాతంత్ర్యరాహిత్యమునకు కారణమని చెప్పుచున్నారు! మరియు ఒక్కొక్కజాతియు వారివారి సౌఖ్యమునుజూచుచున్నారేగాని, దేశముయొక్కయు, సర్వజనులయొక్కయు సౌభాగ్యమునుయిచ్ఛయించుటలేదు. అందువల్ల మీరు స్వరాజ్యమున కర్హులుగారు. మిత్రమా! యథార్థముగా విచారించిన దీనికన్నమించిన వేదవాక్యమేమిగలదు. దైవకృపవల్ల మహర్షుల యనుగ్రహమువల్ల యీసత్యమును వర్తమానకాల మేధాసంపత్తిగలవారు యెరింగియే, సర్వజనసమత్వము గుణమునననుసరించి యుండవలయునని చెప్పుటకు కారణము. ఇది సత్యమగుటచే త్వరలోనే అట్టికాలమును జూడగలము, ఇదివరలో గుణమును గురించియే నాలుగు వర్ణము లేర్పడినవని తెలిపినట్లు, సత్యాది గుణములబట్టియే నాలుగు యుగములుగూడ యేర్పడినవని శాస్త్రములో నిగూఢమై

యుందు రహస్యమును చూడుడు. మన్వాది పురాతన శాస్త్రములలో నాలుగు యుగములు, కాలమును గురించి గలుగుచున్నవని చెప్పక, జీవుల గుణముల ననుసరించియే యేర్పడినవని తెలుపబడినది.

శ్లో॥ కలిః ప్రసుప్తో భవతి స జాగ్ర ద్ద్వాపరంయుగమ్
కర్మస్వభ్యుద్యత స్త్రేతా విచరన్స్తు కృతం యుగమ్.

తా॥ యెవనియొక్క ఆత్మ సుషుప్తిని పొందియుండునో, అతని కది కలియుగమై యుండును. లేక అజ్ఞానము, ఆలస్యము మొదలగు తమోగుణములచే యెవడు ప్రయత్నహీనుడై యుండునో అపుడతనికది కలియుగము. యెపుడు కొంచెము కొంచెముగ ఆత్మజాగ్రదవస్థకు వచ్చునో అపుడతనికది ద్వాపరయుగమగును. లేక, సోమరితనము నణచి యెపుడు సత్ప్రవర్తనోద్యముడగునో అదియే ద్వాపరయుగము యొక్క గురుతుగాయుండును. యెపుడు ఆత్మయొక్క పరోక్షజ్ఞానము గలుగునో అపుడది అతనికి త్రేతాయుగమగును, లేక యెపుడు తాను చేయవలసిన కృత్యములన్నిటిని కొంచెమైనను విడువక చేయవలయునని దృఢసంకల్పము గలిగి ప్రవర్తించునో అతనికదియే త్రేతాయుగమనబడును. ఎపుడు కృతకృత్యము గలిగి కృతార్థుడై దైవజ్ఞాన మపరోక్షముగాగల్గునో అపుడతనికది కృతయుగ మనబడును. లేక, చేయవలసిన కార్యములన్నియు, కొంచెమైనను విడిచిపెట్టక బహు జాగరూకతతో చేయుచూ దానియొక్క ఫలముపొంది యానందించుచుండునో, ఆపుడతనికది కృతయుగ మనబడును.

1. శ్లో॥ కృతం త్రేతాయుగంచైవ, ద్వాపరం కలి రేవచ
రాజ్ఞోవృత్తాని సర్వాణి రాజాహి యుగముచ్యతే

కృతయుగమనియు, త్రేతాయుగమనియు, ద్వాపరయుగమనియు కలియుగమనియు చెప్పినవన్నియు పైజెప్పిన మనుష్యునియొక్క ప్రవర్తన ననుసరించి యుండును. రాజుయొక్క ప్రవర్తన ననుసరించియే యుగమేర్పడును. కావున నాలుగుయుగములకున్ను, రాజే కారణముగాని మరియొకటిగాదు, అనగా పై శ్లోకమున చెప్పినట్లు ప్రభువు ప్రవర్తించి ప్రజలచేత ప్రవర్తింప జేయవలయునని యర్థము. ఓహో! ఎంత సుందరమైన యర్థము దీని నాలోచింపక పురుషప్రయత్న హీనులై జడప్రాయులై కేవలము కాలమునకు మాత్రము అధీనులై కాలానుగుణ్యముగ

కర్మల చేయక కలియుగము కలియుగమని చెప్పుచుండిన, యేమి ప్రయోజనము? ఇది యుగమును గురించి ఒక్కవిధముగా దెలుపబడమైనది. మరియొక విధముగా మాఘపురాణమునందు చెప్పినది చూడుడు.

2. శ్లో॥ పురాకృతయుగే రామ బ్రాహ్మణావై తపస్వినః
అబ్రాహ్మణ స్తతో రాజన్న తపస్వీ కథంచన
త్రేతాయుగే ప్యవర్తంతే, బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాశ్చయే
తతో తప్యంతతే సర్వే శుశ్రూషామపరే జనాః
తతోద్వాపర సంజ్ఞాతే, తపో వైశ్యాన్ సమావిశేత్
యుగేషుత్రిషు రాజేంద్ర! ధర్మంచక్రుర్ద్విజాతయః
భవితాశూద్ర యోన్యాంహి, తపశ్చర్యా కలౌయుగే.

తా॥ ఓరామచంద్రా! పూర్వము కృతయుగమునందు బ్రాహ్మణులు మాత్రము తపస్సుచేయుచుండిరి. ఓరాజా! బ్రాహ్మణులు కాని వారలు కృతయుగమునందు ఒకానొకపుడు గూడ తపస్సుచేయునదిలేదు, త్రేతాయుగమునందు బ్రాహ్మణులు క్షత్రియులుగూడ తపస్సుచేయుచుండిరి. మిగిలినవారందరున్ను ఆ తపము చేయువారికి శుశ్రూషచేయుచుండిరి. తరువాత ద్వాపర యుగమునందు వైశ్యులుగూడ తపము చేయుచూవచ్చిరి, అనగా బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్యులుగూడ తపము జేయుచుండిరి. ఓరాజశ్రేష్ఠుడా! ఈవిధముగా మూడు యుగములయందును ద్విజులగు బ్రహ్మ, క్షత్రియ, వైశ్యులు ధర్మము జరుపుచుండిరి. కలియుగమునందు శూద్ర యోనులయందు పుట్టినవారుగూడ తపముచేయుదురు ఈ ఋషుల వాక్యములపై నాధారపడి చూచినను కలియుగమున శూద్రులుగూడ తపస్స్వాధ్యాయాది బ్రహ్మధర్మములు గలిగియుందురని స్పష్టమగుట లేదా? ఇక యేల ప్రవృత్తిరహితులై కేవలము ప్రకృతికిలోనై పురుష ప్రయత్నహీనులై, యుగము యుగమని చెప్పుచూ యెందులకు కాలము వ్యర్థపరచవలయును? కేవలము యిట్టిచైతన్య రహితములగు వాక్యములకులోబడి ధర్మానుష్ఠానము చేయుటకు సంకల్పమైన గలుగని జడావస్థలోనికి భారతీయులు వచ్చిచేరిరి, ఈ దేశములో మాత్రమే యిట్టి యుగముల వ్యవహారము గలదుగాని యితర విదేశాది

దేశములలో యీవ్యవహారములేదు. కావుననే వారు ప్రయత్నవరులై యున్నత స్థితికి రాగల్గిరి.

3 ఇక శ్రీమద్భాగవతమున యుగమును గురించి చెప్పినది చూడుడు.

ద్వాపరాంతమున కలి ప్రవేశించినట్లున్ను, పరీక్షిన్మహారాజుతో తనకు స్థలము యివ్వవలయునని అడిగినపుడు నాలుగు స్థానములు మాత్రమే కలి మహారాజు ప్రభుత్వముచేయుటకు పరీక్షిన్మహారాజుచే నొసంగబడినవి. ఆ స్థానము లెవ్వియో చూడుడు.

శ్లో॥ అభ్యర్థిత స్తత స్తస్మై, స్థానాని కలయే దదౌ
ద్యూతం, పానం, స్త్రియ స్సూనా యత్రా ధర్మంచతుర్విధః.

తా॥ అర్థింపబడిన, ఆ కలికొఱకు నాలుగు స్థానములు పరీక్షన్మహారాజుచే నివ్వబడెను. 1. జూదమాడేస్థలములో నీ ప్రభుత్వమునుస్థాపించి, జూదరులు మొదలగువారికి ప్రభువుగాయుండుడు. 2. మద్యపానము చేయువారి ప్రాంతమున, మీ సంస్థానము నెలకొల్పి, అట్టి మత్తువస్తువుల సేవింపువారిపై మహారాజుగానై యుండి పాలించుడు. 3. దుర్వృత్తిగల స్త్రీలు నివసించు ప్రదేశమున, మీరాజ్యము స్థిరపరచి, అట్టి దుష్టస్త్రీలకు ప్రభువైయుండి పాలనముజేయుము, 4. ప్రాణహింసకులు నివసించు దేశములో రాజ్యము స్థాపించి వారిని పాలించుచుండుడు. జనులారా! కలిమహారాజు పాలన స్థానములను విన్నారా? కావున ఓ జనులారా! మీలో యెవరైనా జూదరులున్నారా? మద్యపాయులున్నారా? మహర్షిసంతతిలో జన్మించిన పుణ్యాత్ములారా! సోదరీమణులారా! మీలో ఎవరైన దుష్టవర్తన గలిగి యున్నారా? మనుజులారా! మీలో ఎవరయినా ప్రాణిహింస జేసెడి క్రూరులై యున్నారా? అట్లయినమాత్రమే, మిమ్ములను కలి బాధించును. కలియొక్క ప్రభుత్వము నడిపెడు పాపముగూడ మీ దగ్గర చేరును. అట్లుగాక, ఎచట పతివ్రత గుణములుగల స్త్రీలుందురో! ఎచ్చోట యేకపత్నీవ్రతుడగు పురుషుడుండునో, ఎచ్చట ధర్మానుష్ఠానముగల మనుజు డుండునో, ఎచ్చట భగవద్భక్తు డుండునో, ఎచ్చట దయార్ద్ర హృదయులుందురో, అచ్చటికి కలిగాని, అతని యొక్క యుద్యోగులగు పాపములుగాని, దగ్గరనైనా చేరగూడదనెడి శాసనముపైన కలికి

పరీక్షిన్మహారాజు రాజ్యమును నప్పగించియున్నారు. ఈ సత్యమును తెలిసికొనకయే సత్ప్రివర్తనకైన జనులు, ప్రవేశింపకుండుటకు కారణమైనది. ఈలాటి ధర్మము లను ప్రపంచములో బోధించెడు త్యాగశీలురగు బుద్ధిమంతులు, సంయములగు యతులు లేకపోయినందుచేతనే యీ జనమింత అంధకార మయమున బంధింప బడెను.

ఎవనియొక్క మనస్సు కల్మషమై యుండునో అత డన్ని యుగములలోను, కలి యుగమునందుండువాడే. ఎవనియొక్క మనస్సు నిర్మలమై యుండునో అత డన్ని యుగములలోను కృతయుగమునందుండు వాడు.

4. ఇకను వినుడు. శాస్త్రసారము తెలిసికొనుడు.

శ్లో॥ ప్రభూ తఇ్చ యదా సత్వం మనో బుద్ధీన్ద్రి యాణిచ
తదా కృతయుగం విద్యాత్ దానే తపసి యద్రితిః
యదా కర్మసు కామ్యేషు శక్తిర్యశసి దేహినాం
తదా త్రేతా రజోవృత్తి రితి జానీహి శౌనక.
యదా లోభ స్త్వసన్తోషో మనోదమ్భోఽధ మత్సరః
కర్మణాఇ్చాపి కామ్యానాం ద్వాపర స్త్రదజ స్తమః.

తా॥ ఎవడు సత్త్వగుణము గలిగియుండి, మనస్సు, బుద్ధి మొదలుగాగల అన్తరిన్ద్రి యములను బాహ్యేన్ద్రియములను పరిశుద్ధములగునో, అపుడు ఆతనిని కృతయుగ మందున్నవానినిగా దెలియవలయును. అట్టిపురుషుడు కృతయుగములోని వాడగును. వానికి కృతయుగ ధర్మములగు, సత్యము, దానము. తపస్సు స్వభావములై యుండును. ఓ శౌనకుడా! ఏ పురుషుడు సత్కర్మ లాచరించుటలోను స్థిరమగు యశస్సును బడయుటలోను దృఢప్రయత్నము గలవారగుదురో, అట్టివారిని త్రేతా యుగ ధర్మమగు రజోగుణము గలవారినిగా దెలిసికొనవలయును. దీనిభావమేమన: రజోగుణము త్రేతాయుగ ధర్మమనియు, పై జెప్పిన గుణములు జనులకు స్వభా వములనియు దెలియవలయును ఇక రజ స్తమోగుణముల సాంకర్యము జెప్పబడు చున్నది. రజస్తమస్సుల సమ్మేళనమే ద్వాపరయుగమని దెలియదగినది. ఎపుడు లోభము, అసంతుష్టి, అభిమానము, దంభము (ఆత్మస్తుతి) మాత్సర్యము, కామ్య

కర్మలజేయుటకో ప్రీతియు, ఇతర రజస్తమోగుణములవలన గలుగును. అపుడు ద్వాపర యుగమని దెలియవలయును ఇట్టివారు రాజస, తామస గుణముల గలిగి ద్వాపరయుగమున యుందువారని దెలియదగినది.

శ్లో॥ యదాసదాఽనృతం తంద్రా నిద్రా హింసాది సాధనం
శోకమోహాభయందైన్యం, సకలిస్తు తదాస్మృతః.

తా॥ అసత్యము; అలసత (సోమరితనము) అతినిద్ర, పరులహింసించు టాదిగాగల దుష్కర్మములు జేయుట, అందులకైనుపాయముల వెదకుట, శోకము, మోహము, భయము, దీనస్వభావము ఎపుడు ఇవన్నియు సర్వదా స్వభావముకై యుండునో అదియే కలియుగమనియు, అట్టివారు కలియుగములోనివారనియు తెలియఁదగును.

శ్లో॥ సత్వం కృతం రజస్త్రేతా ద్వాపరంచ రజస్తమః
కలిం తమస్తు విజ్ఞేయం యుగవృత్తం యుగేషుచ.

తా॥ నాలుగు యుగములలోను నాలుగు యుగములుగలవు. ఈక్రింద కన బఱచిన గుణముల గ్రహించిన ఆయా యుగములలో గల మనుజుని కనిపెట్ట వచ్చును. ఇదే యుగముల యొక్క రహస్యము. సత్వగుణములవాడు కృతయుగ మందుండువాడనియు, రజోగుణముగలవాడు త్రేతాయుగమునం దుండువాడనియు, రాజస, తామస, గుణము గలవాడు ద్వాపరయుగమం దుండువాడనియు తెలియఁ దగినది, కేవలము తమోగుణముగలవాడు కలియుగమునందుండువాడనియు నెరుంగ వలయును. ఈ గుణముల ననుసరించియే యుగములయొక్క భేదగతు లన్నిటిని జనులకు చక్కగ బోధించు వారుండినచో లోకమెంత బాగుపడగలదు. సత్యము నెందరో గ్రహింపగలరు.

5 ఇక భారతమున యుధిష్ఠిరుండు భీష్ముని యుగవిషయమై అడి గినదిన్ని, దాని సమాధానమున్ను గ్రహించుకొనుడు.

శ్లో॥ కాలోవా కారణం రాజ్ఞో రాజావా కాల కారణమ్
ఇతితే సంశయో మాభూత్ రాజా కాలస్య కారణమ్॥

యుధిష్ఠిరుఁడడిగెను.

తా॥ ఓపితామహా! కాలముచే రాజ్యమునకున్ను రాజునకున్ను ప్రజలకున్ను మార్పుగలుగుచున్నదా? లేక రాజుచేతను రాజ్యముచేతను ప్రజలచేతను కాలము మార్పునొందుచున్నదా? దీనికి భీష్ముఁడుజెప్పినది చూడుఁడు. ఓధర్మరాజా! యీ విషయమై మీకు సందేహమువద్దు. రాజ్యముచేతను రాజుచేతను ప్రజలచేతను కాలమునకే మార్పుగలుగుచున్నది. ఈప్రశ్న చాలాగొప్పది. కృత, త్రేతా, ద్వాపర, కలియుగముల మహిమచే జనుల మనస్సునకు యుగమార్పు గల్గుచున్నదా? లేక సత్త్వరజస్తమో గుణములచే, జనులకు నాలుగు యుగములమార్పు గల్గుచున్నదా? యనిగల ప్రశ్నకు సత్వాది గుణములచేత నాలుగు యుగములేర్పడుచున్నవేగాని కృతాది యుగములచే మనుజుల మనస్సున మార్పుగల్గుటలేదు. జనులారా! సత్యమును జూచితిరా! కృతయుగమున హిరణ్యకశిప, హిరణ్యాక్ష, ప్రహ్లాదులుండిరి త్రేతాయుగమున రావణ, కుంభకర్ణ, విభీషణాదులుండిరి. ద్వాపరయుగమున ధర్మరాజ విదురాదులున్ను, దుర్యోధనాదులున్ను యుండిరి. అలాగున కలియుగమున, ఔరంగజేబు, గురునానక్, క్రీస్తు, మహమ్మదు, బుద్ధ, శంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్య, రామకృష్ణ పరమహంసాదు లుండిరి దీనిని పరిశోధించిన, అన్ని యుగములలోను అన్నిగుణములు గలవారు యుంటున్నారనియు, కావున మనస్సు ననుసరించియే యుగమని మను, భీష్మాదులు జెప్పిన దెంతసత్యమో లేనిచో, కృతయుగమునయుండిన వారందరున్ను పుణ్యాత్ములుగాను, కలియుగమున యుండువారు పాపాత్ములుగాను అంగీకరింపవలసియుండును. ఈ సత్యముపై నాధారపడియే, మన్వాదులు, గుణము ననుసరించియే యుగము ప్రవర్తించుచున్నదని జెప్పుటకు కారణమైనది.

శ్లో॥ కలౌ కృతయుగం తస్య కలి తస్య కృతేయుగే
యస్య చేతసి గోవిన్దో హృదయే యస్య నాచ్యుతః.

తా॥ ఎవని హృదయకమలమందు నారాయణ స్మరణ గలిగియుండునో వానికది కలియుగమైనను కృతయుగమే యగును. ఎవనియొక్క హృదయమున భగవద్ధ్యానములేదో వానికి అది కృతయుగమైనను కలియుగమే యగును. దీనికన్న పరమార్థ సత్యము యిక యేమి కావలయును. ఇపుడు యుగభేదముల గురిం

అరుపప్రకారములుగా దెలుపబడినది ఈ సత్యము నెఱింగి జనులు ప్రవర్తించిరేని సదా సత్ప్రవర్తన గలవారలై కృతయుగములోనే యుందువారగుదురు. ఇపుడు ధర్మమునకు కృతయుగమున నాలుగు పాదములనియు, త్రేతాయుగమున మూడు పాదములనియు ద్వాపరమున రెండు పాదములనియు, కలియుగమున ఒకే పాదముతో కూడి యుంటున్నదనియు వచింతురు. అయితే ఆ పాదము లెవ్వియో, తెలిసినవారరుదగుటచే దానియొక్క ప్రమాణశ్లోక మిచట నిరూపించెద.

శ్లో॥ కృతే ప్రవర్తతే ధర్మం చతుష్పాత్ జనైర్ధృతః
సత్యం దయా, తపో, దాన మితి పాదావిభోః నృప.

తా॥ (1) సత్యము, (2) దయ, (3) తపస్సు, (4) దానము ఈ నాలుగున్ను గలవాడు కృతయుగ ధర్మము గలిగినవాడగును. మరల సత్యము క్షీణించి (1) దయా, (2) తపస్సు, (3) దానము గలవాడు త్రేతాయుగమందున్నవాడగును. మరల సత్యమును దయయున్ను క్షీణించి, (1) తపస్సును (2) దానమున్ను గలవాడు ద్వాపరయుగమందుంతువాడగును. తరువాత, సత్యము, దయా, తపస్సు లోపించి, (1) దానము మాత్రము గలవాడు కలియుగములో నుత్తమ మనుష్యుడని చెప్పబడును. ఇదే ధర్మము యొక్క నాలుగుపాదములు.

ప్ర:—శ్రీ భగవద్గీతయందు "కులధర్మాస్సనాతనాః" "కులధర్మాశ్చ శాశ్వతాః" అని విధించి యుండగా, మీరేల కులధర్మము శాశ్వతము గాదనియు గుణధర్మమే సనాతనమనియు శ్రీ భగవద్గీతకు విరుద్ధముగా జెప్పుచున్నారు.

ఉ:—దయాకరుడవగు మిత్రమా! ఈరెండు వాక్యములు ప్రథమాధ్యాయమున గలవు. అది సత్యము. ఈవాక్యములను ఆధారము చేసికొని కొందరు వర్ణాశ్రమముల స్థాపించుటకొఱకు యుపన్యాసములలోను, వార్తాపత్రికలలోను, గ్రంథములలోను చెప్పుటయు వ్రాయుటయుగూడ గలదు. ఇది భగవదాజ్ఞ యనియు, గీతాశాస్త్రముయొక్క సిద్ధాంతమనియు చెప్పుచూ, జనుల మోసపుచ్చుచున్నారు. స్వబుద్ధిచేత సత్యనిర్ణయముచేయ శక్తిలేనివారు యీవాక్యములను విని భగవదాజ్ఞనుల్లంఘింపబడినవారమగుదుమేమో యని భయపడి భగవద్భక్తి గలిగి, కులమునకే లోబడిపోవుచున్నారు. ఇది యెంత నమ్మకద్రోహమో, ఆత్మవంచకమో ఈశ్వ

రాజ్ఞకు విరుద్ధమో యీక్రింద చెప్పబోవుచుండు సత్యవాక్యములచే, మీరు తెలిసి కొనగలరు ఈరెండు వాక్యములున్ను గీత ప్రథమాధ్యాయమున 40, 43 శ్లోకములలో గలవు. ఇది గీత ప్రథమాధ్యాయమున 26 వ శ్లోకమునుండి, అర్జునుడు చెప్పిన ప్రశ్నలో గలవు. ఇది పూర్వపక్షమేగాని సిద్ధాన్తముగాదు. ఇది భగద్వాక్యముగాదు. భగవద్వాక్యమే సిద్ధాన్తమగును. శ్లో॥ 26.

శ్లో॥ దృష్ట్వేమం స్వజనం కృష్ణ యుయుత్సుం సముపస్థితమ్
సీదంతిమమగాత్రాణి ముఖంచ పరిశుష్యతి
వేపథుశ్చ శరీరే మే రోమహర్షశ్చ జాయతే.

తా॥ ఓ కృష్ణా! యుద్ధమును జేయదలంచినదియును యుద్ధసన్నద్ధమును అయియున్నదియైన బంధుజనమునుజూచి నాయొక్క అవయవములు శిథిలములగుచున్నవి. నాయొక్క నోరున్ను యెండుచున్నది. దేహమందు వణుకుబుట్టుచున్నది. గగుర్పాటున్ను గలుగుచున్నది. అని అర్జునుడు భయపడి తపనము గలవాడై యుద్ధమును మానుటకొఱకు నిశ్చయించి, శ్రీకృష్ణభగవానునితో పై జెప్పిన "కులధర్మాస్సనాతనాః" కుల ధర్మాశ్చ శాశ్వతాః" యని తనయొక్క అభావవైరాగ్యమున జెప్పినవేగాని, మరియొకటిగాదు, కావుననే అర్జునునియొక్క ధర్మవిముఖతయు దీనభావమునుఁజూచి రెండవాధ్యాయమున శ్రీకృష్ణ భగవాను లుపదేశించినది చూడుడు,

శ్రీభగవా నువాచ:—

శ్లో॥ కుతస్త్వాకశ్మలమిదంవిషమే సముపస్థితం
అనార్య జుష్టమ స్వర్గ్య మకీర్తికర మర్జున.

తా॥ ఓయర్జునా! ఏ హేతువువలన యీ విషమస్థితియందు పామరులచేత బొందబడినదియును, స్వర్గలోకమును గలుగ జేయనదియున్ను అపకీర్తిని గలుగ జేయునదియునునగు యీ కల్మషము నిన్ను బొందినది,

శ్లో॥ క్లైబ్యం మాస్మ గమః పార్థ! నైతత్త్వయ్యుపపద్యతే
క్షుద్రం హృదయ దౌర్బల్యం త్యక్త్వోత్తిష్ఠ పరంతప!

తా॥ ఓయర్జునా! క్లీబమును పొందకుము క్లీబమనగా స్త్రీలింగమున్ను పుంలింగమున్ను కానిదియగు నపుంసకత్వమని యర్థము. అనగా ఆడదిన్ని మొగవాడున్ను కావివాడవని భగవంతుడు పరిహాసరూపముగా యర్జునునిగురించి పలుకడమైనది. నీయందు యీ భయమును పొందుటతగదు, నీచమైన మనస్సునందలి పిఱికితనమును విడచి లెమ్ము, ఈలాగున అర్జునుని ప్రబోధముచేసి "సనాతన" శబ్దముయొక్క యర్థమును క్రింది విధముగ యీరెండవాధ్యాయమున వివరించెను.

శ్లో॥ నైనం ఛిన్దన్తి శస్త్రాణి నైనం దహతి పావకః
న చైనం క్లేదయన్త్యాపో నశోషయతి మారుతః.

తా॥ ఈ యాత్మను ఆయుధములు ఛేధింపవు. ఈఆత్మను అగ్నిహోత్రము కాల్పదు. ఉదకములు యీ యాత్మను తడుపవు. వాయువు యీయాత్మను శుష్కింప జేయదు.

శ్లో॥ అచ్ఛేద్యోయమదాహ్యోయ మక్లేద్యోఽశోష్య ఏవచ
నిత్యస్సర్వగతస్థాణు రచలోయం సనాతనః.

తా॥ ఈ యాత్మ శస్త్రములచే ఛేదింపతగినవాడుగాడు. ఈ యాత్మ యగ్నిచే దహింపదగినవాడుగాడు. జలములచే తడపదగినవాడు కాడు. వాయువు యీ యాత్మను ఎండింపజేయదగినవాడుగాడు. త్రికాలములయందుండువాడు, సర్వవ్యాపకుడు, నిశ్చలస్వభావముగలవాడు, సనాతనుడు. జనులారా జూచితిరా! "సనాతన" శబ్దముయొక్క అర్థమును రెండు శ్లోకములలో ఒకే విషయమును గురించియే మరల మరల జెప్పడమైనది. అట్లు చెప్పుటకు కారణమేమనగ ఆగ్రహ్యవిషయమును ఆశ్చర్యవిషయమును చెప్పునపుడు "ద్విరుక్తిని" ప్రయోగించెదరు, ఇపుడు సనాతన శబ్దముయొక్క నిజార్థము తెలిసికొన్నారుగదా! సామాన్యముగా సత్యదృష్టి లేనివారందరున్ను విపరీతార్థమును చెప్పుచున్నారు. అందువల్లనే నీ భారతదేశము యింత దీనస్థితికి రావడమునకు కారణమైనది. ఇపుడు మరియు "సనాతన ధర్మము" యొక్క స్వరూపమును దెలిపెద.

శ్లో॥ అద్రోహశ్చాప్యలోభశ్చ దమోభూతదయాతపః
బ్రహ్మచర్యం తథాసత్య మదంభశ్చక్షమాధృతిః.

శ్లో॥ సనాతనస్య ధర్మస్య రూపమేత దుదీరితం
తౌదతి క్రమ్యయోవర్తే ధర్మఘ్నః సపతత్యధః.

తా॥ 1. ఒక ప్రాణికైనను ద్రోహము చేయకుండుట. 2. లోభము లేకుండుట. 3. దేహేంద్రియములను స్వాధీనపరచియుండుట. 4 భూతదయ గలిగియుండుట. 5. తపమొనర్చుట. 6 బ్రహ్మచర్యవ్రతనిష్ఠ గలిగియుండుట. 7. సత్యము పలుకుట. 8 డాంభికత్వము లేక యుంకుట 9. ద్వంద్వముల సహించుట. 10. ధర్మకార్యములలో ధైర్యము గలిగి యుండుట యీ పదిధర్మములే "సనాతన ధర్మము" యొక్క స్వరూపమగును. ఈపదింటిని అతిక్రమించి యెవడు వర్తించునో వాడు ధర్మఘ్నుడనఁబడును. వాడు అధఃపతితుడగును.

మఱియు యోగవాసిష్ఠమున యీ ప్రపంచమంతయు మనస్సంకల్ప ప్రభావమని తెలుపబడ మైనది.

శ్లో॥ కృశోఽతి దుఃఖబద్ధోఽహం హస్తపాదాది మానహం
ఇతి భావన రూపేణ వ్యవహారేణ బధ్యతే.

తా॥ నేను మిక్కిలి కృశుడను, అనేక దుఃఖములతో గూడినవాడును కర, చరణములతోటి, సంయుక్తుడనునై యేమియు చేయుటకు సాధ్యముగానివాడను. నేను శూద్రుడను. వైశ్యుడను, క్షత్రియుడను, బ్రాహ్మణుడను స్త్రీ-ఆను మొదలగు అనాత్మయగు, దేహమందాత్మ బుద్ధితోగూడి మృగవారియుల్లై, తనయొక్క నిజస్వరూపమైన ఆత్మను మఱచి బద్ధులగుచున్నారు.

శ్లో॥ నాహం దుఃఖీ నమే దేహో బంధఃకోఽస్యాత్మనఃస్థితిః
ఇతిభావనరూపేణ వ్యవహారేణ ముచ్యతే.

తా॥ నేను దుఃఖిగాను, నాకు దేహములేదు. నిత్యశుద్ధ స్వప్రకాశకుడను. జనన మరణములు లేనివాడను. నేనాత్మస్వరూపుడను. అట్టి నాకు, దేహమెట్లు గలుగును? నిత్యముక్తుడనగు నాకు బంధమెక్కడిది, ఈలాటి విచారణ రూపమగు వ్యవహారముచే, ముక్తు డగుచున్నాడు.

శ్లో॥ సంకల్ప వాసనాజాలైః । స్వైరేవాయాతి బంధనమ్
మనోలాలమయై ర్బంధైః కోశకార క్రిమి ర్యథా.

తా॥ మనుజులు, తమ మనోవాసనా సంకల్పదారములచే తమకు తామే, సంసార మహాబంధనమును గల్పించుకొని దానియందు పట్టువడి జననమరణ దుఃఖములకు బాత్రులగుచున్నారు. ఎట్లన, పట్టుపురుగు తనయం దుత్పత్తియగు నూలుచే గూడుకట్టి బంధమొంది అందులోనే మరణించుచున్నది.

శ్లో॥ దేహాహం మానపాశేన దృఢం బద్ధోసి సర్వతః
బోధోహం జ్ఞాన ఖడ్గేన తన్నికృత్య సుఖీభవ.

తా॥ జీవులు దేహమే తామనెడు భావనారూపమగు బంధనమును బొందు చుందురు, ప్రజ్ఞానాత్మయే తామనెడు బోధయనెడు ఖడ్గముచేత అట్టిదేహమే తాననెడు పాశమును ఛేదించి సుఖస్వరూపుడవు కమ్ము.

ఇందువల్ల ,అనాత్మ స్వరూపమగు దేహమునకు, జాతిని కల్పించినందుచే జీవులు సంసారపాశములో జిక్కుకొని బద్ధులగుచున్నారనియు, దేహము, తాను గాదనియు తాను నిత్యశుద్ధ స్వప్రకాశ జ్ఞానమయుడగు నాత్మయనియు దెలిసి కొనిన ముక్తిగలుగుననియు, దీనియొక్కసారము. ఓమ్.

ఓమ్.

శ్రీ

లోకోద్ధారకము

ప్రణవకాండము

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మవ్యాహర న్మామనుస్మరన్,
యః ప్రయాతిత్యజన్దేహం స యాతి పరమాంగతిమ్. (గీత)

టీ:-బ్రహ్మ=బ్రహ్మవాచకమైన ఓమ్ ఇతి=ఓమ్అనునట్టి ఏకాక్షరం=ప్రణవమును, వ్యాహరన్ = ఉచ్చరించుచున్నవాడై, మాం=(ఆ యోంకారవాచ్యుడనైన) భగవంతుడనగు నన్ను, అనుస్మరన్ = చింతించుచున్నవాడై, దేహం = శరీరమును, త్యజన్, విడచుచున్నవాడై, యః= ఎవ్వడు, ప్రయాతి = పోవుచున్నాడో, సః = వాడు, పరమాం = సర్వోత్తమమైన, గతిం=గతిని (మోక్షమును) యాతి = పొందుచున్నాడు.

వాది:— విశాలాత్మా! ప్రణవమును అందఱును జపముచేయరాదనియు, అదివేదము యొక్క మూలమనియు, మిక్కిలి పవిత్రమైనదనియు, ధ్యానించువారి సర్వదోషములను బోగొట్టి, పవిత్రుల నొనర్చునదనియు, అట్లయినను బ్రాహ్మణులలో పరమహంస సన్యాసులుమాత్రమే జపమొనర్పదగినదనియు జెప్పుచుండగా మీరేలఅందఱితోను ప్రణవమును జపించవలయునని బోధించుచున్నారు?

అ:—ప్రసన్నాత్మా! ఈ యోంకారధ్యానవిషయమై 'ప్రణవోపాసన' యను నొక గ్రంథము వ్రాయబడియున్నది. అయినను, ఆవిషయమిచట సంక్షిప్తముగా దెలిపెద. అందఱు, ద్విజులలోగల సన్యాసులు మాత్రమే ప్రణవమును జపింపదగినవారనియు, మఱికొందఱు, ద్విజులలో బ్రహ్మవిచారముజేయు పురుషులు మాత్రము జపింపవచ్చుననియు, ఇంకకొందఱు అనుష్ఠానముగల విప్రులు జపించిన విరోధము

లేదనియు, కాని, స్త్రీ, శూద్రులు కూడదనియు వచింతురు. ఇదంతయు యెట్లయి నను పోనిండు, మనకు శ్రీ భగవద్గీతగదా ముఖ్యప్రామాణ్య గ్రంధము। దాని యందు అష్టమాధ్యాయమున, అంత్యకాలమునో యెట్టిధ్యానమువలన జీవులు పర మాత్మను బొందగలరని, అర్జునుని ప్రశ్న యొకటి గలదు. దానికి సమాధానముగా శ్రీకృష్ణభగవానుడు యెవరైనను సరే అంత్యకాలమున ప్రణవమును ధ్యానించి పర మాత్మ భావములో నిలచి, ప్రాణమును విడచుచున్నారో, వారు పునరావృత్తిలేని బ్రహ్మమును బొందుచున్నారని యుపదేశించెను.

అచట వీరు, వారు, జేయవచ్చునని దెలిపి యుండలేదు. ఆయితే ధ్యానము చేయువారిలక్షణమును మాత్రము నిరూపింపబడియున్నది. స్త్రీ పురుషాదిభేదమేదైన యుండినవో ఆవిషయము నచటనే శ్రీ భగవంతుడు నిరూపించవలసియుండును. మఱియు అర్జునుండు క్షత్రియుడు, అంతేగాక గృహస్థాశ్రమమున నుండినవాడు. ఆదియునుం గాక రణభూమిలో నుండినవాడు ఏకాంతమునగాని వానప్రస్థాశ్ర మమునగాని, తాపసియైయుండు నపుడు గాని యుపదేశించియుండినచో మీరు జెప్పిన విషయము యోచించవలసియుండును, ఇట్టి విశాల భావము గీత కుండి నందుచే గదా, శ్రీ భగవద్గీతకు యింత విఖ్యాతియు వ్యాపకతయు గలిగినది. ఇత రములైన వెన్నియో గీతలు గలవు, వాటి పేర్లనైన విననవారు చాల యరుదుగ నున్నారు, అవియన్నియు సంకుచిత భావముతోగూడి వారి వారి యింటి పెర ట్లలో గల నూతులవంటివి. వాటికి గంగా, యమునా, గోదావరీలవలె విశాలమై యుండు పుణ్యనదుల మాహాత్మ్య మేదేనిగలదా। ఇది స్మృతి కావున సామాన్య మనుష్యతవగు మా వాక్యమంగీకరించ వలసినదా, లేక సర్వజ్ఞుడగు సర్వేశ్వరుని వాక్యమును గుఱించి జెప్పిన విషయము నమ్మవలయునా। ఇక శ్రుతిని గుఱించి విచారింతము, కఠవల్లిశ్రుతియందు యమ ధర్మ నచికేతుల సంభాషణ మొకటి గలదు. నచికేతుడు బ్రహ్మచారి, ఆత్మోపదేశమును గురించి యమధర్మరాజు నడుగగా, యముడు యీ ప్రణవమునే యుపదేశించెను. అచ్చోటగూడ, స్త్రీ పురు షాది భేదముగాని బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణభేదముగాని యేమియు దెలుపక నింద్రియ నిగ్రహాది గుణములగూర్చి మాత్రమే జెప్పియుండెను, ఇట్టి శ్రుతిస్మృతులను విర్ల క్ష్యమొనర్చి మీ కధికారము లేదు మీకు హక్కులేదు, అని యిత్యాది కల్పితవాక్య

ములజెప్పి లోకము నేల పాడుజేయవలయును? అంతేగాక, కోట్లకొలది బ్రాహ్మణేతరులను స్త్రీ లందఱిని నిషేధించి విరోధమునకేల గురికావలయును? మరియు యేల యీ మహాపాపమును ఒడిగట్టవలయును? యేల యిన్నికోట్ల జనుల అభివృద్ధినరికట్టవలయును? మఱియు మీరు జెప్పినదానిలోనే ప్రణవము అతిపావనమైనదనియు సర్వపాపములబోగొట్టి శుభములు గలుగు జేయునదనియు అని గలదు అందువల్లనే అట్టివేదమూలమగు ప్రణవమును సదాచారముతోగూడి బ్రహ్మవిచారము జేయువారందఱును, ఓంకారమును ధ్యానము జేయవచ్చునని జెప్పుటకు కారణము. రోగులైనవారికి శ్రేష్ఠమైన యౌషధమునిచ్చి రోగశాంతి గలుగ జేయుటగదా శ్రేష్ఠుడైన వైద్యుని ధర్మము? అట్లుగాక సరియైనమందు నీయక, రోగియొక్క బాధను బోగొట్టని వైద్యుడెట్టివాడగును? మీరే యోచించుకొనుడు. అయితే మందు మాత్రము మంచిదైనను దానికి తగిన పథ్యముగూడ నుండవలయును. పథ్యమును మాత్రము దెలిసికొనినచాలదు: ఆ పథ్యమును కూడ నెఱింగియుండనిచో, పథ్యము జెడిపోవునేమో? కావున యౌషధము నిచ్చునపుడే వైద్యుడా పథ్యమును గూడ జెప్పవలయును. ఒకేవేళ వైద్యుడు జెప్పకపోయిన రోగియైనను అడిగి దెలిసికొనవలయును. అలాగున గురువుని జ్ఞానము నుపదేశించునపు డాచరణమునుగూడ దెలుపవలయును. ఏదోకారణాంతరములచే, యాచార్యులు నియమమును బోధింపక పోయినను, ముముక్షువులు మాత్రము అడిగి గ్రహించుకొనవలసియుండును. మఱియు గీతనుగూడ అందఱును పఠనము జేయరాదని జెప్పెడు పాపకాల మొకటియుండియుండెను అయ్యది కాలగర్భమున లీనమైనందుచే ప్రస్తుతము దానికోడ బనిలేదు. పుణ్యవిశేషముచే నిప్పుడందఱును గీతాపారాయణను జేయవచ్చునని జెప్పెడు పుణ్యకాల మావిర్భవించినది. అయితే ప్రణవమును మాత్రము అందఱును ధ్యానము జేయరాదని యెవరో యెచ్చటనో మరుగున జెప్పుచున్నారు. అదియు చాలవఱకిపుడు తగ్గిపోయినది. అట్లు జెప్పువారి నొక ప్రశ్ననడుగవలయును. అదేమన! "గీతాపారాయణ జేయువారు దానియందు జెప్పిన యనుష్ఠానముగూడ జేయవలయునా లేక పారాయణమాత్రము చాలునా? అట్లయిన అంత్యకాలమున దేనిని ధ్యానించిన మోక్షముగలుగునని భగవంతుడుపదేశించెనో, దానిని యనుష్ఠింపనిచో ముక్తియెట్లుగలుగునని యడిగినచాలును. అనుష్ఠానమక్కరలేదు, పఠనముమాత్రము చాలునని జెప్పినచో, వైద్యశాస్త్రపఠనము

వలననే రోగశాన్తి కావలసియుండునుగదా అని జెప్పవలయును. అట్లుగాక మనకు వాదమెందులకని దలంచిన యూరకుండటయే మేలు. ఏలన! అనుష్ఠానము గూడదని జెప్పువారు అనుష్ఠానము యొక్క నిలుపుదలను వర్తమానయుగమున జేయజాలరు. "మౌనేన కలహం నాస్తి" అని జెప్పెడు శాంతిపారమే మంచిది. ఇక ప్రణవశబ్దమును గుఱించియు, ఓంకార శబ్దార్థమును గురించియు అథర్వశిఖోపనిషత్తునందు జెప్పినది జూడుడు.

మూ॥ ప్రాణాన్ సర్వాన్ పరమాత్మని ప్రణామయతీతి ప్రణవః చతుర్ధావస్థితఇతి సర్వదేవవేదయోనిః సర్వవాచ్యవస్తుప్రణవాత్మకమ్.

తా॥ సకల ప్రాణములను (ప్రపంచమంతయును) పరమాత్మయందు జేర్పించుటఁబట్టి ప్రణవమనబడును. నాలుగు పాదములతోగూడియుండుటవలన, బ్రహ్మ విష్ణు రుద్రాది సకలదేవతలకును సకలవేదములకును కారణస్థానమై (యోనియై) యున్నది. సకలవాచ్యవస్తువులును (సకలదేవతల నామములును) ప్రణవాత్మకమగును. ప్రకృతియను వలలో అధోముఖములై చిక్కుకొనియుండు ప్రాణికోట్లు, ప్రణవోచ్చారణచే, ఊర్ధ్వముఖులై, ప్రకృతినుండి విముక్తులై పరమాత్మను బొందగలరు.

మూ॥సకృదుచ్చరిత మాత్రేణఊర్ధ్వమున్నామయతీత్యోజ్కారః

తా॥ ఒక్కమాఱు ప్రణవము నుచ్చరించిన, శ్రేష్ఠగతిని (పరమపదమును) జేర్పించుటఁ బట్టి ఓంకారమనబడును. ఓంకారధ్యాన మొక్కదానికి మాత్రమే ప్రాణమూర్ధ్వముగా వెళ్ళెడు స్వభావముండును తక్కిన యే మంత్రమునకును, జపకాలములో ప్రాణమూర్ధ్వముగా వెళ్ళి అధోముఖముగా దిరుగుచుండును. అందువలన పునరావృత్తిగలుగుటకు కారణము కావచ్చును. మఱియు యీ విషయమై మానవులందఱికిని మూలపురుషుడగు మనువు జెప్పినది జూడుడు.

శ్లో॥ఆద్యం యత్త్ర్యక్షరం బ్రహ్మ త్రయీ యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితా
స గుహ్యోఽన్యస్త్రివృద్వేదో యస్తం వేద స వేదవిత్.

తా॥ సర్వవేదములలో మొదటిదియై అకారోకార మకారస్వరూపమైనందున, త్ర్యక్షర స్వరూపమైన యే వేదసారముగలదో, ఏ మూడక్షరముల యందే మూడు వేదములున్నవో, అదిమఱియొక త్రివృద్వేదము. అయ్యది ప్రణవమను నది. వేదమంత్రములలో శ్రేష్ఠమైనది గనుకను, పరమార్థస్వరూపమగు బ్రహ్మము వివరించునదిగనుకను పరమార్థకమైనందున, జపతపంబులు జేయువారికి మోక్షప్రదమైనందునను, మిక్కిలి రహస్యమును గోప్యమునైనది. ఏవ డీ ప్రణవమును స్వరూపముతోను నర్థముతోను నెఱుగునో వాడు వేదవేత్త యగును.

శ్లో॥ బ్రహ్మణః ప్రణవం కుర్యాదాదా వంతే చ సర్వదా
స్రవత్యనోం కృతం పూర్వం పరస్తా చ్చ విశీర్యతే॥

తా॥ వేదాధ్యయనము ప్రారంభించు నపుడు మొదటను, చివరను, యెల్లప్పుడును ఓంకారము నుచ్చరింపవలయును. వేదమును ప్రారంభించునపుడు ఓంకారమును ధ్యానించనియెడల, చదివినదెల్ల గొంచెముగొంచెముగా మరచిపోవును. ముగించునపుడు ఓంకారమును జపించని యెడల చదివినది మనస్సున నిలువజాలదు. ఈవిధి ధ్యానమందును, పారాయణయందును ఉత్కృష్ట గ్రంథపఠనమందును, గ్రంథ రచనయందును గలిగియుండవలయును.

శ్లో॥ సహస్ర కృత్వ స్త్వభ్యస్య బహిరేతత్త్రికం ద్విజః
మహతోప్యేనసో మాసా త్త్వచేవా హిర్విముచ్యతే.

తా॥ ద్విజుడు సంధ్యాకాలమునందును, తక్కినసమయములందును, గ్రామమునకు వెలుపట పవిత్రమగు పుణ్యప్రదేశమున వ్యాహృతిత్రియముతోఁ గూడిన యీ యోంకారమును వేయిపర్యాయములు ప్రతిదినము జపించిన యెడలను, ప్రణవపూర్వకముగ మూడు వ్యాహృతులతో గూడిన గాయిత్రినైనను జపించిన యెడలను నొక్కమాసమునకు సర్పము కుబుసమునుండి విడివడునట్లుగా మహాపాపముల నుండి విడుదల నొందును.

శ్లో॥ యోఽధీతేఽహన్య హన్యేతాం త్రీణివర్షాణ్యతంద్రితః
స బ్రహ్మపద మభ్యేతి వాయుభూతః ఖ మూర్తిమాన్.

తా॥ ఎవడు ప్రతిదినము సోమరిగాక మహావ్యాహృతులతోగూడిన ఓంకారమును మూడు సంవత్సరముల కాలము నియమముతో జపించునో, వాడు పరబ్రహ్మమును పొందుచున్నాడు. అతడు వాయువువలె సంకల్ప శరీరము గలవాడై బ్రహ్మ స్వరూపు డగుచున్నాడు. వాయువువలె పరిశుద్ధు డగుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఏకాక్షరం పరం బ్రహ్మ ప్రాణాయామాః పరం తపః
సావిత్ర్యాస్తు పరం నాఽస్తి మౌనా త్సత్యం విశిష్యతే.

తా॥ ఓం అనునొక యక్షరమే బ్రహ్మము. ప్రాణాయామములే గొప్పతపస్సు గాయత్రి కంటె మించిన మంత్రము లేదు. మౌనముకంటె సత్యము చెప్పుటమేలు.

శ్లో॥ క్షరంతి సర్వా వైదిక్యో జుహోతి యజతిక్రియాః
అక్షరం దుష్కరం జ్ఞేయం బ్రహ్మ చైవ ప్రజాపతిః.

తా॥ వేదవిహితములైన హోమయాగ క్రియలన్నియు నశించుచున్నవి. ఓం అను యక్షరము బ్రహ్మప్రాప్తి హేతుభూతమగుటవలన నశింపదు. ఏలయన, ప్రజల కధిపతియు నీ బ్రహ్మమేగాన నా బ్రహ్మస్వరూపమే నీ యోంకారము, బ్రహ్మస్వరూపముగను, బ్రహ్మ ప్రతి పాదకముగను నుండుటచేత, ఓంకారమే బ్రహ్మము. రెండు తెఱగులను (బ్రహ్మత్వముచేతను, బ్రహ్మత్వ ప్రతిపాదకత్వము చేతను) ఓంకారమును జపించుట, మోక్షప్రదమని భావము.

శ్లో॥ జప్యే నైవతు సంసిద్ధ్యే ద్బ్రాహ్మణో నాత్ర సంశయః
కుర్యా దన్య న్నవా కుర్యాన్మైత్రో బ్రాహ్మణ ఉచ్యతే.

తా॥ బ్రహ్మనిష్ఠుడు యీ ప్రణవ జపము చేతనే నిస్సంశయముగా మోక్షసిద్ధినిపొందును, తక్కిన యాగాదివైదిక కార్యములను జేసినను. చేయకవదలినను వదలినీ. బ్రాహ్మణుడు సర్వప్రాణిమైత్రుడు, యాగాదులయందు ప్రాణి హింస చేయక తప్పదు. కాన కొన్నిజంతువులకు విరోధి కావలసివచ్చును. కనుక జప కర్మచే నెవ్వరికిని విరోధి కాక, సర్వప్రాణులకు మిత్రుడై యే యుండును. ఇందువలన, హింసావహమగు కర్మయజ్ఞమును విడిచి ఆత్మయజ్ఞపరమగు నీ జ్ఞాన యజ్ఞమునే, పుణ్యాత్ములు చేయవలయునని యేర్పడుచున్నది.

శ్లో॥ విధియజ్ఞా జ్జపయజ్ఞో విశిష్టో దశభిర్గుణైః
ఉపాంశు స్స్యాచ్ఛతగుణః సాహస్రో మానస స్స్మృతః

తా॥ జ్యోతిష్టోమాదియాగముల నొవర్చుటకంటె, ఓంకార మహావ్యాహృత్యాదుల వాచక జపము పదింతలు మేలు. ఆ జపమే ఉపాంశువైనచో నూరింతలు హెచ్చు. మానసికమైనచో వేయింతలు హెచ్చు.

శ్లో॥ సమ్యగ్దర్శన సంపన్నః కర్మభిర్న నిబధ్యతే
దర్శనేన విహీనస్తు సంసారం ప్రతిపద్యతే.

తా॥ ఆత్మజ్ఞానముతో కూడినవాడు పుణ్యపాపములచే కట్టుబడడు. అటి జ్ఞానములేనివాడు, జననమరణ రూపమగు సంసారమును బొందును.

శ్లో॥ ఋషయస్సంయతాత్మానః ఫలమూలాఽనిలాశనాః
తపసైవ ప్రపశ్యంతి త్రైలోక్యం సచరాచరమ్.

తా॥ ఋషులు వాఙ్మనఃకాయ నియమములుగలవారై, ఫలమూలములను భుజించువారై గాలిని పీల్చువారలగుచూ తపం బొనర్చియే తమ జ్ఞానదృష్టిచే, జంగమస్థావరాత్మకమైన స్వర్గమర్త్యపాతాళలోకముల నొక ప్రదేశమునుండియే చూడగలిగి యున్నారు.

శ్లో॥ ఔషధాన్యగదో విద్యా దైవీచ వివిధా స్థితిః
తపసైవ ప్రసిధ్యంతి తపస్తేషాం హి సాధనమ్.

తా॥ ఔషధములను, ఆరోగ్యము. బ్రహ్మజ్ఞానము, దర్మశాస్త్రము వీని నెరుగగల జ్ఞానము, వేదములకు సంబంధించిన స్వర్గాదులగు అన్నిలోకంబులను యివి యెల్లను, తపస్సువల్లనే గలుగుచున్నవి. ఏకారణము వలన నివి యెల్ల తపంబున గలుగుచున్నవో, అందువలన తపస్సే అన్నిటిని పొందుటకు గారణమై యున్నది.

శ్లో॥ ఋషయో దీర్ఘసంధ్యత్వా ద్దీర్ఘమాయు రవాప్నుయుః
ప్రజ్ఞాం యశశ్చ కీర్తించ బ్రహ్మవర్చస మేవ చ.

తా॥ ఋషులు దీర్ఘకాలము, సంధ్యావందనాద్యనుష్ఠానము చేయుటచే దీర్ఘాయుష్షు నొంది చిరకాలము జీవించి మానుష ప్రజ్ఞను, జీవితదశలో యశస్సును మృతులై కీర్తినిఁ బొందిరి. కావున యాయుష్షుకోరువాఁడు యెక్కువ సమయము సంధ్యోపాసన చేయువలయును.

శ్లో॥ ఉత్పాదక బ్రహ్మదాత్రోర్గరీయాన్ బ్రహ్మదః పితా
బ్రహ్మజన్మహి విప్రస్య ప్రేత్య చేహచ శాశ్వతమ్॥

తా॥ విప్రునకు ఆత్మజ్ఞాన గ్రహణమైన రెండవజన్మ మొసంగెడు ఆచార్యుఁడు తండ్రికన్న శ్రేష్ఠుఁడు బ్రహ్మగ్రహణార్థమైన జన్మము, బ్రహ్మప్రాప్తి ఫలకమైనందున ఇహపరములయందు రెండింటియందును ముఖ్యమైనది ద్విజుఁడనఁగా రెండవసారి జన్మించినవాఁడని యర్థము. తండ్రివల్ల యేర్పడినది యీ జన్మము. ఇది నశించునది ఈ దేహమునకధిపతియగు నాత్మజ్ఞానమును గలుగ జేసినవాఁడాచార్యుఁడు. ఆ యాత్మ ఇహపరములలో చెడనిది, అంతేగాక బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమును శాశ్వతమగు జ్ఞానమును దానివలననే గలుగును. కాఁబట్టి తండ్రికన్న గురుఁడధికుఁడు. కావుననే "జన్మనా జాయతే జంతుః, సంస్కారాద్ద్విజ ఉచ్యతే" జన్మించినపుడు మానవుడుగూడ జంతులతో సమానుడు. ఆత్మజ్ఞానోప దేశమువల్ల దేహమునకు భిన్నుడగు దేహియే తాననెడు జ్ఞానము గలుగుటయే రెండవ జన్మమనఁబడును. ఇది గురువు వలననే గలుగును. ఇట్టి రెండవజన్మ మగు జ్ఞానము గలిగినవారు, ద్విజేతరులలో పుట్టినను ద్విజులగుదురు. అట్టి యాత్మజ్ఞానము గలుగనివారు ద్విజులలో పుట్టినను ద్విజేతరులే యగుదురు. ఇపుడు ప్రణవవ్యాసమును గురించి వ్రాసిన యీ యమోఘధర్మములుగూడ మను మహర్షిచెప్పినదే. ఇపుడు నారద పరివ్రాజ కోపనిషత్తునందుగల ప్రణవమును గురించిన భాగముతెలిపెద,

మూ॥ అథ హైనం భగవంతం పరమేష్ఠినం నారదః పప్రచ్ఛ సంసార తారకం ప్రసన్నో బ్రూహీతి, తథేతి పరమేష్ఠి వక్తు ముపచక్రమే, ఓమితి బ్రహ్మేతి వ్యష్టి సమష్టి ప్రకారేణ కావ్యష్టిః కా సమష్టిః సంహార ప్రణవః, సృష్టిప్రణవశ్చ.

తా॥ తరువాత నారదుడు భగవంతుడగు యీ బ్రహ్మదేవుని సంసార సాగరమును తరించు ఉపాయమును ప్రపన్నుడవై చెప్పుమని అడుగగా, బ్రహ్మదేవుడు అట్లేనని' ఓం అనునది బ్రహ్మమనియు వ్యష్టి సమష్టి ప్రకారముగ వ్యష్టియన నేదియో, సమష్టియన నేదియో సంహార ప్రణవము సృష్టిప్రణవము అననేవియో ఏ విషయములఁ జెప్ప నారంభించెను.

మూ॥ అంతర్బహిశ్చోభయాత్మకత్వా త్త్రివిధో బ్రహ్మప్రణవః, అంతఃప్రణవో వ్యావహారిక ప్రణవః బాహ్య ప్రణవః ఆర్షప్రణవః, ఉభయాత్మకో విరాట్ప్రణవః, సంహార ప్రణవో బ్రహ్మప్రణవః, అర్ధమాత్రాప్రణవః. ఓమితి బ్రహ్మ ఓమిత్యేకాక్షర మంతః ప్రణవం విద్ధి.

తా॥ బ్రహ్మ ప్రణవము, అంతః ప్రణవమనియు, బహిః ప్రణవమనియు ఉభయాత్మక (అంతర్బహి) ప్రణవమనియు, మూడువిధములు, అందు అంతః ప్రణవమనఁగా వ్యావహారిక ప్రణవము, బాహ్యప్రణవము, ఆర్ష ప్రణవమగును. (ఋషి సంబంధమైనది.) విరాట్ప్రణవము ఉభయాత్మకమైనది. అర్ధమాత్రారూపమగు బ్రహ్మప్రణవము సంహార ప్రణవమగును. (ప్రపంచోప శమనమగు ప్రణవమగును) ఓం అనఁగా బ్రహ్మము, ఓం అను యీ యేకాక్షరమును అంతః ప్రణవముగా తెలియుము.

మూ॥ సచాష్టధాభిద్యతే అకారోకార మకారార్ధమాత్రా నాద బిందు కళాశక్తిశ్చేతి,

తా॥ ఆ ప్రణవము అకారము, ఉకారము, మకారము, అర్ధమాత్ర, నాదము, బిందువు, కళ, శక్తి యను యెనిమిది విధములగు భేదములు గలదగుచున్నది,

మూ॥ తత్ర చత్వారః అకారశ్చాయుతా వయవాన్విత ఉకారః, సహస్రా వయవాన్వితో మకారః, శతావయవో పేతోఽర్ధ మాత్రా ప్రణవోఽనంతావయ వాకారః.

తా॥ అందు అకారము, అయుతావయవములతోఁ గూడినది. (పదివేలు). ఉకారము సహస్రావయవములు గలది. (వెయ్యిగలది). మకారము శతావయవములతో (నూరు) కూడినది, అర్ధమాత్రా ప్రణవము అనంతావయవములు గలది.

మూ॥ సగుణో విరాట్ప్రణవః, సంహారో నిర్గుణ ప్రణవః, ఉభయాత్మకోత్పత్తి ప్రణవః, యథాప్లుతో విరాట్ప్లుతః, ప్లుత సంహారో, విరాట్ప్రణవః షోడశమాత్రాత్మకః షట్త్రింశత్తత్త్వాతీతః,

తా॥ విరాట్ప్రణవము సగుణము, సంహార ప్రణవము (ప్రకృతి రహిత ప్రణవము) నిర్గుణము, ఉత్పత్తి, (సృష్టి) ప్రణవము ఉభయాత్మకము (సగుణ నిర్గుణ స్వరూపము), విరాట్ప్రణవము షోడశమాత్రా స్వరూపము. షట్త్రింశత్తత్త్వముల కతీతమునై యున్నది. షట్త్రింశ త్తత్వము సాంఖ్యయోగమున కనం దగును.

మూ॥ షోడశమాత్రాత్మకత్వం కథమిత్యుచ్యతే. అకారః ప్రథమో కారో ద్వితీయా మకార స్తృతీయార్ధ మాత్రా చతుర్థీనాదః పంచమీబిందుః షష్ఠీకళా సప్తమీ కళాతీతా ష్టమీ, శాంతి ర్నవమీ శాంత్యతీతా దశమీ ఉన్మన్యేకాదసీ మనోన్మనీ ద్వాదశీ పురీ త్రయోదశీ మధ్యమా చతుర్దశీ పశ్యంతీ పంచదశీ పరా షోడశీ.

తా॥ షోడశమాత్రా స్వరూప మెట్లనిన జెప్పబడుచున్నది. అకారము మొదటిమాత్ర (అన్నిటికిని మాత్రాశబ్దముకలిపి చదువవలయును). ఉకారము రెండవది, మకారము మూడవది. అర్ధమాత్ర నాలుగవది. నాదము ఐదవది. బిందువు ఆరవది. కళ ఏడవది, కళాతీతము యెనిమిదవది. శాంతి తొమ్మిదవది. శాంత్యతీతము పదియవది. ఉన్మని పదునొకండవది, మనోన్మని పంద్రెండవది, పురి పదమూడవది. మధ్యమ పదునాలగవది. పశ్యంతి పదునైదవది, పరా పదునారవ మాత్ర యనబడును.

మూ॥ పునశ్చతుష్షష్టిమాత్రాప్రకృతి, పురుషద్వైవిధ్య మాసాద్య అష్టావింశత్యుత్తర భేదమాత్రాస్వరూపమాసాద్య, సగుణనిర్గుణత్వ ముపేత్యైకోఽపి బ్రహ్మప్రణవః, సర్వాధారః పరంజ్యోతిరేష సర్వేశ్వరో విభుః, సర్వదేవమయః, సర్వప్రపం చాధార గర్భితః

తా॥ షోడశమాత్ర, మరల ప్రకృతి – పురుషుడు అనునీ ద్వైవిధ్యమును బొంది, అరువదినాలుగు మాత్రలు గలదగుచున్నది. మఱియు బ్రహ్మప్రణవము ఒకటయ్యు,యిరువది యెనిమిది భేదములు గల మాత్రా స్వరూపమును బొంది, సర్వాధారమును, సగుణనిర్గుణత్వమునున్న బొంది, సర్వాధారమును, పరంజ్యో తియు, వ్యాపకమునునగు సర్వేశ్వరరూపమగుచున్నది. ఇంకను సమస్తదేవతా స్వరూపమును, సర్వప్రపంచాధారమును నగుచున్నది.

మూ॥ సర్వాక్షరమయః కాలః సర్వాగమమయ శ్శివః
సర్వశ్రుత్యుత్తమోమృగ్యః సకలోపనిషన్మయః.

తా॥ మఱియు బ్రహ్మప్రణవము, అక్షర స్వరూపమును కాలస్వరూపమును సమస్త ఆగమ (శాస్త్ర) స్వరూపమును, మంగళకరమును, వేదములన్నిటికంటె యుత్తమమైనదియు, మృగ్యమును (మిక్కిలి ప్రియాసపడియైనను అన్వేషింప దగినది) సమస్త ఉపనిషత్స్వ రూపమును అగుచున్నది.

మూ॥ భూతం భవ్యంభవిష్య ద్యత్త్రికాలోదితమవ్యయం
తద ప్యోంకారమేవార్య విద్ధి మోక్షప్రదాయకమ్.

తా॥ ఓ పూజ్యుడా ! భూతభవిష్యద్వర్తమాన రూపములగు త్రికాలముల యందున్నట్టియు, నాశరహితమైనట్టియునగు, ఆ యోంకారమునే మోక్షమునిచ్చు దానినిగా తెలిసుకొనుము.

మూ॥ తమేవాత్మాన మిత్యేత ద్బ్రహ్మశబ్దేన వర్ణితం
తదేక మమృత మజర మను భూయ తథోమితి॥.

తా॥ ఆ ప్రణవమునే, ఆత్మస్వరూపముగ తెలిసికొనుము. ఇదియే బ్రహ్మ శబ్దముచే వర్ణింపబడినది. ఆ యాత్మ యేకమును, అమృతమును, (మరణరహితము) అజరమును, (ముసలితనము లేనిది) అగుచున్నది. అట్లే యోంకారమును అజరామరమగుచున్నది.

మూ॥ స శరీరం సమారోప్య తన్మయత్వంతథోమితి
త్రిశరీరం తమాత్మానం పరం బ్రహ్మవినిశ్చిను.

తా॥ ఆయాత్మ శరీరము వధిష్ఠించి తన్మయత్వము, (శరీరరూపమును) పొందుచున్నది. అట్లే యోంకారమును (ఆత్మమయము) అగుచున్నది. స్థూల సూక్ష్మకారణ శరీరత్రయ విశిష్టమగు ఆత్మను బ్రహ్మముగా నిశ్చయించుకొనుము.

ఇపుడు గార్గ్యాయనముని, ప్రణవమును గురించి ఉపదేశించిన భాగము వ్రాయబడుచున్నది. ప్రణవము యొక్క మహిమ తగ్గిపోయినందుచే, బ్రహ్మజ్ఞానమును, బ్రహ్మజ్ఞానమహిమను లోకులు తెలిసికొనలేకపోవుచున్నారని దలంచి దీనిని వ్రాయడమైనది. మఱియు స్త్రీలకును, బ్రాహ్మణేతరులకును, యిట్టి బ్రహ్మసాక్షాత్కారమునకు కారణమగు నీప్రణవోపాసనయందర్హత లేదని పలువురు కలకాలమునుంచి చెప్పుచువచ్చుచుండుట వలనను, దీనియందు ప్రవృత్తిలేక ప్రపంచములో చైతన్యము క్షీణించి పోవుటచేతను, ఈశ్వర స్వరూపులగు జీవులు తమ ఆత్మస్వరూపమును మరచి దీనులగుటచేతను, యీ దివ్యమంత్రమును మరల ఉద్ధరించుకొనిన మాత్రమే, జీవులు మరల చైతన్యము గలవారై తేజోమయులై మహర్షుల సంతతివారమనుజ్ఞానము, దృఢముగ గలుగుటకును, శమదమాది గుణములు గల మనుష్యమాత్రులందరికిని ఈబ్రహ్మనిష్ఠయందు సుదృఢభావమం గలుగుటకును, యిది ప్రారంభించడమైనది. ప్రకాశ మేలాగున తమస్సును లయమొందించునో, అమృతమేలాగున విషమును రహితమొనర్చునో, అలాగునబ్రహ్మోపాసనపరమగు నీ ప్రణవోపాసనయు నజ్ఞానము నంతమొందించును. జీవుని సుజ్ఞానవంతునిగా జేయును.

శ్లో॥ ఓం మహర్షేః పదాంభోజం ధ్యాత్వాగార్గ్యాయణస్య చ
తచ్ఛాస్త్రార్థం పరిజ్ఞాయ యథామతి బలం బుధాః.

తా॥ పండితులారా! ఓంకార పూర్వకముగ గార్గ్యాయణ మహర్షియొక్క పాదపద్మములను ధ్యానించి అతడుచేసిన శాస్త్రార్థమును తెలిసికొని నాబుద్ధి బలము ననుసరించి ఓంకారముయొక్క సంగతిని వివరించెదను.

శ్లో॥ పరంతు పండితా స్సంతః స్థితప్రజ్ఞా హితైషిణః
వర్ధతాం బ్రహ్మవిద్యాచ లోకేభ్య స్సుఖమేధతాం

తా॥ పండితులను, సత్పురుషులు, స్థిత ప్రజ్ఞులను, ఆత్మహితమును గోరువారను దీనిని పఠింతురుగాక. బ్రహ్మలోకమునందు వృద్ధిపొందుగాక, లోకులకు శుభము వృద్ధినొందును గాక.

శ్లో॥ మాంగళ్యం పావనం ధర్మ్యం సర్వకామ ప్రసాదనం
ఓంకారః పరమం బ్రహ్మ సర్వమంత్రేషు నాయకః॥

తా॥ ఓంకారము మంగళప్రదము. పవిత్రముచేయునది ధర్మమును గలిగించునది. అన్నికోరికలను సాధించియిచ్చునది. పరబ్రహ్మము అన్ని మంత్రములలోను శ్రేష్ఠమైనది.

శ్లో॥ ఓమిత్యే కాక్షరా త్సత్యా త్పరస్మాద్బ్రహ్మ తత్పరం
అనంత మవ్యయం విద్ధి సర్వశాస్త్రమిదం మతమ్॥

తాత్పర్యము:— సత్యస్వరూపము, పరస్వరూపమునైన ఓం అనెడి యేకాక్షరము వలననే అన్నిటికంటెను పరమైన బ్రహ్మను తెలిసికొనవలయును ఈ యోంకారమనంతము, అవ్యయమనియు ఇదియే సర్వశాస్త్రసారమనియు తెలియుము.

శ్లో॥ స్మరణాత్కీర్తనా ద్వాపి, శ్రవణా చ్జపాదపి
బ్రహ్మ తత్ప్రాప్యతే నిత్యమో మిత్యేత త్పరాయణమ్॥

తా॥ ఓంకారమును స్మరించుచుండుట వలనను, కీర్తించుచుండుట వలనను వినుచుండుట వలనను, జపముచేయుచుండుట వలనను, ఓంకారమే గొప్ప స్థానముగాగల యాపరబ్రహ్మము లభించుచున్నది.

శ్లో॥ ఓంకార జ్జాయతే విశ్వ మోంకారేణైవ వర్తతే
ఓంకారే లయమాప్నోతీ త్యోంకారో బ్రహ్మసంజ్ఞకః.

తా॥ ఈ ప్రపంచమంతయు ఓంకారము వలనఁ బుట్టుచున్నది. ఓంకారము చేతనే వృద్ధిఁబొందుచున్నది. ఓకారమునందే లయించుచున్నది. కావున యోంకారమే బ్రహ్మమను పేరుగలది.

శ్లో॥ యుంజీత ప్రణవేచేతః ప్రణవో బ్రహ్మ నిర్భయం
ప్రణవే నిత్యయుక్తస్య న భయం విద్యతే క్వచిత్॥

తా॥ ప్రణవమునందు చిత్తమును లగ్నము చేయవలయును. ప్రణవమే నిర్భయమైన బ్రహ్మము. ప్రణవమునందు నిత్యమును లగ్నమైన చిత్తముగలవానికి భయము దేనివలనను ఉండదు.

శ్లో॥ ఋగ్వేదో గార్హపత్యం చ పృథివీ బ్రహ్మ ఏవచ
అకార స్సశరీరంతు వ్యాఖ్యాతం బ్రహ్మవాదిభిః॥

తా॥ అందు ముఖ్యులగు ముగ్గురుదేవతలును, మూడులోకములును, మూడగ్నులును, మూడు మాత్రలు, నర్ధమాత్రయును చెప్పబడినవి. మూడక్షరములు గలదియు, శివస్వరూపమునగు ఓంకారముతాలూకు అకారముయొక్క శరీరము ఋగ్వేదము, గార్హపత్యాగ్ని, పృథివి, బ్రహ్మయు, అనిబ్రహ్మ నెఱిఁగి చెప్పువారిచేతను విస్తరించి చెప్పఁబడెను.

శ్లో॥ సామవేద స్తథా ద్యౌ శ్చాహవనీయ స్తథైవ చ
ఈశ్వరః పరమో దేవో మకారః పరికీర్తితః॥

తా॥ సామవేదము, అట్లే దివియు, ఆహవనీయాగ్నియు, పరుడును, స్వయంప్రకాశమానుడును నగు నీశ్వరుడును మకారముగా చెప్పబడెను.

శ్లో॥ సాయం సంధ్యా మకారస్థా ప్రళయాంతప్రవాచికా
ఓమిత్యంతర్గతా సంధ్యా త్రివిధా పర్యుపాసితా.

తా॥ ప్రళయాంతమునకు వాచికమగు సాయంసంధ్య మకారమునందున్నది. ఓం అనుదాని లోపలనున్న యీ మూడువిధముల సంధ్యయు ఉపాసింపబడినదై భోగమోక్షముల నిచ్చును.

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ లక్షణం సర్వభావగం
మహావాక్యేన గాయత్ర్యా యుక్తం శుద్ధా హ్యుపాసతే.

తా॥ బ్రహ్మమునకు గుర్తయినదియు, సర్వ పదార్థములను బొందియున్న దియు, మహావాక్యములతోను గాయత్రితోను గూడియున్నదియు నగు ఓంకారమును శుద్ధమైన యంతఃకరణముగలవా రుపాసింతురు.

శ్లో॥ అధ్యేయ స్సాంగవేదశ్చ గాయత్రీమంత్ర ముద్ధృతం
ఓమిత్యే త త్సమభ్యాసో జపతా పరమం పదమ్
గృహ్యాతాం పరమంజ్ఞానం పునర్ముక్తో భవిష్యతి.

తా॥ షడంగములతో గూడిన వేదమంతయు నధ్యయనము చేయదగినది. గాయత్రీమంత్ర ముద్ధరింపబడినది. ఓం అనుదాని యభ్యాసము (ఆవృత్తి) జపము చేయువారికి పరమపదమును గలిగించును. ఉత్తమమైన యీ జ్ఞానమును గ్రహించినచో ముక్తుడగును.

శ్లో॥ స్వతస్సిద్ధమిదం సర్వం స్వయం ప్రోక్తం స్వయంభువా
ఓమిత్యేత త్స్వరూపాంతం సాధ్యతామేవ సర్వదా.

తా॥ ఇదియంతయు తనంతట నదియే సిద్ధమైయున్నది అని బ్రహ్మదేవుడు స్వయముగా చెప్పియున్నాడు. గనుక జీవుడు స్వస్వరూపమును బొందువరకును సర్వ ప్రకారములచేతను ఈ యోంకారము సాధన చేయబడుగాక.

శ్లో॥ గాయత్రీ వేదమాతా స్యా న్మహావాక్యం పితాభవేత్
ఓంకార స్సర్వమూలం స్యా త్సఏవ పితామహః.

తా॥ గాయత్రి వేదములకు తల్లి. మహావాక్యము తండ్రి ఓంకార మన్నిటికిని మూలము. అదియే పితామహుడు.

శ్లో॥ ఓ మిత్యేత త్స్వయం జ్ఞాత్వా గాయత్రీం వేదమాతరం
మహావాక్యం చ విజ్ఞాయ వేదాభ్యాస ఫలం లభేత్.

తా॥ ఓంకారమును, వేదమాతను, గాయత్రిని, వేదమునందు జెప్పబడిన మహావాక్యమును తెలిసికొన్నవాడు వేదముల నభ్యసించినవాని ఫలమునుబొందును

ఈ ప్రణవమును గురించిన విషయము లింకను అనేక యుపనిషత్తులందును జెప్ప బడినవి. వాటిని కొన్నింటి నిట నుదహరించెదను.

శ్లో॥ ఓమితి స్మరణేనైవ బ్రహ్మజ్ఞానం పరావరం
తదేవ మోక్షసిద్ధించ తదేవామృత మశ్నుతే.

తా॥ అఖండ ఉదాసీన శుద్ధ, బుద్ధ, ముక్త, స్వభావ సచ్చిదానంద స్వరూప ముగనుండు బ్రహ్మము. అనంతకోటి నామరూపములతోను, కోటిసూర్యప్రకాశము తోను, సమస్తమైన చరాచర ప్రాణికోట్ల హృదయాంతరాళమునందును, బాహ్యమందును, దేదీప్యమానమై వెలుగుచుండు, నా బ్రహ్మమును యెవరెవరు తమ తమ మనోనుసారముగా తమ కిష్టమైన, యేవిధ నామరూపములలో భజించిరో వారికి ఆవిధమైన నామరూపములతో నాభగవంతుడు ఫలంబొసంగి అను గ్రహించుచున్నాడు.

శ్లో॥ ఓంకార వాచ్య మాత్మానం సచ్చిదానంద లక్షణం
సమస్త మంగళోపేతం జగత్ప్రభు ముపాస్మహే॥

తా॥ ఓంకారముచేత చెప్పదగినవాడును, సత్తు, చిత్తు, ఆనందము, అను నవియే స్వరూపముగా గలవాడును, సమస్తమైన మంగళములతో గూడినవాడును, లోకములకు ప్రభువునగు పరమాత్మ నుపాసించెదము—

శ్లో॥ ఓంకారః పరమం బ్రహ్మ సర్వమంత్రేషు నాయకః
ప్రజాపతే ర్ముఖోత్పన్న స్తపస్సిద్ధస్య వైపురా॥

తా॥ ఓంకారము పరబ్రహ్మము, మంత్రములన్నింటిలోను నాయకమణి వలె ముఖ్యమైనది. ఆ యోంకారము, పూర్వము తపస్సిద్ధుడైన బ్రహ్మదేవుని ముఖమునుండి బయలువెడలినది.

శ్లో॥ ఓమి త్యుచ్చారణేనైవ వాచ్యమానీ యతే వరం
ఓమిత్యానీయ తద్బ్రహ్మ నమస్కార పదేనతు॥

తా॥ ఓం అని యుచ్చరించుట చేతనే వాచ్యమంతయు పరమపదమును బొందింపబడుచున్నది. నమస్కార పదముచేతను ఓం అని యా బ్రహ్మమును బొందింపబడవలయును.

శ్లో॥ అవాచ్యం ప్రణవస్యార్థం యస్తం వేద స వేదవిత్
ఓంకార ప్రభవో విష్ణుం స్త్రీనేత్రో వచసాం పతిః॥

తా॥ ఇట్టిదియని వచింపనలవిగాని, ప్రణవమనఁగా ఓం కారము యొక్క అర్థమునెవ్వడెఱుగునో, వాఁడే వేదములనెఱిఁగినవాడు, విష్ణువు-శివుడు, బ్రహ్మయను త్రిమూర్తులును ఓంకారమునుండి పుట్టినవారే.

శ్లో॥ ప్రణవం హీశ్వరం విద్యాత్సర్వస్య హృది సంస్థితం
సర్వవ్యాపిన మోంకారం మత్వాధీరో నశోచతి॥

తా॥ మనుజుడు స్మరణజ్ఞానమునకు స్థానమైన హృదయమందున్న యీశ్వరుని యోంకారముగా తెలిసికొనవలయును, ఇట్లుసర్వవ్యాపకమైన యోంకార మును తెలిసికొని పండితుఁడు శోకమును పొందడు.

శ్లో॥ అమాత్రోఽనంతమాత్రశ్చ ద్వైతస్యోపశమ శ్శివః
ఓంకారో విదితోయేన స ముని ర్నేతరోజన.

తా॥ పూర్వము చెప్పినప్రకార మోంకారమును, అకారరాది మాత్రలును విశ్వాది పాదములును లేనటువంటిదియు, సమస్త ద్వైతోపశమము గలదియు వగు పరమ మంగళ స్వరూపమునుగా తెలుసుకొన్నవాడే, పరమార్థతత్వమును మననము చేయు మహాముని ఇతరుడు కానేరడు.

శ్లో॥ ప్రణవో ధనుశ్శరోహ్యాత్మా బ్రహ్మతల్లక్ష్య ముచ్యతే
అప్రమత్తేన వేద్ధవ్యం శరవత్త న్మయో భవేత్.

తా॥ ఓంకారము, ధనుస్సు. జీవాత్మ, బాణము. బ్రహ్మము దానికి గురియని చెప్పబడుచున్నది. లోకములో గురిగొట్టువాఁ డెంత జాగరూకుడై బాణముతో గురిని గొట్టునో అంత జాగరూకత కలిగి జీవుని బ్రహ్మముగా ధ్యానింపవలయును. అపుడే జీవాత్మ పరమాత్మగా మారును.

శ్లో॥ ఓంకార ధ్వనినాదేన వాయో స్సంహరణాంతకం
యావద్బలం సమాదద్యాత్సమ్యక్ జ్ఞానలయావధి.

తా॥ ఓంకారధ్వనియొక్క నాదముతో ప్రాణవాయువును, మనస్సును సమన్వయపరిచి, బాగుగా ప్రాణమనస్సులు నాదమందు లయమును బొందువరకును బలమున్నంతవరకును సమాధానము చేయవలయును. (ధ్యానింపనలె ననుట)

శ్లో॥ ఆత్మాన మరణింకృత్వా ప్రణవం చోత్తరారణిం
ధ్యాన నిర్మథనాభ్యాసా ద్దేవం పశ్యే న్నిగూఢవత్.

తా॥ ఆత్మను క్రింది అరణినిగాను, ఓంకారమును మీది యరణినిగాను చేసి, ధ్యానమనెడి మథనముయొక్క అభ్యాసమువలన లోపల దాగియున్న యగ్నివలె స్వయంప్రకాశమానుఁడైన పరమాత్మను గనుగొనవలయును.

శ్లో॥ మృద్వాసనే సమాసీనో యతచిత్తేంద్రియ క్రమః
ఓమిత్యుచ్చారయేత్తావ న్మనో యావత్ప్రసీదతి.

తా॥ మెత్తనైన ఆసనమునందు కూర్చున్నవాడై చిత్తమును, యింద్రియముల సంచారమును నియమించి మనస్సును ప్రసన్నమగువఱకును ఓంకారమునుచ్చరింపవలయును.

శ్లో॥ ఓంకారేణ ప్లవేనైవ సంసారాబ్ధిం తరిష్యతి.

తా॥ జీవుడు ఓంకారమనెడి తెప్పచేతనే సంసారసముద్రమును దాటగలడు.

శ్లో॥ నాసాగ్రే దృష్టిమారోప్య హస్తపాదౌచ సంయమేత్
మన స్సర్వత్ర సంగృహ్య ఓంకారం తత్రచింతయేత్.

తా॥ ముక్కుచివర చూపునుంచి చేతులు, కాళ్ళు నియమింపవలయును. అన్నివిషయముల నుండియు మనస్సును నిగ్రహించి, యప్పుడోంకారమును చింతింపవలయును.

శ్లో॥ తమే తచ్చ జపన్నిత్యం బ్రహ్మ విద్బ్రహ్మసంజ్ఞకం
సర్వం తద్వేద్య మేవ స్యాత్సమహాత్మా మహా న్స్వరః.

తా॥ బ్రహ్మమను పేరుగల్ల, సీ యోంకారమును, నిత్యమును జపము చేయువాడు, బ్రహ్మము నెఱిఁగినవాడే యగును. అట్టివాని కిదంతయు తెలియ

దగినదియే యగును. అటువంటి మహాత్ముడు గొప్పవాడు అనగా అందరికంటె పైవాడగును.

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షర ధ్యానా ద్విష్ణు ర్విష్ణు త్వ మాప్తవాన్
బ్రహ్మా బ్రహ్మ త్వమాపన్న శ్శివతా మభజ చ్ఛివః.

తా॥ ఓంకారధ్యానము వలననే, విష్ణువు (విష్ణుత్వ) పాలకత్వమును, బ్రహ్మ సృష్టికర్తృత్వమును, శివుడు శివత్వమును పొందియున్నారు.

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షరో మంత్ర స్సర్వగస్సర్వ సంస్థితః
యచ్ఛ తంధ్యాయతే నిత్యం సద్విజాదధికోభవేత్.

తా॥ ఓం అనెడి, ఏకాక్షరమంత్రము, సర్వమును పొందియున్నది, అన్నింటి యందును నిండియున్నది. ఎవడైతే,నిత్యమా యోంకారమును ధ్యానించుచుండునో, వాడు బ్రాహ్మణునికంటె నధికుడగును.

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షరం ధ్యాయ న్యతిస్సంగవివర్జితః
జీవన్ముక్తో భవత్యంతే బ్రహ్మభూయాయకల్పతే.

తా॥ సర్వసంగములను విడుచుకొన్నవాడై ఓంకారమును ధ్యానించుచు జీవన్ముక్తుడై దేహాంతమందు బ్రహ్మమే యగును.

శ్లో॥ గాయత్రీ వేదమాతాచ వేదస్య ప్రణవః పితా
ప్రతి మంత్రం ప్రయోక్తవ్య మోమిత్యేత త్పరావరమ్.

తా॥ వేదముల తల్లి గాయత్రి, ఓంకారము వేదములకు తండ్రి. అన్నిటి కంటెను శ్రేష్ఠమైన యోంకారమును, ప్రతియొక్క మంత్రము నందును ప్రయోగించునది.

శ్లో॥ నివృత్తే స్సర్వదుఃఖానా మీశానః ప్రభురవ్యయః
అద్వైత స్సర్వభావానాం దేవస్తు ర్యో విభుస్స్మృతః.

తా॥ సర్వదుఃఖములు లేనివాడును, ఈశానుడును, ప్రభువును, అవ్యయుడును, సమస్తభావములను రహితమొనర్చు వాడును, దేవుడును, విభువును, తురీ

యుడును అగు నాత్మ, ప్రణవము యొక్క నాల్గవ పాదమగును. అట్టిదానియందు విలకడ కగులలాగున ముముక్షువులు ప్రయత్నింపవలెను.

శ్లో॥ తిలమధ్యే యథాతైలం క్షీరమధ్యే యథాఘృతం
పుష్పమధ్యే యథాగంధః ఫలమధ్యే యథారసః॥
కాష్ఠాగ్ని వత్ప్రకాశేత ఆకాశే వాయు వచ్చరేత్ ॥

తాత్పర్యము.—ఈ పై జెప్పినవన్నియు, వానికిచేయవలసిన క్రియలు చేయకపోవుటచే వానిలోగల సారము కనుపించుటలేదు. నువ్వులు గానుగయందాడుటచేత నూనెయును, పాలను పెరుగుచేసి మధించుటచే వెన్నయు, పుష్పమునుండి గంధముతీయు విధానమువల్ల పరిమళము గనుపించునట్లును, ఫలములనుండి రసమును, కట్టెను అరణిగా జేసి మధించుటవలన నిప్పును, ఆకాశమందు వాయువు వలెను, ఆత్మను చేయవలసిన ధ్యానజ్ఞానమథనాదులచే తనయొక్క బ్రహ్మతత్త్వము గనుగొనదగును—

శ్లో॥ తావదేవ నిరోధస్స్యా ద్యావత్తత్త్వం న విందతి
విదితే తు పరే తత్త్వే ఏకమేవానుపశ్యతి.

తా॥ ఎంతపర్యంత మపరోక్షజ్ఞానమెఱుగదో, అంతవరకు ఇంద్రియ నిరోధముగలవాడై ధ్యానానుష్ఠానముల చేయుచుండవలెను సర్వోత్తమమైన తత్త్వము తెలిసినమీఁద యొక బ్రహ్మమునే అంతటను జూడఁగలుగును.

శ్లో॥ నవచ్ఛిద్రాన్వితా దేహాః స్రవంతి కళికా ఇవ
నైవ బ్రహ్మాన శుద్ధస్స్యా త్పుమా న్బ్రహ్మ నవిందతి.

తా॥ దేహములు నవరంధ్రములతోఁగూడినవి, చిల్లులుపడినకుండవలె జ్ఞానమును స్రవింపజేయుచున్నవి. కాబట్టి ఆత్మను తెలుసుకొనడు, (అందువలన) బ్రహ్మము శుద్ధమైనదికాదనికాదు. అనఁగా శుద్ధమే. ఇందువలన యింద్రియ నిగ్రహము లేనివారి జ్ఞానమంతయు, బెజ్జముపడిన కుండలోగల జలము కారిపోవునట్లు నశించుచున్నది. అట్టివారికి తన ఆత్మను దర్శించుట కవకాశముగలుగదు. వైరా

గత్రముయొక్క ప్రయోజనము దీనివల్ల తెలిసికొనవచ్చును. ఇపుడు అధర్వశిఖోపని షత్తున యీ ప్రణవమునే "తారకమ"ని తెలుపబడినది.

మూ॥ దేవాశ్చేతి సంధత్తాం సర్వేభ్యో దుఃఖభయేభ్యః
సంతారయతీతి తారణాత్తారః.

తా॥ సకల దేవతలును ప్రణవస్వరూపమే, సమస్త దుఃఖములనుండియు సకల భయములనుండియు తరింపజేయునదిగా యుండుటంబట్టి తారణమనబడును. తారణము చేయుటవలన తారక మనఁబడును, మరియు శ్రీ కాశీయందు పరమ శివుండు నచట ప్రాణము వీడిపోయెడు ప్రాణులకు యీ ప్రణవమను తారక మంత్రము నుపదేశించియే బ్రహ్మపదమునకు చేర్పించుచున్నట్లు తెలిపెడు శ్రీ పద్మ పురాణాంతర్గత శ్రీ మాఘపురాణమున నుపదేశించినది చూడుడు.

శ్లో॥ కాశీపతిః కారుణికః కరాభ్యా మాదాయమూర్ధాన మ
తీవతాసాం, ఆగమ్యవేగా ద్యుగపచ్చ తాసా మోం
కార మోంకార యతిస్మ కర్ణే॥

తా॥ కాశీ విశ్వేశ్వరుడు, మృగశృంగుని భార్యలయందు కనికరముగల వాడై, వారితలలు తనచేతితో లేవనెత్తిపట్టుకొని, ఆ నలుగురి చెవులయందును యేకకాలముననే, ఓం, ఓం, అని వారిచెవులలో తారకమంత్రమయిన ప్రణవమును ఉపదేశముచేసెను. అపుడు వారు ముక్తులై స్వప్రకాశమగు శివపదము నొందిరి. అనగా మోక్షమునొందిరి, ఇందువల్ల స్త్రీలకు ప్రణవధ్యానము చేయవచ్చునా? యని సందేహముగలవారికి సంశయ నివృత్తికాగలదు. కావున, సామాన్యులగు మనుష్య ప్రాణుల మాటలను నమ్మవలయునా? లేక సర్వేశ్వరుండగు పరమేశ్వరుని వాక్య ముల విశ్వసింపవలయునా? యను తత్త్వము దీనివల్ల తెలిసికొనదగును. వేదము లున్ను, వేదపురుషుడగు సర్వేశ్వరుడున్ను, స్మృతులున్ను, స్మృతి కర్తలగు పరమ ఋషులున్ను యిట్లు చెప్పుచుండగా యికను సందేహము యేల కలుగ వలయును. ఓమ్.

అనుబంధము

(పంచప్రాణములు)

శ్రీ భగవద్గీతలో జీవన్ముక్తులు యేలాగున ద్వంద్వములగు దృశ్య వ్యవహారములనుండి విముక్తులు కావలసియుందురో, దృశ్యవృత్తులగు సుఖ దుఃఖము లెట్లు తమలో చేరకయుండవలసియుండునో ఆవిషయమై, శ్రీ కృష్ణభగవాను డుపదేశించిన యీ క్రింది శ్లోకముల నపుడప్పుడు పఠనము చేయుచుండిన ప్రకాశము దగ్గరకు అంధకారమేలాగున చేరజాలదో, అట్లు స్వమహిమలో నిలచిన, ప్రకృతి యొక్క శుభా శుభములచే భావమునకు మార్పుగలుగదు. ఇట్టి అనుసంధానము చేతనే, ప్రకృతిలో తగుల్కొనక నిరంతరము అఖండానంద బ్రహ్మభావము లోనే కాలము గడుపవచ్చును.

శ్లో॥ మాత్రాస్పర్శాస్తు కౌంతేయ శీతోష్ణసుఖదుఃఖదాః
ఆగమాపాయినో నిత్యా స్తాంతితిక్షస్వ భారతీ
అ. 2 శ్లో॥ 14

తా॥ భరత కులమునందు పుట్టినవాడవగు నోయర్జునా! ఇంద్రియములకు శబ్దము మొదలగు విషయములతో గలిగిన సంయోగము లైతే, శీతము ఉష్ణము సుఖము దుఃఖములను యిచ్చుచున్నవి, అవి రాకపోకలు గలవి కావున నశించునట్టివి. అందువల్ల నా శీతోష్ణములను సహింపుము. ఇందువల్ల శీతోష్ణ సుఖ దుఃఖములు ప్రపంచములో గలవనియు, అవి దినరాత్రులవలె వచ్చిపోవుచుండు ననియు అందువల్ల స్థిరముగా యుండవనితలంచి సహించుటయే సంయమిల ధర్మము.

శ్లో॥ త్రైగుణ్య విషయావేదా నిస్త్రైగుణ్యో భవార్జున!
నిర్ద్వంద్వో నిత్యసత్వస్థో నిర్యోగక్షేమ ఆత్మవాన్.
అ. 2 శ్లో. 45

తా॥ ఓ యర్జునా! వేదములు త్రిగుణములను బోధించునవి కావున, నీవు త్రిగుణాతీతుడవున్ను. శీతోష్ణాది ద్వంద్వములు లేనివాడవును, సర్వకాలములయందు

సత్వగుణము నాశ్రయించి గుణత్రయాతీత మాత్మయందు నిలుకడ గలవాడవును, యోగక్షేమములగూడ తలంచనివాడవును, కేవలము ఆత్మజ్ఞానము మాత్రము గలవాడవు నగుము.

శ్లో॥ న ప్రహృష్యే త్ప్రియం ప్రాప్య నోద్విజే త్ప్రాప్యచాప్రియమ్
స్థిరబుద్ధి రసమ్మూఢో బ్రహ్మ విద్బ్రహ్మణి స్థితః
అ. 5 శ్లో. 20

తా॥ అపరోక్ష జ్ఞానమందు స్థిరమైన బుద్ధిగలవాడును, మోహము లేనివాడును అయిన బ్రహ్మజ్ఞాని, నిరతిశయానంద బ్రహ్మమునందు యున్నవాడును ఇష్టమును ప్రాప్తించిన సంతోషింపగూడదు. అనిష్టము సంప్రాప్తమయిన శోకింపగూడదు. ఇది ప్రకృతియొక్క స్వభావమనియో లేక తనయొక్క సంస్కారమనియో తలంచి నిశ్చలముగా నుండవలయును.

శ్లో॥ యోనహృష్యతి న ద్వేష్టి నశోచతిన కాంక్షతి
శుభాశుభ పరిత్యాగీ భక్తిమాన్య స్సమేప్రియః
అ. 12. శ్లో. 17

తా॥ ఎవడు ఇష్టవస్తులాభమునందు సంతోషింపడో, అనిష్టవస్తుప్రాప్తి యందు ద్వేషింపడో, ప్రియవియోగమునందు వ్యసనము, నొందడో, అప్రాప్తమగు దానిని కోరడో, ఎవడు శుభాశుభ కర్మలనుగూడ చేయుటకో ఆసక్తి లేనివాడుగ యుండునో, శుభాశుభ ఫలములనుగూడ సమముగ జూచునో, ఎవడు సర్వదా భగ ద్భావము గలవాడో, వాడు నాకు యిష్టుడు. ఇచట "భక్తిమాన్" అని ప్రయోగించు టచే సదా భగవద్భావములో నిలుకడ గలవానికి యితరకర్మలతో సంబంధము అక్కరలేదు. ఇచట "సమేప్రియః" అని ప్రయోగించుటచేత "నాకు ప్రియుడు" అంతేగాని నాపై "ప్రీతిగలవాడు" అని ప్రయోగించలేదు. ఇందువల్ల భక్తి గలిగి యుండిన చాలదు. భగవంతుడు తనపై ప్రీతిగలిగి యున్నాడా? లేదా? యని బాగుగా జ్ఞాపకము జేసికొనవలయును, అది దీనిలో గల కీలకము,

శ్లో॥ బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా నశోచతి న కాంక్షతి,
సమస్సర్వేషు భూతేషు మద్భక్తిం లభతే పరామ్.
అ. 18 శ్లో. 54

తా॥ బ్రహ్మసాక్షాత్కారము గల జ్ఞాని, పొందఁబడిన ఆధ్యాత్మ ప్రసన్నత్వ భావము గలవాడు దేనిని గురించిన్ని దుఃఖింపడు. పొందని దానిని కోరడు. లేక ప్రాప్తించిన దానినిగూర్చి సంతోషింపడు. సకలములగు ప్రాణులయందు సముడై అనగా సకలభూతములయందలి సుఖమునుగాని దుఃఖమునుగాని, తన సుఖ దుఃఖములవలె జూచువాడై యుండును. అందువల్ల సర్వోత్తమమైన భగవద్భక్తిని పొందుచున్నాడు. (భగవన్మయుడగుచున్నాడు.) ఓమ్.

ఓమ్

శ్రీ కృష్ణ కరుణారసము

శ్లో॥ నేహాభి క్రమనాశోఽస్తి, ప్రత్యవాయో న విద్యతే
స్వల్పమప్యస్య ధర్మస్య, త్రాయతే మహతో భయాత్. ౧
అ. 2 శ్లో. 40

తా॥ ఈ గీతాపఠనమందు క్రమనాశమను దోషములేదు. అనగా గీతాపఠనము ప్రారంభించి మధ్య కొన్నిరోజులు చేయకపోయినను దోషములేదు. అంతే గాదు. ఉచ్చారణదోష మేదైనను గలిగిన భగవద్భక్తిగలిగియుండిన అట్టి దోషమున్ను లేదు. కొందరిలాగున చెప్పుదురు. గీతాపారాయణము ప్రారంభించిన తప్పక ప్రతిరోజున్ను చేయవలయుననియు స్పష్టముగా ఉచ్చరింపవలయునని చెప్పుటచే సామాన్యులు భయపడి గీతాపారాయణమును ప్రారంభింపకయే కాలము గడుపుచున్నారు. అట్టి భయ మక్కరలేదని, భగవంతుడే తెలిపియున్నాడు.

దీనివలన క్రమముగా పఠనముచేయవలసిన అవసరములేదని అభిప్రాయముగాదు. అనివార్యకార్యము తటస్థించినచో ఒకవేళ తప్పిపోయినను అది పాపమని తలంప నక్కరలేదు. అలాగున అనుష్ఠానములోగూడ తప్పిదముగలిగిన భయపడనక్కర లేదు. ఈ గీతాపఠనముగాని, బ్రహ్మనిష్ఠగాని మిక్కిలి స్వల్పమైనను అది మిగుల గొప్పదియైన జననమరణ ప్రవాహరూపమగు సంసారభయమునుండి రక్షించు చున్నది. సముద్రముదాటుటకు సముద్రమంత విశాలమగు ఓడ యెట్లు అక్కర లేదో, చిన్నదగు పడవవలన యెట్లుదాటవచ్చునో, మహారణ్యమును చిన్నదగు నిప్పు యేలాగున కాల్చివేయునో, అలాగున అజ్ఞానారణ్యమును ఈ గీతాపారాయణ జ్ఞానాగ్ని కొంచెమైనను భస్మమొనర్చును.

శ్లో॥ యావానర్థ ఉదపానే, సర్వతః సంప్లుతోదకే
తావాన్ సర్వేషు వేదేషు, బ్రాహ్మణస్య విజానతః. అ॥ 2
శ్లో. 46

తా॥ దాహముగలవానికి ప్రపంచములో గల గంగా, యమున, సింధు, గోదావరి మొదలగు మహానదులలో గల జలమంతయున్ను, అలాగున పుష్కరాది సరోవరములలో గల తీర్థమంతయు, ఇకలోకములోగల కూపాదులలోని జలమం తయు, యెట్లవసరములేదో ఒక్కలోటా నీళ్ళు మాత్రము చాలునో, అ లాగున, ఆకలిగలవానికి ప్రపంచములో పండుచుండెడి కోట్లకొలది పుట్ల గోధుమలుగాని, బియ్యముగాని, జొన్నలుగాని, సజ్జలుగాని, రాగులుగాని యెట్లు అవసరములేదో, యేదైన కొంత అన్నముమాత్రము చాలునో, అదేరీతిగ రోగముగలవానికి ఆయుర్వే దములో చెప్పబడిన ఔషధములన్నియు పథ్యమంతయు యెట్లక్కరలేదో అలా గున, అజ్ఞాన దాహము గలవానికి ఒక్క భగవద్భక్తియు, తాపత్రయముగలవానికి ఒక అనుష్ఠానమున్ను, భవరోగముగలవానికి ఒక అభ్యాసమున్ను యుండిన చాలును ఇట్టి భగవద్వాక్యములపై విశ్వాసముగలిగి యుండవలయును. అట్లుగాక అపారమగు వేదములలో చెప్పబడిన అనుష్ఠానములన్నియూ చేయవలసిన పనిలేదు. ఈసత్యము తెలియకనే, కొందరు కుయుక్తులు మీకష్టాంగ యోగము వచ్చునా! సప్తజ్ఞాన భూమికలు తెలుసునా! కపాలాది ఆసనములు వచ్చునా! సాంఖ్యతత్వ ములు 24 నేర్చుకున్నారా! స్మరణాది నవవిధ భక్తులు శీలించినారా! తారక సాంఖ్య

మనస్కాదులు తెలుసునా? ఈలాగున చెప్పుచూ, భక్తులను భయపెట్టుదురని తలంచియే, భగవంతుడు కరుణించి భయపడనక్కరలేదని తెలుపుటకు కారణమైనది. అయితే దాహము గలవానికి ఒకలోటా తీర్థమున్ను, ఆకలిగొన్నవానికి కొంత అన్నమున్ను, రోగము గలవానికి ఒక ఔషధమున్ను దానికి తగిన పథ్యమున్ను లేనిచో యెట్లు దప్పియు ఆకలియు రోగమున్ను శమించవో అదిన్ని జ్ఞాపకము జేసుకొనవచ్చును. అట్టి ఒక్క అనుష్ఠానము మాత్రము గలిగియుండవలయునని దీనియొక్క భావము.

శ్లో॥ యదా తే మోహకలిలం, బుద్ధిర్వ్యతి తరిష్యతి,
తదా గంతాసి నిర్వేదం శ్రోతవ్యస్య శ్రుతస్యచ. శ్లో. 52. 3

తా॥ ఓ యర్జునా! యెపుడు నీ యొక్క బుద్ధి మూల ప్రకృతిని దాటునో అపుడు వినతగిన యర్థమున్ను, ఇదివరలో వినిన యర్థమును బొందగలవు. అపుడే బుద్ధి పర్యంతము గల సమస్త విషయములలోను విరక్తి గలుగును. ఇది ముముక్షువులకు గల సందేహమును నివృత్తింప జేయుచున్నది. ఇంతవఱకు ధ్యానానుష్ఠానములు చేసియు నిర్విషయము, నిశ్చలత్వము గలుగక పోవుటకున్ను బ్రహ్మ సాక్షాత్కారము గలుగకపోవుటకున్ను కారణము దీనియందు నిరూపించబడినది. బుద్ధి యెంతవరకు త్రిగుణాత్మకమగు మూలప్రకృతిసైన కాలుష్యమును దాటలేదో, అంతవరకు ఆత్మసాక్షాత్కారము గలుగదనియు, ఇదివరలో గురుముఖమునుండి వినిన యర్థము గోచరముకాదనియు యెపు డాత్మ మూడు గుణములగు ప్రకృతినిదాటునో అపుడే యిదివరలో శ్రవణముజేసినదానియొక్క యర్థము గోచరమగుననియు, అపుడు యిక చూడవలసిన శాస్త్రములుగాని వినవలసిన భాగములుగాని, చేయవలసిన అనుష్ఠానములుగాని మిగిలియుండలేదని అనుభవ - జ్ఞానము గలుగును.

శ్లో॥ యదాసంహరతే చాయం కూర్మోఽంగానీవ సర్వశః
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థేభ్య స్తస్య ప్రజ్ఞా ప్రతిష్ఠితా, 2
శ్లో. 58

తా॥ ఈ శ్లోకము దృష్టాంతపూర్వకముగా సంయమియొక్క లక్షణమును దెలుపుచున్నది. తాబేలు యేలాగున తనకు యిష్టమువచ్చినపుడు శిర చరణా ద్యవ

యవములను లోసికి ముడుచుకొనునో, అలాగున ధ్యానయోగి తాను తలంచినపు డెల్ల త్వక్చక్షు శ్రోత్ర, జిహ్వాఘ్రాణములనెడు జ్ఞానేంద్రియములను, వాక్పాణి పాద పాయు ఉపస్థులనెడు కర్మేంద్రియములను స్వాధీనములో నుంచుకొనుటకు శక్తి గలిగియుండునో, అలాగున అంతరింద్రియములను గూడ వశములో నుంచుకొను యోగ్యత గలుగునో అట్టివానియొక్క జ్ఞానము చలనములేనిదిగా యుండును. ఇట్టి అవస్థ గలుగునపుడే స్థితప్రజ్ఞుడగును. అనగా చలనములేని జ్ఞానముగలవాడగును. కావున యిట్టి ఇంద్రియముల నిగ్రహము తమకు గలిగియున్నదాయని ప్రతి ముము క్షువున్ను సాధకులున్ను సదా జ్ఞాపకములో యుంచుకొనవలయునని యుపదేశించబ డెనది. తాబేలుయెండు ఆకులున్న ప్రదేశమున సంచరించునపుడు ఆశబ్దమును లక్ష్య మును జేసికొని నక్కలు, కుక్కలు, మొదలగు జంతువులుగాని లేక కిరాతకులుగాని దానినిపట్టుకొనెడి స్వభావముగలవు ఈతత్వమునెరింగి యెచటయెపుడు తన కపా యము గలుగునని తోచునో, ఆపుడు కూర్మము కరచరణాది అవయవములను లోనికి ముడుచుకొని ఒక రాయువలెయుండును. అందువల్ల దానికి యే అపాయ మున్ను గలుగదు. మరియు అదినీటిలోను భూమిలోను సమానముగా జీవింప గలుగును అలాగున యే యింద్రియము లే విషయములపై బోవుచున్నవో తెలిసి కొని దానిని హృదయములోనికి యిమిడించు శక్తిగల నిష్ఠగలవాడై యేకాంత ము లోనూ, లేక సంసారుల మధ్యలోనుండినను సాధకునకు అపాయము గలుగదు.

శ్లో॥ ఇంద్రియాణాంహి చరతాం । యన్మనోఽను విధీయతే
తదస్యహరతి ప్రజ్ఞాం।వాయుర్నావ మివామ్భసి॥
శ్లో. (౨) 67

తా॥ ఎవనియొక్క యింద్రియములు విషయములతో ప్రవర్తించునో వానికి గల అపాయము యీశ్లోకము తెలుపుచున్నది. సముద్రమున ప్రయాణము చేయు ఓడ, తుపానులో చిక్కుకొనిన యెట్లు మునిగిపోవునో, అలాగున సంసారవిషయ సాగరములో ప్రవర్తించువానియొక్క ప్రజ్ఞనశించిపోవును. నావికులు యేలాగున తుపానుయొక్క చిహ్నము కనుపించునపుడు, ఓడను లంగరువేసి నిలువుటగాని లేకరేవులోనికిచేర్చుటగాని యెటులచేయుదురో, ఆలాగున విషయరూప లాంఛనములు

గనుపించిన సాధకుడుగూడ అట్టిస్థలమునుండి తప్పించుకొనుటగాని, లేక శక్తిగలిగి యుండిన మనోనిగ్రహము జేసుకొనుటగాని జేయవలయును లేనిచో తనయొక్క జ్ఞానమునశించిపోవును. ఈ తత్వమెరింగిన మనస్సుగదా ప్రధానము యింద్రియములు యేవిషయములో ప్రవర్తించిన నేమి దోషమని యడుగువారు కలియుగమున యేర్పడగలరని తలంచి భగవంతుడు తన భక్తులు, యెచ్చోటనైన అజాగ్రత గలిగివర్తించి, చెడుపోవుదురేమోయని తలంచి యిట్లు కరుణారసముతో యుపదేశించడమైనది.

శ్లో॥ ఏషా బ్రాహ్మీ స్థితిః పార్థ నైనాం ప్రాప్యవిముహ్యతి
స్థిత్వాஉస్యామన్తకాలేஉపి బ్రహ్మనిర్వాణ మృచ్ఛతి. ౭
శ్లో. 72

తా॥ ఓ యర్జునా ! ఈస్థితప్రజ్ఞుని గురించి చెప్పినదంతయు బ్రహ్మవిషయమైనది. ఇటువంటి బ్రహ్మనిష్ఠను బొందినవాడు మరల మోహమును జెందడు. మరియు నో యర్జునా! ఈ బ్రహ్మనిష్ఠను ముసలి తనమందవలంబించినను తప్పక మోక్షమును పొందును. ఈశ్లోకము వృద్ధులగు ముసలమ్మలను గురించియు, ముసలయ్యలను గురించియు కరుణతో జెప్పడమైనది. యౌవ్వన కాలమంతయు సంసారములో గడిపి, ధనమంతయు పుత్రాదులకు స్వాధీన పడిన తర్వాత యేదో ఒక గొప్ప పుణ్యవిశేషముచే జిజ్ఞాసయు భక్తియు గలిగిన వారిని గురించియు చెప్పడమైనది. భయపడనక్కరలేదు. అంత్యకాలమైనప్పటికైనను బ్రహ్మచింతన గలిగిన చాలును, అనగా ప్రాణము కంఠగతమైన సమయమందైనను బ్రహ్మవిచారము గలిగిన చాలునని భక్తులపై జాలిగలిగి దెలుపడమైనది. దానిచే గలిగెడు ఫలితము స్వల్పమైనదిగాదు. "బ్రహ్మనిర్వాణ మృచ్ఛతి" అని తెలుపుటచే సాక్షాద్బ్రహ్మమునే పొందగల్గును అని వచించిరి. అయితే చిన్నకాలమునుండి గాని, యౌవ్వనకాలమందుగాని ధ్యానము చేయువారిని గురించి మరలజెప్పవలయునా యని భావము అయితే వారికిన్ని, వీరికిన్నియేమి భేదమనగా! ఒకడు శ్రీ వెంకటేశ్వర దర్శనమునకు యుదయమునుండి, స్నానాద్యనుష్ఠానములు జేసి దేవాలయములో కూర్చున్నాడు. వానికి తలుపుదీయునపుడు దర్శనము లభించునని నమ్మకము గలిగి యుండును. మరియొకడు దర్శన ఘంటానాదము

ు దూరమునుండి పరుగెత్తివచ్చెను. యుదయమునుండి నిరీక్షించువానికిన్ని ుకిన్ని యేకకాలముననే దర్శనము లభించెను. అయితే వీడు దర్శనము లభించా ? లేదా! యని భయముతో గూడియుండెను. మొదటి వానికి అట్టిదిగులు ంత్రము యుండలేదు.

అంతేభేదము, మొదటివానికి భయములేక పోవుటయు దేవాలయ ూతులన్నియు చూచి ఆనందించుటయు సిద్ధించెను. రెండవవానికి అది ు. అలాగున బాల్యయౌవ్వనాదులనుండి బ్రహ్మవిచారము చేయువారికి యీ హమందుండు నపుడే బ్రహ్మానుభవజ్ఞానానందము గల్గును. భగవద్విభూతియు చి ఆనందింపవచ్చును. ఇతరులకుగూడ చెప్పవచ్చును, అదేవిశేషము. రెండవ ుకి అట్టిభాగ్యములేదు, లేక ఒక అన్నసత్రమునకు ఒక అతిథి ఉదయముననే తనపేరు దాఖలాజేసుకున్నాడు వాడు సత్రములోనే స్నాన, ధ్యాన పారాయ ు జేసికొని భోజనవిషయములో నిశ్చింతగలిగియుండెను ఇంకొక బాటసారి రమునుండి నడుచుచూ భోజన ఘంటకొట్టిన సమయమునకు పరుగెత్తివచ్చెను. ుతే దారిలో అన్నముదొరకునా! లేదా యను దిగులుతో వచ్చెను. యుభయుల ్న భోజనము యేకకాలములోనే లభించెను. పైజెప్పినభేదము యుభయుల ్న గలిగియున్నట్లు, ఈ మోక్షవిషయములో చిన్నకాలమునుండి అనుష్ఠానము ానికి, ముసలితనము వచ్చినతర్వాత ప్రవేశించినవానికిన్ని గలదు ఈవాక్యము ురము జేసికొని మంచికాలము వ్యర్థముగా బోగొట్టకూడదు మరియు అంత్య ముననమనస్సుభగవద్విషయములో ప్రవర్తించిన, యెట్లు మోక్షముగలుగునని పడనక్కరలేదు. పరుసవేది సంబంధముచే ఇనుము అపుడే యెట్లు సువర్ణ ునో, ఆలాగున భగవంతునిలో మనస్సుయెపుడు లయమగునో అపుడే వాని క్క జన్మ జన్మాంతర కర్మ నశించి భగవన్మయుడగును. అనగా ముక్తు ు. అజామిళాఖ్యలే దీనికి తార్కాణము.

శ్లో॥ ఇన్ద్రియస్యేన్ద్రియస్యార్థే । రాగద్వేషౌవ్యవస్థితౌ
తయోర్నవశమాగచ్ఛే । త్తౌహ్యస్య పరిపన్థినౌ॥ 2
అ. 3. శ్లో॥ 34

తా॥ ఇష్టవస్తువు నందలి ప్రీతియు అనిష్టవస్తువునందలి ద్వేషమున్ను, లేక ఇష్ట మనుష్యునియందు ప్రీతియు అనిష్ట మనుష్యునియందప్రీతియు, ప్రతి యింద్రియముల యొక్కయున్ను శబ్దాదివిషయముల యందుంటున్నవి. కావున ఏకారణము వలన ఆ రాగద్వేషములు యీపురుషునికి అన్నిటికిన్ని అడ్డుతగులుచున్నవో, అందువల్ల అవి శతృవులుగా తలంచవలయును. ఆ కారణమువలన రాగద్వేషములకు అధీనత్వమును పొందగూడదు. రాగమున్ను దేషమున్ను యేకైకాత్మభావమునకు అనగా సమత్వమునకు అడ్డుగలుగజేయుచుండును. అవి అఖండాత్మను వేరుపఱచును. రాగమునకు లోబడినను అదిన్ని బంధము. శ్రీరామచంద్రుడు వనమున బంగారు లేడిని జూచి, దానియందు రాగము గలిగినందుచే క్రమముగా అమృగ మేలాగున, చిన్న చిన్నగ, అరణ్యమధ్యములోనికి శ్రీరాములవారిని తీసికొనిపోగల్గెనో, ఆలాగున దేనియందైనను రాగముగలిగిన అదిన్ని అజ్ఞానారణ్యమధ్యమునకు తీసికొనిపెళ్ళును. ద్వేషముచేత కంసునికి యెచ్చోటను యెల్లపుడును శ్రీకృష్ణుడే కనుపించుచుండెను. అట్టిద్వేషభావనవల్లనే అతడున్ను నశించెను. కావున ముముక్షువులు, విరక్తులు, భక్తులు రాగద్వేషముల పొందనీయక చూచుచుండవలయును. మనస్సు యనెడి పక్షికి 1 రాగము. 2. ద్వేషము. అను పక్షములు గలవు. వీనివల్లనే మనస్సు, రాగము పైకిగాని, ద్వేషముపైకిగాని యెగిరిపోవుచుండును. ఆరెండురెక్కలను కోసివేసిన అపక్షి యెగరజాలనట్లు, రాగద్వేషములను వివేక ఖడ్గముచేత ఛేదించినచో, మనస్సు దశ్యముపై నెగరజాలదు.

శ్లో॥ తస్మాత్త్వ మింద్రియాణ్యాదౌ । నియమ్య భరతర్షభ
పాప్మానం ప్రజహి హ్యేనం జ్ఞానవిజ్ఞాన నాశనమ్. ౘా. శ్లో. 41

తా॥ ఓ అర్జునా : ఏకారణమువలన కోరికలు గలిగి మనస్సును మోహపెట్టుచున్నవో, ఆకారణమువలన నీవు మొట్ట మొదటనే యింద్రియనిగ్రహమును జేసుకొనుము. కోరికయే స్వభావముగల ఆ మనస్సు దైవజ్ఞానమునుగూడ నశింపజేయును. కావున అట్టికోరికను ప్రయత్నపూర్వకముగా విడిచిపెట్టుము. దీనియందు కామమునుగురించి విస్తరించి చెప్పడమైనది. అదిసామాన్యమైనదిగాదు. జ్ఞానమును విజ్ఞామునుగూడ నశింపజేయును. దీనియొక్క స్వరూపమునుగురించి పైశ్లోకమున "దుష్పూరేణానలేనచ" అని వర్ణించినారు. కోరికలు గలిగిన అది పూర్తిచేయు

టయు సాధ్యముగాదనియు, అది సముద్రమువంటిదనియు, యెన్నియో మహానదుల జలములచే పూరింపబడినను, ఇకను ఆసాగరము నిండి యుండలేదు. అలాగున నవద్వారములతో గూడిన దశేన్ద్రియములను నదులచే, సర్వవిషయముల ననుభవించినను దానికి తృప్తి గలుగదు. మరియు దానిని "అనలేనచ" అనిగూడ భగవంతుడు వర్ణించినాడు. ఆ అగ్నిలో హోమద్రవ్యములు సమిధలు యెంతకెంతకు వేసెదరో, అగ్ని అంతకంతకు పెరుగునేగాని తరిగే స్వభావములేదు. అలాగున కోరికలు యెన్నెన్ని అనుభవించినను, లేక యెన్నెన్ని సమకూర్చినను మరల మరల అది పెరుగునేగాని, శాంతినొందదు. కట్టెలు వేయనిచో, నిప్పు యేలాగున స్వయముగా చల్లారునో అలాగున కోరికలు పుట్టనీయక వైరాగ్యము గలిగి యుండిన మనస్సు శాంతిని నొందును.

శ్లో॥ నిరాశీర్యత చిత్తాత్మా త్యక్త సర్వపరిగ్రహః,
శారీరం కేవలం కర్మ కుర్వన్నాప్నోతి కిల్బిషమ్.

అ. 4 శ్లో. 21

తా॥ ఆశలేనివాడును, నియమింపబడిన చిత్తమును దేహమునుగలవాడును, పరవస్తు పరిగ్రహము మొదలగు సమస్తములను విడిచినవాడును, శరీరము నిలుచుటకు మాత్రము తగిన పాపములేని కర్మమును జేయువాడును అగు జిజ్ఞాసువు సంసారమున బంధమును పొందడు, ముముక్షువైనవాడు భోగములను యెంతకెంతకు తగ్గించునో, అంతకంతకు యోగమున కనుకూలపడును. ముక్తికి అనుకూలమగు భక్తి గలిగి యుండవలయును. అట్టి భక్తికి మాత్రము పాపములేని కర్మలు చేయుట బంధముగాదు. అదిన్ని దేహతపస్సుగా తలంచవలెను. ఆదిన్ని జీవించుట కెంతమాత్రము గావలయునో అంతమాత్రమే సంపాదింపవలయును. అంతేగాని ఆశ పెరిగి సంపాదింపవలయునని తలంపు యుండరాదు. శ్రీ కబీరుదాసుగారు శ్రీతిరువళ్ళూరు నాయనగారు, శ్రీ వీరబ్రహ్మయ్యగారు మొదలగు మహాబ్రహ్మనిష్ఠులు శ్రీభగవంతు డుపదేశించిన వృత్తిని అవలంబించి జీవించిరి. ఇతరులపై ఆధారపడియుండునట్లగాని, ఇతరులను యాచించి జీవించుటగాని మంచిదిగాదని శ్రీకృష్ణభగవానులు భక్తులపై ప్రేమగలిగి ఉపదేశించెను. పరవస్తుపరిగ్రహముచే దాతలయొక్క పాపము వస్తువులతోగూడ వచ్చును. లేక అస్వాతంత్రతుల్లై

యుండవలయును. అది భూమి మక్తాకౌలకు జేసెడి కృషివంటిది. లేక వడ్డీధనముచే వ్యాపారము జేయు నట్లుండును. పక్కగ వ్యవసాయముచేసి జాగ్రతతో వ్యాపారము జేసి సంపాదించినచో అసలుదార్లకు యిచ్చి మిగిలినదానిచే జీవించుకొనవచ్చును. అలాగున బహుజాగ్రతగలిగి వ్రతనిష్ఠతో బ్రహ్మనిష్ఠ జేసినచో అంత లోపము గలుగదు. లేనిచో ముముక్షువులు బద్ధులగుదురు. జీవితము సౌఖ్యము గా జూచుదురేగాని, ఆత్మలో గలిగెడు కొఱతను సామాన్యులు జూడజాలరు. స్వల్ప ధనముగలవారు దానిని ఆడుమానముబెట్టి, ధనముతీసుకొని ఆడంబరముగా వివాహాదులు జరిపి సుఖముగా భోజనముచేసిన ఆ అప్పును తీర్చ శక్తిలేనిచో, క్రమముగా వడ్డిపెరిగి పూర్వముంతిన ధనమునుగూడ దాఖాచేసి అసలుదారుడు స్వాధీనపరచుకొనును. అలాగున పరుల యాశ్రయముచే భోజనాది సౌఖ్యములలో సంతసించి కాలముగడిపెడు ముముక్షువులు చాల జాగ్రతగలిగి వ్రతనిష్ఠలు సల్పవలెను. లేనిచో పూర్వపుణ్యముగూడ నశించిపోవును - అని శ్రీకృష్ణుడు నిండా జాలిగలిగి తెలిపినాడు.

శ్లో॥ ఇహైవతైర్జితస్సర్గో, యేషాం సామ్యేస్థితం మనః
నిర్దోషంహి సమంబ్రహ్మ, తస్మాద్బ్రహ్మణి తేస్థితాః, ౧౦
అ. 5 శ్లో. 19

తా॥ ఎవరియొక్క మనస్సు సమస్త భూతములయందును వెలుగుచుండు పరమాత్మయొక్క సమభావమునందున్నదో, వారిచేత యీ లోకమునందే జనన మరణములు జయింపబడెను. ఏ కారణమువలన అన్నిటిలోనుయుండు బ్రహ్మము యేకమై ప్రకృతి దోషరహితమైనదో, ఆకారణమువలన ప్రకృతిని జయించినవారగువారు సదా బ్రహ్మమునందే యున్నవారు ఈ శ్లోకమునందు 'ఇహ' ఏవ, — అని ప్రయోగించుటవల్ల, ఇచ్చటనే యీ దేహ ముండువప్పుడే ప్రకృతి రహితులు కావలయుననియు, ఇచ్చటనే సర్వాత్మకత్వమగు బ్రహ్మసాక్షాత్కార జ్ఞానము గలుగవలయుననియు ముముక్షువులపై కరుణతో శ్రీభగవంతుడుపదేశించడమైనది. ఇదియే జీవన్ముక్తియొక్క స్వరూపము. జీవించియున్నపుడే బాహ్యాభ్యంతర సకల బంధనములనుండి విముక్తుడు గావలయును. ఈ విషయమై దార్ఢ్యముకొఱకు మఱియొక శ్లోకముచేతను గూడ బోధించుచున్నది.

శ్లో॥ శక్నోతీహైవయస్సోఢుం, ప్రాక్ఛరీర విమోక్షణాత్
కామక్రోధోద్భవం వేగం, సయుక్తస్స సుఖీనరః. ౨౩
శ్లో. 23

తా॥ బ్రతికియున్నకాలమునందే యే పురుషుడు దేహమును విడుచుటకంటె పూర్వమునందే, కామక్రోధములు కారణములు గాగల వేగమును సహించుటకొరకు సమర్థుడగుచున్నాడో, అటువంటి సాధకుడు యోగసిద్ధిగలవాడును అనగా ఇన్ద్రియ జయముగలవాడు జ్ఞానసుఖమునుగలవాడు అగుచున్నాడు. రవియందుగూడ "శక్నోతీహైవ" యనియు "ప్రాక్ఛరీర విమోక్షణాత్" యనియు ఉపదేశించుటవల్ల, ఈ లోకమునందే ఈ దేహముతో గూడియున్నపుడే సర్వేన్ద్రియములను జయించవలయునవియు, అదిన్ని యిపుడు గలిగియుండు దేహము పడిపోవుటకు ముందుగానే గలుగవలయుననియు - శ్రీ భగవంతుడు కరుణతో యుపదేశించెను. అతడే యోగి యనియు, జ్ఞానియనియు దెలిపినాడు. కావున యీ విషయములో భక్తులు, ముముక్షువులు బహు జాగ్రతవహించవలయునని యుద్దేశించియే భగవంతుడు యిట్లు ఉద్బోధమునుజేయుటకు కారణమైనది ఇట్టి స్థితి తమకు గలిగినదాయని ప్రతి ముముక్షువున్ను సదా జ్ఞాపకమునందుంచుకొని ప్రవర్తింపవలయును.

శ్లో॥ బాహ్యస్పర్శేష్వసక్తాత్మా, విన్దత్యాత్మని యత్సుఖమ్
సబ్రహ్మయోగయుక్తాత్మా, సుఖమక్షయమశ్నుతే. ౨౧
అ. 5 శ్లో. 21

తా॥ బాహ్యమందలి శబ్దాది విషయములయందు అంటని అంతఃకరణముగల యే ధ్యాననిష్ఠుడు, ధ్యానమువల్ల ఆత్మలోగల యే ఉపరతియగు ఆత్మసుఖమును పొందుచున్నాడో, అట్టి బ్రహ్మనిష్ఠాపరుడు నాశరహితమైన దైవసుఖమును పొందుచున్నాడు. బాహ్యసుఖము ఒక్క క్షణము ఆనందముగా కనుపించినను క్రమముగా మహాదుఃఖరూపమై పరిణమించును. అది విషముగలిపిన క్షీరాన్నమువంటిదే. భుజించునపుడు తీపిగాయున్నను తర్వాత ప్రాణహాని కరమగునుగదా! ఆత్మ సుఖము—రోగిష్ఠియైనవాడు మంచి ఔషధసేవ, కఠినపథ్యముతో చేయునట్లుండును. మొదటకొంచెము కష్టముగాతోచినను తర్వాత రోగరహితుడై ఆరోగ్యవంతుడై

యుండునట్లు నియమ నిష్ఠ గలియుండువానికి భవరోగమునశించి
బ్రహ్మసుఖమును పొందగల్గును.

శ్లో॥ యధాదీపో నివాతస్థో నేంగతే సోపమాస్మృ
 యోగినోయత చిత్తస్య, యుంజతో యోగ

తా॥ ఆత్మధ్యానము చేయుచున్నవాడును, మనస్సును
వాడును అయిన యోగియొక్క చిత్తము, గాలిలేని చో
కదలనిదై, వస్తువులను ప్రత్యక్షముగా పరికాశింపజేయు విధ
వ్యాపారములేనిదై బ్రహ్మమును సాక్షాత్కరించును. చిత్తై కా
మున్ను గలిగి ధ్యానము జేయుయోగియొక్క లక్షణము జూపడ
రాళమున వెలుగుచుండు ద్వీపము యే కిటికీలచేగాని తలుపు
గాలిరావిచో, దీపముయొక్క శిఖ చలింపకుండును. యేద్వారమ
చుండిన దీపము చలించుటగాని లేక ఆరిపోవుటగాని గలుగుచుని
మొదలగు ద్వారముల నేలాగున, మూసివేతురో, ఆలాగున స్వ
జ్ఞానస్వరూపమై హృదయములో వెలుగుచుండు నాత్మలో
గలిగి స్వరూపమునుండి చలించిన ఆయావిషయములో గల
జేసుకొనుటగాని లేక ఆవిషయముల విడిచిపెట్టుటగాని జేయువ
దున్నపుడు యేవిషయమువల్ల మనస్సుచలించునో దానిని తెలిసి
టయే సామాన్యోపాయము లేక మనోనిగ్రహబలములచే ఆ
పీయక జేయుటయు యిది విశేషసాధనయగును. అంతఃకరణమ
సంస్కారము వృత్తినశించిన హృదయమైనచో గాలిలేని స్థలమ
దీపశిఖవలె జ్ఞేయవస్తుమాత్రమై నిలకడ గలిగియుండును. ఆ
వలసియుండిన ప్రమిద, వత్తి, తైలము, ముందుగానుండవల

ఆలాగున జ్ఞానజ్యోతి వెలుగవలసియుండిన వైరాగ్యము
యను తైలము, చిత్తైకాగ్రతయను వృత్తియు మొదటనే గలుగవ
వృత్తి, తైలము, స్త్రీలుగాని, పురుషులుగాని, బ్రాహ్మణులుగాని.

గాని, గృహస్థులుగాని, సన్యాసులుగాని, మఠములోగాని, గుహలోగాని, స్వగృహములో గాని పెట్టి వెలిగించిన ఆ దీపము వెలుగుచుండును. ఆ మూడువస్తువులు లేనిచో, యెవరున్ను యెచ్చోటయు దీపము వెలిగింప సాధ్యము గానట్లుండును. దీపము వెలిగిన గృహాంతరాళములో యుండు సమస్తవస్తువులను కనుపించును. దీపములేనిచో, కారుచీకటిలో తమకు యితర యేవస్తువును కనపడనట్లు, అజ్ఞానమనెడి అంధకారములో యుండువారు ఆతని ఆత్మను దైవమును దైవమహిమను యెరుంగజాలరు,

శ్లో॥ శనైశ్శనైరుపరమే ద్బుద్ధ్యా ధృతి గృహీతయా,
ఆత్మసంస్థం మనఃకృత్వా నకించదపి చిన్తయేత్. ౧౨
శ్లో. 25

తా॥ ధ్యానాభ్యాసి యెట్లుండవలయునో, ఆ విషయమును శ్రీకృష్ణుడు కరుణరసముతో నుపదేశించి యున్నాడు. నెమ్మదినెమ్మదిగా అభ్యాసము ప్రారంభింపవలయును. మోక్షమార్గము యేటవాలుగా నున్నది బండపై పాచిపట్టినపుడు నడచినట్లుండును. కొంచెమైన అజాగ్రతపడిన జారిపడునట్లు పతనము గలుగును. మరియు అది వానాకాలమున మట్టిగోడ కట్టినట్లుండును. తొందరతో కట్టిన అంతయు విరిగిపడిపోవునట్లుండును. ఒక్కొక్క మూరెడుకట్టి అది యెండిన తర్వాత మరల కట్టిన యెంత యెత్తైన గృహనిర్మాణమైనను జేసుకొనవచ్చును. అంతేగాక, అగ్గిపుల్ల వెలిగించి పెట్టి చిన్నపుల్లలవేసి అగ్ని వెలిగించినట్లుండును. మొట్టమొదటనే గొప్ప వైరాగ్యము బూని కఠిన సాధనలు శీలించిన విఘ్నము గలుగును. అంతేగాదు, రోగముచే నిండ జీర్ణశక్తిలేని రోగికి ఔషధమిచ్చి జీర్ణశక్తిని పరిశోధించి కొంచెము కొంచెము ఆహారమిచ్చి సంరక్షించినట్లుండును. అట్లుగాక ఆరోగ్యము గలుగవలయునని ఉత్సాహముతో మంచిమంచి పదార్థములయిచ్చిన జీర్ణశక్తి లేనందుచే రోగము మరింత అభివృద్ధియగునట్లు, సాధకునకు రోగాదులు గలిగి భంగము గలుగును. కనుకనే "శనైశ్శనైః" అనిరెండుసార్లు తెలుపడమైనది. కట్టకడకు దైవచింతన తప్ప మరి యే చింతయు గలుగకూడదని యుపదేశించడమైనది.

శ్లో॥ యేషాం త్వన్తగతం పాపం।జనానాం పుణ్యకర్మణామ్
తేద్వన్ద్వమోహ నిర్ముక్తా భజంతే మాం దృఢవ్రతాః ౧౫
అ 7 శ్లో॥ 28

తా॥ చిత్తశుద్ధికి కారణములైన పుణ్యకర్మల నాచరించిన యేజనులయొక్క పాపమైతే నాశనము పొందినదో అట్టివారు రాగద్వేషములే నిమిత్తముగా గల శీతోష్ణాది ద్వన్ద్వములచేత విడువబడినవారై దృఢమైన వ్రతనిష్ఠగలవారై నన్ను పొందుచున్నారు. ఈశ్లోకముచే పుణ్యకర్మలవల్లనే పాపమునశింపవలయుననియు అట్టిపాపరహితము గలవారికే తన వ్రతము తన బ్రహ్మనిష్ఠ దృఢముగా నిలుచుననియు తక్కిన వారి యనుష్ఠానములన్నియు విఘ్నములుగలిగి భ్రష్టత్వమునొందగలవనియు యుపదేశించడమైనది. కావున కొందరు ప్రారంభించిన వ్రతముగాని తపస్సుగాని ధ్యానముగాని అనుష్ఠానముగాని అపుడప్పుడు విఘ్నములచే భంగమగుటకు కారణము, అదిలోపల పాపముండుటచేతనే. అట్లుగలుగుటకు కారణము మురికిగల వస్త్రము శుభ్రముగా యుతికి అది రంగులోముంచిన అరంగు నిలుచును. అదిపోదు. అట్లుగాక యెంతమంచి రంగులో ముంచినను నీటిలోముంచిన వదలిపోవును. ఇదిచాలా గొప్పరహస్యము. ఇదిన్ని ముముక్షువులందరు బహుజాగరూకతతో జ్ఞాపకముచేసుకొనదగినది. ఈ తత్వమెరిగిన పుణ్యకర్మమేల జేయువలయునో దెలియగలదు.

శ్లో॥ ఓమిత్యేకాక్షరం బ్రహ్మ వ్యాహర న్మామనుస్మరన్।
యః ప్రయాతి త్యజన్దేహం।సయాతి పరమాంగతిమ్। ౧౬
అ. 8. శ్లో॥ 13.

తా॥ అంత్యకాలములో యెట్టిధ్యానము గలిగియుండిన పరమాత్మధ్యానము గలుగునో లేక పరమాత్మలో యైక్యము గల్గునోయని అర్జునుడు అడిగినదానికి ఓంకారమును ధ్యానము చేయవలయుననియు, అంతటితో తృప్తిపొందగూడదనియు దైవభావముగలిగి యుండవలయుననియు ఉపదేశించడమైనది. ఈలాగున యెవడైతే శరీరమును వీడిపోవునో వాడు సర్వోత్తమమగు బ్రహ్మపదమును పొందగలడని. ముముక్షువులకు ధైర్యము గలిగేలాగున జెప్పబడినది. ఈవిషయమై వ్రాసిన

ధ్యాన మందరున్ను చేయవచ్చునాయని యెవరైన అడిగినచో భగవద్వాక్యము
నమ్మవలయునా! మీ వాక్యమునమ్మవలయునా? యని శాంతముతో సమాధానము
చెప్పిన చాలును. అయితే యీశ్లోకమందొక కీలకముగలదు అదేమన, "మామను
స్మరన్" ప్రణవముతోగూడ పరమాత్మభావము గలిగి యుండవలయునని దెలుపబడ
మైనది. అట్లు కానిచో, మందుమాత్రము వేసుకొని గుండుమాత్రము వేయని
మరఫిరంగి శబ్దమువలె యుండును ఆశబ్దము లక్ష్యమును భేదింపజాలదు, మరియు
లోపల గింజలేని వట్టి వెంకె మాత్రము మొలకవేసిన యెట్లు మొలవజాలదో,
అలాగున యే మంత్రమైనను యే ధ్యానమైనను ఆ మంత్రము యొక్క దైవభావము
గలిగి యుండవలయును. ఆదేదీనిలో గల సారము.

శ్లో॥ వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సుచైవ దానేషు యత్పుణ్య
ఫలంప్రదిష్టమ్,
అత్యేతితత్సర్వమిదం విదిత్వా యోగీపరం స్థానముపైతి
చాద్యమ్. (౮, శ్లో. 28

తా॥ చిత్తైకాగ్రతతో పరమాత్మను ధ్యానము చేయువాడు యేఫలము
పొందుచున్నాడో దానిని యిచట నిరూపించబడమైనది. వేదములంతయు అర్థముతో
కడవఱకు చదివిన యే ఫలము గలుగునో, యజ్ఞము లన్నియు జేసిన యే ఫలము
గలుగునో, తపస్సు లన్నియు నొనర్చిన యే ఫలము గలుగునో, దానము లన్నియు
జేసిన యే ఫలము గలుగునో, ఆ పుణ్యము లన్నిటికి పైభాగమందుండు పర
మాత్మను, ధ్యానము చేయువాడు పొందగల్గును ఇది బీద భక్తుల గురించి భగవం
తుడు కరుణతో చెప్పబడమైనది. కొందరు మేము సంస్కృతము చదువలేదే గీతోప
నిషత్తుల నెట్లు పారాయణము జేయగలము? మాకు ధనము లేదే, యే పుణ్యకర్మ
చేయుటకు గూడ లేకపోయెను గదా? యని తలంచువారున్ను, మరికొందరు
మే మేకాంతమునకు బోయి తపస్సు చేయజాలక పోతిమిగదా యని చింతించువారు
కొందరు, మేము కడుదరిద్రులము, యే దానధర్మములను జేయకపోతిమిగదా!
యని దుఃఖించువారు కొందరు యుందురని తలంచి యీశ్లోకముల నుపదేశించబడ
మైనది. "అత్యేతితత్సర్వం" అని నిరూపించబడమైనది పైజెప్పిన వాటి అన్నిటి
యొక్క ఫలము అతిస్వల్పమైనది. భక్తిచే గలిగెడు ఫలము అధికమైనది, అని

నిరూపించడమైనది. కావున మీదభక్తులు సంతాపపడ నక్కరలేదు. ధ్యానము మనచేతిలో యుంటున్నదిగదా, అన్నిటికిన్నీ యెక్కువ ఫలమగు ధ్యానమును మాత్రము చేయుచుండిన చాలును. మరియు మేము వేదములను చదివిన వారము, మేము యజ్ఞములను జేసినవారము, మేము తపస్విలము, మేము గొప్ప దానము చేయువారము అని గర్వించి, ధ్యానము లేనిచో మోక్షము గలుగదని ఉపదేశించడ మైనది. అయితే దీని యందొకరహస్యము గలదు. ఈశ్లోకము నాధారము జేసుకొని కొందరు భక్తులు లోభము గలిగి తమకు సర్వేశ్వరుడిచ్చినంతలో దాన ధర్మము చేయకపోతున్నారు. అది మేము సాధువులము అనిచెప్పి, తమకు గల భూమి యొక్క శిస్తును చెల్లింపకయున్నట్లుండును. అట్లయిన అది జప్తుజేసి వేలము పాడిపోవునట్లుండును. ఇదిన్ని జ్ఞాపకముజేసుకొనవలసియుండును ఓమ్.

శ్లో॥ అనన్యాశ్చింతయంతోమాం । యేజనాః పర్యుపాసతే
తేషాం నిత్యాభియుక్తానాం।యోగక్షేమం వహామ్యహమ్.
౧౮ అ, 9 శ్లో॥ 22,

తా॥ ఏజనులైనను అనన్య చింతగలిగి పరమాత్మను ధ్యానించుచుందురో సర్వకాలముల యందును నిశ్చయాత్మక చిత్తము గలవారైన వారి, యోగక్షేమ ములను నేను వహించుచున్నాను. అనగా భగవంతుడే నిర్వహించు చున్నాడని భావము. యోగమనగా లేని దానిని కలిగించుట, క్షేమమనగా కలిగినదానిని కాపా డుట. ఇచట అనన్య చిత్తమునకు అనేక అర్థములు వచింతురు. ప్రతివ్రతయైన స్త్రీ. తనపతిని దప్ప యితరులను చింతనచేయదో, ఆలాగున విష్ణు భక్తిగలవారు శ్రీ మన్నారాయణుని, శివభక్తిగలవారు పరమేశ్వరునితప్ప, ఇతర దైవములను స్మరించుటగాని పూజించుటగాని చేయరాదని చెప్పుదురు. అట్లుజేసినచో వ్రతభంగ ముగల స్త్రీని పతి ఉపేక్షించునట్లు ఆ నారాయణుడు గాని, శివుడుగాని, యీ భక్తులను నుపేక్షించుదురనియు, వ్రతహీనురాలైన భార్యను భర్తకోపించునట్లు ఈ భక్తులపై పైజెప్పిన దైవములు కోపముగలిగి యుందురనియు వచింతురు. ఇదిన్ని ఒకవిధమైన భక్తియైనను దీనికి మూఢభక్తియనిపేరు. అట్లుచెప్పువారు చాలసంకుచిత హృదయముగలవారు. వీరిఅభిప్రాయమేమన, అట్లుచెప్పిన మాత్రమే తమ సంఘమునుండి యీజనులు యితర సంఘములలోనికి పోవక యుందురని

తలంపు ఇంతతో పూర్తిగాక, యితరభక్తులతో మాట్లాడుటగాని యితర దైవముల పేర్లు మచ్చరించుటగాని యితర దేవాలయములలోనికి వెళ్ళుటగాని కూడదని వచింతురు. ఇదియెటువంటి పతి భక్తియనగా: ఒక మూఢురాలగుస్త్రీ, తనభర్తయొక్క సోదరులు భర్తను "అన్నా"యని పిలుచునపుడున్ను, మాతాపితురులు "నాయనా" యని పిలుచునపుడున్ను మిత్రులు తనసొంతపేరుతో పిలుచునపుడున్ను, యిత యితరులు వరుసగా యెట్లు పిలువవలయునో ఆలాగున పిలుచునపుడున్ను వీర్లపై ఆస్త్రీ అట్లు పిలువకూడదు భర్తయని పిలువుడు "యజమాని" యని పిలువుడు స్వామీ యనిపిలువుడు-అని పోట్లాడుటకువెళ్లినట్లుండును

మంచి వివేకముగల స్త్రీ యైనచో, అత్తమామలను సేవించుట, అతిథి, అభ్యాగతులను ఆదరించుట, బంధుమిత్రులను సత్కరించుట, పెద్దలపై వినయముగలిగి యుండుట, చిన్నవార్లగు మరదులుండినచో వారిని యుచితానుసారముగ పోషణాదులుచేయుట గలిగియుండును. భర్తవిషయములో చేయవలసిన అంతరంగకార్యములు జేసుకొని, తక్కిన కుటుంబకార్యముల నన్నిటిని మేదా శక్తితో నిర్వహించుటగదా, తెలిసినయొక్క యుపయోగము, ఆలాగున తన యిష్ట దైవమునందు చిత్తమునిల్పి ధ్యానించుటయు, యితర భక్తులపై ప్రీతిగలిగియుండుటయు వివేకముతోగూడిన అనన్య భక్తియగును. 2 ఈ చెప్పబోయెడు భక్తి పై జెప్పినవానికన్న వెయ్యిరెట్లు యెక్కువైనదియున్ను, విశాలమైనదిగాను, ఆత్మశుద్ధి గలదిగాను నైయుంటున్నది. వీరు తన యిష్టదైవమునందు తన ధ్యానమందు నిశ్చల హృదయము గలవారైయుండి, యితరభక్తులతో యితర సమాజములతో, యితర దేవతా మందిరములతో ప్రీతిగలిగియుందురు. వీరిది శివభక్తియైనను, శ్రీకృష్ణ భక్తియైనను, శ్రీరామ భక్తియైనను యుండవచ్చును. ఇది ఒకవిధమగు అనన్య భక్తియొక్క స్వరూపమగును. 3 ఈ చెప్పబోయెడు భక్తి పైజెప్పిన రెండవదాని కన్న వెయ్యిరెట్లధికమైనది, పావనమైనది, విశాలమైనది. వీరు అనేకత్వములో యేకమైయుండు పరమాత్మను జూచువారు. అనేకరకములగు పూసలలో దార మొక్కటియే వ్యాపించియున్నట్లు చరాచర ప్రాణికోట్లలోను తనయందును అంతర్యామియై వెలుగుచుండు వాడా సర్వేశ్వరుడే యని జ్ఞానము గలిగియుందురు. ఇప్పటికి ఇట్టి అనుభవముగలవారు చాల యెత్తయిన స్థితికి రావడమైనది. ఉపనిషత్తులలో నెక్కువభాగమున యిట్టి దైవారాధనయే కనుపించుచున్నది. 4 ఇపుడు

చెప్పబోయెడు భక్తి ఉపనిషత్తులయొక్క అంత్యమభాగము వేదాంతమున కనందగను. యీభక్తి పైజెప్పిన శివ భక్తికన్న సహస్రాధికమైనది. అంత విశాలమున్ను పావనత్వమున్ను దీనియందు గలిగియున్నది. దీనికిపైన మరియొకటిలేదు. ఇది కట్టకడపటి భక్తియగును. ఇందు అనేకత్వమనునది లేదు. ఏకత్వమైయంటున్నది. మృత్పాత్రములు అనేకములుగా కనుపించినను ఒక్కమట్టియే. భరణములు బహువిధములుగా యుండును. ఒక్కసువర్ణమే. యంత్రములు బహుతెరుంగులుగా యుండెడవను ఒక్కలోహమే. ఫల,పల్లవ పుష్పల తాదులతోను, బహువిధరంగులు గల కుసుమములతోను కనుపించెడు వృక్షము ఒక్కబీజమునుండి యేర్పడినదే. అట్టినిశ్చయాత్మకమైన జ్ఞానమే అనన్యభక్తియొక్క అంత్యస్థితి యగును. ఇక ఈవిషయమై అనేక కథలుగలవు. ఈఅనన్య భక్తులలో యెవరెవరి భక్తి యెంత స్థితికి వచ్చియున్నది - యని యాలోచించుకొనవలయును. ఇటువంటి వారి సకల కార్యములను సర్వేశ్వరుంచే నిర్వహించును.

శ్లో॥ అపిచేత్సు దురాచారో । భజతే మామనన్యభాక్
సాధురేవ సమన్తవ్యస్సమ్యగ్వ్య వసితోహిసః॥ ౧౫

శ్లో॥ 30.

తా॥ మిక్కిలి నింద్యములైన ఆచారముగలవాడై నప్పటికిన్ని అనన్యభక్తి గలిగి భగవంతుని భజించిన యెడల మంచి విశ్వాసము గలవాడుగనుక అట్టివాడు మంచిసదాచారము గలవాడేయగును అని తలంచవలయును. శ్రేష్ఠమైన దివ్య ఔషధసేవ పథ్యముతో జేసిన యేలాగున త్వరలో రోగము శమించి ఆరోగ్యవంతుడగునో, యెంతమురికి వస్త్రము అయినను చవుడువేసి వుడుకబెట్టి చాకలివాడు వుతికినచో శుభ్రమైన వస్త్రమగునో, యెంతమలినమైన బంగారు అయినను పుటము జేసిన దోషమునశించి యెట్లుశుద్ధమైన సువర్ణమగునో, ఆలాగున యెంతపాపియైనను పరమాత్మధ్యానమువలన శుద్ధుడగునని ఇది యెంతో కరుణతో యుపదేశించెను. కావున జనులారా? మీరో యెవరైన యెక్కువపాపము చేసినవారుండిన, వారేత్వరలోనే భగవచ్చిన్తన ధ్యానాదులు చేయవలయును ఎవరిరోగము అపాయస్థితిలోనుండునో, వారికే వైద్యులు ముందుగా ఔషధము యిచ్చేలాగున చూడవలసి

యున్నట్లు యెవడుమిక్కిలి పాపము జేసినవాఁడుందురో వారికేముందుగా మహాత్ములు భగవద్భక్తిని బోధింపవలయును

అయితే, ఔషధసేవ చేయ ప్రారంభించిన యేకారణమువల్ల యీరోగముగల్గినదో, అట్టి కార్యమును చేయనీయక చూడవలయును. పథ్యమున్ను బాగుగా చేయనిచో వైద్యుడు గూడ మంచి మందు యివ్వడు. దీనియందొక రహస్యము గలదు. కొందరీలాగున చెప్పుదురు. పాపులను దగ్గరకు చేరనీయకూడదు. కలరా మొదలగు అంటుజాడ్యముల వారి దగ్గరకు పోనీయక, దూరముగా యుండవలయునని చెప్పుచుందురు. ఈవచనమువల్లనే అతనియొక్క అసమర్థత బయలుపడుచున్నది. రోగియొక్క సాంకర్య క్రిములు తనలో చేరనీయక, తగిన ఔషధము తనయందులేదు. అంతేగాదు, యితడు యేదియో స్వల్పవైద్యము నేర్చుకున్నవాడు గౌర్నమెంటునుండి అధికారము పొందివచ్చిన డాక్టరు అయినచో, అతడు యెటువంటి రోగియైనను దగ్గరకువెళ్ళి తగిన మందిచ్చి సంరక్షించుటయే గాక ఆ వ్యాధి తన్ను స్పర్శింపజేయకుండుటకు తగిన ఔషధములను వాడుచుండును. అలాగునయీశ్వరాజ్ఞవల్ల లోకోద్ధారము కొఱకు జన్మించిన మహాత్ముడైనచో, అతడు పాపులను పవిత్రులనొనర్చుటయందే సదాప్రవర్తించును. అతనిని పాపము స్పర్శింపజాలదు. క్రీస్తు, మహమ్మదు, బుద్ధుడు ఇట్టి తెగలో జేరినవారు, తక్కిన వారు, వాదావేదాంతులు.

శ్లో॥ మాంహిపార్థ వ్యపాశ్రిత్య యేపిస్యుః పాపయోనయః
స్త్రియోవైశ్యాస్తథా శూద్రాస్తేఽపియాంతిపరాంగతిమ్.

(౯) శ్లో. 32

తా॥ ఓ యర్జునా ! పాపయోనులలో జన్మించినవా రెవరు గలరో, అట్టి వారున్ను స్త్రీలున్ను, వైశ్యులున్ను, శూద్రులున్ను నన్నాశ్రయించి, సర్వోత్తమమైన గతినిపొందుచున్నారు, "కిం పునర్బ్రాహ్మణాః పుణ్యాభక్తారాజర్షయ స్తథా" యిట్లుండ పుణ్యాత్ములగు బ్రాహ్మణులను గురించియు, భక్తులగు రాజులను గురించియు, మరల చెప్పవలయునా ! ఓహో ! భగవంతు డెంత కరుణారసముతో ఉపదేశించినాడు, అయితే అది వట్టిమాటమాత్రమా ? అనుభవ మేదేనిగలదా యని పరిశోధింతుము.

"విభీషణుడు" యేకులములో బుట్టెను? శబరి యేజాతిలో పుట్టెను, ప్రహ్లాదుడు యెచ్చట జన్మించెను. కుబ్జ యేవంశములో జన్మించెను? గోపికాస్త్రీలు యేజాతిలో జన్మించినవారు, ధర్మవ్యాధుడు యే జాతిలో పుట్టినవాడు. విదుర, ఉద్ధవ, సూతాదులు, యే కులమున యుద్భవించిరి. తులాధారాదులు యే వంశములో జాతులైరి? వీరందరున్ను మహావేత్తలు, పరమభక్తులు, మహాత్ములు అయిరిగదా, యెందువల్ల? పరమభక్తివల్లనే. ఇట్లుండగా క్షత్రియులగు విశ్వామిత్రాదులు, బ్రాహ్మణులగు అగస్త్యాదులు ముక్తులయిరని చెప్పుట యొక యాశ్చర్యమా! ఓహో భక్తులకు ధైర్యము గలుగుటకు యెంత దయతో భగవంతుడు చెప్పినాడు. ఇకను సందేహమని చెప్పిన యెవరు చెప్పగలరు?

శ్లో॥ తేషాం సతతయుక్తానాం, భజతాం ప్రీతిపూర్వకమ్
దదామి బుద్ధియోగంతం, యేనమా ముపయాంతి తే. ౧౧

అ. 10 శ్లో. 10

తా॥ ఏ జ్ఞాన యోగముచేత అనన్య భక్తిగలవారు నన్ను పొందవలయునో ఆ జ్ఞానమును యేకాగ్రచిత్తులై ప్రేమతో ధ్యానించువారగు నట్టివారికి నేను యిచ్చుచున్నాను. అనన్య భక్తితో భగవంతుని చెందుటకు యే జ్ఞానము గలుగవలయునో, దానిని అంతర్యామియై వారి లోపల బోధము గలుగజేయుటగాని, లేక స్వప్నరూపకమునగాని, లేక మహాత్ములను వారికి తటస్థించేలాగున జేసిగాని, వారిని జ్ఞానవంతులనుగా జేయును. లేక ఫలానిస్థలములో ఫలానివారు గలరు, వారి నాశ్రయించి తరింపవలయునని కలలోనైన చెప్పి, భక్తులను తరింపజేయును. పోతాపురియగు యోగి రామకృష్ణపరమహంసలకు దైవాజ్ఞా కారణమువలననే వచ్చి, దైవత్వము నుపదేశించిరి. ఈలాటి గాధ లెన్నియోగలవు, కావున మంచి గురువు దొరకలేదు, శాస్త్రజ్ఞానము దెలియలేదు, అని భక్తులు తపింపపనక్కరలేదు. భక్తుల భవసాగరమునుండి తరింపజేసెదను. అను భగవంతుని ప్రతిజ్ఞారూపకమైన వాక్యముపై విశ్వాసముగలిగి అనుష్ఠానముజేయుచుండిన చాలును.

శ్లో॥ కీర్తి శ్శ్రీర్వాక్చనారీణాం, స్మృతి ర్మేధాధృతిః క్షమా. ౨౨

శ్లో. ౩౪

తా॥ స్త్రీలలోగల, కీర్తియు, లక్ష్మియు, ప్రేమపరమగు వాక్కున్ను జ్ఞాపకశక్తియు, మేధాశక్తియు దైవకార్య నిర్వహణమందుగల ధైర్యమున్ను కష్టము అను సహించి ధర్మకార్యము నిర్వహించెడు ఓర్పున్ను, నా అంశమైయుంటున్నది. మాతృస్వరూపిణులగు తల్లులారా, మీపై భగవంతునికెంత కరుణారసము గలదు! పురుషులలో రాజులలో తపస్సులలో జ్ఞానవంతులలో ఒక్కొక్క భగవదంశమే చెప్పి, మీయందు నేడంశములు భగవదంశములు గలవనిచెప్పుటలో మీయందుగల దయ యేమనిచెప్పవచ్చును. అట్టి మిమ్ములను పాపులని చెప్పువారున్ను మిమ్ములను మీరు పాపులని తలంచుటయు, యెంతపొరబాటో దీనివలన తెలిసికొనవచ్చును గదా! కావుననే మాతాపితరులు, భార్యాభర్తలు, జననీ జనకులు, సీతారాములు, లక్ష్మీనారాయణులు, పార్వతీపరమేశ్వరులు అనిగల సర్వనామములలోను స్త్రీ శబ్దమే ముందేర్పడి, తర్వాత పురుషశబ్దమేర్పడుచున్నది. దయను గురించిచెప్పునపుడు తల్లికి సమానముగా జూచినారు అని దయావిశేష్యమును గురించి కొందరు చెప్పుట మరియు ఒకడు సన్యసించిన, అతనితండ్రియున్నూ, తాతయున్నూ, ఆ యతివరునకు నమస్కరింప వలసియుండును, ఆపరివ్రాజకుడున్ను వారల నాశీర్వదింప వలయును. తల్లికొకతెకు మాత్రమే యతీశ్వరుండు నమస్కరింప వలయును జననియు ఆపరివ్రాటగు కుమారుని శిరముపై హస్తమునుంచి అనుగ్రహము జేయవలయును దీనివల్లనే మాతృమహిమ యెంతగొప్పదో తెలిసికొనవచ్చును. అయితే గోవులుండు ప్రదేశములోనికి వ్యాఘ్రమువచ్చిన, ఆవులన్నియు పారిపోవునట్లు భగవంతుడు యే దివ్యగుణములనేడింటిని స్త్రీలలోనుంచి యున్నాడో, వానికి విరుద్ధమగు క్రూరకోపాదులు హృదయములో ప్రవేశించిన శ్రీమన్నారాయణుడు స్త్రీలపై అనుగ్రహపూర్వకముగా నుంచియుంచు దైవగుణములు పారిపోవును. ఇదిన్ని జాకరూకతలో జూచుచుండవలయును.

శ్లో॥ నాహం వేదైర్న తపసా౽నదానే న నచేజ్యయా
శక్యఏవం విధోద్రష్టుం దృష్టవానసిమాంయథా॥ ౧౧

అ.. శ్లో. ౫౩

శ్లో॥ భక్త్యాత్వనన్యయాశక్య అహమేవం విధోఽర్జున,
జ్ఞాతుం ద్రష్టుంచతత్త్వేన ప్రవేష్టుం చ పరన్తప॥ ౨౮
అ. శ్లో. 54

తా॥ ఓ అర్జునా! నన్ను యిపుడు యెట్లు విశ్వరూపదర్శిగా జూచినావో, అట్టిది వేదములు అర్థముతో చదివినవారికిన్ని శక్యము గాదు. కేవలము ఫలాపేక్షతో జేయు తపస్సు జేతను జూచుటకు సాధ్యుడనుగాను, అనేక దానముల చేతను జూచుటకు సాధ్యుడనుగాను, అనన్యమైన భక్తి యొకదానిచే మాత్రమే యథార్థముగా నన్ను తెలిసికొనుటకున్ను, దర్శించుటకున్ను, నా యందైక్యమగుటకున్ను సాధ్యమగును. కావున జనులారా, వేదము చదువలేదు. తపస్సు చేయలేదు, దాన మొనర్చలేదు. గాన అట్లుండ మన కెట్లు భగవత్ప్రీతి గలిగి మోక్షము గలుగుననిసందేహింప నక్కరలేదు. భక్తికి నిర్మలమైన మనస్సుయొకటి చాలును ఆజాతి యీ జాతి యనుభేదములేదు, అయితే అది నిర్మలభక్తియై యుండవలయును. దానివల్లనే అంతఃకరణము శుద్ధమై భగవతత్త్వము తెలిసికొనుటకు భగవత్సాక్షాత్కారమునకున్ను, భగవంతుని యందైక్యము చెందుటకున్ను కారణమగును. తైలమేలాగున జ్యోతియై మారుచుండునో, వెలుతురులో అన్నియు యెట్లు కనుపించునో, అత్తరి చీకటిలో యేలాగున దగ్గరకు రాజాలదో, అలాగున నిర్మలమైన భక్తియే జ్ఞానజ్యోతియై మారి భగవత్సాక్షాత్కారజ్ఞానమును గలుగజేసి మరల అజ్ఞానమును తనదగ్గరకు రానీయక చేయుచుండును.

శ్లో॥ ధ్యానేనాఽత్మని పశ్యన్తి కేచిదాత్మానమాత్మనా
అన్యేసాంఖ్యేన యోగేన కర్మయోగేన చాపరే. ౨౯
అ. 12 శ్లో. 25

శ్లో. అన్యేత్వేవమజానన్తః శ్రుత్వాఽన్యేభ్య ఉపాసతే,
తేఽపిచాతితరన్త్యేవ మృత్యుంశ్రుతి పరాయణాః. ౩౦
శ్లో.26

తా॥ భగవంతుని యెన్నివిధములుగా పొందవచ్చునో ఆ విషయ మిచట నిరూపించబడుచున్నది. కొందరు ధ్యానయోగముచేతను, కొందరు ఆత్మానాత్మ విచారణపరమగు జ్ఞానముచేతను, కొందరు సాంఖ్యయోగముచేతను, మరికొందరు నిష్కామ కర్మయోగ నిష్ఠచేతను పరమాత్మను బొందుచున్నారు. కొందరు పరమ భక్తులు ధ్యానయోగ మభ్యసించుటకున్ను, ఆత్మానాత్మ విచారణజేయుటకున్ను 24 తత్వముల శోధించెడు సాంఖ్యయోగముచేయుటకున్ను యెల్లపుడు పరోపకారపరాయణులై నిష్కామకర్మయోగ మాచరించుటకు సాధ్యములేనివారలై, శక్తిలేనివారలై మోక్షము మాత్రము గావలయునని మిక్కుటముగ ప్రీతిగలియున్నారు. వారి గతి యేమి అనిఅడిగినచో వారికిగూడ మార్గ ముపదేశించినారు.

మంచిబ్రహ్మనిష్ఠులైయుండువారి నాశ్రయించినచో వారుజెప్పెడు ధ్యానాదులందు విశ్వాసము గలిగియుండిన వారున్ను జనన మరణ భవసాగరమును దాటి మోక్షమనెడి భగవంతుని జేరవచ్చును. దీనికన్న యింక కరుణారసమేమి చెప్పవలయును? రోగియైనవానికి వైద్యశాస్త్రము తెలియకపోయినను మంచివైద్యునాశ్రయించి అతడిచ్చు ఔషధమును మంచి పధ్యముగలిగి సేవించిన యెట్లు రోగ విమోచనము గలుగునో, పైజెప్పినదిన్ని అటువంటిదే. అయితే గొప్పడాక్టరు పరీక్షలో నుత్తీర్ణుడైనను తనకు రోగము గలిగిన యేమియు చదువురానివారికిచ్చిన ఆ ఔషధమునే తానుగూడ భుజించుచో లెస్సగా పథ్యముగాయుండిన మాత్రమే రోగ శాంతిగలుగును. అలాగునశాస్త్రములు మాత్రి మపారముగా జదివినను బ్రహ్మనిష్ఠా అనుష్ఠానమున్ను వైరాగ్యమున్నులేనిచో యెట్టివారికిన్ని భగరోగము శమించదు.

శ్లో॥ యతన్తో యోగినశ్చైనం।పశ్యన్త్యాత్మన్యవ స్థితమ్
యతన్తోఽప్యకృతాత్మానో। నైనంపశ్యన్త్యచేతసః॥ ౧౧

అ 15. శ్లో. 11

తా॥ బుద్ధియందుండు నాత్మనును ధ్యానయోగపరులగు యోగులు పొందుచున్నారు. అలాగున పుణ్యాత్ములవలె వేషముల వేసికొని ఆసనములు వేసికొని వేదాంతము చెప్పుచుండువారు కొందరాత్మను దర్శింపదలచినను వారుచూచుట లేదు. యెందుకనగా చెడుసంసారములను సంస్కరించుటలో వారు యత్నించుట లేదు. వారు బాహ్యవేషములలో అనక్తులైయున్నారేగాని, అంతఃకరణ శుద్ధికొరకు

ప్రయత్నించుటలేదు. అందువలన ఆకపటయోగులు పొందలేకున్నారు. యెట్లన ఒకకర్షకుడు తనభూమిని బాగుగాదున్ని చక్కనివిత్తనమువేసి బాగుగా పైరును పండించెను దీనినిచూచి మరియొక్కడు సమీపమున కొంతభూమినికొని దున్ని పైజెప్పినవాడేసిన విత్తమునే వేసినాడు. కాని తనభూమి చవిటిప్రదేశము అగుటచే స్వల్పమైనను పండుకపోయెను. మొదటివానిభూమి మంచిసారవంతమైనదిగా యుండెను. అలాగున ఆత్మశుద్ధి, విషయవైరాగ్యము సత్యము. జీవరాసులలో ప్రేమమొదలగు దైవగుణములులేని బాహ్యానుష్ఠానము లెవ్వియు ప్రయోజకములు కాజాలవు. అయితే అతని జన్మము అలాగున వ్యర్థమై పోవలసినదా యని విచార పడనక్కరలేదు. చవుడు పెరిగెడు కొన్ని ఆకులు పట్టలు కంపెనీ యెరువులుగలవు. దానిని వేసిన చవుడు విరిగి మరలబాగుగా పండును. అలాగున కుబుద్ధులు కుయుక్తులు మోసములుగల బాహ్యాడంబర యోగులు, సత్యము, కరుణ, విరక్తి మొదలగు పవిత్రవర్తనము గలిగియుండినచో వారున్ను అచిరకాలములో ధన్యాత్మలగుదురు. నవీనముగా నేడు పెట్టుచుండిన ఎలక్ట్రిక్ కరెంటు పవరుచే చవుడంతయు భస్మమై అట్టిభూములు మంచిసారవంతములగు పొలములు అగుచున్నవి, ఇదే అనుష్ఠానముయొక్క ప్రయోజనము.

శ్లో॥ వివిక్తసేవీ లఘ్వాశీ యతవాక్కాయ మానసః
ధ్యానయోగపరో నిత్యం వైరాగ్యం సముపాశ్రితం॥ గీ
అ 18. శ్లో 52.

తా॥ ఈ యధ్యాయమున 50, 51, 52 యీమూడు శ్లోకములున్ను బ్రహ్మవిద్యయొక్క సాక్షాత్కారమును గురించి సంక్షిప్తముగా నుపదేశించద మైనది. ఇది కృష్ణపరమాత్మయొక్క అన్త్యమోపదేశమగును. ప్రతిబంధములేని ప్రదేశమందుండు వాడును, అర్ధకడుపు శుద్ధాహారము గలవాడును, మనోవాక్కాయ కర్మల స్వాధీనమందుంచు వాడును, శ్రేష్ఠమైన వైరాగ్య మవలంబించి ధ్యానయోగపరుడై యెవడుండునో అతడు బ్రహ్మసాక్షాత్కారము కొఱకు కర్హుడగుచున్నాడు "ధ్యానయోగపరోనిత్యమ్" అనిచెప్పుటచే జీవన్ముక్తిగలుగువరకు త్యము యెడతెగక ధ్యానము గలిగియుండవలయునని అర్థమైనది, మరియు మంత్ర,లయ, హఠ రాజయోగముల నాల్గింటిలో ధ్యానయోగమే శ్రేష్ఠమైనదని భగవంతుడే తెల్పెను

.. యెందుకనగా: వేదాంతవిచారణ పరమగు మేధాసంపత్తి లేని వారికది
ము గాదు, ప్రాణాయామాది హఠయోగములు శీలించుటకును అందరికిన్ని
ము గాదు, కావున ధ్యానయోగము సర్వజనులకు సులభమైనది. కాని
కుచేయువాడు ధ్యేయాకారము మరపుగలుగక చూచుచుండవలయును.
ఆకారము స్పష్టముగా ప్రకాశింప వలసియుండిన హృదయముయొక్క "ఆవ
స్థయు తొలగిపోవలయు, ఇది చిరకాలానుష్ఠానముచేతనే సిద్ధించును.
ము ములన్నియూ స్వాధీనములై యుండవలయును, బాణముచే గుఱిని కొట్ట
కు వానికి కరచరణ నేత్రాదు లెట్లు నిశ్చలముగా యుండవలసి యుండునో, ఒక
సాధనవల్ల అదికలిగినను, లక్ష్యము యేలాగున స్పష్టముగా కనుపించవల
, లేనిచో నిశ్చలముతో విడచిన బాణము ఆయినను గుఱుతులో ప్రవేశింప
, గురిబాగుగా కనుపించినను కరచణములకు నిశ్చలత్వము లేనిచో విడిచిన
గూడ యెట్లుగురితప్పిపోవునో, అలాగున సాధన పాటవముచే యింద్రి
యొక్క యేకాగ్రతయను యోగమున్ను ఆత్మతత్వ విచారణపరమగు
మున్ను గలుగునపుడే బ్రహ్మమును పొందగలుగును. అపుడు చలనములేని
త స్పష్టముగా దృష్టికి గోచరమగు లక్ష్యమును బాణముచే భేదించునట్లు
కి వేరగు పరమాత్మను పొందగల్గును.

య ఇదం పరమం గుహ్యాం మద్భక్తేష్వభిధాస్యతి,
భక్తిం మయి పరాం కృత్వామామేవైష్యత్య సంశయః.
గీ. అ. 18 శ్లో. 67

తా॥ ఎవడు సర్వోత్తమమును అతిరహస్యమును అగు యీ గీతాశాస్త్రమును
ుదు భక్తిగలవారికి జెప్పునో, అట్టివాడు నాయందు శ్రేష్ఠమైన భక్తిని జేసిన
మున్ను పొందుచున్నాడు. ఇందుకు సందేహములేదు.

నచ తస్మాన్మనుష్యేషు కశ్చిన్మే ప్రియకృత్తమః
భవితాన చ మే తస్మాదన్యః ప్రియతరోభువి. ౩౦ శ్లో. 69

తా॥ మనుష్యులలో నాభక్తులకు గీతను చెప్పునట్టి వానికంటె అధికప్రియ
జేయువాడు మరియొకడు నాకులేదు, భూలోకమందు వానికంటె యితరుడు

మిక్కిలి యిష్టుడు నాకు గలుగనన్న గలుగడు. దీనియందు యెవడైతే నాభక్తుల కొఱకు గీతను బోధించునో, వానికంటె నావిషయమై మిక్కిలి ప్రీతికరమగు కార్యము జేయువాడు, భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలములలో గూడ నాకులేడు- అని జెప్పుటలో గీత నుపదేశించువారిపై భగవంతుని కెంత కరుణారసము గలిగియున్నదో దెలియందగును. దీనియందు యెవడైనను అని చెప్పుటచే జాతిని గురించి యేమియు యెత్తలేదు. అలాగున "భక్తేషు" అని ప్రయోగించుటచే భక్తిగల వారి కెవరికైనను చెప్పవచ్చునని అర్థమగుచున్నది భగవత్ప్రీతికరమై పూజ చేయువారు కొందరు, భజనచేయువారు కొందరు, దేవళము నిర్మించువారు కొందరు, ఉత్సవములు జేయువారు కొందరు, సమారాధనలు జేయువారు కొందరు, తపస్సు జేయువారు కొందరు, యోగము చేయువారు కొందరు, ఇంకను పెక్కువిధములుగా అనుష్ఠించువారు గలరు. వీరందరిలోను, గీతాప్రబోధము చేయువాడు నాకు మిక్కిలి ప్రియుడని భగవంతుడే స్వయముగా చాటినాడు. రాజుయొక్క ఉద్యోగస్థు లనేకు లుండినను, రాజుయొక్క ఆజ్ఞను జనులందరికిన్ని తెలుపువాడు రాజుయొక్క ప్రీతికి యెట్లు పాత్రుడగునో, అదిన్ని ఉద్యోగస్థులు జీతముకొఱకు పనిచేయుచుందురు. ఇందువల్ల రాజుయొక్క అత్యంత ప్రీతికి పాత్రులు గారు. సామాన్య ప్రీతిమాత్రమే వారికి గలుగును. జీతమునుగూడ కోరక సదా రాజధర్మములనే ప్రజలకు తెలుపువాడుండిన వానిపై యెంత ప్రీతి గలవాడై యుండునో, నిష్కామ కర్మయోగముయొక్క రహస్యమున్ను పవిత్రతయున్ను అట్టిదే. మరియొక రహస్యము గూడగలదు. కూలికొఱకు పనిజేయువాడు సొంతమువాడు కాడు. సొంతమువాడైన కూలిని కోరడు. కూలివాడుచేయుదానికన్న శుద్ధముగాను, దృఢముగాను యుండేలాగున జేయును. అలాగున యీశ్వరాంశములలో జన్మించినవారయినవో యే కొంచెమైనను ఫలమును కోరడు. ఫలాపేక్షతో చేయువారికన్న మిక్కిలి శ్రద్ధతోను, శుద్ధముతోను చేయును. వారికి జీవులు తరింపవలయునని ఒక్క తలంపు మాత్రమే గలిగి యుండును, తక్కిన యేతలంపున్ను గలిగి యుండదు. అదే దానికి గుఱుతు.

లోకాస్సమస్తా స్సుఖినో భవన్తు, ఓమ్ తత్సత్ .

శ్రీ మలయాళస్వాములవారి గ్రంథములు

1.	శుష్కవేదాంత తమోభాస్కరము	2-8-0
2.	స్వబోధ సుధాకరము	1-2-0
3.	ఓంకార ప్రణవోపాసనము	1-0-0
4.	ధర్మసేతువు	2-0-0
5.	ప్రశ్నోత్తర మాణిక్యమాల	2-0-0
6.	ఓంకార సత్రయాగము	2-0-0
7.	వుపదేశామృతము 1 వ భాగం	0-4-0
8.	,, 2 వ భాగం	0-10-0
9.	పూజా పంచరత్నమాల	0-8-0
10.	ధ్యానామృతము	0-4-0
11.	సుప్రబోధము	0-4-0
12.	గీతాశయము	0-10-0
13.	గుణత్రయ గుణత్రయాతీతము	0-12-0
14.	సాంఖ్యయోగము	0-4-0
15.	ఓంకార పటము (పంచ రంగులది)	0-2-0
16.	బాలయోగిని	4-8-0
17.	లోకోద్ధారకము	4-0-0

ఇ త ర ము లు

18.	స్తోత్రమంజరి	0-8-0
19.	బ్రహ్మ విద్యాశీర్వాద పద్ధతి	0-4-0
20.	దత్తాత్రేయోపదేశములు	0-4-0
21.	గరుడ పురాణ సారము	0-4-0

22. గృహస్థాశ్రమ తత్త్వము 0-5.0
23. దుఃఖ నివారణోపాయము 0 4.0
24. రామ కృష్ణ ప్రేమామృతం 0-1-6
25. సద్గురు స్మరణామృతం 0-4-0

పోస్టేజి వేరు

ప్రతులకు :—

శ్రీ వ్యాసాశ్రమము
యేర్పేడు పోస్టు, చిత్తూరు జిల్లా.

శ్రీ శివానంద రచనలు (తెలుగు)

ప్రాణాయామం 1-4-0
జపయోగం 1-0-0
బ్రహ్మచర్యం 2 వ ముద్రణ అచ్చులో
యోగాసనములు (చిత్రపట సహితముగ) అచ్చులో
యోగసాధన ,,
ముక్తి మార్గము ,,
సమాధి యోగము ,,
వేదాంత సాధన ,,
రాజయోగము ,,

పోస్టేజి వేరు.

ప్రతులకు :—

దిగవల్లి శేషగిరిరావు
ఆధ్యాత్మిక గ్రంథమండలి బెజవాడ.